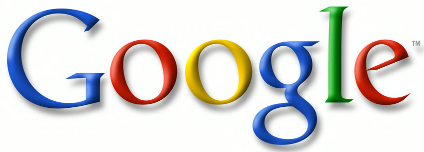
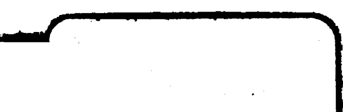

VADERLANDSCH

WOORDENBOEK.

VI. DEEL.

VADERLANDSCH

WOORDENBOEK;

DOOR

JACOBUS KOK.

ZESDE DEEL.

BE.—BL.

TWEEDE DRUK.

MET KAARTEN, PLAATEN en POURTRAITEN.

TE AMSTERDAM, BIJ
JOHANNES ALLART.
MDCCLXXXVII.

VADERLANDSCH

WOORDENBOEK.

BEK.

BEK, (*David*) geboortig van *Delft*, wiens naam, door 's Mans kunstige behandeling van het Penceel, tot heden toe in het geheugen gebleeven is. De dag zijner geboorte was de 25ste van Mai des jaars 1581. Hij was genaamd naar den Dichter DAVID BEK, die zijns Vaders Broeder was, en in *Gelderland* overleden is. Zijn voornaamste Leermeester was de beroemde A. VAN DIJK. BEK was niet alleen een vermaard Schilder, maar ook een man, die de kunst van wel te denken in den hoogsten graad bezat. Hier door verwierf hij de gunst van Koning KAREL DEN EERSTEN, wiens Zoonen, KAREL en JACOB, als mede de Hertog VAN GLOCESTER, de Tekenkunst van hem leerden. Daarna kwam hij in dienst des Konings van *Frankrijk*; vervolgens aan het Hof van *Deenemarken*, en eindelijk bij de vermaarde CHRISTINA, Koningin van *Zweeden*, die hem hoog achtte, en tot haaren eersten Kamerheer bevorderde. In den dienst deezer Vorstinne eenigen tijd vertoefd hebbende, deed hij, bij gelegenheid van de reize haarer Majesteit naar *Frankrijk*, een keer naar *Holland*; waartoe haare Majesteit ongaarne bewilligde, uit vreeze dat hij niet weder zou keeren. Niet ongegrond was haare vreeze: want hij overleed in 's *Hage*, Anno 1656, niet zonder vermoeden van vergeeven te zijn. Weinige Kunstschilders, zegt men, hebben de vaardigheid van BEK bezeeten; en nog minder zijn voor hunne kunst zo wel als hij beloond geworden.

BEKHOF, een oude Schans in *Friesland*, waarvan, bij 't Dorp *Makkinga*, nog verscheidene overblijfsels te zien zijn.

Zie BACHIENE A., bl. 1380.

BEKA. (*Ide*) Zie V. Deel, BEEK. (*Johannes van*)

BEKA, (*Cofcwinus*) een *Karthuifer Monnik.* Hij bloeide in het Jaar 1420, als Prior te *Gent.*
Zie VAL. AND.

BEKENES en BARREWOUDSWAARDER, zijn twee Ambachten, maar kende te zamen ééne Ambachtsheerlijkheid, onder het Baljuwfchap van *Woerden*, en ftrekkende zig ten Noorden aan den *Rhijn. Bekenes* paalt ten Westen aan *Bodegrave*, en aan *Barrewoudswaarder*, ook wel *Barrebosbewaarder* genaamd; ten Westen aan de *Bullewijk*, onder het gebied van *Woerden.* De Landerijen ftaan, in de Quohieren, begroot op 417 Morgens en 400 Roeden. Men vindt 'er meer dan vijftig Huizen en drie Pannebakkerijen. Wel eer (1750) behoorde de Ambachtsheerlijkheid aan den Heere ADOLF VAN DER WIN, *Jansz*, die tevens Ambachtsheer van *Rietveld* en *Bree*, en Burgemeefter en Vroedfchap der Stad *Woerden* was.

BEKERCKE zou de naam zijn van een Dorp in *Zeeland*, op het Eiland *Walcheren*, dat, in het Jaar 838, bedijkt geworden was. Doch vermits het noch op den Blaffert van de oude Kerkgoederen der Bisfchoppen, noch bij BOXHORN. of SMALLEGANGE, in hunne *Chronijken van Zeeland*, vermeld wordt, vermoed ik, dat VAN LEEUWEN, verkeerdelijk, voor *Biggekerke*, *Bekercke* zal gefchreeven hebben. Men zie dus BIGGEKERKEN.

BEKESTEIN, een Geflacht in *Kennemerland*, dat van ouds het Wapen van *Heemskerk* voerde, zijnde *een Zilveren klimmende Leeuw, met een rode Tong, op een blaauw Veld, doch gebroken met een rode Faafe*, ten teken van een' jonger Zoon. Dit blijkt uit een' Leenbrief, verleend door JAN DE ELECT, van *Luik*, in het Jaar 1380, wegens dertien en een half Made Lands, geleegen bij *Haarlem*, gegeeven ten behoeve van WOUTER VAN BEKESTEIN, *Schildknaap*, waarin men, onder anderen, leest: *en zo ons, onze mannen, en een ieder kennelijk is, dat de* Bekefteinen *gekomen zijn van den rechten huize en geflachte van* Heems-

Heemskerk. WOUTER VAN HEEMSKERK *van Bekestein* trouwde, Ao. 1384, GEERTRUID GULLART, en won daar bij JAN VAN HEEMSKERK *van Bekestein*. Deeze nam, in 1423, ter Vrouwe WILHELMINA, Dochter van DIRK VAN DER WOUDE. Zij overleed 1468, en hij drie Jaaren te vooren, nalaatende eenen Zoon, WOUTER genaamd, die, na zijns Vaders overlijden, 1465, met het Leen van *Bekestein* verlijd werd. Deeze WOUTER teelde, bij zijne Vrouw MARGARETA STIKKEL, DIRK, die Houtvester en Hoogheemraad van *Rhijnland* werd, en ter Vrouwe had MARGARETA VAN ASSENDELFT, *Gerrits Dochter*. DIRK stierf 15 Januarij 1518, en zijne Gemalin 29 November 1529, nalatende I. WOUTER; II. ERKENRAAT, die ten Man had Heer HENDRIK VAN BERKENRODE, wien zij zes Zoonen baarde. WOUTER VAN HEEMSKERK *van Bekestein* werd, 5 November 1536, door Keizer KAREL DEN VIJFDEN, aangesteld tot Schout van *Haarlem*, in 1541 tot Hoogheemraad van *Rhijnland*, en was, 1519, Leenheer van *Bekestein* geworden. In het Jaar 1514 had hij zig in den Echt begeeven met ELISABETH VAN SCHERPENZEEL, die in 1534 overleed. Daarna, Ao. 1543, hertrouwde hij met ARNOLDINA VAN WASSENAAR *van Duivenvoorden*, *Heere Arends Dochter*, die 5 Februarij 1556 overleed; hij stierf in 1571, nalaatende een' Zoon, DIRK genaamd, welke met het leen verlijd werd, en ter Vrouwe had ADRIANA GORTER *van Muilwijk*, *Frans Dochter*. Deeze zijne Vrouw overleed 23 Julij 15*3, en hij 11 November 1593. Vier dagen daarna werd zijn Zoon, KORNELIS VAN HEEMSKERK *van Bekestein*, Vrijheer van *Incourt* en *Longueville*, met het Leen verlijd. Deeze nam ter Vrouwe CATHARINA VAN DRENKWAART, *Boudewijns Dochter*, en won bij haar, (die 7 December 1596 overleed) I. JOHANNES, en II. BOUDEWIJN, Heer van *Persijn*, die in 1660, zonder Kinderen natelaaten, stierf. In 't Jaar 1622 werd JOHANNES met het Leen verlijd. Zijne eerste Vrouw was ANNA CATHARINA VAN DEN WERVE, Zuster van BOUDEWIJN's Vrouwe; de tweede GEERTRUID VAN DEN WERVE, Dochter van HENDRIK, Heer van *West-Kerke* en *Spieringsbroek*. Bij deeze, die 1645 overleed, gewan hij: I. KORNELIS FRANÇOIS, en II. MARIA ANNA MACHTILT, Vrouwe van *Bemmel*, welke ten Man had JOHAN VAN BEMMEL *tot Bemmel en den Beukelaar*, in de *Overbetuwe*, welken zij

verscheidene Kinderen baarde. KORNELIS FRANÇOIS, die ook Heer van *Persijn*, en Vrijheer van *Incourt* en *Longueville* was, werd, 19 September 1646, met het meergemelde Leen verlijd. Hij begaf zig in den Echt met GEERTRUID VAN RIJSENBERG, en verwekte daarbij: I. JOHAN JACOB; II. BAREND BOUDEWIJN; III. PHILIPPA MARIA; IV. BERNARDINA; en V. MARIA GEERTRUID.

Dit is het geen men, bij GOUDHOEVEN en VAN LEEUWEN, van dit Geslacht vindt aangetekend.

BEKKER, (*Balthazar*) een Man van groote Geleerdheid, waar door hij niet alleen in Nederland, maar bij de gantsche Christenheid vermaard werd. Hij was den 20sten Maart des Jaars 1634, te *Metselwier* in *Friesland*, geboren. Zijn eerste onderwijs genoot hij van zijnen Vader, HENRICI BEKKER, die ter gemelde plaatse Predikant was, tot op den ouderdom van zestien Jaaren; wanneer hij zig naar de Academie van *Groningen* begaf, oefenende zig aldaar in de Filosophie, Historien en de gewijde Taalen, ter vastere grondlegging voor zijne Studie in de Godgeleerdheid. In de *Hebreeuwsche* Taal had hij tot Leermeester den vermaarden JACOB ALTING, met wien hij altoos groote vriendschap gehouden heeft; zijnde ook door hem de uitgaave van diens Hoogleeraars Werken te *Amsteldam* bevorderd. Van *Groningen* begaf hij zig naar *Franeker*, alwaar hij in de Godgeleerdheid, geduurende den tijd van vier en een half Jaar, het onderwijs der vermaardste Mannen van dien tijd genooten heeft. Den 10den April des Jaars 1655, werd hij, in de Klassis van *Franeker*, peremtoir geëxamineerd, tot *Candidatus Ministerii* verklaard, en kort daar na tot Rector der *Latijnsche* Schoole aldaar aangesteld; van welken post, naar zijn eigen zeggen, *de goede God hem ontzettede*, door het beroep, op hem uitgebragt, te *Oosterlittens*, alwaar hij, 13 April 1657, Predikant werd, en bleef tot 11 Januarij 1666, wanneer hij te *Franeker* als Predikant bevestigd werd. In 't jaar 1674 werd hij te *Loenen* aan de *Vecht* beroepen, en twee Jaaren daarna te *Weesp*. Den 10den Mei 1677 werd hij Veldprediker van den Staat, en in de maand December 1679 Predikant te *Amsteldam*. De Sijnode van *Noord-Holland* ontzette hem, in Augustus 1692, van zijnen dienst, schoon hij zijne

Jaar-

Jaarwedde bleef behouden, en zijne plaats tot na zijnen dood open bleef. Hij ftierf 11 Junij 1698.

Bekend is de zucht, die Doctor BEKKER bezielde voor de Filofophie van DESCARTES, die, toen hij nog Student was, van hem hoog gefchat werd, en reeds merkelijken opgang maakte. Ook was BEKKER niet vreemd van de gevoelens van ALTING en COCCEJUS, fchoon hij zig aan geen van beiden flaafsch onderwierp, maar openlijk toonde, waarin hij van die waarlijk groote Mannen verfchilde. Zijn eerfte Boek, waarover hij met de Kerklijken in verfchil en groote moeijelijkheid geraakte, was zijne Verhandeling over den Heidelbergfchen Catechismus, ten tijtel voerende, *Vaste Spijze;* waarin hij duidelijke blijken gaf, een voorftander van de Filofophie van DESCARTES te zijn, en ook dat hij, in zijne verklaaring, den leerttant van ALTING en COCCEJUS volgde: waardoor hij dan ook, in de hevige twisten, toen in zwang gaande, rijklijk zijn aandeel kreeg. In 1677 gaf hij zijn Boekje, *Admonitio Candida & fincera de Filofophia Cartefiana* genaamd, te *Franeker* in 't licht, 't welk terftond door hevige beftrijders aangevallen werd. Doch het ontbrak B-KKER niet aan wapenen, om zig, zo in de Klasfikaale en Sijnodaale vergaderingen, als in openbaare gefchriften, manlijk te verdedigen; waarvan zijne *Friefche Godgeleerdheid* ten getuige ftrekt; uit welk Werkje men zien kan, hoe onvast de oordeelen der Kerklijken van dien tijd waren; zijnde zijn gemelde Boek over den Catechismus, door geheel *Friesland*, eens en andermaal veroordeeld, doch daarna tot tweemaalen goedgekeurd. (Men zie zijne Voorrede voor de *Betoverde Waereld.*) Zijn Boek over de Komeeten, in 1683 uitgekomen, ter gelegenheid van de groote Komeet, verfcheenen 1681 en 1682, waarin hij ten duidelijkften aantoont, dat de Komeeten geene voortekenen van eenig naderend onheil zijn, verkreeg veel naams en roems onder de Geleerden van zijnen tijd; aan welken roem zijne uitgewerkte verklaaring over *Daniel* het zegel hing.

't Geen, echter, BEKKER's naam inzonderheid vermaard gemaakt heeft, is zijn reeds gemelde Boek, *de Betoverde Waereld* enz. genaamd, waarin hij, volgens zijne eigene woorden, zig voornaamlijk heeft toegelegd, om den *Duivel* van alle magt te berooven; dat is, hem die magt, welke hem doorgaans toege-

ſchreven wordt, te ontneemen, en hem van de Aarde naar de Hel te bannen. Over dit onderwerp had hij zijne gedachte te *Oosterlittens* reeds laaten gaan; doch daar toe nader gelegenheid gekregen, door het verhandelen van *Dan.* II *Exod.* VIII: vs. 18. *Gal.* V: vs. 19; als mede, door zijne gedachten over de Toveresſe van *Endor*, en *Jobs* Duivel, in zijne Leerredenen te *Amſteldam* op den Predikſtoel gebragt; waarin hij te kennen gaf, dat de zogenaamde Toverijen en Spookerijen meer voor bedrog van Menſchen, dan voor werkingen van den Duivel moeſten gehouden worden. Tevens gaf hij te kennen, dat zijn voorneemen was, iets daar tegen in 't licht te brengen, doch zonder verklaaring van plaatſen uit de H. Schrift, die van de werken des Duivels gewag maaken. Zijn oogmerk was alleenlijk, de bijgelovigheid te beſtrijden, en haar haare voornaamſte wapens te ontneemen. En, waarlijk, hier in is Doctor BEKKER het menschdom van 't allergrootſte nut geweest. Ja, ik zou durven zeggen, dat bijaldien die groote Man bij dat zijn oogmerk gebleeven ware, zijn Boek niet alleen minder ergernis gegeeven, maar hem tevens altoos ten kroon en ſieraad zou verſtrekt hebben. Terwijl BEKKER bezig was met zijne gedachten over dit onderwerp op het papier in orde te brengen, kwam in *Engeland* een Boek ten voorſchijn, behelzende een verhaal van eene zeer zonderlinge Toverij. Dit werk werd door hem, met eenige aanmerkingen, in 't Nederduitsch uitgegeeven, en daar bij beloofd, dat het zijne eerlang het licht zou zien. Wat omtrent de uitgaave van de twee eerſte Boeken van dit beruchte Werk is voorgevallen, wordt door hem zelven verhaald, in de Voorreden voor den druk in 4to.

Dit Boek dan, zonder Kerklijke goedkeuring (waartoe BEKKER, als *Doctor in de Godgeleerdheid*, meende gerechtigd te zijn) ten voorſchijn komende, maakte, zo om die reden, als om deszelfs zeldzaamen inhoud, groote beweeging; alle Klasſen en Sijnoden ſchreeuwden, luidkeels, tegen de onrechtzinnigheid van BEKKER. Wij laaten ons in geen verhaal van alle de Kerklijke Proceduuren, met hem gehouden; zijnde voor hun, die weeten willen, hoedanig met hem gehandeld is, alle de ſtukken desaangaande nog genoeg voor handen. Een onpartijdig verhaal daarvan zou der Broederliefde van ſommigen van dien tijd weinig eer aandoen.

Wat

Wat voorts het eigenlijk gevoelen van BEKKER nopens den Duivel betreft, daarvan zullen wij het volgende, bij overneeming, alhier kortelijk ter neder ftellen.

„ Hij erkende dat 'er Geesten zijn, van God gefchapen, den-
„ kende Wezens, geheel anders in hunne natuur en werkingen
„ dan de Lichaamen en hunne werkingen konnen zijn; dat die
„ Geesten zijn, of menfchelijke, dat is ons Menfchen, door de
„ Schepping gegeeven, en overgebracht tot een Lichaam, om,
„ met hetzelve vereenigd zijnde, te werken. Of ook anderen,
„ tot dat oogmerk niet gefchaapen; die Geesten, niet gefchaa-
„ pen zijnde om met een Lichaam te werken, worden in de H.
„ Schrift Engelen genaamd, en onderfcheiden in goeden en kwaa-
„ den, zijnde het hooft van de eerfte, daarin genoemd *Michaël*,
„ en dat der tweeden, *Duivel* of *Satan*. Dat de goede Enge-
„ len in de volmaaktheid hunner fchepping volhardende, Gods
„ Engelen genaamd worden; en dat die door God, naar zijn
„ welbehaagen gebruikt worden, ter uitvoering van de beveelen
„ zijner Almacht, zo ten dienst der Uitverkorenen, als ter ftraf-
„ fing van de Godloozen: maar dat de kwaade Engelen, als heb-
„ bende hun eerfte beginzel verlaaten, en van God afgeweeken
„ zijnde, daarom naar hun opperhoofd, *Duivels* genaamd, in
„ de Hel geworpen en Vijanden der Gelovigen zijn."

Ligt ontdekt men, hoe dit tegen elkander aanloopt. Want waarom zouden niet zo wel de kwaade als de goede Engelen, onder de toelating Gods, hunne werking kunnen doen? Niemant tog zal toeftemmen, dat hunne verbanning, door Doctor BEKKER gefchied, krachtig genoeg is, hun zulks te beletten. Dit gevoelde hij zelf ook: waarom hij hunne werking GODE toefchreef; waar tegen zijne eigene verklaaring rechtftreeks aanloopt.

Die van 's Mans godvruchtig en in de daad Christelijk affterven, als ook van zijn gantfche gedrag, op zijn ziek- en fterf-bed, van den 8ften Maart tot den 11 Junij des Jaars 1698, onderricht wil zijn, wijzen wij tot het verhaal daarvan, door zijnen Zoon, onder den Tijtel van, *Sterfbedde van Do.* BEKKER, uitgegeeven; een verhaal, dat door ieder, die eenig gevoel van waare Godsvrucht heeft, niet zonder innerlijke zielsaandoening kan geleezen worden. Zijne voornaamfte Werken zijn meest in het bovenftaan-

de verhaal vermeld. Die hij tot zijne verdediging heeft uitgegeeven, zijn: *Nodige bedenkingen op de nieuwe beweegingen. Kort begrip van* Bekker, *aangaande alle de Schriften over zijn Boek, enz. Viervoudige Beantwoordingen en Bezwaarnisfen, enz. Naakt verhaal van alle Kerklijke Handelingen Onderzoek en Antwoord op het Request door de Gedeputeerden der Sijnode te Edam, aan de Staaten van Holland*; allen in 4to, en behalven die nog eenige kleine ftukjes in 8vo. Om geene melding te maaken van de menigvuldige gefchriften, welke meest vóór hem, doch ook eenige tegen hem, ten voorfchijn kwamen, zullen wij hier optellen de voornaamfte, welke tegen hem gefchreven zijn. De Hoogleeraars LEIJDEKKER en VAN DER WAAIJEN verdienen, onder zijne tegenftanders, het eerst genaamd te worden. Het Werk van den laatstgenoemden had ten Tijtel: *De Betoverde Waereld van* B. Bekker, *onderzocht en wederlegd. Bekker* fchreef hier op een antwoord, onder den Tijtel: *De Leeraar der Hooge Schoole, door Voedfterlingen van de Kerk wederlegt, zijnde aanmerkingen van ongeftudeerde Perfoonen enz.*; met welken Tijtel hij wilde aantoonen, dat hij het Boek van den Hoogleeraar van zo weinig belang oordeelde te zijn, dat ook ongeletterden in ftaat waren het zelve te wederleggen. Dat van LEIJDEKKER was genaamd: *De goddelijkheid en waarheid der H. Schriften, te gelijk van den Godsdienst verdedigd*, in 8vo. Onder de Predikanten, die tegen hem gefchreeven hebben, zijn meest bekend, VERRIJN, GROENEWEGEN, VAN DER HOOGT, HAMER, BRINK en J. LEIJDEKKER, alle welken hij, zo wel ernftig als fchertfende, naar maate hij dacht dat hun gefchrijf verdiende, beantwoord heeft. 's Mans afbeelding is op verfcheidene wijzen in het koper gebragt, en wel, zo ik meen, in zes- of zevenderlei veranderingen, en door verfchillende Meesters.

BELCOM, anders *Berlikum* genaamd, ook wel *Belkum*, een Dorp in *Friesland*; zie BERLIKUM.

BELFELD, door anderen verkeerdelijk *Belfend* genaamd, is een Dorp in *Staats Opper-Gelderland*, niet verre van *Venlo*. Na bij het zelve ziet men, aan den kant der *Maaze*, nog heden de overblijf-

blijffels van een groote Redout of Veldfchans, ten tijde der *Spanjaarden*, ter hunner verzekering, aldaar aangelegd; welke Schans men naderhand, als dezelve niet nodig oordeelende, heeft laaten vervallen.

Zie BACHIENE.

BELGEN, een dier Volken, welke als de eerfte bewooners deezer Landen bekend zijn, waarvan wij, op het volgende Art. eenige melding zullen maaken.

BELGICA, ook wel *Belgium*, is een, in de oude fchriften, zeer vermaard gewest, fchoon gemelde fchriften ons, met de befchrijving daar van, in de grootfte duifterheid wikkelen. Dit is zeker, dat het Land van groote uitgeftrektheid was, en de bewooners daarvan de *Belgen* waren. De meeften houden *Belgica* en *Belgium* voor een en het zelfde; anderen houden het laatfte alleenlijk voor een gedeelte van 't eerfte. JULIUS CÆSAR, die vóór CHRISTUS geleefd, die Landen bezocht, zwaar beoorloogd heeft, en ze dus kon kennen, verdeelde gantsch *Galliën* in drie deelen; wordende het eene gedeelte door de *Belgen*, het andere door de *Aquitaniers*, en het derde gedeelte door de *Celten* bewoond. De laatften werden, door de Rivier de *Garonne*, van de tweede, en door de *Marne* en de *Seine* van de *Belgen*, die hij als de kloekmoedigfte van allen befchrijft, gefcheiden. GUICIARDIJN en anderen met hem betrekken *Batavia* mede onder deeze Landftreek. JULIUS en MONTANUS beweeren, dat *Batavia*, of het Land der *Batavieren*, nooit onder het *Belgiesch Gallie*, maar altoos onder *Germanie* behoord heeft: zij volgen in die gedachte PLINIUS en PLUTARCHUS. Dan laat ons zien wat TACITUS zegt, en daar uit oordeelen, wie gelijk heeft. Deeze fchrijft: „ De „ *Batavers*, toen, of zo lang zij over den *Rhijn* woonden, „ maakten een gedeelte van de *Celten*; doch door Inlandfche be„ roerten verdreeven, namen zij het uiterfte aan de *Frankifche* „ *Kust* of *Strand*, ledig van Bewooners en Bouwlieden, in; als „ mede het Eiland dat tusfchen de droogten en zanden inlag; en „ van vooren tegen den *Oceaan* aanloopt, wordende rondom, „ van achteren, en van beide zijden van den *Rhijn* befpoeld."

Batavia was dan ledig, en door de *Batavieren*, een gedeelte der *Katten*, ingenomen; en lag het aan den uiterſten kant, aan de kust of aan den oever van *Gallie*, en werd het rondom door den *Rhijn* beſpoeld, zo vereischt het geene bedenking, dat het niet aan *Gallie*, maar aan *Germanie*, waaraan de *Rhijn* eigen is, behoorde. Een ander verſchil is 'er onder de Schrijvers, over de Landen, die onder *Belgica* behoorden. Sommigen verſtaan daar door, behalven andere Landen, de *XVII Provintien*, ſchoon ook anderen daarin uitzondering maaken. GUICIARDIJN ſchreef, vóór den *Spaanſchen* Oorlog: „ De Nederlanden, toebehooren- „ de aan den *Katholijken Koning*, maaken bijna de helft van „ *Belgica*; bijna de andere helft, bezitten voor het grootſte deel „ de *Franſchen*, als: *Picardien*, *Champagne* en *Normandien*, „ offſchoon de twee laatſte Provintien niet geheel en al onder „ *Belgica Gallia* begreepen zijn. Het ovrige van *Belgica*, ſtaat „ onder de heerſchappij van *Lotharingen*, *Kleef* en *Gulik*; van „ de Aartsbisſchoppen van *Ments*, *Trier* en *Keulen*; der Bis- „ ſchoppen van *Kamerijk* en *Luik*, en van andere Vorſten en „ Heeren." Op een andere plaats zegt hij: „ de Steden van „ *Belgica* zijn drie honderd en twintigd bemuurde," waarvan hij de voornaamſte dus optel': „ *Leuven*, *Brusſel*, *Antwerpen*, „ *'s Hertogenbosch*, *Gent*, *Iperen*, *Mechelen*, *Kamerijk*, *At-* „ *recht*, *Doornik*, *Bergen in Henegouwen*, *Maaſtricht*, *Lux-* „ *emburg*, *Valencijn*, *Rijsſel*, *Calais*, *Bolonien*, *Amiens*, *St.* „ *Quintijn*, *Luik*, *Naamen*, *Rheems*, *Trier*, *Mets*, *Nancij*, „ *Tul*, *Verdun*, *Straatsburg*, *Mets*, *Aken*, *Keulen*, *Cleef*, „ *Nijmeegen*, *Utrecht*, *Amſteldam*, *Middelburg*, *Leeuwaar-* „ *den*, *Groningen*, en veele anderen, tot *Rouaan* toe; en dan „ twee honderd en dertig opene Vlekken, waarvan 'er met Stads „ Privilegien voorzien zijn; dan nog twaalf duizend Dorpen, al- „ le zeer Volkrijk, en daarenboven voortreffelijke Rivieren, als: „ de *Rhijn*, *Maas*, *Seine*, *Schelde* enz.; groote en heerlijke „ Bosſchen, daar onder die van *Ardenne*, *Carbonniere*, *Non-* „ *nen*, *Faigien* en *Soigonien*."

M. ZEILERUS geeft 'er ons dit bericht van: „ De ouden heb- „ ben onder *Gallia Belgica* verſtaan, *d'Onder* of *Neder Elzas*, „ *Lotharingen*, *Westerrijk*, 't Sticht *Trier*, de Hertogdommen „ van

„ van *Luxemburg* en *Limburg*, het Bisdom *Luik*, een gedeel-
„ te van het Stift van *Keulen*, het halve deel van de Hertogdom-
„ men *Gulik* en *Gelder*, het Zuiderdeel van *Holland*, ook *Zee-*
„ *land*, *Braband* en *Vlaanderen*, het Graafschap van *Boulon-*
„ *ge*, het derde gedeelte van *Normandien* en *l'Isle de France*,
„ de helft van *Champagne*, voorts nog *Picardien*, *Vermandois*,
„ *Artois*, *Henegouwen*, 't Graafschap *Naamen*, en het Hertog-
„ dom *Bouillon*, gelijk men bij CLUVERIUS zien kan." Ook zegt ZEILERUS, dat zij, die *Belgium* voor geheel *Belgica*, of ook *Belgium* en *Belgica* voor een en het zelfde houden, dwaalen, alzo *Belgium* in *Frankrijk* gelegen was, aan de wateren *Samara* en *Elisa*, zijnde de eenigste Stad *Beauvois* deszelfs Hoofdstad; dus was het slegts een klein gedeelte van het oude *Belgica*, waarvan, echter, geheel *Nederland*, benevens de andere bovengenoemde Landschappen, mogelijk den naam van *Belgica* gekreegen heeft, vermits de *Bellovaci*, die in *Belgia* woonden, ten tijde van JULIUS CÆSAR, onder alle de *Belgen*, de voornaamsten in dapperheid en aanzien waren, en misschien over alle de andere geheerscht hebben. „ Hedendaagsch (dus gaat hij voort)
„ worden onder *Belgica* gerekend, de XVII. Provintien, als
„ de Hertogdommen *Brabant*, *Limburg*, *Luxemburg* en *Gel-*
„ *der*; de Graafschappen *Vlaanderen*, *Artois*, *Henegouwen*,
„ *Zeeland*, *Naamen* en *Zutphen*; 't Mark-Graafschap des *H.*
„ *Roomsche Rijks*; (waarin de vier Hoofdsteden *Nivelle*, *Leu-*
„ *ven*, *Brussel* en de Hoofdstad *Antwerpen*,) en eindelijk de
„ vijf Heerlijkheden *Friesland*, *Mechelen*, *Utrecht*, *Overijs-*
„ *sel* en *Groningen*." Dewijl 'er dan onder de Schrijvers zulk verschil is over *Belgica* en *Belgium*, verdient het geene verwondering, dat zij ook over de uitgestrektheid van *Oud Belgia's* Landpaalen met elkander niet overeenkomen. Ik zal hier nog bij voegen, het geen MERCATOR, in zijnen *Atlas Minor*, de oude Hoogduitsche druk, alwaar hij *Belgica*, *Nederland* noemt, zegt; naamlijk dat JULIUS CÆSAR door *Belgium* verstaat, dat gedeelte van Europa, dat nu *Germania Inferior* of *Nederduitschland* genaamd wordt, en waarin CÆSAR drie (HIRTIUS zegt vier) Legioenen Krijgsvolk gelegd had. MARTIANUS en GLAREANUS neemen *Belgium* niet voor 't geheele Land, maar alleenlijk voor een

eeni-

eenige Stad, welke, gelijk wij zo even uit CLUVERIUS en ZEILERUS gezien hebben, *Beauvais*, in 't Latijn *Civitas Believacorum*, genaamd wordt; schoon VEGETIUS, en niet zonder reden, bezwaarlijk schijnt te kunnen gelooven, dat een eenige Stad, drie (of vier) Legioenen Soldaaten zou hebben kunnen bergen. CÆSAR zelf schrijft ook, dat in *Belgium* veele Steden liggen; daarbij voegende, dat het gedeelte van *Brittannie*, 't welk aan Zee ligt, bewoond wordt van zulken, die eigenlijke roofshalve, en uit zucht, om krijg te voeren, uit *Belgium* geweeken waren; als mede, dat zij met de naamen dier Steden, waar uit zij in *Belgium* geweken waren, aldaar in *Brittannie* nog genoemd werden. Evenwel, vervolgt MERCATOR, verstaat hij (CÆSAR) het geheele *Nederland* 'er niet door, nademaal hij de *Morinen*, *Nervii* en *Estuiers*, als andere Nederlandsche Natien, van *Belgium* onderscheidt; waar uit schijnt te blijken, dat bij den naam *Belgium* gegeeven heeft aan dat gedeelte, dat tegen het Noorden ligt, en *Holland*, *Zeeland*, *Flaanderen*, *Gelder* en *Kleef* bevat. Anderen weder noemen *Belgica*, 't zelfde dat de meergemelde J. CÆSAR *Gallia* noemt, als hij zegt: *Gallia*, *quam Belgæ incolunt*, dat is: *dat deel van Gallia*, *dat de Belgen bewoonen.* Alle deeze verschillende gedachten nu daar laatende, is het, echter, zeker, dat een goed gedeelte van het nu *Vereënigd Nederland* tot het oude *Belgium* behoord heeft. Zo veel verschil 'er is over de eigenlijke paalen van *Belgium*, zo veelerleije gedachten zijn 'er ook over den naamsoorsprong daarvan. Sommigen willen, dat het zijnen naam zou bekomen hebben van eene daar in geleegene Stad, *Belgicum* of *Belgica*, reeds vóór langen tijd ten gronde gegaan; en dat die Stad, naar BEL of BELUS, den Afgod der *Assyriers*, dus zou genaamd geweest zijn. Dan niet wetende waar die Stad gelegen geweest is, verwerpt men dit gevoelen, zeggende, dat 't mogelijk het *Beliovacum* of *Beauvais*, nu een gering Vlek in *Henegouwen*, zou kunnen zijn. Weder anderen leiden den naam af van den aart en de eigenschap der Volken, betekenende het woord *Bellicosus*, krijgszuchtig en manhaftig, zo als zij doorgaans afgeschetst worden. E. VAN METEREN, en anderen met hem, oordeelen dat de naam der *Belgen* mogelijk afkomstig is uit den aart der *Nederlanderen*, zijnde een

trotsch

trotsch en hoogmoedig Volk, dat zig ſtraks *gebelgd* hield, zo haast de aangrenzende Volken het te na kwamen, of wanneer slegts het minſte deel zijner voorrechten, vrijheden, enz. geſchonden werd. Doch indien VAN METEREN hier het rechte doel getroffen hebbe, moet men bekennen, dat de aart der *Nederlanderen* geheel veranderd is.

Zie R. NEANDER. CÆSAR *Galliſche Oorlogen*, II. Boek, Cap. 1. LA CROIX *Geögr.* PLINIUS, Tom. I. Lib. 4, 6 en 7. TACT. *Hiſtorien* B. IV., Cap. 12. MONTANUS en GUICIARDIJN, fol. 1 en 3. PLUTARCH. GUICIARDIJN *Beſchr. der Nederlanden*, fol. 3, 4 en 5. ZEILERUS, Tom. I. fol. 253. *Atlas Minor*, Tom. I. p. 368. NEANDER. VAN LEEUWEN *Bat. Ill.*, fol. 17. en anderen.

BELINUS Deeze zou een Koning der *Batavieren* geweest zijn, en eenen Zoon, ADMINOCINUS genaamd, gehad hebben, die door hem verſtooten werd. Deeze verſtooten Prins zou door C. CALIGULA, veertig Jaaren na CHRISTUS geboorte, in beſcherming genomen zijn; over welke daad CALIGULA zig, in zijne Brieven, door hem naar *Rome* gezonden, zo zeer verhovaardigde, dat het ſcheen als of het gantſche Eiland der *Batavieren* daar door aan hem cijnsbaar geworden was; ſchoon 'er, naar het verhaal, niets op gevolgd is, dan het eindigen van den twist tusſchen Vader en Zoon.

Zie SUETONIUS *in Caligula.* CONINGSBERG, *Chronologie*, p. 147.

BELLARD of *Belder*, een kleine Buurt, nabij het Dorp *Dreiſchoor*, behoorende onder 't Land *Schouwen*, in de Provintie van *Zeeland.*

BELLE, (*Jan van*) zo ik meen een *Haarlemmer*, die zig een naam gemaakt heeft door een Pſalmberijming, en door andere Werkjes over de Nederduitſche Taal, waarop hij zo kiesch was, dat hij zijne Dochter bij de Remonſtranten, die, volgens zijn zeggen, de Taal zuiverder uitſpraken dan de Gereformeerden, deed Doopen.

BEL-

BELLESTEIN, voorheen een oud Adelijk huis onder *Wassenaar*, behoorende weleer aan den Heer JACOB VAN KIJFHOK, Heer van *Landskroon*, en daarna aan AMELIS VAN BOUCKHORST, Heer van *Wimmenum*. Thans is het niet meer dan eene Hofstede.

Zie VAN LEEUWEN, *Bat.* I. Deel, fol. 170 en 171.

BELLEVEDERE, een Slot of Kasteel, door FREDRIK HENDRIK, Prins *van Oranje*, in het Jaar 1634, te *Rijswijk*, in 't Baljuwschap van *Delftland*, gebouwd. Dit Kasteel draagt ook wel den naam van 't *Huis te Rijswijk*, en is, door het sluiten van den Vrede, in 't Jaar 1697, zeer vermaard geworden. De Volmagtigden der Bondgenooten, en die van *Frankrijk*, vergaderden aldaar allereerst op den 9den Mei des gemelden Jaars; den 10den September daaraan volgende werd de Vrede tusschen *Spanje*, *Engeland* en den Staat, met *Frankrijk* getroffen; en den 21sten October, tusschen den Keizer en *Frankrijk*. (Op 't Art. van de RIJSWIJKSCHE VREDE zal daarvan omstandiger moeten gesproken worden.) Meer andere Kasteelen en Lusthoven, die deezen naam dragen, zijn genoeg bekend.

BELLINGEWEER, een Dorp in de *Groninger Omlanden*, in *Hunsingo Kwartier*, maakende, met *Winsum* en *Tijtum*, één Rechtbank, die Jaarlijksch omgaat. Het zelve is versierd met een Adelijk Slot, dat in Prent vertoond wordt, op de nieuwe en juiste Kaart van *Groningen*, van den Heer BECKERING. Voorheen behoorde dit Slot aan de TAMMINGA's, en thans aan den Hoog Wel Geb. Heer F. O. VAN SIJTZEMA, die hetzelve, voor eenige Jaaren, vernieuwd heeft, en, behalven het Patronaatschap der Kerke, (behoorende onder de Klassis van *Marne*) genoegzaam bezitter van alle de daar zijnde Heerlijkheden is.

Volgens medegedeelde berichten van den Heere D. J. J. HASSELMA, door wiens vlijt en toegenegenheid wij in staat zullen zijn, den Leezer de naauwkeurigste berichten van *Groninger-* en *Drenterland* mede te deelen.

BELLINGWOLDE, een aanzienlijk Dorp onder *Westerwolde*, eene Heerlijkheid, behoorende onder *Stad en Lande*, zijnde het uit-

terfte van de Provintie, en grenzende aan *Oost-Friesland*. Het maakt, met het daarbij geleegene Dorp *Blijham*, één Rechtbank uit. Deeze twee Dorpen, die weleer aan het *Oldampt* behoorden, zijn reeds vroeg daarvan gefcheiden. Niet te min gebruiken de Opgezeetenen nog heden het oude *Oldampter Landgerecht*, 't welk één en het zelfde is met de oude rechten van *Fivelgo*, die tot nog toe ongedrukt zijn. Nabij dit Dorp ligt de *Oude Schans*. De Predikant ftaat onder de Klasfis van 't *Oldampt*.

Zie BACHIENE, *Geogr.* ALTING, *Pijl. en Peerl van Groningen*, bl. 26.

BELLINGERWOLDER-ZIJL, anders *de Oude Schans* genaamd, ligt in 't Noord-Oosterdeel van *Nederland*, in het Oosten van *Groningerland*, in de Landftreek der *Oldampten*, aan de grenzen van *Oost-Friesland*, en aan den Zeeboezem den *Dollart*, daar de Rivier de *Eems* naauwer begint te worden. Het is een zeer fraai Dorp. Zij, die naar de *Bourtange* willen, moeten hier door pasfeeren, laatende het Kasteel of Huis *ter Wedde* aan de rechterhand liggen. 's Lands Staaten hebben aldaar eene Sterkte, ter verzekeringe van het Land van *Wedde*, 't Graaffchap *Lingen* en *Groningerland*, doen aanleggen. CHRISTOFFEL BERNARD VAN GALEN, Bisfchop van *Munfter*, nam, in 't Jaar 1672, *Bellingwolder Zijl*, of *de Oude Schans* in. Na dat de Stad *Groningen* van des Bisfchops belegering en woedenden aanval verlost was, werd deeze Schans, door den Luitenant-Colonel EIJBERGEN, op order van den Staat, benevens *Groningen* en *Omlanden*, belegerd, en de zig daarin bevindende *Munfterfche* bezetting zodanig benaauwd, dat zij zig, den 28ften October des gemelden Jaars, moest overgeeven. De Predikant aldaar behoort onder de Klasfis van 't *Oldampt* en *West-Woldingerland*.

PETIT, *Nederl. Republiek*, p. 296. VALKENIER, *Verward Europa*, p. 801.

BELLINKHOF, eene Havezaate, liggende tusfchen *Almelo* en *Wierden*.

BELTRUM, een Gehucht of Buurtfchap, in de Provintie van *Gelderland*, een halve mijl van *Grol*.

BEL-

Belvedere, één uitkijkende hoek en hoogte op de Vesten van *Nijmegen* ten Oosten èn ten Zuiden, van waar dezelve een ruim en vermaakelijk gezicht heeft naar de *Betuwe*, de Stad *Arnhem*, den *Waalftroom*, de daarom heen liggende gefchakeerde Landftreeken, hoog en laag Geboomte, Veldgewasfen, Dorpen en Gehuchten; al het welk men, van deeze hoogte, befchouwen kan.

Belijdenisse des geloofs *van de Nederlandfche Kerke.* Deezen naam waren de verdrukten, in 't Jaar 1560, genoodzaakt te geeven aan het zamenftelfel van hun Geloof, en wereldkundig te maaken, om den haat, den laster en vervolging te doen verftommen. De voornaamfte zamenftellers van hetzelve waren, eerstelijk: GODEFRIED VAN WINGEN, Leermeester der Zoonen van JOHANNES *à* LASKO, die, in 't Jaar 1553, met *à* LASKO, MIKRONIUS en UITENHOVEN, om de wreedheid van Koningin MARIA te ontwijken, *Engeland* moest ontruimen, en vervolgens, om de ftrafheid der Lutheraanen, *Koppenhagen* vaarwel zeggen; van waar hij zig naar *Embden* begaf, alwaar hij waardig gekeurd werd, voor een der eerfte Afgezanten aan de Geloofsgenooten in *Vlaanderen* te dienen. De tweede, of liefst de eigenlijke opfteller, was GUIDO DE BRES, geboren te *Bergen in Henegouwen*, en in 1567, te *Valenchien*, om deeze zijne Belijdenis, omgebragt. Deeze Mannen waren het, die, met goedvinden van C. COOLTUIN en anderen, hunne geloofsgenooten en medearbeiders, in de Gemeenten van *Doornik*, *Valenchien* en elders, die zig in *Brabant* en *Holland* onthielden, gemelde *Belijdenis* opftelden; in 't Jaar 1561, in de *Waalfche* Taal, in gefchrift brachten, en in 1562, op eene Kerkvergadering, te *Antwerpen* gehouden, ter goedkeuring in druk overgaven, in tegenwoordigheid van den Heer PHILIP VAN MARNIX, Heer van *St. Adelgonde*, die dezelve aldaar ook mede overzien heeft. De *Belijdenis* beftond uit de alombekende XXXVII. Artijkelen; in welke Artijkelen de Nederlandfche Gemeenten, onder het kruis zuchtende, haare overeenftemming met de H. Schrift ten klaarften betoonden, en aan de gantfche Wereld deeden zien, dat zij vrij waren van alle de Ketterijen, die hun door de Roomschgezinden ten laste geleid waren. Naauwlijks

lijks was dit Geschrift, of deeze *Belijdenis* hunner Leere bekend, of zij werd, door veele aanzienlijke Mannen, Grondleggers der Nederlandsche Vrijheid, als Graaf LODEWIJK VAN NASSAU, den Graaf VAN KUILENBURG, de Vrouw en Dochters van den Graave VAN DEN BERG, de Baander-Heeren VAN BREDERODE, en meer andere van de Verbondere Edelen, aangenomen en onderfteund. In het Jaar 1565 werd dezelve, op den Rijksdag te *Augsburg*, Keizer MAXIMILIAAN, en, in het volgende Jaar, zelfs Koning FILIPS aangeboden.

In het gemelde Jaar van 1566, werd de *Belijdenis* gedrukt, onder den Tijtel: *Bekentenisse des Geloofs, in 't gemeen ende eendrachtelick van de Geloovigen, die in Nederland overal verstrooit zijn, en die na de zuiverheid des Heiligen Euangeliums ons Heere Jesu Christi begeeren te leeven*, verzeld van eenen voorafgaanden Brief aan den Koning.

Den 5den van de Maand October des Jaars 1571, werd de *Belijdenis* onderschreeven door de Leden der *Emdensche* Kerkvergadering, en, volgens inhoud van het II. Art. der Sijnodale Vergadering, gedrukt; vervolgens nader gestaafd, door ondertekening, op de Nederlandsche Kerkvergadering, gehouden 1579, en daarna 1581 te *Middelburg*, alwaar men besloot tot eene nieuwe uitgaave, die in 1582 volgde; wordende, in 't Jaar 1593, te *Dordrecht*, bij JAN CANIN, nogmaals herdrukt, vermeerderd met een kort sommier of inhoud van ieder Artikel, en schriftuurplaatsen op den kant. Eindelijk geschiedde, op de Sijnode Nationaal, gehouden te *Dordrecht* 1618 en 1619, eene nieuwe overziening, goedkeuring en bevestiging in dien form, zo als men dezelve, na dien tijd achter meest alle Kerkboeken geplaatst heeft; stemmende de inhoud daarvan overeen met den druk van 1562. Door JACOBUS REVIUS is dezelve in het *Grieksch* en *Latijn*, en door anderen in andere taalen overgebragt. Deeze *Belijdenis des Geloofs*, gelijk wij gezien hebben, was reeds vroeg, door eenige aanzienlijke Heeren, mededeelgenooten van het vermaarde Verbond der Edelen, aangenomen, ondertekend en beschermd. Onder de laatsten kan met reden geteld worden Prins WILLEM DE EERSTE; doch niet zo vroeg als in het Jaar 1562, toen hij nog een belijder van den *Roomschen* Godsdienst was; ook nog

niet in het Jaar van 1566 of 1567, toen hij zig alleenlijk beijverde om de vrijheid van Conscientie te bewerken; maar eerst in 't Jaar 1573, wanneer hij zig te *Dordrecht* tot de Gemeente begaf, het H. Nachtmaal met dezelve hield, en zig aan de Kerketucht onderwierp. Van toen af oordeelde die Vorst zig verpligt, om niet slegts als Stadhouder, volgens den inhoud zijns Lastbriefs, maar ook voor zig zelven, als Lid der Gemeente, 'er de hand aan te moeten houden. Uit hoofde hier van was het, dat hij, als Stadhouder, met en benevens de Staaten, die hem daartoe verlof gaven, zig geregtigd oordeelde om verlof te kunnen geeven tot het houden eener Provintiaale Sijnode binnen *Dordrecht* Ao. 1574, die ook tot de daadlijke overziening en bevestiging der *Belijdenisse* besloot. Even wettig was ook de Vergadering, welke daarna, 1581, te *Middelburg* gehouden werd, vermits de Prins, volgens de magt aan hem verleend, aan verscheidene Predikanten, Leden van die Vergadering, schreef, dat het *zijne wille was*, dat die Sijnode beroepen werd. Nog kragtdaadiger, evenwel, is de bescherming geworden, na dat de *Algemeene Staaten* openlijk verklaard hebben, dat zij de verdediging en bescherming van de *Gereformeerde Religie*, (door welke zij geene andere konden noch wilden verstaan hebben, dan de *Religie en Leere*, begreepen in de *Nederlandsche Geloofsbelijdenis* en *Heidelbergschen Catechismus*) op zig namen: welke bescherming, van tijd tot tijd, vermeerderd is; zijnde de grond daar toe geleid in de eerste vrije Vergadering der Staaten van *Holland*, te *Dordrecht*, op den 15 Julij 1572, en verder uitgebreid drie Jaaren laater (1575), toen het besluit genomen werd, dat Zijne Excellentie de hand zou houden aan de oefening van de Euangelische Religie, en de Roomsche Religie doen ophouden; welk besluit nog nader, 1576, bevestigd is geworden, door de Unie van *Holland* en *Zeeland*; nader bepaald bij alle de gewigtige Staatsgebeurtenisfen, en ten klaarsten bevestigd in den Jaare 1619. Dan deeze bescherming, hoe magtig ook, heeft niet kunnen beletten, dat deeze *Belijdenis*, zo wel als meest alle anderen, haare verachters, heimelijke tegenstreevers, openbaare vijanden en berispers heeft gehad. Wij zullen alleenlijk hier de naamen melden van hun, welke zig tegen dezelven, op deeze of geene wijze, verzet hebben. De

eer-

eerste van die was de beruchte Inquisiteur SONNIUS; voorts CORNELIUS, KOOLHAAS, KOORNHERT, HERBERTS, SIJBRANTS, HAKKIUS, WIGGERS, BLOKHOVEN, benevens allen, die tot de Remonstranten behooren. De voornaamste verklaaringen en uitleggingen der *Belijdenis* zijn die van H. ALTING, S. MARESIUS, B. BEKKER en A. ROTTERDAM.

Zie verder; BOR; BRANDT; LE LONG; THIJSIUS; W. TE WATER, enz.

BELLEMA, (*J.*) een lid der verbondene Edelen.

BEMELA, een Dorp met een Kasteel, in de *Boven-Betuwe*, (*Bathua*) voerende nog den naam van *Bemmel*, op den rechter oever van de *Waal*, omtrent een uur van *Nijmegen*. In het Jaar 850 werd dit Dorp aan de Kerk van *Utrecht* geschonken.

Zie HALMA.

BEMELEN, een groot Dorp in *Staats-Braband*, een uur gaans ten Westen van *Maastricht*, alwaar het zig in de lengte langs den voet van 't gebergte uitstrekt. Dit Dorp wordt bestuurd door een Proost, die door 't Kapittel aangesteld wordt, en de *Regalia* of Heerlijke Voorrechten daar van geniet; hij ontvangt dezelven *ad vitam*, of schoon de gifte Jaarlijksch vernieuwd moet worden. De openvallende politike Ampten, als van Schout, Schepenen, enz. worden door de Kanunniken *in turno*, dat is, door ieder in zijne Maand, naar de schikking der beurten, begeeven. Van de vonnissen, door Schout en Schepenen van *Bemelen* geveld, kan men zig niet beroepen op de Edel Mogende Heeren Commissarissen, *Deciseurs*, gelijk in die der *St. Servaas Kerk* geschied, maar op den Schepenstoel der Stad *Luik*; een zaak, die ongetwijffeld afgeleid moet worden uit de nadere verbintenissen, die de *Lieve Vrouwe Kerk* van *Maastricht* met het Bisdom *Luik* heeft.

In 't Jaar 1747, toen de Geallieerde Armee, na den slag bij *Lafeld*, in deezen oord eenen tijd lang gelegerd stond, was in dit Dorp het Hoofdkwartier des Hertogs VAN KUMBERLAND, den

Graaven BETHANIJ en des Vorsten VAN WALDEK, als Bevelhebbers over de *Engelsche*, *Keizerlijke* en *Nederlandsche* Legers.

Zie BACHIENE B. p. 979.

BEMMEL, een zeer vermaakelijk Dorp in de *Over-Betuwe*, aan den *Waaldijk*, midden in 't geboomte gelegen. Rondom het zelve zijn fraaije wandelwegen en vruchtbaare Akkers. De Gereformeerde Kerk, die oud en met een laagen kap gedekt is, wordt door één Predikant bediend. De Roomschgezinden hebben 'er mede een Statie, die door een Wereldheer bediend wordt. In de schatting van 't Jaar 1574, droeg *Bemmel* 144 guldens.

Zie HALMA en VAN DER HOUVE.

BEMMEL, ('t *Huis te*) ligt in de *Neder-Betuwe*, in 't Kwartier van *Nijmeegen*, bij het bovengemelde Dorp, zijnde een oud Gebouw, staande rondsom in zijne Grachten; het heeft verscheidene Trapgevels, en een vierkanten Toren, met een spits Dak.

Zie *Geogr. van Gelderland.*

BEMMEL, (*Willem van*) een der beste Leerlingen van HERMANUS ZAGTLEVEN, werd te *Utrecht* geboren. Na dat hij zig in de Schilderkunst geoefend had, trok hij naar *Rome*, zo om zijne kunst aldaar verder te volmaaken, als ter boeting van zijnen lust, tot het aftekenen van de prachtige *Italiaansche* Gezichten en Landschappen. Hij tekende, ten dien einde, zonder ophouden, te *Tivoli*, en bragt het daarna op het doek, met de grootste goedkeuring. Van *Rome* reisde hij naar *Duitschland*, en vervaardigde aldaar zijne voornaamste Kunststukken.

Zie HOUBRAKEN, *Schilderboek*, I. Deel.

BEMPDEN, (Mr. *Gillis van den*) Heer van *Castricum*, welke, in *Amsteldam*, even als zijn Vader, de Heer EGIDIUS VAN DEN BEMPDEN, en verdere Voorzaaten, de aanzienlijkste Ampten bekleed heeft; zijnde tevens vermaagschapt aan de aanzienlijkste Geslachten. In 't Jaar 1720 was hij Commissaris; in 1723 werd hij tot Raad der Stad verkoozen; in het Jaar daar aan volgende tot Schepen, en in 1738 beklom hij den eeretrap van Burgemeester;

ster; welke hoog aanzienlijke waardigheid door hem insgelijks werd bekleed in 1741 en 1747, in welk laatste Jaar Zijne Hoogheid de Prins van Oranje, WILLEM DE VIERDE, na dat Hij tot Stadhouder van de Republiek aangesteld was, bij zijne komst binnen deeze Stad, door de Burgemeesters CORVER en VAN DEN BEMPDEN, verzeld van den Pensionaris STAAL, begroet werd. De Heer VAN DEN BEMPDEN overleed, na het doorstaan van veele moeijelijkheden met de toen misnoegde Gemeente, den 20 Januarij 1748.

BEN, *Elbertsz.* (*Tibrand*) was een der zes-en-dertig Raaden der Stad *Amsteldam*, waar toe hij in 't Jaar 1595 verkoozen was; zijnde hij, in het voorgaande Jaar, tot Schepen der Stad aangesteld. Het achtbaar Ampt van Raad bekleedde hij tot in het beruchte Jaar van 1618; wordende toen, met meer andere, op den 3den November, door Prins MAURITS, van eed en dienst ontslagen.

Zie WAGENAAR's *Amsterdam*, IV. Stuk, in 8vo. pag. 304. *Vaderl. Hist.* X. Deel, bl. 280.

BENDELMEERBROEK; zie BIJLEMERMEER.

BENDELMERBRUG, is een Veen of Meir, 't welk EGBERTUS VAN AMSTEL, schuldig zijnde aan gekwetste Majesteit, met alle deszelfs rechten, moest afstaan aan GODEFRIED, Bisschop van *Utrecht*, om zig met denzelven te bevredigen. Hij moest een' eed doen, dat hij het afstond, en alleenlijk het Drostampt, van den Bisschop, als zijn Opperbestuurder, ter leen zou ontvangen: op voorwaarde, dat het dus ook op de Zoonen van EGBERT zou overgaan. Dit is, naar alle waarschijnelijkheid, een dier Veenen, welk, door BEKA, *Broekland* genoemd worden.

Zie ALTING, en uit hem HALMA.

BENEDICTA FRESIA, zou, volgens de vertelling der Ouden, een streek Lands in *Neder-Indiën* geweest zijn. Daar uit zouden getrokken weezen drie Broeders, FRISO, SAXO en BRUNO, met zig voerende een groote menigte Volks, ten dienste van ALEXANDER

DEN GROOTEN, toen hij zijne wapenen in de *Indiën* overgebragt had. Zij hielden, volgens inhoud van het verhaal, hun verblijf in het *Emodische Gebergte*. ALEXANDER, dien zij groote diensten gedaan hadden, overleden, en zijne Monarchie, onder de Vorsten, die oneenig waren, en elkander beöorloogden, vervallen zijnde, keerden deeze drie Broeders naar hun Vaderland te rug; waartegen de *Indiaanen* zig verzetteden; waarom zij eenige Schepen toerustten, en daar mede een ander Land zochten. Zij voeren door de *Indische Zee*, naar 't Westen, draaiden vervolgens naar 't Noorden, en kwamen in 't *Vlie*, omtrent 313 Jaaren vóór CHRISTUS geboorte. Zo schrijft SUFFRIDI PETRI, voor wiens verhaal, en niet hooger, wij dit opgeeven. Gemelde FRISO zou zig in 't gewest, nu *Friesland*, naar hem zo genoemd, nedergezet, het zelve bedijkt, en de bewooners den naam van *Benedicta Fresia* verkreegen hebben. PLINIUS zegt wel, dat veele Volken uit *Asia*, de *Indiën* en andere gewesten vertrokken zijn; dat zij zig, na een langen Scheepvaart, in de Noordelijker deelen zouden neergezet hebben. Doch dit alles geeft geen zekerheid aan deeze beuzeltaal. Wij hebben zulks reeds meermaalen gezegd, en op de Artikelen FRIES en FRISO zullen wij hetzelve omstandiger aantoonen.

Zie S. PETRI, WINSEMIUS, en anderen.

BENINGA, (*Sicke*) een Edelman, uit *Humsterlandschen* Adel, in 't Westerkwartier, afkomstig, bloeide op het einde van de vijftiende Eeuw. In den Jaare 1504 was hij Hoofdman te *Groningen*, en zedert Boumeester en Raadsheer dier Stad. Schoon in de beschaafde letteren onkundig, heeft hij een getrouw verhaal der Gebeurtenissen, in en omtrent de Stad *Groningen*, en voornamelijk van de *Sassense* tijden af, tot aan 1527 voorgevallen, nagelaaten, waarin sommige politieke aanmerkingen aopens den Staat, door den Autheur, uit zucht voor zijn Vaderland, gevlochten zijn. De geleerde en oudheidkundige BROUERIUS VAN NIDEK heeft deeze *Chronijk* van BENINGA in zijn *Analecta Med. Ævi*, in gr. 8. 1725, in 't licht gegeeven.

Zie de Voorede daarvan.

BENNEBROEK, een Dorp in *Holland*, onder *Kennemerland* behoorende. Men wil dat de oude naam *Baduhennebroek*, naar 't Bosch *Baduhenna*, zou geweest zijn. (Men zie wat daar van van op dat Artikel gezegd is.) H. SOETEBOOM, (op wiens gezegde men zig, echter, niet te vast verlaaten kan, aangezien hij 'er zig volstrektlijk schijnt op toegelegd te hebben, om al het beuzelachtige, dat met groote moeite weggenomen, en waarin het onware aangetoond was, weder op nieuw voor waarheid te vertellen,) getuigt dat hij te *Bennebroek* doodkisten van roodachtigen steen gezien heeft, die op het Kerkhof opgegraaven waren, en dat op dezelve dekfels van gelijke kleur lagen. Hij verhaalt dat de eerste of Heidensche Bewooners gewoon waren, hunne dooden in dergelijke kisten te begraaven. Dit Dorp, met deszelfs Ambacht en Gerechtsban, ligt ten Noorden aan *Heemstede*; ten Oosten aan de *Haarlemmermeer*; ten Zuiden aan *Hillegom*; en ten Westen aan de *Vogelzang*. De Landerijen worden begroot op omtrent zeven-en-negentig en een halve Morgen. In den jaare 1732, stonden 'er op de Verpondings Lijsten vier-en-zegtig Huizen. Het Dorp is wel klein, doch zeer vermaakelijk. In of omtrent 't Jaar 1659, werd aldaar, ten dienste van de Gereformeerden, een net Kerkje gebouwd. Onder het gebied van *Bennebroek* telt men twaalf Bleekerijen; ook ziet men 'er verscheidene schoone Lusthoven. Oudtijds waren de Heeren van *Heemstede* Ambachtsheeren van *Bennebroek*, en hielden hun verblijf op het Huis *Duinwijk*. Een der Zoonen van *Heemstede* voerde den tijtel van *Heer van Bennebroek*; blijkende zulks (behalven de Handv. van *Kennemerland*, uitgegeeven door VAN ZANTEN) uit het Geslachtregister van den Raadpensionaris PAAUW, wiens jongste Zoon, na het overlijden van zijn ouder Broeder, deezen tijtel aannam. Gemelde Heer ADRIAAN PAAUW, President van den Hove van *Holland*, liet de Heerlijkheid na aan zijne Dochter ANNA CHRISTINA PAAUW, gehuuwd met den Heer NICOLAAS DE SOMERE DE VERMANDOIS, Heer van *Warmenhuizen*. Na het overlijden van derzelver Dochter, in den jaare 1738, werd de Ambachtsheerlijkheid, benevens derzelver voorrechten, en het Huis *Duinwijk*, voor vijftig duizend en vier honderd Guldens verkocht aan den Heer WILLEM DE BRUIN. Bij wederverkoop is dezelve naderhand

hand (177 .) de eigendom geworden van den Heer JOH. NUTGES, voornaam Koopman te *Amsteldam*, welke daar door Ambachtsheer van *Bennebroek* geworden is. De Regeering aldaar bestaat uit een Schout. die te gelijk Secretaris is, en vijf Schepenen, welke, zo wel als alle de andere bedienden, door den Eigenaar vrij en willekeurig aangesteld worden.

Zie LAMS, *Handv. van Kennemerland*, bl. 821.

BENNEKOM, een Dorp op de *Veluwe*, onder het Schoutampt *Ede*, niet verre van *Wageningen*. Het heeft, schoon klein zijnde, een Kerkje, dat door een Gereformeerd Predikant, en de Roomschgezinden hebben 'er een Statie, die door een Wereldlijken Priester bediend wordt. In deszelfs omtrek ziet men de Adelijke Huizen *Nergena*, *Kasselo*, *Otterlo*, *Harskamp*, enz.

Zie *Geogr. van Gelderland*. BACHIENE A. p. 366.

BENNET. (*Henrick*) Graaf van *Arlington*, verdient, zo om zijne verrichtingen, als om zijne gezwoorene vijandschap (want hij was een *Engelschman*) tegen de *Nederlanderen*, ter opheldering van onze Staatsgeschiedenissen, gekend te worden. Voorheen was hij bekend onder den naam van *Sir* HENRICH BENNET, en een der vijf Leden van de beruchte Kabale, onder KAREL DEN TWEEDEN, Koning van *Engeland*. Deeze Kabale bestond uit CLIFFORT, ARLINGTON, BUCKINGHAM, ASLEIJ en LAUDERDALE. Zonderling is het dat de eerste letters van deeze vijf naamen het woord CABAL uitmaken. ARLINGTON was opgevoed in den Roomschen Godsdienst; doch werd daarna in schijn een Protestant. Hij was een van hun, welke Koning KAREL in zijne Ballingschap verzelden. Naderhand werd hij Resident aan het Hof van *Spanje*. De Koning benoemde hem tot Secretaris van Staat, in plaats van NICHOLS. In het Jaar 1672 zig voor Vijand van de *Nederlanden* verklaard hebbende, werd hij verheven tot Baron; in 1673 tot Graaf, en in 1674 tot Opperkamerling. In de laatstgemelde waardigheid was het, dat hij, met de vier andere Leden van de Kabale, zig door *Frankrijk* liet omkoopen. COLBERT, Ambassadeur van 't *Fransche Hof* aan dat van *Engeland*, ontving van het eerste, op eenmaal, honderd duizend Pistoolen, waarvan ARLINGTON

TON en CLIFFORT, aan welke de geheimſte zaaken toebetrouwd waren, het grootſte gedeelte opſtaken. De eerstgenoemde maakte zijnen Koning wijs, dat de Staaten der *Vereenigde Nederlanden*, door Brieven, den Koning van *Frankrijk* hadden aangezocht, om gezamentlijk *Engeland* te beoorlogen; waardoor KAREL bewogen werd, van de pas geſlotene Triple Alliantie af te zien, en met Koning LODEWIJK tegen den Staat aan te ſpannen. Hierop werd hij, in 1672, met den Hertog VAN BUCKINGHAM en Lord HALIFAX, naar den Koning van *Frankrijk* in 't Leger gezonden, onder voorwendzel van over den vrede te handelen, maar indedaad om de middelen tot voortzetting van den Oorlog te beraamen; zijnde de zaaken ter *Zee* gantsch tegen de verwagting der *Engelſchen* uitgevallen.

BENNET wist zig zeer diep in 's Konings vertrouwen te wikkelen, door zig geheél en al naar des Vorſten wil te ſchikken. Schoon in zijn hart Catholijk, was zijn onophoudelijke raad, die Gezinte geen de minſte gunst te betoonen, vermits de Koning, volgens zijn zeggen, daardoor alles zou bederven. Hier door werden de Roomschgezinden zijne doodvijanden, en ſcholden hem voor een' afvalligen Verrader. Zijn voornaamſte Vriend was KAREL BERKLIJ, Graaf van *Falmouth*, de vermogendſte van alle Gunſtelingen, Verzorger en Opziener van 's Konings Matresſen. BENNET was een van de drie, welke, in het Jaar 1674, door het Huis der Gemeenten, wegens kwaad beſtuur, beſchuldigd werden. BUCKINGHAM ſchoof al de ſchuld op hem, zeggende, dat hij (BUCKINGHAM) geraaden had, dat de *Franſchen* eenige veroverde Steden der *Nederlanden* aan de *Engelſchen* in pand moeſten geeven, vermits anders de *Franſchen* alles, en de *Engelſchen* niets zouden hebben; doch dat BENNET zig daar tegen verzet had, en dus oorzaak was, dat de zaaken tot dien ſtaat gekomen waren; dat ARLINGTON den raad gegeeven had, om SCHOMBERG te ontbieden, en tot Generaal aan te ſtellen, en ook om de *Smirnaaſche Vloot* der *Hollanders* aantetasten, vóór dat de Oorlog verklaard was. Nadat het Huis der Gemeente ARLINGTON zelven ondervraagd had, werd beſlooten, *een beſchuldiging van trouwloosheid, en andere misdaden tegen hem in te brengen;* deeze beſtonden in de volgende Hoofdſtukken, I. *Dat hij was*

een groot voorſtander en begunſtiger van de Roomſche Religie; wordende de gevallen, waarin hij dezelve begunſtigd had, in dat Artikel opgeteld: waaronder een der voornaamſte was, dat hij de ijverigſte Roomschgezinden tot allerleije Ampten bevorderde, zelfs tot Vrederechters, tot Kolonels, Kapiteinen, enz. II. *Dat hij 's Lands inkomſten had opgeſtoken om zig te verrijden*; waarbij ook de onderſcheidene middelen, waarvan hij zig daartoe bediend had, werden opgeteld: onder anderen, dat hij overmaatige, ja ongelooflijke ſommen in rekening gebragt had, voor gewaande geheime Correspondentien. III. Dat hij het goed vertrouwen, door den Koning, in hem, als zijnen Raad en Secretaris van Staat, geſteld, misbruikt en geſchonden had, door een al te naauwe verkeering met den *Franſchen* Ambasſadeur, dien hij in zijn eigen Huis had doen woonen, en aan wien hij alle de geheimen des Konings geopenbaard had; door den raad te geeven, dat *Frankrijk* een Vloot, in plaats van Troupen, moest zenden; dat aan de *Franſche* Vloot, na het laatſte gevecht, tagtig Kabels en Ankers waren gezonden, na dat de *Franſchen* alle hunne Kabels en Ankers, door ſlecht weder, verlooren hadden, of ſchoon hem zeer wel bewust was, dat 'er buiten deeze geene Kabels noch Ankers meer overig waren, om 's Konings eigene Schepen, in geval van nood, te voorzien. Dan van alle deeze beſchuldigingen redde de Koning hem, door het Parlement te prorogeeren.

BENNET zag, echter, zeer klaar, dat hij, door zijne onderneemingen, ten voordeele van *Frankrijk*, den haat van 't Gemeen, en door den kwaden uitſlag, 's Konings misnoegen zig op den hals gehaald had. Om de gunst van 't Parlement te herwinnen, begon hij hevige vervolgingen tegen de Roomschgezinden, haalde een oude en vergeetene Wet voor den dag, waar bij, aan gemelde Gezinte, verboden was, den Koning in perſoon te genaken; ſtellende hij aan den Vorst voor, dat het eenigſte middel, om het ongenoegen van het Parlement weg te neemen, was, den Hertog VAN YORK van het Hof te verwijderen, en uit alle bewind te ſluiten. Hier door verloor hij gevolglijk de gunst des Hertogs. Ziende dat zijn gezach langs hoe meer verminderde, meende hij, tot herſtel daar van, een ander middel gevonden te hebben; naamlijk eene geheime bezending aan den Prins VAN ORANJE, onder

[voo]r voorwendfel van eene naauwe verbintenis tusfchen den Ko[nin]g en dien Prins opterichten; doch, in de daad, om het oog[m]erk der *Franſchen*, wegens den vrede, te bevorderen. Hij [g]af voor, dat de vermaarde Ridder WILLIAM TEMPLE, als des Konings Gezant in *Holland*, door zijne voorgaande naauwe ge[m]eenſchap met de Heeren DE WITT, geen bekwaam werktuig tot [d]ie onderhandeling zijn kon. Hij, daarentegen, hoopte en ver[t]rouwde, toegang bij Prins WILLEM te zullen vinden, door dien zijne Echtgenoote een Zuster van den Heere VAN ODIJK was. De Koning liet zig tot deezen voorſlag overreden. ARLINGTON, benevens Lord OSSERIJ, en derzelver Gemalinnen, waren bij den Prins in groote achting. Dé Ridder GABRIËL SIJLVIUS, volgens zijn voorgeeven, boezemvriend van den Heer BENTINCK, naderhand Graaf VAN PORTLAND, en DUREL, een groote vriend van den *Franſchen* Prefident MUREST, die veel ingang bij den Prins had, deeden alles wat zij konden, om den Koning, wegens den laatſten oorlog, in de gedachten des Stadhouders te rechtvaardigen, en den Prins, door misleiding, tot een vrede met *Frankrijk* te bewegen, op zodanige voorwaarden, als de *Franſche* Ambasſadeur te *Londen* hun ter hand geſteld had.

Gelukkig zag Prins WILLEM, dat BENNET hem zocht te handelen als een kind, en dat hij een taal en manier had aangenomen, als of hij Stadhouder, en deeze de Graaf VAN ARLINGTON ware. De Prins gaf 'er kennis aan den Ridder TEMPLE. Het oogmerk van BENNET ſtrekte niet alleenlijk daar toe, om den Prins tot een vrede met *Frankrijk*, naar zijnen zin geſchikt, te doen ſtemmen, maar ook om uit of door hem te weeten, wie het waren, die zig aangeboden hadden, om eene opſchudding in *Engeland* te veroorzaaken; om den Prins te verbinden tot geheime maatregelen; om den Koning tegen alle uit- en inlandſche Vijanden te beſchermen, en om een Huwelijk tusſchen den Prins en de oudſte Dochter des Hertog VAN YORK te ſluiten. Op het eerſte wilde Prins WILLEM zig in geenerleie wijze verklaaren; van het tweede wilde hij in 't geheel niet hooren ſpreeken; op het derde gaf hij ten antwoord, *dat hij het voor een kleinachting voor den Koning hield, te denken dat hij zo weinig bemind was, of onvoorzichtig genoeg regeerde, van eens anders hulp tegen zijne Onder-*

derdaanen benodigd te zijn; en op het vierde antwoordde hij, *dat zijn fortuin te klein was, ten minsten niet van dien aart als het behoorde te zijn, om op zulk een huwelijk te durven denken*. Dus vertrok ARLINGTON, zonder iets verricht te hebben. Door den Koning werd hij zeer koel, en door den Hertog VAN YORK gantsch kwa'ijk ontvangen, om dat hij deszelfs Dochter mede in zijn oogmerk betrokken had; schoon die voorslag meer door OSSERIJ, dan door ARLINGTON gedaan was. Hij werd eindelijk zo vernederd, dat een der Hovelingen, nu en dan, om den Koning te vermaaken, met een pleister op den neus, en een witten staf in de hand, op een bespottende wijze, de stem en manieren van ARLINGTON naboottste; iets, 't welk te vooren ook den Graave VAN CLARENDONK wedervaaren was.

' De voornaamste oorzaak van 's Konings misnoegen was, dat BENNET, om zig bij de hoofden van 't Parlement in gunst te wikkelen, den algemeenen stroom volgde, de Pausgezinden in goeden ernst vervolgde, en bij de Protestanten ten nachtmaale ging.]

De Colonel RICHARD TALBOT, naderhand Graaf VAN TIJCONEL, op zekeren tijd, een Hoveling ter bespotting voor den Graaf van ARLINGTON ziende speelen, nam de vrijheid om den Koning, met wien hij zeer gemeenzaam omging, te zeggen, dat het hard was, dat de arme HENRICK BENNET, die zijner Majesteit zo lang en getrouw gediend had, dus bespot werd; waarop de Koning, over het gedrag van BENNET, in klagten uitborst, latende zig, onder anderen, ontvallen, dat BENNET niet te vrede was met, gelijk anderen, de gewoonlijke Bedestonden bij te woonen, maar dat hij daarenboven telkens ten Nachtmaale ging. Waarop TALBOTH den Koning te gemoete voerde, dat zijne Majesteit mede zo deed. *Lord Blessijou* (antwoordde de Koning) *ik hoop immers dat 'er onderscheid is tusschen* Henrij Bennet *en Koning* Carel?

Niettegenstaande dit alles behield hij het Ampt van Opperkamerling, tot zijnen dood toe, dat is, tot den 9den Augustus 1685. Zijne Gemalin was ISABELLA VAN NASSAU ODIJK, die, na zijnen dood, hertrouwde met MAURITS LODEWIJK, Graaf van *Nassau*, Heer van *Lek* en *Beverwaart*. Zijne eenige Erfdochter, ISABELLA, trouwde eerst HENRIK FIZOOI, natuurlijken Zoon van KAREL DEN TWEEDEN, verwekt bij de Hertoginne VAN CLEEVELAND,

ect.

eersten Hertog van *Grafford*, en na des Hertogs dood met THOMAS HAMER, Ridder Baronet. De Brieven des Graaven VAN ARLINGTON, als Secretaris van Staat, tot den Jaare 1675 geschreeven, zijn, benevens eenige andere stukken van dien tijd, gedrukt te *London*, en leveren veele wetenswaardige zaaken op. BENNET was een man van groote ervarenheid, hoe wel hij, volgens het getuigenis van Vader ORLEANS, minder vernuft dan de vier andere Leden van de Kabale bezat. BURNET zegt, dat zijn verstand meer bondig dan gaauw was, en houdt hem voor trotsch. Het derde Artikel der beschuldigingen, tegen den Kancelier HIJDE, behelst, dat hij, op de benoeming van BENNET, in plaats van NICHOLS, tot Secretaris, gezegd had, dat de Koning tien duizend pond sterlings veréerd had, ten einde een ijverigen Protestant te verdringen, en een heimelijken Pausgezinde tot dat gewigtig Ampt te bevorderen.

Zie de *Memorien van* TEMPLE; BURNET en HUME, *Historie van Engeland.*

BENNING, (*Johannes*) of BENNINGIUS, geboren te *Amersfoort*, 13 Februarij 1594. Te *Leuven* werd hij tot Doctor in de Beiden Rechten verklaard, en leeraarde aldaar eenige Jaaren; naderhand werd hij Lid van den Hoogen Raad te *Mechelen*. Van hem is in druk eene *Historische, Geographische Ontlediging van het Hertogdom Luxemburg*. Hij stierf en werd begraven te *Douai*, Ao. 1711, in den ouderdom van 117 Jaaren.

Zie TH. VERHOEVEN *Rerum Amersfortii.*

BENNING, of *Bennink*, een naam al voor veele Jaaren in *Amsteldam* bekend, gevoerd bij de geenen, die hun aandeel in het bestuur der Stad hadden. Van eenigen der voornaamsten zullen wij, naar orde hunner gewoonlijke naamspelding, spreeken.

BENNING, (*Dirk Sijmonsz.*) in het Jaar 1393 Schout te *Amsteldam*, had, in het Jaar 1405, benevens den toenmaligen Schout JAN NOTTARD, en AMEL JANSZOON RIJZER, de Kabeljaauwsche partij toegedaan, deel in den opstand, bij de aanvaarding der Regeering door Hertog WILLEM verwekt, en waarbij de Priester WILLEM

BRUINS-

BENNINK. Verscheidene andere van deezen naam vindt men op de *Amsteldamsche Regeerings Lijsten* gemeld, en bijzonderlijk op die van Schepenen en Raaden. De eerste, die ons daarop voorkomt, is DIRK SIMONSZ. BENNINK, in 1475, en de laatste JAN DUIVENSZ. BENNING, als Burgemeester in 't Jaar 1601. Ook vindt men onder dezelven genoemd, JAN JANSZ. BENNING, die zekere IMME ter Vrouwe had, en bekend staat als de stichter van *Brillemburg*, en *Kostverlooren aan den Amstel*. Hij was in 1492 Schepen, en in 1495 Schout der Stad *Amsteldam*.

BENNIUS, (*Joh.*) was, in het begin der zeventiende Eeuw, een vermaard Leeraar en Doctor in de Godgeleerdheid onder de Roomschgezinden. Eerst bediende hij, eenige Jaaren, het Priesterschap te *Wassenaar*, en daarna te *Noordwijk*. Hij overleed te *Delft* 1665.

Zie *Oudh. van Rhijnland*, bl. 394 en 602.

BENOIJT, (*Leonard*) bijgenaamd *de Waal*, was een der onderteekenaaren van het vermaarde Verbond der Edelen, en tevens een ijverig voorstander van de Hervorming in den Godsdienst. In de Sententiën van ALBA wordt hij mede beschuldigd, geld voor den Heer VAN BREDERODE ontvangen te hebben; waarom hij, volgens inhoud der Sententie van den 20sten October 1568, met nog twee-en-tagtig anderen, uit den *Briel* en *Heenvliet* gebannen werd, waren zijne Goederen. De geleerde TE WATER vertrouwt, zonder, echter, zulks te durven verzekeren, dat deeze BENOIJT tot het Adelijk Geslacht van BENOIJT behoord heeft, en bericht ons, dat hij den 2den Junij 1568, te *Brussel*, op last van ALBA, onthoofd is geworden.

Zie TE WATER, *Verbond der Edelen*, tweede Stuk, bl. 190.
MARCUS, bl. 162.

BENSCOOP, volgens het zeggen van den Heer ALTING, eene Heerlijkheid van de Heeren, die weleer dien naam voerden; doch daarvan ontzet zijnde, is de Heerlijkheid, door gifte van JAN DEN EERSTEN, Graave van *Holland*, een eigendom geworden van WOLFAARD VAN BORSSELEN; die 'er, echter, geen lang genot van

had,

J. Buys, inv. et delin. Rein. Vinkeles, sculp.

ARENT VAN BENSKOOP EN ANDERE AL VECHTENDE, IN EEN SCHOUWE GEJAAGD, VERDRINKT.

had, vermits de Graaf van *Henegouwen* hem dezelve weder afhandig maakte; gelijk men bij M. STOKE, in *Jan den Eersten*, zien kan. De Heerlijkheid ligt een uur gaans Westwaarts van *Tsselstein*, (zijnde daar door onderscheiden van een andere van dien naam, in de nabuurschap van *Cuilenburg*) en strekt zig uit in de lengte. De Huizen staan rechts en slinks, aan eene Trekvaart, die zig ten Westen met de Rivier de *Vilst* vereënigt. De Kerk staat bijna in 't midden van het Dorp. Men vindt aldaar veele Gereformeerden, en ook een menigte Roomschgezinden, die, uit gebrek van een Kerkhuis, hunnen Godsdienst te *Tsselstein* verrichten.

BENSCOOP, (*Arent van*) of *Arnout van Benschop*, was een van hun, die tegen Graaf FLORIS DEN VIJFDEN zamenspanden, en, bij het gevangen neemen van dien Vorst, na dat BORSSELEN 's Graaven Paard bij den toom gevat had, hem den Sperwer uit de hand rukte; 't geen MELIS STOKE met deeze woorden verhaalt, IV. Boek, vs. 481 tot 486.

Arnout sprak, Bi Gode! ghi syt:
Je moet nu op dese tyt
Uwen sconen Sperwaer draghen,
U te lachtere en uwen maghen
Den sperwaer hi doe gheprant (*nam*)
En namen hem vander hant.

Na den begaanen moord, bevond deeze BENSCOOP zig, benevens KOSTIJN VAN BOTERNISSE, ALEWIJN WILLEM VAN TEIJLINGEN, WILLEM VAN ZAANDEN en anderen, op het Slot *Kronenburg*, toen hetzelve door GUIJ VAN HENEGOUWEN bemagtigd werd. De Graaf, na VELZEN en ZAANDEN aan het Volk, om deszelfs woede te stillen, overgeleverd te hebben, deed BENSCOOP, TEIJLINGEN en nog twee anderen, op het Slot *Kervenheim*, in *Kleefsland*, voeren.

In het Jaar 1304, bevond ARENT VAN BENSCOOP, met anderen, zig onder den aanhang van Heer JAN VAN RENESSE; met deezen, als ook met JAN VAN DER LEEDE, nam hij, na de nederlaag der

 Vla-

Vlamingen voor *Zierikzee*, de vlucht uit *Utrecht*, en begaf zig naar de *Lek*, tegen over *Beuzighem*, voorneemens zijnde met een Schouw den ſtroom overtevaaren. De meeſte Edelen, wier Sloten alhier gelegen waren, hadden mede de zijde van RENESSE gekoozen, uitgenomen JAN VAN BEUZIGHEM, Heer van *Kuilenburg*, en nog een, wiens naam niet gemeld wordt. Deeze beiden, die op de zijde der *Henegouwers* waren, van gemelde vlucht kennis gekreegen hebbende, bragten eenig Volk in de wapens, en troffen de vluchtenden, tegen over *Kuilenburg*, aan. Op den 16den Augustus des gemelden Jaars, werd RENESSE nevens de zijnen geſlagen, en, volgens het verhaal van WILLEM PROCURATOR, in een Schouw gejaagd, die, omſlaande, hen in 't water deed ſmooren. (WAGENAAR zegt, III. Deel, bl. 180. „ De geſneuvelden waren RENESSE, JAN en PELGRIM VAN DER „ LEEDE, (Zoonen van *Gijsbrecht van Amſtel*,) *Huibert van* „ *Everdingen*, *Hendrik* en *Bertold van Schalkwijk*, Heer *Arend* „ *van Buuren*, en veele anderen.") De oude MELIS verhaalt dit geval aldus, X. Boek, vs. 545 tot 565.

En quamen ter Lecke, daer ſi ſouden
Overvaren met ere ſcouden,
En hadden de peerden voren gheſent:
Twee Jongelingen *woender omtrent*
Hoveſche, coene van groten maghen.
Alſe ſi dat horden en ſaghen,
Dat ſire emmer ſouden liden,
Ghinghen ſi vaſte an hem reden.
Dit was recht anden avont,
En drevenſe ter ſelver ſtont
In de ſcoude alte hant,
Dat ſi ſittende bleef upt lant.
Doe ſouden ſi lopen int ander ende,
Des hen gheviel grote ſcende,
So dat de ſcoude bleef verſonken,
En ſi binaer alle verdronken.
Daar bleef her Jan en Arnout,
De here van der Lede, al was hi ſtout,

Spronck

Sprohck al willens buter boert
Eist waer als ic hebbe ghehoert.
Dus verdrinkeder meer dan hondert.

De *Twee Jongelingen*, in den vierden Regel vermeld, moeten gewoond hebben aan deeze zijde der *Lek*, of tusschen *Utrecht* en de *Lek*, indien men het anderzins duidelijk en geloofwaardig verhaal van onzen Dichter niet geheel en al in twijfel wil trekken, gelijk de Heer WAGENAAR, in zijne aangehaalde woorden, gedaan heeft, steunende slegts op het gezach van den ongenoemden Klerk, die, in plaats van *twe Jongelinghe*, alleenlijk JAN VAN BEUZIGHEM, Heer van *Kuilemburg*, die van de overzijde, RENESSE (bijna overgekomen zijnde) tegengevaren, aangetast en verslagen zou hebben. Naar alle waarschijnlijkheid schreef MELIS dit verhaal, één Jaar na de gebeurtenis, terwijl de andere toen nog niet geboren was. Voeg hier bij, dat ZWEDER VAN KUILENBURG, in zijne *Orig. de Culemb.* p. 593 eenvoudig verhaalt, *Renesse bleef in de Leck*, dat is, dat hij in dien stroom verdronk, zonder daarbij eenen Heer van *Kuilenburg* te noemen, of van eenig gevecht, waarin hij gesneuveld zou weezen, te gewagen. Ware RENESSE ook in het gevecht gebleeven, zou zulks niet *in*, maar *op* de *Lek*, geschied zijn.

Verder zegt de Heer WAGENAAR, JAN en PELGRIM VAN DER LEEDE waren Zoonen van den Heer GRIJSBRECHT VAN AMSTEL, zonder daar bij eenig bewijs of getuige te noemen. Waarschijnelijk heeft hij zig hierin door ALKEMADE laaten misleiden, aangezien die aantekende, *Jan van der Leede, Soon van den ouden Heer van Amstel;* doch waarvan twee gewigtige redenen hem hadden moeten te rug houden: de eerste is, dat Heer JAN VAN DER LEEDE, door MELIS, allerduidelijkst onderscheiden wordt van

Sheren Sone van Amstelle,

die hij, vs 525. reeds *Sheren Sone van Amstelle* genoemd had. De tweede reden, en dié alleen voldoende moest geweest zijn, is, de Zoenbrief van 28 October 1285, tusschen de drie Broeders WILLEM, GRIJSBRECHT en ARNOUD VAN AMSTEL, ter eene, en

 den

dên Bisschop van *Utrecht*, benevens Graaf FLORIS, ter andere zijde. Waar bij, onder andere Borgen, Heer HERBAREN VAN LEEDE en JAN, Heer *van der Leede*, zig verbonden, en met zwoorene Eeden beloofden, den Graave tegen de gemelde Broeders, of derzelver Nakomelingen, in alle gevallen, die deeze Zoen verbraken, te zullen dienen, de eerste met twintig, en de tweede met vijftien Man. Het fraaist van allen is, dat deeze Brief door ALKEMADE zelven, achter zijne Uitgave van MELIS STOKE, geplaatst is, schoon hij denzelven niet geleezen, ten minsten niet verstaan moet hebben. In een tweeden Brief van dien zelfden dag, wordt Heer JAN, gelijk het behoort, *Heer van Herbaren* genoemd. Deeze Heer JAN is, ongetwijfeld, dezelfde Persoon, die zig, in het hoofd van een' Brief van 5 Junij, (zie MIERIS, *Charterboek*, p. 553.) om reden straks te melden, Heer HERBAREN, *Heer van Haastrecht*, noemde. Gemelde Brief komt hier ongemeen te pas, aangezien onder de Getuigen, daar in gemeld, genoemd wordt, ARNOUD VAN BENSCOP, *Heren Arnouds Sone van Amstelle*; en hier op schijnt ook MELIS het oog gehad te hebben, toen hij schreef:

Sheren Sone van Aemstelle,
En Aerent van Benscop syn gheselle.

Die twee gezellen waren dan volle Neeven.

Volgens VAN LOON, *Aloude Regeeringswijze*, V. Deel, bl. 105, zijn de Heeren *van der Leede* gesprooten uit den Huize van *Arkel*. In 't VIII. Deel van de *Analecta van* MATTHEUS, vindt men, in 't laatst der vijftiende Eeuw, door een onbekende hand in 't Latijn beschreeven, 't *Leven der Heeren van Arkel*, bevattende, van p. 302 tot 309, een onafgebrookene Historie van FOLPERD en PELGRIM, Vader en Zoon, den een na den anderen, Heer *van der Leede* en *Haastrecht*; beginnende ten tijde van JAN DEN AGTSTEN, die in 1272 overleed, en eindigende in 't begin van de volgende Eeuw. Ook vindt men daarin het schandelijk verdrag, door ons op het Artikel der *Heeren van Arkel* vermeld. Dit het eerste kenmerk zijnde, is het tweede, het welk wij boven uit echte Brieven aangehaald hebben, en waaruit be-

wee-

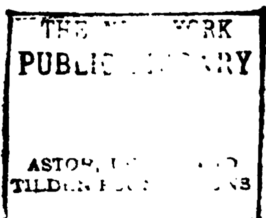

Cambyses dood den Egyptischen God Apis. Bladz. 74.

XXII.

Praxaspes werpt zich van een' toren. Bladz. 84.

PUBLIC
ASTOR,
TILDEN

weezen is, dat JAN VAN DER LEEDE, Heer van *Herbaren* en *Haastrecht* was. Hier uit dan wordt, als eene onbetwistbaare waarheid, afgeleid, voor eerst, dat de Heerlijkheid *Haastrecht* behoord heeft aan de Heeren VAN DER LEEDE; en ten anderen, dat de Heer VAN HERBAAREN, *Heer van Haastrecht*, in 1293 gemeld, dezelfde is, die op 1285 alleenlijk genoemd wordt Heer *Herbaaren van der Leede.* Doch laat ons de Historie zelve, volgens den onbekenden Schrijver, (ſchoon, mogelijk, niet dan een invoegſel van een valſche hand zijnde) kortlijk beſchouwen. Het is bekend dat Heer FOLPERD, ſchoon door zijnen Grootvader geſprooten uit den Huize van *Arkel*, echter een doodvijand was van de Heeren van *Arkel*, die hij, door alle mogelijke middelen, van kant zocht te helpen; (men zie wat wij op zijn Artikel gezegd hebben.) Het verhaal zegt ons verder, dat hij, op zijne Heerlijkheid *Haastrecht*, met zijne Gezellen vrolijk zijnde, uit het midden van dezelven werd weggenomen, zo dat 'er niets van hem overig bleef, dan drie druppelen bloeds, ter plaatſe daar hij laatst geſtaan had. Hier na ſpookte het zoo ſchrikkelijk, niet te *Haastrecht*, maar op het Huis te *Leede*, dat Heer PELGRIM het zelve deed afbreeken, en een ander weder opbouwen, aan de westzijde van *Leerdam.* Daarop volgt de geſchiedenis van den Zoon, die ons hier niet gelust na te ſchrijven; 't zij ons genoeg, dat het einde van dezelve bevat, het verhaal van zijn omkomen in de *Lek*, door middel van den *Duivel*, in de gedaante van een zwart Paard. Daar het hier op aankomt, is de Dag en het Jaar, waarop zulks zou geſchied zijn, die wij aldaar genoemd vinden *Anno* MCCCIV. *altera die post feſtum Aſſumptionis bent Mariæ Virginis.* Zie daar dus het klaarſte bewijs, dat onder dit ſnoode verdichtſel, de waare geſchiedenis van het verdrinken van Heer JAN VAN DER LEEDE, in de *Lek*, 16 Augustus 1304, ſchuilt.

De vertelling, waarin alles bewimpeld en vervalscht is, (en waarom RENESSE 'er niet bij genoemd mogt worden) heeft beide de Kronijken, zo van onzen Dichter, als van den ongenoemden Klerk, ten grondſlage. De bepaaling van den dag van dit verdrinken komt overeen met MELIS. Maar het zwarte Paard, dat het Schip, toen het reeds in de *Lek* bij *Beuzigem* digt aan den

oever genaderd was, ten gronde deedt gaan, verbeeldt Heer JAN VAN HEUZIGHEM, Heer van *Kuilenburg*, die de Vluchtelingen, toen zij de *Lek* bijna over waren, zou aangetast en geslagen hebben, gelijk de ongenoemde Klerk, en na hem de Schrijver der *Vaderlandsche Historie*, ter gemelde plaatse, vertelt. Van de verdronkenen noemt de Spookautheur niemant, dan deeze twee: PELGRIM, Heer van de *Leede*, en ARNOUD VAN BUUREN, Kanunnik te *Utrecht*; zijnde zulks mede op een zichtbaare wijze vervalscht uit MELIS, die, behalven RENESSE, niemand genoemd heeft, dan JAN, Heer van der *Leede*, en ARNOUD VAN BENSCOOP; want die vier naamen betekenden niet meer dan twee Persoonen, Nogthans telde WAGENAAR, gelijk wij gezien hebben, 'er tot zeven toe, zig beroepende op ZWEDER VAN KUILENBORG, die, echter, slegts drie noemt, als PELGRIM, Heer van der *Leede*, HUBERT VAN EVERDINGEN, en den Kanunnik ARENT VAN BUUREN, van welke naamen, gelijk wij gezien hebben, de eerste en de laatste verdicht zijn. Verder blijkt zulks nog daar uit, dat ZWEDER de rechte Persoonen, JAN, Heer van der *Leede*, en onzen ARENД VAN BENSCOP, (waarom het hier te doen is) in 't geheel niet noemt; zo dat ZWEDER, die gewoon was te roeijen met de riemen, die hij had, (want waar had hij zijnen PELGRIM en dien *Kanunnik* gevonden, dan bij den bederver van den ongenoemden Klerk?) hieromtrent van onwaarheid overtuigd zijnde, ook ten opzichte van HUBERT VAN EVERDINGEN, geen geloof verdient, Maar boven deezen noemt de *Vaderlandsche Historieschrijver* nog, HENDRIK en BERTHOLT VAN SCHALKWIJK; van welke ZWEDER geen gewag maakt. 's Is waar, op den kant staat (zonder iets meer) *Henrik en de Bertholt Scalcwijc gebroeders Ao.* 1287, *feria* 3 *post Quasimodo geniti*; maar hoe komt dit te pas bij het verdrinken in Ao. 1304? Men zie wat MATTHEUS, p. 317. van dergelijke kanttekeningen op het zelfde werk gezegd heeft. En het is ook aanmerkelijk, dat neyens den naam van AERENT VAN BUUREN gevonden wordt deeze kanttekening: *Nota staat in margine*, Heer *Aerent van Arckel sinen Oem*; waarvan de Heer WAGENAAR geene melding gemaakt heeft. Waar uit dan blijkt, dat de naam van A. VAN BUUREN reeds vroeger in verdenking geweest is. Men gaat dan veiligst, met MELIS alleen te volgen,

waar

waar van ook COMMELIN, in het *Leven der Heeren van Amstel*, bl. 119. zig bediend heeft.

BENSDOR, voortijds een aanzienlijk Dorp in *Holland*, en wel onder *Rhijnland* behoorende; doch, door den aanwas van het *Haarlemmermeer*, zodanig afgespoeld, dat 'er niet of weinig meer van overig gebleeven is. Men zie, op RHIJNSATERWOUDE, hier van iets nader.

Zie S. VAN LEEUWEN.

BENT, (*Johannes van der*) in 1650 of daaromtrent, te *Amsteldam* geboren, heeft zig, door zijne kunstige behandeling van het penseel, eenen naam verworven. Zijne Meesters waren PH. WOUWERMAN en ADRIAAN VAN DE VELDE, wiens kunst hij zeer wel gevolgd heeft. Hij overleed 1690.

Zie HOUBRAKEN, *Schouwburg*, III. Deel.

BENTGIJ. Deezen naam vindt men op de *Haagsche Lijst der verbondene Edelen* uit *Braband*.

Zie TE WATER, II. Boek, bl. 191.

BENTHEM, is, volgens ALTING, het tweede deel van *Twenthe*, ten waare iemand het 't vierde gedeelte van *Overijssel* wilde noemen; want *Twenthe* en *Benthem* hebben op dezelfde wijze daar onder behoord, gelijk ook *Tubantum*, in oude tijden, in dat zelfde Landschap geweest is. HEDA zegt, doch zonder bewijs van een eenig oud Schrijver, dat KAREL MARTEL het Vlek en Slot van *Benthem* geschonken heeft aan WILLEBRORD. Nogthans blijkt het, uit de *Blaffert der Leenmannen of Vasallen van de Utrechtsche Kerk*, dat de eerste Kasteleinen of Graaven geweest zijn, vrije Leenmannen van die Kerk, in den zelfden rang als de Graaven van *Goor* of *Twenthe*; daar benevens Deurwaarders of Portiers van den Bisschop, en zijne duurzaame Gelastigden of Gecommitteerden, ter bediening van de Justitie binnen *Utrecht*, met den tijtel van Burggraaf. De naam van den oudsten dier Graaven, dien men vinden kan, was Paltsgraaf, OTTO DE RHINEGGE, Broeder van SOPHIA, Echtgenoote van DIRK

DEN ZESDEN, Graave van *Holland*. Deeze erkende het Slot van *Benthem* wederom voor een eigendom der *Utrechtsche* Kerk, en ontving hetzelve ter Leen van Bisschop HERIBERTUS. Ao. 1138, echter met behouding van magt om een Zaal en Gebedehuis op het Slot te hebben; volgens getuigenis van STOKE, BEKA en HEDA. De tweede Graaf was OTTO *de Hollander*, Zoon van SOPHIA, Zuster van den eerstgemelden, en ook zijn Schoonzoon. M. STOKE zegt van hem.

Die Benthem behuwede;

hoewel hij nog eene tweede Vrouw gehad heeft, zijnde de Dochter van ARENSBERIUS. Als het Slot te *Benthem*, ten zijnen tijde, in de magt der Vijanden gevallen was, hebben GODEFRIDUS, Bisschop van *Utrecht*, en FLORIS DE DERDE, Graaf van *Holland*, Broeder van OTTO, een verbond gemaakt, op deeze voorwaarde: dat de Bisschop al den eigendom, van het geen men kon herwinnen, zou hebben; maar dat het door de *Hollanders* zou ter Leen gehouden worden; welk verdrag door Keizer FREDRIK DEN EERSTEN, in het Jaar 1166, bekragtigd werd. Deeze OTTO is, volgens de verhaalen, tot een zeer hoogen ouderdom gekomen, leevende hij nog in 't Jaar 1202, zo als blijkt uit den Giftbrief van DIRK DEN ZEVENDEN, die in zijne kindsheid was. MELIS maakt zelfs, op het Jaar 1203, nog gewag van hem. De derde Graaf wordt in het Perkamente boek der Stad *Utrecht*, BODEKENIUS genoemd, en BAUDINUS in den Brief van Vrede en Verzoening tusschen OTTO DEN TWEEDEN, Bisschop van *Utrecht*, en FLORIS DEN VIERDEN, Graaf van *Holland*, zijnde dezelve 26 Januarij 1225 bezegeld. BEKA noemt hem BALDUINUS; doch dat hij een Zoon van OTTO, *den Hollander*, zou geweest zijn, zegt geen van hun. Na hem wordt, in het gemelde Boek, genoemd EILARDUS VAN BENTHEM, die, om zijne voortreffelijke Oorlogsdaaden, door gunst van Bisschop WILLEBRANDUS, in 't Jaar 1228 gansch *Laren* (na dat het Slot afgebroken was) gekreegen heeft; doch deeze wordt nergens Graaf genoemd, gelijk ook niet die OTTO VAN BENTHEM, die de goederen, welke hij in de *Betuwe* bezat, aan de *Gelderschen* onderworpen heeft; ook niet de tweede

de WILHELMUS VAN BENTHEM, van wien melding gemaakt wordt op de lijsten der Ridderen, in 1255, en in de registers van 1266. Verder vindt men, op den kant van de lijst der Vasallen van *Utrecht*, in zeer oud schrift aangetekend, dat omtrent het einde van die Eeuw geleefd heeft, GERARDUS, Graaf van *Benthem*, en dat die zijne Leenen en Leenmannen, ten behoeve van de Heeren van 't *Goij*, in handen van den Bisschop overgedragen heeft; van welk geslacht de eerste Graaf schijnt geweest te zijn, SIMON, die genoemd wordt in den Brief van Graaf JAN DEN TWEEDEN van *Holland*, Ao. 1305. De tweede was JAN VAN BENTHEM, welke, volgens een geschrift, door BUCHELIUS, bij HEDA gevoegd, zijne voorouderlijke goederen in de *Betuwe*, Ao. 1328, aan den Bisschop van *Utrecht* afgestaan of verkocht heeft. Waar uit blykt, dat hij twee Zoonen, SIMON en OTTO, gehad heeft, in wier kindskinderen het *Goische* geslacht, met het einde van de veertiende Eeuw, een einde genomen heeft.

Dit Graafschap heeft, ten Noorden, de Kastelenij van *Coeverden*: ten Oosten met een kleine streek, ten Westen het Bisdom *Munster*. De Westkant, die de langste is, en zig bijna tien uuren gaans uitstrekt, wordt besloten door *Overijssel*, welke Provintie klaarblijkelijk het recht van 't Bovenstift bezit.

Het Slot van *Benthem* ligt op een hoogen rots, drie uuren gaans ten Oosten van *Oldenzeel*. De grond van het Graafschap verschilt weinig van dien van *Twente*, en is daarenboven beroemd wegens deszelfs steenkuilen.

Zie HEDA, PONT. *Hist. Gelriæ*, Lib. VI. BOXHORN, *Toneel*; Cap. VII. en verder LUICIUS, op 't Artikel BENTHEM.

BENTHORN, eene Ambachtsheerlijkheid in *Rhijnland*, nabij *Zegwaart* en *Zoetermeer*. Volgens de *Costumen van Rhijnland*, (bl. 17.) zou dezelve onder de Graaflijkheid behoord hebben; doch 'er zijn andere bewijzen voor handen, die ons doen zien, dat het de bezitting van bijzondere Eigenaars geweest is, en dat dezelve, door derzelve onvermogen, aan de Staaten van *Holland* vervallen is; die, na de Verpondingen 'er van kwijt gescholden te hebben, haar, met andere Heerlijkheden, in het Jaar 1724,

 ver-

verkochten; wordende toen, voor de fomme van agttienhonderd en vijftig guldens, Eigenaar en Ambachtsheer daarvan de Heer ADRIAAN VAN DUIN, Heer van '*s Graavenaar*. Op drie of vier Akkers na, is alles aldaar weg geveend. BENTHORN heeft zijne bepoldering gemeen met *Hazardswoude*, *Benthuizen* en andere bijgelegene Polders; moetende ook nog iets dragen in de Ongelden, waarvan, om de twee of drie Jaaren, door den Schout, die te gelijk Secretaris is, rekening gedaan wordt.

Zie *Staat der Nederlanden*, VI. Deel, bl. 308.

BENTHUISEN, zo even genoemd, is eene Heerlijkheid in *Rhijnland*, ten Zuiden den *Rhijn*, en ten Westen *Hazardswoude*. Het Dorp van dien naam ligt 3293 Roeden van *Leiden*, 1403 van het gemelde *Hazardswoude*, en 1293 Roeden van de Kerk van *Zoetermeer* en *Zegwaart*. Van het Jaar 1632 tot 1732, is het getal der huizen zeven-en-dertig verminderd; bedraagende dezelve, in 't laatstgemelde Jaar, flegts drie-en-zestig. Ook heeft dit Ambacht, door het uitveenen, veel van de voorige grootte verlooren, waardoor de huizen, die 'er nog ftaan, merkelijk vervallen zijn. Het heeft, echter, nog zijne eigen Kerk, die door een' Predikant, welke onder de Klasfis van *Rhijnland* behoort, bediend wordt. De Heerlijkheid behoort thans aan de Stad *Rotterdam*. In de *Handvesten van Rhijnland*, bl. 223-226. vindt men het Pleidooi en de uitfpraak, ten voordeele van de Stad *Gouda*, aangaande het Verlaat, dat, volgens de uitfpraak, in het Jaar 1503 gedaan, moest vernietigd, en een Dam, met een windäs, in de plaats gelegd worden, om kleine Schepen te kunnen overhaalen.

BENTHUIZEN, (*Het Huis te*) ftaat in '*s Gravenhage*, op den *Vijverberg*.

BENTINK, of, gelijk anderen fchrijven, BENTINCK, ook BENTING, een oud en vermaard Geflacht in 't Hertogdom *Gelder*, en het Landfchap van *Overijsfel*. In de veertiende Eeuw was het reeds in groot aanzien, en, gelijk ook in 't vervolg van tijd, en nog tegenwoordig, beleend met aanzienlijke Goederen en Heerlijk-

T

GODEWIN en JAN BENTINK, wier naamen ons in de oude Gedenkſchriften te vooren komen, en wel in 't Jaar 1368, bij gelegenheid van de Bezegeling der Huwelijks voorwaarden, van Hertog *Eduard van Gelder* met Vrouwe *Catharina van Beijeren*, oudſte Dochter van *Albert van Beijeren.*

(SLICHTENHORST, *Gelderſche Geſchiedenisſen*, bl. 146. ſtelt deeze als behoord hebbende, nevens anderen, tot het Kwartier van *Arnhem.*)

Godewin overleed zonder kinderen.

JAN of JOHAN liet na eenen Zoon.

HENDRIK BEN
het Jaar 1
Arensberg
de onderte
briefs der
Thiel, *Bo*
Gent, ge
Heer van
bl. 188.)
deezen lie
wel zijn Z
Geſchrift
zullen, e
geeven.
houden,
ren, en
noemt. D
deren:

1. JOHAN.
2. *Hendrik.*
3. *Helmich*
4. *Hille.*

lijkheden, onder anderen met die van *Berinkhuizen*, *Aller*, *'t Loo*, *Westerhof*, *de Tienden in Engeland*, *Werkeren*, *Diepenheim*, *Schoonheten*, *ten Velde*, enz. Onder dit Geslacht hebben, van vroeg af, uitgemunt, Mannen, die onder de eerste Voorstanders der Edele Vrijheid moeten geteld worden; Mannen, die de voortreffelijkste ampten en waardigheden, zo in Staats- als Stads-regeering, bekleed, en niet minder in Krijgsbedieningen uitgemunt hebben, zo als op de GESLACHT TAFELS kan gezien worden.

A. ALEXANDER BENTINK. Deeze was het, die, nevens GILIS PIEK en JOACHIM LIEBIE, als Gemagtigden van de Provintie *Gelderland*, de Unie van *Utrecht* aannamen en ondertekenden. Zie BOR, XIII. Boek, fol. 90. Colom 1. N. BONDT, *Historie van de Unie*, in 't Eerste Deel van P. P., bl. 23. Deeze ALEXANDER BENTINK komt ook voor, als de ondertekenaar van het *Renversaal der nader Unie*. VAN DEN SPIEGEL, *Bundel van onuitgegeevene Stukken van 5 en 6 Maart* 1579. bl. 295. Zie van hem de *Geslacht-Tafel*, Colom 7.

B. HENRIK BENTINK, was de derde Zoon van ALEXANDER BENTINK en van JOHANNA VAN ZUILEN, (zie de *Geslacht-Tafel*, Colom 6.) De Heer J. TE WATER en anderen, noemen hem Drossaard van *Woudrichem* en *Kuilenborg*, en meenen dat zijne Huwelijksvermaagschapping met den Huize van *Kuilenborg* hem nadere gelegenheid gegeeven heeft, om zig bij de Edele Bondgenooten (1566) te voegen. Ook bekleedde hij het Ampt van Dijkgraaf des lands van *Altena*, waarvan hij in 1571 afstand deed; wordende daarin, op last van ALBA, door PIETER VAN CLOOTWIJK opgevolgd. Zie *Sententien van Alba*, bl. 433 en 494. *Historie van 't Verbond der Edelen*, II. Stuk, bl. 191.

E. JAN WILLEM BENTINK, wiens ouders op de tweede Tafel, Colom 9. gemeld staan, begaf zig, al vroeg, als Paadje, in dienst van Prinse WILLEM DEN DERDEN, en werd, kort daarna, door den zelven tot Kamerjonker verhoogd. In het Jaar 1675, won hij, door een bedrijf, dat zo wel zijnen moed, als zijne liefde en trouwe voor den Prins te kennen gaf, de hoogste achting, welke die Vorst immer aan iemand zijner gunstelingen betoond heeft.

De

De Ridder TEMPLE verhaalt, tot BENTINK's lof, dat hij Drosſaard van *Lingen*, en Kamerheer van gemelde zijne Hoogheid was; dat hij, geduurende de Kinderziekte van den Prins, zig dag en nacht aan deszelfs bedde bevond, Hem alles, wat hij begeerde, met eigen hand toediende, en wel met zulk eene onvermoeidheid en veröntachtzaming van zig zelven, dat de Prins naderhand verklaarde, niet te weeten, of BENTINK geſlaapen of gewaakt had; maar wel, dat hij, in zestien etmaalen, niet geroepen had, of hij was terſtond door dien getrouwen Dienaar beantwoord geworden. Naauwlijks was de Prins herſteld, of BENTINK, die zig, om uitterusten, huiswaards begeeven had, werd allerfelst door dezelfde ziekte aangetast, zo dat zijn leven groot gevaar liep. Pas herſteld zijnde, was de raad van den Prins zelven niet magtig, hem te bewegen, om den Veldtogt niet bij te woonen. De Heer BENTINK, de Heerlijkheid *Drummelen*, en daarna die van *Rhoon* verkregen hebbende, werd, door den Prins, in 1667, in de Orde der Ridderſchap van *Holland*, zelfs vóór den Heer van VOORSCHOOTEN, beſchreven. Ook hield Hij hem als zijn geheimſten Vertrouweling en eerſten Miniſter; waarvan de blijken te zien zijn, in zijne afzending naar *Engeland* in 1677 en 1685; in de onderhandelingen, die hem toevertrouwd werden in 1688, zo met de Heeren van *Amſteldam*, den Keurvorst van *Brandenburg*, de Hertogen van *Lunenburg*, *Zelle* en *Wurtenburg*, als met den Landgraave van *Hesſen*, wegens het groot ontwerp van den overtogt naar *Engeland*, waarin hij allergelukkigst ſlaagde. Niet minder ijverig toonde hij zig in zijne handelingen met de *Engelſchen*, zelfs na dat Prins WILLEM aldaar geland was. Zijne Hoogheid Koning geworden zijnde, werd BENTINK, op den 9den April 1689, tot Pair van 't Rijk verkoozen, en met de Tijtels van *Graaf van Portland*, *Viçomte van Woodſtok*, in het Graafſchap van *Oxford*, en Baron van *Cirencenſter* beſchonken; zijnde hij, reeds het Jaar te vooren, tot *eerſten Edelman van 's Konings Kleer- en Bedkamer* benoemd. In het Jaar 1690 werd de Heer BENTINK, door Koning WILLEM, naar *Holland* afgevaardigd, om, als *Lid der Ridderſchap*, zitting in hun Ed. Gr. Mog. Vergadering te neemen; waarover, ten dien tijde, door den tegenſtand van *Amſteldam*, groote oneenig-

eenigheden ontstonden, die vergezeld gingen met verschillen, ontstaan over het zenden der Nominatien van Schepenen; welke verschillen, na verloop van eenigen tijd, beslist werden; waarop BENTINK, kort daarna, naar *Engeland* wederkeerde. Schoon deeze Heer een zo dapper Krijgsman als ervaaren Staatsmen was, werd hij, echter, door het belang, dat de Koning in hem stelde, meest in de laatstgenoemde hoedanigheid gebruikt. De *Engelsche* Geschiedschrijver BURNET weidt breed uit in den lof, dien BENTINK, door zijne getrouwheid aan zijnen Vorst, verworven heeft, gaande dezelve zo verre, dat de Koning die naauwlijks wist te vergelden. Dezelfde Schrijver geeft ook niet onduister te kennen, dat BENTINK het was, die, door eene hem aanbevolene Briefwisseling, met den Marschalk DE BOUFFLERS, den grond tot den *Rijswijkschen Vrede* gelegd had. Na het sluiten van dien Vrede, werd hij, als Ambassadeur, naar 't Hof van *Frankrijk* gezonden, alwaar hij verscheen met al den luister en pracht, waarmede zig ooit Afgezant vertoond had; beloopende de kosten daarvan, in den tijd van vijf Maanden, agtmaal honderd duizend *Hollandsche* Guldens. Doch voor deeze somme werd de achting voor Koning JACOBUS, aan het *Fransche* Hof, genoegzaam geheel vernietigd, en die voor Koning WILLIAM bij veelen gevestigd. BENTINK had, in 't Jaar 1700, grootlijks zijn aandeel in het sluiten van 't *Tractaat van Partage*, wegens de *Spaansche* Monarchie; waar uit de Nijd, in 't volgende Jaar, eenige gronden van beschuldiging meende te kunnen trekken; doch BENTINK wist, zonder veele omwegen, zijne handelingen zo duidelijk aan den dag te leggen, dat dezelve spoedig verstomde.

Koning WILLEM, in 't Jaar 1702, overleden zijnde, verliet BENTINK kort daarop het Hof, en begaf zig op zijn Landgoed *Bulstrode*, in *Burkshire*, alwaar hij, den 4den November 1709, in den ouderdom van 64 Jaaren, overleed, nalaatende de Kinderen, op de *Geslacht-Tafel* gemeld.

Zie van hem breeder D'AVAUX; BURNET; *Vaderl. Historie*, XIV. XV. en XVI. Deel, enz.

F. WILLEM BENTINCK, Heer van *Rhoon* en *Pendrecht*, beschreven in de Orde der Ridderschap van *Holland*. Deeze, zo ik

Ik mij niet bedriege, is de Zoon van JAN WILLEM BENTINCK, het derde Kind van deszelfs tweede Bed. (Zie de tweede G*ſlacht-Tafel*, Colom 9.) Een Man, die, door de groote Staatsverandering, in 't Jaar 1747 en 1748, zeer berucht geworden is, en van wien men aangetekend vindt, dat hij de eerste was die Prinſe WILLEM DEN VIERDEN kennis gaf van zijne verheffing tot de Stadhouderlijke waardigheid. Bij de inleiding van den Prins in den Raad van Staaten deed hij eene aanſpraak, die toen veel geruchts maakte, en waarover de *Franſchen* zig zeer gebelgd hielden, bijzonderlijk over de uitdrukking, daarin voorkomende, van eenen *heerschzuchtigen en trouwloozen nabuur, die met de goede trouw, en met de plegtigst bezwoorene verdragen, openbaar den ſpot dreef.* Waarvan, zo men wil, de Heer BENTINCK zig zou verſchoond hebben, met te zeggen, *dat hij geoordeeld had, bij zulk een plegtige gelegenheid, dus te moeten ſpreeken, om het Volk te overtuigen, dat hij geen aanhangeling van Frankrijk was;* een hoon, die veele braave Regenten, in dien tijd, werd aangewreeven. In dat zelfde Jaar werd de Graaf, als der Staaten Gezant, naar *Engeland* gezonden, en ſloot aldaar eene overeenkomst, ten opzichte van den Veldtogt voor het volgende Jaar, waar in hij een der Afgevaardigden was tot de Vredehandeling te *Aken*.

Ook bediende de Prins Stadhouder zig van hem, om, ware het mogelijk, de ontruste gemoederen binnen *Amſteldam* tot bedaaren te brengen; dan hierin verrichtte hij niets anders, dan dat hem te kennen gegeeven werd, dat men de belangen aan den Prins verblijven wilde, zo als de Regeering reeds bij Misſive aan Zijne Hoogheid had te kennen gegeeven. BENTINCK overleed den 22ſten December 1759.

Zie *Vaderlandſche Historie*, XX. Deel. MILOT, *Algemeene Waereldlijke Geſchiedenisſen*, X. Deel, bl. 81 en 82. *Nederl. Jaarboeken*.

G. WOLTER JAN GERRIT, *Baron Bentinck*, Schout bij Nacht Extraordinair van *Holland en West-Friesland*, reſorteerende onder het Edel Mog. Collegie ter Admiraliteit van *Amſteldam*, en Adjudant Generaal van zijne Doorl. Hoogheid WILLEM DEN VIJFDEN, als Admiraal Generaal. Op de *Geſlacht-Tafel*, No. III. Co-

.. 7. hebben wij gezien dat hij de derde Zoon was van .. HENRIK BENTINCK, en van Vrouwe BONNE ELISABETH JUR.. DU TERTRE, geboren in 't Jaar 1745. Naauwlijks had hij . ouderdom van dertien Jaaren bereikt, of hij begaf zig in ..ands Zeedienst, en deed, in 1758, zijnen eersten togt, als ..et of Adelborst, onder het bevel van den Wel Ed. Gestr. ..r Kapitein COERTSE, met wien hij nog verscheidene togten ge.., en zig zodanig gedragen heeft, dat hij niet alleen van ..t en klein bemind en geacht, maar ook, om zijne bekwaam.., tot den rang van Kapitein bevorderd werd. In deeze hoe..igheid werd hem het bevel op het Schip de *Batavier* aanbe..wd, waar mede hij, benevens andere Zeehelden, onder het ..el van den Wel Ed. Gestrengen Heer JAN ARNOLD ZOUTMAN, Schout bij Nacht, ter vervulling van den wensch van alle op..te *Nederlanders*, ter redding van de geschondene eer der ..ie, en ter beteugeling van onzen zo trotschen Vijand, als on..rouwen Bondgenoot, op den 9den Julij des Jaars 1781, in . liep, sterk zijnde vijf Schepen van Oorlog, twee Fregatten, . nog een kleiner gewapend Vaartuig. Men bleef, tot het ein.. der gemelde Maand, in Zee kruissen, om en bij den *Holland..* ..es Wal, met oogmerk om zig met de uit *Zeeland* en de *Maas* ..mende Schepen te vereenigen. Doch deeze te vergeefsch ge..cht wordende, keerde het gemelde Escader naar 't *Vlie* te ., werpende voor het gat van de Haven, de *Hollepoort* ge..md, op den eersten van de maand Augustus, het Anker. Op ..n zelfden morgen, ten negen uuren, vereenigden zig aldaar ..t hun nog één Schip van Oorlog, vier Fregatten, en drie klei.. gewapende Vaartuigen. De Vloot was dus in alles sterk zes..n Zeilen, die, benevens zeventig Koopvaardijvaarders, welke . onder hunne bescherming namen, op den zelfden dag, uit . *Vlie* zeilden. Vier dagen in Zee geweest zijnde, ontdekte . Kotter *d'Ajax*, die gevoerd werd door den Graaf VAN WEL..BEREN, een groote Vloot, gedekt door den *Engelschen* Vlootvoogd PARKER.

Wat, op deeze ontdekking, door de onzen, verricht werd, kan men zien uit het volgend *Raport*, van den Schout bij Nacht, . A. ZOUTMAN aan Zijne Doorl. Hoogheid, als Admiraal Generaal, ge-

gezonden met den Heer Graave VAN WELDEREN, gedagtekend 10 Augustus 1781.

„ Op Zondag den 5den Augustus, 's morgens met den dag, tusschen drie en vier uuren, zagen wij een groot getal vreemde Scheepen in het N. N. O. van ons, maakten ons in alles gereed en slagvaardig: De wind was Noord Oost met een Bramzeils koelte, laagen om de Noord-West, deeden het Sein van rangeeren in linie van Bataille agter den anderen op de distantie van een Kabel lengte, en voor den Kapitein *van Rijneveld*, om zig met het Convooij te verweideren: De Cotter *de Ajax*, gecommandeerd door den Graave *van Welderen*, kwam ondertusschen raport brengen, dat de Vloot die wij zagen, een Vijandelijk Convooij was, dat den 26sten passato uit de *Zond* was gezeild, onder geleide van elf Engelsche Oorlogschepen en vier Cotters; om zeven uuren toonden gemelde Engelsche Oorlogschepen haare Engelsche Vlaggen, waar onder een Vice-Admiraal was, en kwamen na ons afhouden, blijvende haar Convooij in de Wind ophangen: Ik liet het Sein van wenden doen, en dus kwamen wij gerangeerd in linie van Bataille te liggen O. en O. Z. O. en lieten onze Koopvaarders om de West afzakken: Zagen agt Engelsche Oorlogschepen, die in linie op ons afkwamen houden, voor Scheepen van 60, 70, 90 en een van 40 stukken aan; om agt uuren de Engelsche Vice-Admiraal mij dwars te loefwaarts zijnde, draaide met ons heen begon de Bataille, op welk moment wij van weerkanten heevig vuur maakten, en de geheele linie geëngageerd raakte; bestaande onze linie uit de Scheepen den *Erfprins*, den *Admiraal-Generaal*, de *Argo*, de *Batavier*, den *Admiraal de Ruiter*, de *Admiraal Piet Hein* en *Holland*; wordende ik zeer sterk door twee Scheepen assidu beschooten. Het gevecht duurde tot half twaalf uuren in de voordemiddag, en was zeer sterk en bloedig; als wanneer mijn Schip en onze andere Scheepen zeer ontramponeerd raakten en schaade hadden gekreegen, zo dat niet langer konde manœuvreeren, en de Engelsche Vice-Admiraal moet ook zijn portie gekreegen hebben; want stak als toen bij den wind op, om de Oost, en om twaalf uuren haalden wij het Sein van engageeren neer, en hielden af om de West, om onze schaden

en

en Scheepen, zo veel mooglijk te herstellen; zijnde alles bitterlijk beschadigd, in een zo lang geduurd hebbende continueel vuur en gevegt. Wij zagen ook, dat de Engelsche Vice-Admiraal om half een uuren met zijne Scheepen om de Noordwest wendde; en te drijven lagen om zijne schade mede te herstellen; onder gemelde Scheepen zagen wij het Driedeks Schip zijne groote Steng over boord vallen."

„ Wij stonden dien middag met ons bestek op de Noorderbreedte van 55, 56. volgens dien den hoek van *ter Neus* in Noorwegen N. N. O., een derde Noord, 30 mijlen van ons."

„ Deeden ook, vermits alle Oorlogscheepen buiten staat van defensie waren geraakt, het Sein voor het Convooij met de Fregatten *Medenblik* en *Venus* om te ontvlugten; en zig na de omstandigheden van 't gevaar te redden, om niet genomen te worden, of in 's Vijand handen te vallen. In het afhouden raakte de *Batavier*, die met zijn Fokke-Raa in het hol lag en zijn Kruissteng verlooren had, omtrent aan boord; zijn Officier riep ons toe, dat zijn Kapitein gekwetst was, en het Schip zo gehavend, dat men het zelve niet kon regeeren. Zond een van de Fregatten, of wel twee om het zelve te assisteeren, en des noods te sleepen; doch eer dezelve nog bij de *Batavier*, die in onmagt had geleegen, kwamen, raakte hij voor den wind om en kwam bij ons: De Kapitein *Kinsbergen* zond een Chaloup met den Kapitein *Abrezon*, waar by was de Kapitein *Staring*, om raport te doen, dat deerlijk gehavend waren; ik hebbe hun gezegd, dat zo dra wij ons maar eenigzins hadden gered, dat wij de Scheepen konden regeeren, ik Sein zoude doen van opduwen om binnen te komen; de Kapitein *Dedel* deed Sein van zwaare schaade; de Kapitein *van Braam* van ongemak: Seinde het Fregat de *Zephir* van agter om, die mij raporteerde, dat den Kapitein *van Braam* gesproken en dezelve eenige grondschooten hadde; ik detacheerde dezelve direct om zo aan den Kapitein *van Braam* als *Dedel* alle moogelijke hulpe en adsistentie te doen. Ondertusschen deed de Kapitein *Dedel* verscheide noodschooten, en stelde cours aan de Zuid na de Hollandsche Kust. Ik Seinde den Kapitein *van Woensel* om te spreeken, en detacheerde hem na den Kapitein *Dedel*, om denzelven te assisteeren en bij hem

te blijven en een Haven te zoeken; om vier à vijf uuren deede het Sein van op te duwen, waar op alle de bij ons zijnde Scheepen, na den Kapitein *Kinsbergen* het Sein gerepeteerd te hebben, zo goed als konden afdraaiden, met die Zeilen die zij konden gebruiken. Praaide den Kapitein *Braak*, die ons toeriep dat verscheide grondschooten hadde gehad, en veel water in gekreegen; doch dat het bij de Pompen merkelijk minderde; des avonds zagen wij, dat alle Scheepen met ons heen lagen; de *Admiraal de Ruiter* heeft veel Gekwetsten en Dooden, en zo wel als alle de Scheepen aan Romp, Rondhouten, loopend en staande Wand beschaadigd; zo dat hoope de geleegenheid ons zal begunstigen onder Gods Zeegen, een Haven van de Republiek te kunnen bereiken."

„ Zende deezen af met den Heer Kapitein Graave *van Welderen*, die uwe Doorl. Hoogheid in persoon ampeler van alles rapport zal kunnen doen."

„ Ik hebbe de eere mij in de hooge gunstige Protectie van Uwe Doorl. Hoogheid aan te beveelen, terwijl met eerbied de eere hebbe mij te mogen noemen,

Doorlugtige Hooggebooren Vorst en Heer

(Onderstond)

Uwe Doorlugtige Hoogheid Onderdanige
en Gehoorzaame Dienaar

(Geteekend)

J. A. ZOUTMAN.

In 's Lands Schip den Admiraal de Ruiter, zeilende in de Noordzee, den 7 Augustus 1781. Kijkduin Z. ten O. 18 Mijlen van ons.

„ No-

„ NOTA. Op alle de Scheepen hebben de Officieren en het Volk een onophoudelijke Courage betoond, en als Leeuwen gevogten, zo wel als op mijn eigen Schip, daar ten alleruiterste content van ben geweest, in zo ver tot nog toe ben geinformeerd."

De Linie van Gevecht, zo als dezelve, op order van Zijn Wel Ed. Gestrenge, geformeerd was, kan men zien uit het tegenovergestelde Plan; doch daarbij gelieve men aantemerken, dat de menigte van het geschut der *Engelschen* op het gemelde Plan gesteld is, naar hunne eigene opgave. De meerderheid, boven dat der *Hollanderen*, kan men zien uit deeze volgende Missive, geschreeven aan boord van 's Lands Oorlogschip de *Admiraal Generaal*, gecommandeerd wordende door den toenmaligen Wel Ed. Gestr. Heer Kapitein JAN HENDRIK KINSBERGEN.

„ *Scheepsmagt der Engelschen, welke geslaagen hebben:*

Een Schip van	94	Stukken.
De Vice-Admiraal Parker	84	
Drie Scheepen, ieder a	74	
Twee van	60	
Een van	44	

„ *Boven Winds laagen:*

Een Schip van	54	Stukken.
Drie a vier Fregatten	36	
En eenige Cotters van . . . . . . 18, 20 a	24	

„ *Scheepsmagt der Hollanders, zo als dezelve in Linie van Bataille laagen en geslaagen hebben:*

Kapt. BRAAK	54	Stukken.
KINSBERGEN	76	
STAARINGH	40	
BENTINCK	54	

S. B. N. ZOUTMAN	. . . .	68 Stukken.
Capt. W. VAN BRAAM	. . . .	54
DEEDEL	. . . .	68

„ *Buiten de Linie en tot dekking van 't Convooi, laagen de volgende:*

Capt. DEKKER, *Bellona*	. . . .	36 Stukken.
WIERTZ, *Zephir*	. . . .	36
MULDER, *Dolphijn*	. . . .	24
WELDEREN, *Ajax*	. . . .	24
v. WOENSEL, *Amphitrite*	. . . . .	36
BOURITIUS, *Eensgezindheid*	. . .	36
REGTEREN, *Venus*	. . . .	24
BOTGER, *de Zwaluw*	. . . .	
STUTGER, *de Spion*	. . . .	

„ De Engelsche Vice-Admiraal begon het gevegt tegen den S. B. Nagt. Een Schip van 44 stukken, tegens *d'Argo*; en een van 74 stukken, tegens den *Admiraal Generaal*; welke laatstgenoemde een weinig tijds naast dezelve geleegen hebbende, zijne Zeilen bijhaalde, daar door voor bij raakte, en naast Kapitein *Braak* kwam, met welke dezelve eenige tijd in gevegt was, dan het te kwaad krijgende, stak hij bij de wind op, en zeilde vooruit; 't welk door Kapitein *Kinsbergen* zoude zijn belet geworden, zo niet *d'Argo* genoodzaakt was geweest om uit de Linie te gaan, waarop de Zeilen van den *Admiraal Generaal* wierden tegengebrast, en dezelve door die bewerking in plaats van *d'Argo* kwam te leggen, waarop die na een wijle tijds te hebben geslaagen ook afbraste; wanneer wij zagen dat het eerste Schip van 74 stukken, 't geen voor uitgeloopen was, reeds gewend en weder na ons toekwam, passeerende al vegtende de Kapitein *van Braak*, en kwam weder naast de *Admiraal Generaal*, die na dat beide de Schepen eenige reizen hunne Batterijen gelost hadden, stak den Engelschman op; wordende door den Engelsche Commandeur Sein gedaan; waarop 't gemelde Schip agter den Engelschen Commandant kwam te leggen; de overige En-

ge-

gelsche Schepen lagen verder agter uit, tegens de Kapiteinen *Bentinck*, *van Braam* en *Dedel*."

„ De S. B. Nagt Sein gedaan, zig weder in Linie van Bataille te herstellen, 't welk geschiedde, kreeg den *Admiraal Generaal* op zy, een Schip van 74, de Vice-Admiraal *Parcker* van 84, en een Drie Deks-Schip van 94 Stukken Kanon, waarmede dezelve in gevegt raakte, onder een allerijsselijkst en gestadig vuur, zijnde omtrent elf uuren in de voormiddag, doch dezelven wierden zo wel ontfangen, dat de een na den ander, zijne Zeilen bijzette en bij de Wind opstaaken, verlaatende ons al vlugtende; wanneer wy zagen dat de eene, zijnde de grootste, welke zijne groote Steng door den *Admiraal Generaal* aan stukken was geschooten, van boven neder viel, als ook dat zijn Kluifhout was afgenomen, het Schip van den Vice Admiraal *Parcker*, scheen eenige suffisante grondschooten te hebben gekreegen, alzo zijn lijzijds Geschutpoorten zeer nabij het Water scheenen te komen; blijvende de gemelde Schepen boven Winds van ons leggen, wanneer wij na de Schout bij Nacht (welke zig met de andere Schepen had laaten afzakken) mede na dezelve toehieuwen, en met de Marszeils tegenbrasten, of somtijds de Engelsche noch lust hadden, ons een derde visite te geeven, en alzo twee uuren bleeven wagten, intusschen wij ons repareerden, zo veel mogelijk was, dog zij kwamen niet weder opdagen, ziende hunne Schepen in de volgende situatie boven Winds van ons, als:

Een Schip zonder groote Steng.
Een dito zonder Fokke-Raa.
Een dito zonder Bramsteng en Fokke Raa.
De Vice-Admiraal, dito, zonder groote Raa en 't Kluifhout aan stukken.
Een dito zonder Kruissteng.
Een dito zonder Voorbramsteng.
Behalven nog twee dito, vier Fregatten en eenige Kotters.

„ *Schaade bij 't gevegt bekomen.*

6 Dooden.
1 Daags na 't gevegt aan zijne bekomen wonden overleden,
41 Zwaare en ligte Gekwetsten.

„ *Aan 't Schip.*

Een schoot in de groote Mast even boven Deks, en een onder de Mars.

Een in de groote Steng.

Een end van de groote Raa bakboordszijde afgeschooten, de Boegspriet aan stukken, en twee kogels in dezelve. Een kogel in de Langzaaling van de Kruismars. Een dito onder 't Rak van de Fokkemast. Een dito door de Voormarsse Raa bakboordszijde, aan de bovenkant. Een dito in de Voorbramzaling. Een dito in de Voorsteng op de Koebrug. In de groote Chaloup twee schoten boven Water, een Kogel voor in de Boeg. Twee door de Schagh. In de bakboords Buitenhuid, of door dezelve 63 schoten. Zeven grondschoten. Verders alle onze Zeilen doorschoten, zo dat dezelve met een menigte van gaten zijn voorzien, en meestal het Wand of Touwwerk aan stukken; dog welk laatste meest gerepareerd of gesplitst is.

„ *In deeze Actie*

Zijn door ons gedaan 1054 Kanonschoten, daar toe gebruikt een gelijk getal Kogels van 36, 18, 12 en 8 pond.

In Schrootzakken	2300 à 1 pond.
Dito	1500 à half pond.
Druiven tot de 36 ponders. . . .	34 stuks.
Dito tot de 12 ponders. . . .	12 dito.
Dito tot de 18 ponders. . . .	40 dito.
Dito tot de 8 ponders. . . .	34 dito.

700 pond Loode Kogels van caliber als Snaphaan Kogels, verdeeld in houte Bossen, 't geen men Schrootkokers noemt.

180 IJsere Staaven of Schietbouts, mede verdeeld in zakken ter caliber van het Kanon.

NB. De Konstapel mist 12 Koevoeten, die apparent door 't Volk in de Actie zijn weggeschooten.

Het Kruit dat verbruikt is, bedraagd 7481 ponden.

„ *Lijst*

„ *Lijst van Dooden en Gekwetsten.*

De *Admiraal de Ruiter*, 43 Dooden en 90 Gekwetsten.
De *Admiraal Generaal*, 7 Dooden en 41 Gekwetsten.
De *Batavier*, de Heer Baron *Bentinck* gekwetst, 18 Dooden en 48 Gekwetsten.
De *Argo*, 11 Dooden en 87 Gekwetsten.
De *Dolphijn*, 3 Dooden en 12 Gekwetsten.
Holland, Dooden en Gekwetsten 64.
De *Admiraal Piet Hein*, 9 Dooden en 18 Gekwetsten.

Schoon uit deeze twee verhaalen en het bijgaand Plan de Leezer zig een volledig denkbeeld van deeze roemwaardige Actie maaken kan, zo verbeeld ik mij, dat het derde verhaal daar toe mede van grooten dienst zijn zal, zijnde aan boord van een der Schepen geschreeven.

„ *Extract uit een Brief, geschreeven door een Officier, aan Boord van een van 's Lands Schepen, aan zijnen Vriend te* Amsteldam.

WAARDE VRIEND!

„ Dewijl UEd. zekerlijk nieuwsgierig zult zijn, wat of de reden is van onze wederkomst in *Texel*; zo hebbe ik gedagt, om aan dezelve te voldoen, en te melden, dat, na wij eenige dagen met ons Convoij waren zijl geweest, wij op den 5den dezer 's morgens met het aanbreeken van den dag, zijnde circa 2 uuren op de Noorderbreedte van 55 gr. 40 min., 23 mijl bewesten *Dodenberg* in *Jutland*, een Vloot van in de 50 Schepen in het N. Oosten ontdekten, het welk door signaal aan den Schout bij Nacht *Zoutman*, ons Escader commandeerende, te kennen gegeeven wierd, welk signaal ogenblikkelijk door denzelven wierd beantwoord.

„ Weinig tijds daarna zagen wij, dat elf Schepen en vier Kotters uit deeze Vloot op ons afkwamen, waar op de Schout bij Nacht het signaal deed van te rangeeren in linie van Bataille; agter den anderen over bakboord met Stuurboords halzen toe.

„ Wanneer onze linie zo een wijl geleegen had, vond den Schout bij Nacht goed, de linie over de andere boeg te doen veranderen, en lag circa half zes gerangeert om den Vijand af te wagten. Intusſchen naderden ons de Schepen met blaauwe Engelſche Vlaggen, waar onder eene, welke het teeken van Vice-Admiraal voerde, en het ſein van rangeeren in linie van Battaille agter den anderen had waaijende."

„ Ons wat nader gekomen zijnde, zagen dat dezelve vrij ſterker dan de onzen waren, als zijnde een Driedekker met vijftien poorten in de laag, vier zeventigers, één zestiger, en zo het ſcheen één vijftiger, nogthans deed den Schout bij Nacht het ſein van met den Vijand te engageeren, welk engagement, zo dra den Engelſchen Admiraal onzen Schout bij Nacht op zijde gekomen was, een aanvang nam, zijnde 't toen 10 min. voor agt uuren, en men ſchoot met zo veel hevigheid aan weêrskanten, dat het geleek als of het kogels reegende; den Schout bij Nacht had in 't eerſte abord met een zeeventiger, en een driedeks Schip te doen, den eenen als den anderen verpoosden malkander, en had ſomtijds tegen vier gelijk te doen; zo dat UEd. ligt na kunt gaan hoe dapper dien braaven Man geſlaagen heeft."

„ In deeze ſituatie omtrent een half uur geleegen hebbende, zagen wij dat 't voorſte Engelſche Schip, welke met ons voorſte Schip in engagement lag, met kragt van zeijl vooruit uit de linie liep, hebbende zijn kruisſteng van boven neer, en mogelijk meer innerlijke ſchadens bekomen, nogthans werd hij door Capitein *Braak*, welke de voorſte was, ſterk van agteren beſchooten."

„ Zo een diergelijk ongeval, 't welk niet te vermonderen was, gebeurde den Capitein *Staringh*, (welke met een veertiger tegen een zeeventiger ſloeg,) want wierd meede genoodzaakt onze linie na voorafgaande order, welke ik merken konde, hem door een onzer Fregatten was toegezonden, te verlaaten, en zig onder de leij van Capitein *Kinsbergen* te begeeven; die van zijne omſtandighedens verwittigd zijnde, hem ook deeze order had afgezonden, dit maakte eene ſchoone baan open voor onzen Engelschman, die anders mogelijk wel was gedwongen geworden te ſtrijken, want kreeg ruimte om te loopen, om dat Capt. *Kinsbergen* zig verplicht vond, de opene plaats door Capt. *Staringh*

in

in onze linie gemaakt, wat te fluiten, 't welk hij met zijn groot Marszeijl tegen te halen, deed."

„ Een groot half uur daarna kwam denzelven wederom, en liep boven Winds van de Vloot weder heen, in het passeeren onzer linie wierd hij mede mooij begroet, maar zijn snelheid van zeijlen deed hem veel vuur ontgaan, en kwam dus tot bijna agter in zijne Linie; wendende met dezelve mede, maar scheen nogthans geen lust te hebben weder voor in te komen."

„ Den Engelschen Admiraal op zijde van den Schout bij Nacht het te warm vindende, vond goed, om op zijde van den Capitein *Bentinck*, welke door verlies van zijn Kruissteng, zijn Schip niet aan de Wind konde houden, te loopen, en met behulp van een negentiger, zo 't mogelijk was hem te noodzaaken de Linie te verlaaten, maar deeze meening gelukte niet."

„ Verder avanceerende kwam op zijde van Capt. *Kinsbergen*, die het grootste Schip had, en dus de partij sterker, als wel op zijde van een vijftiger, maar wierd zo wel als zijn bijhebbende negentiger, zo deerlijk gehavend, dat gedwongen was de Linie te verlaten."

„ Nu scheen het dat den Engelschman de lust opgaf, en zijn bekomst van onze Schepen hadt gekreegen, ook dunkt mij, dat 't een goed Hagje was, drie uuren en 36 min. over Tafel te zitten, om gebraaden Grauwe Erwten te eeten; 't bleek, want heel schielijk wierd dat roode Tafellaken, alias Engageer-Vlag, bij den Engelschman ingehaald, en nogthans had ons Volk nog honger, want zij bleven met hunne Servetten voor, en het Tafellaken uitgespreid zitten, om den Engelschman op het dessert te onthalen."

„ Zo als even gezegd hebbe, bleef onzen dapperen Schout bij Nacht, nog ten minsten een groot half uur in de linie leggen, voor en aleer hij dezelve liet breeken, en de Engelschen kroopen intusschen Windwaards op, gelijk als te vooren de Wind van ons Escader gehad hebbende."

„ Wanneer dan het gevegt geëindigt was, zo konde men beter dan voorheen, (het welk door vuur en rook verhinderd wierd,) bespeuren, de schaden, welke de Onzen als tegenpartij gekreegen hadden."

„ Een der Engelschen viel zijn groote Steng na het gevec over boord, een was beide de Bramstengen kwijt, twee hun Kruisstengen, en een zijn Fokke Raa; bij ons waren twee Sch pen hunne Kruisstengen kwijt, en een deszelfs Fokke Raa va boven neer, wat of verders in de Schepen aan hunne Rondho ten, Masten, Stengen of Raa's beschaadigd is geworden, kan ik UEd. niet wel opgeeven, ook niet de Dooden of Gekwetsten, welke de Onzen, of Tegenpartijders gekreegen hebben, maa Vriend Lief, UEd. kunt ligtelijk nagaan, daar men zo vreesselijk kapt, ook sterk Spaanders vallen moeten."

„ Enfin Vriend, onzen Schout bij Nacht, wiens Schip genaamd was *de Admiraal de Ruiter*, heeft niet alleen den naam van dien roemwaardigen Man doen herleeven, maar ook in alles de dapperheid van denzelven getoond; en in 't generaal, ik als Spectator oordeeldeele en zegge, dat 't gantsche Corps, bij deeze Actie geweest, getoond hebben braave Lieden te zijn; en twijffele geensints, of onze Vijanden zullen 't zelfde moeten zeggen, als hebbende hunne Eer, en die van het Vaderland ten vollen verdeedigd, en daarenboven, 't Slagveld, schoon zwakker dan de Vijanden, in hun bezit behouden, schoon men rekenen kan, dat wij tegens een dubbelde kragt geslagen hebben, het welk UEd. ook wel na kunt gaan uit onze Magt, welke ik hier opgeeve, als zijnde: Een Schip van 70, twee van 60, drie van 50 en één van 36 stukken Kanon, welke de Linie in het gevecht hebben geformeerd, en de grootte van het Geschut en caliber, surpasseerde verre de onze."

„ A propos, ik had vergeeten UEd. hier nog iets bij te voegen, ik voor mij heb altoos gemeend, dat den Engelschman een raisonnabel Caracter bekleedde, maar zoude thans wel moeten gelooven, dat zij van reedelijkheid ontbloot waren, wijl zij zig niet van de Wapenen van eenen regten billijken Vijand, maar eerder die van Zeeschuimers hebben bediend, als hebbende Glas, Porcelein, Peper, Spek, en veele andere Materiën bij geen Christen Natie in gebruik, op ons afgezonden, waardoor onze Manschappen veel meerder, dan anders, aan hunne ontvangene Wonden te lijden hebben."

Tot slot van dit alles doen wij hier volgen, het verhaal van den

Slag, zo als hetzelve door den Vice-Admiraal PARKER naar Hof (geaddresseerd aan den Heer STEPHENS,) gezonden is, ekend 6 Augustus, uit het Schip *de Fortitude*.

Mijn Heer! gisteren morgen ontmoeten wij, op de Honds-, (DOGGERSBANK †) het Hollands Escader met een groot voij. Ik bespeurde met vermaak, dat ik den wind van 't hadt; anders zoude het groot getal Fregatten mijn Convoij vaar gebragt kunnen hebben. Na dat ik mijne Oorlogsche- van mijne Koopvaardijschepen hadt afgezonderd, en een gegeeven aan de agtersten om den wind te behouden, nader- den Vijand, met sein te geeven om jagt op hem te maaken. Vijanden vormden hunne slagörde, bestaande uit agt Schepen, et onze uit zeven, *de Dolphjn* daar onder begreepen. Men oot geen eene schoot aan weêrzijde voor dat men op den af- d van een halve musketschoot bij elkanderen was. *De For- de* was toen tegen over de Hollandsche Admiraal en het ge- ht begon, aanhoudende met een toeneemend vuur, drie uuren veertig minuten lang; na dien tijd waren onze Schepen niet er in staat om te vechten. Ik deed eene pooging om een slag- de te maaken, met oogmerk om het gevecht van nieuws te ginnen; maar het was niet mogelijk. *De Bienfaisant* hadt jne groote Mast, en *de Buffalo* zijn Spriet verlooren; de an- re Schepen waren niet minder beschadigd in hunne Masten, n Wandt en hunne Zeilen. De Vijand scheen in even slegten at te zijn. De beide Escaders bleeven een langen tijd in el- anders gezigt; wanneer eindelijk het Hollandsche met zijn Con- voij na *Texel* zeilde, en wij waren niet in staat om het te ver- volgen."

„ De Officieren en het Volk van Zijne Majesteit hebben zich zeer

† *Men heeft het, als iets zonderlings, aangemerkt, dat de- ze Zeeslag van den 5den Augustus juist op* DOGGERSBANK *is voor- gevallen; dezelwe ligt in de Noord-Zee, nabij de Oostkust van* Groot-Brittanjen, *waar de Hollanders gewoon zijn met de Ha- ringvloot te visschen.*

zeer dapper gedraagen, en de Vijanden hebben geene mindere blijken van dapperheid gegeeven. *De Fortitude* werdt uitsteekend wel ondersteund door den Kapitein *Marcartneij*, van *de Princesse Amelia*; maar hij werdt ongelukkiglijk in 't begin van 't gevecht gedood. Zijn Luitenant verdient lof, dewijl hij de plaats van zijnen Kapitein zo dapper vervuld heeft. Ons verlies bestaat in 104 dooden, en 339 gekwetsten; dat der Hollanders weeten wij niet: Alleenlijk zegt men, dat een hunner Schepen, van 74 stukken Kanon, den volgenden dag na het gevecht gezonken is."

Dit Engelsch bericht doet ons zien, hoe zij ontvangen zijn. Wat aangaat het getal der Schepen, 't welk PARKER, aan zijnen kant, op zeven, en aan die der *Amsteldamschen* op agt stelt, het is genoeg bekend, dat dit bezijden de waarheid is. Doch genoeg is het voor de eer van onze Zeehelden, dat hunne Schepen *niet meer in staat waren te vechten*; dat hij wel pooging gedaan had om het gevecht op nieuw te doen beginnen, *maar dat zulks niet mooglijk was*; dat de zijne zig dapper gedragen hadden, *maar dat de Vijanden geen mindere blijken van* DAPPERHEID *gegeeven hadden.* Deeze *dapperheid*, welke de Vijand heeft moeten erkennen, verwierf niet alleenlijk de goedkeuring van alle rechtgeaarte Nederlanders, maar de Stadhonder zelf betoonde daarover, in de volgende *Misſive*, ten hoogsten voldaan te zijn.

COPIE MISSIVE, *geschreeven door* ZIJNE DOORL. HOOGHEID, *aan de Equipagie van 's Lands Schepen.*

„ *Edele Gestrenge Vroome,*
Onze Lieve Getrouwe,

„ Wij hebben met het uiterste genoegen vernoomen, dat 's Lands Esquader, onder het bevel van den Schout bij Nagt *Zoutman*, op den 5den deezer, offchoon veel zwakker, in Schepen, Kanon en Manschappen, dan het Engelsche van den Vice-Admiraal *Parker*, deszelfs aanval zo manmoedig heeft wederstaan, dat de Engelsche Esquader, na een allerhardnekkigst gevecht,

vecht, dat van 's morgens ten agt uuren tot over half twaalf heeft geduurd; verpligt is geweest af te houden, en zig te retireeren. De Heldenmoed waar mede gemelde Schout bij Nagt *Zoutman*, de Kapiteinen, Officieren, Dek- en Onder Officieren en gemeene Matroozen en Soldaaten, die deel aan de Actie gehad, en onder den Zegen van God Almachtig zig in deeze Zeeslag zo wel gekweeten hebben van hunnen pligt, verdiend allen Lof, en Onze bijzondere Goedkeuring, waarom wij bij deezen goedgevonden hebben, uw aan te schrijven, om uit Onzen Naame, den gemelden Schout bij Nagt, Kapiteinnn, Officieren, Dek- of Onder-Officieren, en gemeene Matroozen en Soldaaten, met voorleesinge van deezen, op ieder Schip, dat deel aan de Actie heeft gehad, en wiens Kapiteinen en Equipagie daar in met zoo veel moeds en dapperheid gestreeden hebben, opentlijk daar voor te bedanken, en eene door den Secretaris van 's Lands Vloot geauthoriseerde Copie ter hand te doen stellen, zo aan voornoemde Schout bij Nagt *Zoutman*, als aan de Commandanten, van deszelfs onderhebbende Schepen, over wier gedrag, de gemelde Schout bij Nagt reeden heeft gehad om vergenoegd te zijn, met verdere betuiging, dat Wij niet twijffelen, of zij, en alle verdere 's Lands Officieren en Gemeenen, zullen bij voorkomende gelegenheden, blijken geven, dat het den Lande aan geene Verdedigers van het Lieve Vaderland en deszelfs Vrijheid ontbreekt, en dat de oude Bataafsche Heldenmoed wederom herleeft, en niet uitgedoofd zal worden.

Waar mede

Edele Gestrenge Vroome,

Onze Lieve Getrouwe,

Wij UE. beveelen in Gods heilige Protectie

UE. Goedwillige Vriend

(is getekend) W. PR. V. ORANGE.

(onderstond) Ter Ordonnantie van Zijne Hoogheid

(is getekend) T. J. DE LARREY.

In 's Gravenhage,
den 14 *Augusti* 1781.

Dee-

Deeze goedkeuring bestond niet alleen in woorden, maar in zulke bewijzen van erkentenis, die in staat waren de Helden verder aan te moedigen. De Heer Schout bij Nacht J. A. ZOUTMAN werd aangesteld tot Vice-Admiraal Extraordinair van *Holland* en *Westfriesland*; en tot Schouts bij Nacht Extraordinair, de Heeren Kapiteinen SALOMON DEDEL, JAN HENDRIK VAN KINSBERGEN, HENDRIK RIETVELD en WILLEM VAN BRAAM; zijnde de Heer KINSBERGEN daarenboven nog benoemd tot Adjudant Generaal van Zijne Hoogheid, als *Admiraal Generaal*: allen onder het Collegie ter Admiraliteit, ressorteerende binnen *Amsteldam*. Hunne E. M. ter betooning van hunne goedkeuring, wegens het gehouden gedrag, zo der Opper- als Onder-Officieren, Matroozen en Soldaaten, in bovengemelde Actie, besloten, aan den tegenwoordigen Vice-Admiraal J. A. ZOUTMAN te vereeren eene Gouden Medailje, (zodanig als H. H. M. gewoon zijn aan de Buitenlandsche Gezanten, bij derzelver vertrek, te geeven) met een Goudene Keten (§), en aan de Heeren Kapiteinen, in de Actie tegenwoordig geweest zijnde, een Gouden Medailje, hangende aan een Lint; den Heeren Luitenanten en andere Officieren, een Zilveren Medailje, en aan de gemeene Matroozen en Soldaaten, ieder twee Maanden Gagie.

Dan, hoe veel stoffe tot gejuich deeze overwinning, op een vermetelen Vijand behaald, ook verschafte, ging, echter, dezelve verzeld met de smartlijke tijding, van de wonden, die de Edele BENTINCK, in 't heetste van het gevecht, door een schuiftang, in de slinker schouder bekomen had, en die hem wel de krachten, maar niet den moed en trouwe voor zijn Vaderland benamen: want gewond wordende, en slaags zijnde met twee grootere *Engelsche* Schepen, die hem van alle kanten hevig beschooten, gaf Zijn Hoog Ed. aan zijnen eersten Officier bevel, het gevecht met moed staande te houden. Doch deeze, hoe dapper anderzins, vreezende dat de overmagt der Vijanden hem zou doen be-

(§) *Waar mede het Portrait van zijn Wel Ed. Gestrenge, door mij uitgegeeven, versierd is.*

bezwijken, liet andermaal nader orders van den Heer BENTINCK afvragen: het antwoord, dat hij ontving, beſtond in deeze Heldentaal: *eerder alles te moeten wagen en vergaan, dan afdeinzen.* Deeze woorden, voortgebragt uit den mond van een geliefd Kapitein, met moordgeweer, door een verraderlijken Vijand, zwaar gewond, bezielde al het Scheepsvolk met een moed, die alles te boven ſtreefde, en deed hun zweeren, *eerder in den grond geboord te willen worden, dan zig over te geeven, of voor den Barbaarſchen Engelschman te wijken;* waarin zij ook getrouw hun woord gehouden hebben, gedraagende zig zodanig, dat de Vijand zelf met ſchade en ſchande moest afhouden.

Onze gekwetſte Held werd, zo dra de Vloot op de Rede van *Texel* gekomen was, van het Schip *de Batavier*, naar *Amſteldam* getranſporteerd, ten Huize van den Wel Ed. Geſtr. Heer en Mr. BORREEL Fiscaal. De bekwaamſte Artſen, en de kundigſte Heelmeeſters, deeden alles wat de kunst vermog, om, ware het mogelijk, Zijn Hoog Ed. Hoog Geboren te doen herſtellen. Maar noch hunne kunst, noch alle onafgebrookene zorgen en oppasſingen, die Zijn Hoog Ed. aan het huis van zijnen Hartsvriend genoot, noch alle de voorbiddingen, waren niet in ſtaat eenige hulpe te geeven. Dit voorrecht genoot, echter, het Edel ſlagtoffer onzer Vijanden, dat hij zig in alles naar den wil des Almachtigen konde ſchikken; dat hij, wat zijnen moed en dapperheid betrof, door Zijne Doorl. Hoogheid, met toeſtemming van H. H. M., bekroond werd met de waardigheid van *Schout bij Nacht, en Adjudant Generaal der Marine*, geduurende zijn leven; en, na zijn Hoog Ed. overlijden, het eenpaarig getuigenis dat hij als een *Held geſtreden*, en dat meer is, als een *Christen geſtorven was.* Van dit ſmartlijk ſterfgeval gaf Zijn Hoog Ed. Hoog Geboren Vrouw Moeder, Douariere BENTINCK, met de volgende Misſive, kennis aan allen, dien het aanging.

Het heeft den Almagtigen GOD behaagt, mijn tedergeliefden Zoon, den Hoog Wel Geboren Heer BARON *WOLTER JAN GERRIT BENTINCK, Schout bij Nacht van Holland en West-Friesland, onder het Resſort van het Ed. Mog. Collegie ter Admiraliteit te Amſterdam, beneffens Generaal Adjudant*

van Zijne Doorlugtige Hoogheid den Heere Prince Erf-Stadhouder als Admiraal Generaal, in den nagt, tusschen den 23 en 24 dezer, in den ouderdom van bijna 36 jaaren, door de gevolgen der zwaare quetsuure, welke zijn Hoog Welgeboren, in het Commando van 's Lands Schip van Oorlog, de Batavier, geduurende den Zeeslag, op den 5 Augustus laetstleeden had bekomen, van mij op te eisschen, en dit wisselvallig Leeven, zo ik hoope en op goede gronden vertrouwe, met de bestendige Gelukzalige Eeuwigheid te doen verwisselen; welke bittere droefheid het Moederlijk Hart allersensibelst treft; dog de bewustheid, dat zijn Hoog Welgeb. zijn leeven in zijn plicht, en voor zijn Vaderland heeft opgeoffert, doet mij egter in 's Hemels altoos heilige wille berusten. Vertrouwende dat (   ) in dit voor mij zo hartgrievend verlies wel eenig deel zult gelieven te neemen, heb ik niet willen afzijn (   ) daar van kennisse te geeven, in hoope dat den Allerhoogsten (   ) voor alle smertelijke gevallen zal bewaaren.

Waar meede de Eer hebbe mij met agting te noemen

( )

Bedroefde Dienaresse,
B. E. J. Douariere BENTINCK,
Geb. DU TERTRE.

Schoonheeten,
den .....Aug. 1781.

's Lands Vaderen, Zijne Doorl. Hoogheid, en het Edel Mogende Collegie ter Admiraliteit, konden nu niet meer verrichten, om hunne achting voor den overledenen Held te betoonen, dan het gestorvene deel, door een plegtigen Uitvaart, onsterfelijk te maaken; gelijk dan ook, ten koste van de Admiraliteit, alhier geschiedde op den 28sten Augustus, in de *Nieuwe Kerk*, en dat op de volgende wijze, ten aanschouwen van duizenden van Menschen (*).

Na

(*) *De Afbeelding deezer plegtige Begraavenis heb ik naar het leven doen tekenen, en naderhand, ter gedachtenisse van den Edelen* BENTINCK, *in 't Koper brengen, in die grootte, dat dezelve hier in kan geplaatst worden.*

Nat dat alle de hier toe genoodigden aan het Huis van den Wel Ed. Gestr. Heer en Mr. BOREEL vergaderd waren, en men gereed was deeze Staatsie te volvoeren, geschiedde zulks in deeze orde:

De Train werd geopend door zes Aanspreekers.

Hierop volgde het Wapen van den overleedene, dat gedraagen werdt door den Heer Schrijver WILLEM PYLANDER.

Hierna de Staf van Commando, dien de Heer Luitenant BASTIN droeg, en daarna de Degen, die gedraagen werd door den Heer Luitenant HARTSINK, beide met zwart Floers bekleed.

Toen volgde de Lijkkoets, met twee Paarden bespannen, waarin gezet was het Lijk, zijnde overdekt met een kleed, voorzien met agt Wapens. Aan de rechter zijde van dezelve gingen de Ed. Gestrenge Heeren Schouts bij Nacht PIETER MEYTENS en WILLEM VAN BRAAM, en aan de linkerzijde de Ed. Gestrenge Heeren Schouts bij Nacht QUIRYN DABENIS en de Ridder JAN HENDRIK VAN KINSBERGEN; maakende deeze vier Heeren de Slipdragers uit.

Achter de Lijkkoets ging eerst de Lijfknecht van den Overleedene, benevens 16 Dragers, welke het Lijk in de Koets gezet, en aan de Kerk gekomen zijnde, daar in gedraagen hebben.

Daar achter kwam de Kapitein Geweldige met zijn Sponton, zes Helbaardiers, benevens de Luitenant-Geweldige, allen in Uniform, draagende deeze hunne Geweeren het onderste einde vooruit, en zijnde dezelve alle met zwart Floers behangen.

Nu volgden twee Kamerbewaarders en agt Boden, de Busfen op hunne borst hebbende, allen in 't zwart.

Toen werd deeze Train gevolgd door dertien Koetsen, welke de Staatsie uitmaakten, en waarin zig bevonden de volgende aanzienlijke Heeren;

In de eerste Koets, de Heer Jonkheer DIRK VAN BOETZELAAR, Heer van *Kijfhoek*, enz. enz. en de Heer WILLEM VAN HEEMSKERK, Burgemeester der Stad *Amsteldam*, enz.

In de tweede Koets, de Heer DANIEL WILLEM LESTEVENON, Heer van *Schonauwen*, Burgemeester en Raad der

Stad *Gouda*, enz. enz. en de Heer Mr. GERARD BEELDSNYDER, Burgemeester en Raad der Stad *Edam*, enz. enz.

In de derde Koets, de Heer Mr. PAUL HURGRONJE, Gecommitteerde Raad wegens de Provintie *Zeeland*, en de Heer Jonkheer VAN DER CAPELLEN, Heer van *Schonauwen*, Gecommitteerde wegens de Provincie *Utrecht*.

In de vierde Koets, de Heer Mr. JACOB BOREEL, Raad en Advocaat Fiscaal van 't Ed. Mog. Collegie, en de Heer Mr. CORNELIS BACKER KORNELISZ. Secretaris van 't Ed. Mog. Collegie, te *Amsterdam*.

De vijfde Koets was ledig, doch in de terugkomst bevonden zig hierin de Ed. Gestr Heeren PIETER MEYTENS en QUIRYN DABENIS, Schouts bij Nacht.

De zesde Koets was, even gelijk de vijfde, ledig; doch te rug gaande, waren hier in de Ed. Gestr. Heeren WILLEM VAN BRAAM, en de Ridder HENDRIK VAN KINSBERGEN, Schouts bij Nachts.

In de zevende Koets zaten de Hoog Geb. Heeren RUDOLPH BENTINCK en DIRK BENTINCK.

In de achtste Koets, de Hoog Geb. Heeren CAREL BENTINCK en BAREND HENDRIK BENTINCK.

In de negende Koets, de Heeren ANDRIES HARTSINK en PIETER HENDRIK REYNST, Vice Admiraals.

In de tiende Koets, de Heeren JOHAN ARNOLD ZOUTMAN, Vice-Admiraal, en SALOMON DEDEL, Schout bij Nacht.

In de elfde Koets, de Heeren PIETER DE VEER en SIMON FRYKENIUS, Kapiteins ter Zee.

In de twaalfde Koets, de Heeren Graaf VAN WELDEREN, Kapitein, en ALBERTUS CORNELIS SCHUYT, Luitenant ter Zee.

De dertiende Koets was ledig; doch in de terugkomst bevonden zig daarin de Heeren, die het Wapen, den Degen en Staf gedragen hadden, wordende hier mede de Train geslooten.

Na dat deeze Train in order gerangeerd was, is dezelve, van voor bovengemelde Huis, gereeden den Fluweelen Burgwal langs tot het Oudezijds Heeren Logement, aldaar de Brug over, de an-

andere zijde tot aan de Halfteeg, daar wéder de Brug over, de Oude Doeleftraat en Hoogftraat door tot aan den Colveniersburgwal; dien langs, de Doeleftraat door, tot op het Schapen Plein; van daar de Kalverftraat in, tot den Dam, en dien over tot aan de Nieuwe Kerk, alwaar het Lijk uit de Koets genomen en op een Baar gezet werd; voegende de Heeren Slipdragers zig toen bij de Lijkkoets. Alle de voorgemelde Heeren uit hunne Koetfen hier achter getreden zijnde, werd het Lijk gebragt op het Hooge Choor, vervolgens in het Graf gelaten en met bovenftaande Kleed overdekt, en het Wapen, Degen en Staf gezamentlijk bij elkander op het Graf neergelegd. Hier na traden alle de Heeren weder in hunne Koetfen, als ook de Heeren, Slip-, Wapen-, Staf- en Degen-dragers.

Naderhand hebben hunne Edel Mogende van het Collegie ter Admiraliteit binnen *Amfteldam* befllooten, 's Mans naam en daad te vereeuwigen, door de oprichting van een *Monument*, zedert in het Choor der *Nieuwe Kerk*, boven het Graf van Zijn Hoog Ed. Geftr. geplaatst. Tot flot voegen wij van een onzer Dichteren deeze volgende regelen hier nevens:

Wild gij een Grafzuil voor den Braaven BENTINCK *bouwen?*
Fondeer hem met den voet op Dond'rende Kartouwen,
Behang hem rondsom met Lauwrieren en Trophée,
Vertoon hoe Englands Magt geblixemd werd uit Zee.
Dat Neerlands roem zoo 't fcheen geheel en al begraaven,
Werd wederom herfteld door die doorlugte Braaven,
Die tot zijn Eeuw'ge Eer en Parkers *Eeuw'ge fchand,*
De Britten overwon, en ftierf voor 't Vaderland.

L.

BENTIVOGLIO, (*de Kardinaal Guido*) fchoon een Uitlander, kan, echter, om zijne verdienften, niet ftilzwijgende voorbijgegaan worden, aangezien het Letterkundig gedeelte van dit ons werk zulks vereischt. Dat hij waardig is gemeld te worden, zal men ons geredelijk toeftemmen, als men het getuigenis van den gadeloozen HOOFT, wegens den Kardinaal, geleezen heeft. Deeze oordeelkundige Schrijver, in het XXII. Boek zijner *Nederlandfche Historien*, melding maakende van de dapperheid van

één der Broederen van den Kardinaal, in het beleg van *Antwerpen*, onder den Prins van *Parma*, noemt hem *de uitſtekende Kardinaal, wiens pen de gelukkigſte, in zijnen zin, onder alle de Uitheemſchen, die ooit onze zaken ten Historiſchen tooneele brachten, zich gewaerdigt heeft, haaren edelen arbeidt aan een onverganklijk werk te beſteeden, dat den Nederlandſchen naam in 't voorhoofd voert.* Zie hier een getuigenis, dat alles afdoet, en volledig genoeg is, om alles, wat anderen van hem gezegd hebben, als onwaardig te doen verwerpen; een getuigenis, dat alle verdenking wegneemt.

Deeze Doorluchtige Prelaat vervaardigde, ten tijde van zijn Gezantſchap, van wegen den Paus, aan den Aartshertog ALBERTUS en Vrouwe ISABELLA, zijne Verhaalboeken van de *Nederlandſche Provintiën*, gedrukt in 8vo, te *Rotterdam*, 1648, volgens de Vertaaling van R. DE CARPENTIER. Aan eenen zijner Vrienden te *Modena* ſchreef hij 'er dit van: „ Mijn Heer kan wel geloven, dat mij eer de bekwaamheid, dan de wil ontbrooken heeft, om Holland in perſoon te bezichtigen. Maar ik hebbe het ten minſte gezien, en hebbe doorgrond de meest verborgene geheimen, van de nieuwe Republiek der Vereenigde Nederlanden, door middel van een uitgekipte kennis die ik door duizenden van wegen heb getracht te bekomen. Laastleden zond ik daarvan een volkomen verhaal naar *Romen*, verdeeld in drie Boeken, en de Boeken in verſcheide Hoofdſtukken." (Hier mede worden bedoeld zijne *Nederlandſche Historien*, gedrukt in 4to, vertaald door H. GLAZEMAKER, en gedrukt te *Amſteldam* 1673. Het I. Boek, verdeeld in X. Hoofdſtukken, bevat het tijdbeſtek van 1559 tot 1578; het tweede, in VI. Hoofdſtukken, van 1578 tot 1593; en het derde, in VIII. Hoofdſtukken, van 1593 tot 1609.) „ Ik hebbe (zegt hij verder) de gelegenheid waargenomen, om bijzonderlijk in het tweede Boek met alle mooglijke kortheid te beſchrijven, alle de uitkomſten van den voorgaanden Oorlog. En in dit mijn zeer *Kort Historiesch Verhaal*, hebbe ik mij voorgehouden, het alleruitmuntendst Kort Begrip van de Roomſche Historien van *Florus*, met oogmerk, om zo na mij mooglijk, die van verre na te bootſen, enz."

Hoe

Hoe hij daar in geslaagd zij, is reeds, met de aangehaalde woorden van den Heer HOOFT, beweezen, en hun, die gewoon zijn, de Geschiedboeken van ons Vaderland, ten hunnen nutte, te bezigen, ten overvloede bekend. Doch zij, die anders oordeelen, beschuldigen hem van partijdigheid, en trachten zulks te bewijzen, met de minachting, die hij voor den persoon van Prins WILLEM DEN EERSTEN betoont, met de verachting, waarmede hij de *Onroomschen* behandelt, en wat dies meer zij. Wel is waar, men kan niet zeggen, dat hij onzijdig is; hij was verpligt, om reden van Staat, zulks niet te weezen, als zijnde een Opper-Lidmaat van de Kerk van *Rome;* doch dat hij in alle gevallen zijne partijdigheid doet zien, is eene onwaarheid. Bij het doorbladeren van zijne werken, zal men wel ras ontdekken, dat hij den *Nederlanderen* hunnen verdienden lof niet onthoud. En wat betreft zijne partijdigheid tegen den Prins, en den Godsdienst van den Staat, hoe toch zou hij den Ban des Konings, tegen ORANJE, voor onwettig hebben kunnen verklaaren, indien hij zig, uit hoofde van zijnen Godsdienst, Karakter en Gezantschap, niet als een Ketter wilde doen voorkomen? In dergelijke zaaken houde men dan in 't oog, wie BENTIVOGLIO was, en vergelijke dan zijne schriften met die van F. STRADA en anderen; want dan eerst zal zijne bekwaamheid best gekend worden.

Men denke echter niet, dat ik voorneemens ben, hem als zonder gebreken of misslagen te vertoonen; dat zij verre! ik zou dezelven zo wel als hij begaan, wanneer ik onaangemerkt wilde laaten, het geen hij in zijne *Verhaalboeken*, bl. 19, van de magt en het gezag der Stadhouderen spreekende, zegt; naamlijk: *dat zij de Magistraaten in de Steden alle Jaaren veranderen en vernieuwen;* 't geen onwaar is. Op bl. 15. had hij mede ten onrechte gezegd, dat *alle Magistraaten uit eenen Raad verkooren worden, en dat de grootste Magistraat bestaat uit een of twee Burgemeesteren.* Deeze en soortgelijke misslagen, die hij met alle andere Uitlandsche Schrijveren gemeen heeft, en waarvan zelfs veele ingeboorenen niet vrij zijn, zal men meermaalen in zijne Werken aantreffen. Voor hun, die zijne Boeken niet geleezen hebben, zal ik het volgende hier nog bij voegen, zo om zijne schrijfwijze te doen kennen, als om te doen zien, dat

dat hij ook de gebreken der zijnen niet ongestraft gelaaten heeft.

In zijne *Nederlandsche Historien*, bl. 18 en 19, leest men het volgende:

„ *De Koning had in de oprechting der Bisdommen* Granvelle, *tot Aartsbisschop van* Mechelen *doen verkiezen, zo om hem tot hoger staat, dan hij te vooren bezat, te verheffen, als om dat hij niet gedwongen zou zijn zich van de Landvoogdes te verwijderen, welker gewoon verblijf te* Brussel *moest zijn, 't welk een plaats is, die onder het Bisdom van* Mechelen *staat. Hij verkreeg ook in 't volgende Jaar* 1650, *door gunste des Konings, het Kardinaalschap, inveegen, dat door deeze vermeerdering van eer, zijn magt en achtbaarheid, in de bestiering grootelijks vermeerderd was.* Antonius, *Kardinaal van* Granvelle, *was de Zoon van* Nicolaas Perenot, *een Borgonjer, Heer van* Granvelle, *die lange tijd en met hooge achting het ampt van Geheimschrijver, in dienst van Keizer* Karel den Vijfden, *bediend had, bij de welken, daarna de Zoon, Bisschop van* Atrecht *geworden, in 't zelfde Ampt, en niet min in 's Vaders gunste gevolgt was. Deeze* Antonius *had in 't school van zijnen Vader, en in de geheimen van deezen Vorst, eerder de kunst van een onbepaalde, dan van een bepaalde bestiering geleerd: en hij, uit* Karels *dienst, in die van* Pilips, *met gelijk beleid en macht overgegeeven, en daarna in Nederland, bij de Hertogin van* Parma, *altoos tot een hulp en middelaar van haare heerschappij gelaten, kon zich bezwaarlijk intrekken, om deeze magt te matigen, die den Koninklijken ijver van Spanje hem in de Nederlanden gaf. In tegendeel, hij van natuure verwaant en oploopend zijnde, en van eenen geest gedreeven, die moer naar 't ongewijde, dan naar 't gewijde geleek, wilde liever zijn magt bij den Koning ten toon stellen, dan dezelven verbergen, en schiep vermaak om zelfs in twist en nijt, en eer op een verwaande, dan bezadigde wijze, boven anderen uittemunten. Wat al het overige aangaat, hij was zonder twijffel een groot Bedienaar van den Staat, om de kennis, die hij van verscheidene Taalen en van veele Wetenschappen had, en om de ervarendheid van zo groo-*

te

ze dingen, die hij in den dienst van zo een treffelijk Vorst gezien en behandeld had.

Zie daar de gebreken en bekwaamheden van eenen der voornaamste Mannen van dien tijd, in weinige woorden, naar waarheid afgeschetst. BENTIVOGLIO was geboren 1579; in 1598 werd hij Kamerheer van den Paus, naderhand, door Paus PAULUS, tot Referendarius, en Titulair Aartsbisschop van *Rhodes* verklaard, en als deszelfs Nuntius naar *Brussel* gezonden: in die waardigheid bediende de Aartshertog zig van zijnen raad, in de onderhandeling tot het Bestand. Naderhand werd hij Nuntius aan het Hof van *Frankrijk*, en in 1621 Kardinaal. Na den dood van Paus URBANUS dong hij zeer sterk naar de Oppermogendheid van *Rome*, doch overleed in 't *Conclave*, den 7den September 1644, oud zijnde 64 Jaar. Behalven de Boeken, hier vóór gemeld, heeft men nog van hem eenige Brieven, geschreven geduurende zijn gezantschap in de *Nederlanden*. MIRÆUS houd hem ook voor den Schrijver van *de Commentarii rerum Ecclesiasticarum a Clementis VIII. pontificatu ad tempora Urbani VIII.*

BEOOSTER-BLIE, of BLEI, een der Dorpen van 't *Axeler Ambacht*, in *Staats-Vlaanderen*. VAN DER HOUVE zegt, dat, toen voorheen gantsch *Vlaanderen* op eene schatting of jaarlijksche Bede van zekere somme gelds gesteld was, de vier Ambachten, met de Steden *Hulst* en *Axel*, in ieder duizend ponden Vlaamsch geschat waren op agttien ponden, en *Axel* en deszelfs Ambacht daarin zes ponden en vier grooten moest dragen. *Beooster-Blie*, naar gelaage van deszelfs uitgestrektheid, betaalde daarin agt-en-twintig schellingen en agt grooten, zijnde de hoogste belasting van alle de Dorpen. Dan dit moet onder de verdronkene Dorpen van dit Ambacht geteld worden, schoon de Polder van dien naam nog in wezen is.

Zie *Handvest Chronijk*, II. Deel, fol. 439.

BEOOSTER-SCHELDE, een der twee kwartieren of deelen, waarin de Provintie *Zeeland*, door de *Schelde*, verdeeld wordt; wordende het eene *Beooster-*, en het ander *Bewester-Schelde* genaamd. In het deel, waarvan wij hier spreeken, vindt men

het

het Eiland *Schouwen*, met *Duiveland* aan een gehecht, en het Eiland *Thoolen*. Op *Schouwen* zijn twee Steden, *Zierikzee* en *Brouwershaven*; voorts nog, met *Duiveland* te zamen, agt-en-twintig, of, zo als anderen willen, dertig Dorpen, als: *Zuidlandt*, *Rengerkerk*, *onze Lieve Vrouw op Zee*, (voorheen een Kapel in de Duinen) *Duiven* of *Duivendijk*, ('t eenigste Dorp onder *Brouwershaven* behoorende) *Welland*, *Serooskerken*, *Haamstede*, *Burgt* en *Burgtsluis*, *Renesse*, *Onderdijk*, *Lelijendaal*, *Ellemeet*, *Elkerzee*, *Vrijedorp*, *Sommelsdijk*, *Armoederhoek*, *Claus Kinderen*, *Westerschouwen*, (voorheen een vermaarde Koopstad, nu een Baak in Zee) *Dreischoor*, het Hoofddorp) *Zonnemaar*, *Noordthoud*, waaronder het gehucht *Schuddebeurs*; door anderen een Dorp genaamd, behoort. De Heerlijkheden zijn 't Slot *Haamstede*, 't Huis te *Moermont*, 't Huis *Dreischoor*, 't Huis *Zwanenburg*. In *Duiveland* vindt men de Dorpen, *Capelle*, *Nieuwkerk*, *Oudekerk*, *Serjansland*, (welk Dorp, zegt men, voortijds het recht had, geld te mogen munten,) en *Bruinisse* of *Oost-Duiveland*. Doch VAN LEEUWEN telt *Oost-Duiveland* en *Bruinisse* ieder bijzonder; noemende nog *Oosterland*, *Oosterstein* en *Vianen*, die VAN DER HOUVE niet heeft; doch deeze heeft daarentegen *Oosterland*, waarbij (zegt hij) het vervallen Slot *Oosterstein* ligt, behoorende, in 1647, aan den Heere en Mr. KORNELIS DE JONGHE, Raadsheer in den Hoogen Raad. *Oost-Eiland*, bij VAN LEEUWEN, zal, bij VAN DER HOUVE, *Oosterland* zijn, wordende dus ook zo genaamd in de Naamlijst der *Zeeuwsche Predikanten*. De Dorpen *Capelle*, *Ouwerskerk*, *Nieuwkerk* en *Vianen*, behooren onder het gebied van *Zierikzee*. In de *Oude Blaffert der Utrechtsche Bisschoppen*, betreffende hun Geestlijk gebied over de Kerken, Kloosters en Kapellen van *Zeeland*, vindt men nog de naamen van verscheidene Dorpen en Kerken, die bij de Hedendaagsche Schrijvers niet gevonden worden; als: *Jachenkerke*, *Reinierskerke*, de Kerk *Cursorum* of *van de Boden*, *Miggerschil* en meer anderen, die men dus, met anderen, als *Kerwede*, onder de verdronkene zal moeten tellen; of zij moeten verandering van naam ondergaan hebben. De verdere verdeelingen der Dorpen van 't Eiland *Schouwen* zullen op 't Art. SCHOUWEN gemeld worden. Op het

het Eiland *Tholen* leggen twee Steden, als: *Tholen* en *St. Martensdijk*. De Dorpen zijn *Schakerloo*, *Poortvliet*, *Westerkerk*, *Scherpenisse*, *Stavenisse*, *St. Anne Land*, *Oud Vosmaar*, *Nieuw-Vosmaar*; voorts *Kempens Hofsteede*, en zo sommigen willen, *Philipslandt*. De Stad *Tholen* volgde, gelijk bekend is, in de Vergadering der Staaten van *Zeeland*, op de verdronkene Stad *Rommersmaal*. De Markgraaf van *Bergen op den Zoom*, die weleer onder de *Zeeuwsche Edelen* verscheen, had deeze Stad beleend. Met de aflossing dier leening verloor zij ook haaren rang, en volgt nu na *ter Goes*. Volgens 's Lands Rekeningen van den Honderdsten Penning, over geheel *Zeeland*, van het Jaar 1641, daar bij gedaan de Polders, tot 1643 op nieuw aangedijkt, bedroeg dezelve 183350 Gemeten en 63 Roeden; die van *Beooster-Schelde* afzonderlijk, 72134 Gemeten en 36 Roeden, (zijnde een *Zeeuwsche* Gemet bijna en halve Morgen *Hollandsch*) zo dat dit de kleinste helft van *Zeeland* is. Wat de gemelde verdeeling aangaat, men vindt dezelve reeds in de oude Graaflijke Brieven. Uit een derzelven, van 1296, ziet men dat bij zijn recht afstond aan ALBERT VAN VOORNE, en dat deze, en zijne Nakomelingen, in *Zeeland*, *Beooster-Schelde*, zou hebben en genieten het vijfde deel der Beden, die aan de Graven en Gravinnen van *Zeeland* zouden worden toegestaan. Over de twee gemelde deelen plagten de Graaven, oudtijds, twee hooge Graavelijke Amptluiden aantestellen, die Rentmeesters Generaal genoemd werden; staande de een over *Bewester-*, en de ander over *Beooster-Schelde*; het eene Comptoir werd te *Middelburg*, en het ander te *Zierikzee* gehouden. SMALLEGANGE zegt, dat Jonkheer CORNELIS VAN NASSAU, Heer van *Cortegeene*, in 1680, Rentmeester Generaal van *Beooster-* en *Bewester-Schelde* te gelijk geweest is.

Zie in 't vervolg op BEWESTER-SCHELDE, SCHOUWEN en ZEELANDT, enz.

BERCHEM, een Dorp in de *Meijerij van 's Hertogenbosch*, onder het kwartier van *Maasland*. Voortijds behoorde het aan de Hertogen van *Braband*, en is daarna een eigendom geworden van de Generaliteit. Toen, onder de *Spaansche* Heerschappij,

 de

de Bede of Jaarlijksche Schatting van 140,000 guldens van *Braband* gevorderd werd, stond de *Meijerij* (verdeeld in vier Kwartieren, als *Oosterwijk*, *Peelland*, *Maasland* en *Kempeland*,) daarin aangeslagen op 19379 guldens, 16 stuivers en 3 penningen; het Kwartier van *Maasland* droeg daarvan 2249 gl. 15 stuiv. en 9 penningen. Deeze penningen omgeslagen zijnde over de zestien of zeventien Dorpen van dit Kwartier, had *Berchem* daarin te lasten, 41 gl. 2 stuiv. zijnde het laagste van alle andere Dorpen. In 1406 stond het Dorp, te zamen met *Dieden*, in de jaarlijksche Bede, op 53 guld. *Oude Schilden* een derde deel.

Zie OUDENHOVEN, *Beschr. van 's Hertogenbosch*, II. Deel, bl. 81 en 89. *Handv. Chronijk*, II. Deel, fol. 367.

BERCHEM, (*Nicolaas van*) geboren in 't Jaar 1624, was de Zoon van PIETER KLAASZOON VAN HAARLEM, die zig allereerst toeleide op het schilderen van Visschen, en naderhand van eenige grootere stukjes, waarin doorgaans een Tafeltje kwam, versierd met allerlei Suikerbanket. NICOLAAS genoot wel het eerste onderwijs van deezen zijnen Vader, maar zocht naderhand bekwaamer Meesters; als VAN GOOIJEN en anderen, die roem in deezen hunnen Leerling stelden. Het valt niet gemaklijk te zeggen, waarin VAN BERCHEM uitgemunt heeft, vermits hem alles even vaardig en natuurlijk van de hand ging. Hij overleed te *Haarlem*, met den lof van een groot Meester geweest te zijn, Ao. 1683, op den 18 Februarij.

Zie HOUBRAKEN, II. Deel.

BERCHEM en RANST, een oud Adelijk Geslacht, gesproten uit een jonger Zoon der Heeren VAN MECHLEN. Deeze was ARNOUT BARTHOUT, Heer van *Berchem* en *Ranst*, Zoon van WOUTER DEN TWEEDEN, Heer van *Mechelen*. Zijn oudste Broeder, en opvolger van den Vader, was WOUTER DE DERDE. ARNOUT BARTHOUT leefde in 't Jaar 1212. Zijn eene Zoon, WOUTER VAN BERCHEM, gezegd RANST, heeft door WOUTER, zijnen oudsten Zoon, den stam voortgezet. Deeze trouwde ELISA D'AA, en won bij haar CONSTANTINA VAN BERCHEM, overleeden 1358. Uit hem is voortgekomen JACOB VAN RANST, die ter huisvrouwe had JOHANNA VAN

LAN-

LANDEGEM, waarbij hij teelde WILLEM VAN RANST. Deeze, te heet van hoofd, om zig bescheiden te gedragen, in de tegenwoordigheid van hun, die zig, met sleepende Procesſen, en handelingen, gegrond op de uitvoering van 's Konings Plakaaten, Meester van zijns Vaders goederen maakten, en boven dien een afkeer hebbende van de handelwijzen, die met de *Onroomſchen* gehouden werden, begaf zig, in 't Jaar 1587, uit de *Overheerde*, naar de *Vrije Nederlanden*, waarin, en bijzonderlijk in *Zeeland*, uit hem en zijne Gemalinne CATHARINA KOLVE, veele aanzienlijke nazaaten voortgekomen zijn. Onder deze heeft JAN, Zoon van Heer JACOB VAN BERCHEM, gehuwd aan RACHEL DE POTTERE, nagelaten JAN VAN BERCHEM, Ridder, Gecommitteerde ter Rekenkamer van *Zeeland*, wegens de eerste Edelen, en begraaven in de *Fransche* Kerk te *Middelburg*. Heer JACOB VAN BERCHEM, Zoon van PIETER, was Hofmeester van Prins MAURITS. Hij trouwde, 1621, ELISABETH VAN SCHOUWEN. Bij SMALLEGANGE vindt men het geheel Geslachtregister van BERCHEM.

Zie zijne *Chronijk van Zeeland*, fol. 719 en 720.

BERCK-EIJK, een Dorp in de *Meijerij van den Bosch*; zie BERGHEIJK. Andere naamen, die men gewoon was BERCK te spellen; zie op BERK, enz.

BERETHE, is een Dorp van 't *Old-Ampt*, en wel het aanzienlijkste in de gantsche Landstreek, tusschen den *Eems* en *Lauwers*; immers het hoogste in de schatting, zelfs na dat de *Dollart* meer dan de helft daar van verzwolgen heeft; dat, echter, van tijd tot tijd wederom is aangewonnen. Voorheen was aldaar een gezelschap van Kloosterjuffers, of Nonnen, 't welk, volgens het zeggen van EMO WERUMENSIS, van daar werd overgebragt naar *Kuzemer*, bij *Sijbaldebuiren*. De Kerk van *Beert*, zo als het nu genoemd wordt, ligt zes uuren gaans oostwaards van *Groningen*. Volgens medegedeelde berichten, is het woord *Beert* of *Beerte* hetzelfde met *Boerde*, dat een oort in eene vruchtbaare vlakte betekent. Ook zegt mijn bericht, dat men verscheidene Dorpen van dien naam vindt in den verdronkenen *Dol-*

Dollaart, als: *Capel de beerde*, *Uterbeerde*, *Oosterbeerde*, *enz.*

Zie ALTING, BACHIENE, enz.

BERG, of *'s Heerenberg.* De Graaven, die hier van den naam voeren, zijn hunnen oorsprong verschuldigd aan het aloude en vermaarde Geslacht der *Wassenaaren*: vermits JOHANNES DE TWEEDE VAN WASSENAAR, Heer van *Polaanen*, van *der Lek* en *Breda*, bij zijne Gemalinne MARGRETA VAN DER LIPPE, in de XIV. Eeuw, teelde OTTO, den Stamvader der Heeren of Graaven VAN DEN BERG. Deeze OTTO ontving, met SOPHIA, Erfdochter van FREDRIK, en Heer van *'s Heerenberg*, de Heerlijkheid *van den Berg*, in 't Graafschap *Zutphen*, niet verre van de Stad *Emmerik*. In 1428 overleden zijnde, liet hij het Graafschap na aan zijnen eenigen Zoon WILLEM, die, om de veelheid zijner goederen, den toenaam van *de Rijke* had. Zijn Gemalin was LOKKE, Dochter van EVERWIJN, Graaf van *Benthem*. Na zijn overlijden, in 1464, volgde hem zijn Zoon OSWALD, die, in 1468, of, gelijk anderen willen, in 1473, door Keizer FREDRIK DEN DERDEN, tot Rijksgraaf verheven werd In het Jaar 1456 was hij in den echt getreden met ELISABETH, Dochter des Graaven VAN MEURS. Hij stierf 1506, en werd gevolgd door zijnen Zoon WILLEM, die door den eenen *de Tweede*, en door den anderen *de Derde* genoemd wordt. Deeze WILLEM, dien wij *den Tweeden* noemen, was, in 1503, getrouwd met ANNA, eene Dochter van Heere JAN VAN BOKSMEER; welke ANNA deezen haaren Man ten Huwelijk aanbragt, de Heerlijkheden *Boksmeer*, *Haps*, *Steevenswaard* en *Spalbeek*; waar van hij, echter, niet lang bezitter was; want hij overleed 1511, nalatende OSWALD DEN TWEEDEN, die in 1546 overleed, en drie Zoonen, benevens ééne Dochter, naliet. WILLEM DE DERDE, zijnde de oudste Zoon, volgde zijnen Vader. Hij had ter Vrouwe MARIA VAN NASSAU, Dochter van WILLEM, Graave van *Nassau*, *Vianden*, *Dietz*, *Dillenburg*, Zuster van Prinse WILLEM DEN EERSTEN. Hij teelde bij haar agt Zoonen, en even zo veele Dochters, en werd opgevolgd van HERMAN, den oudsten Zoon; deeze overleed in den dienst des Konings van *Spanje*, Ao. 1611, en liet na eene Dochter, MA-

RIA

RIA ELISABETH genaamd, over welke de twee Broeders van HERMAN, FREDRIK en HENDRIK, de voogdij aannamen. Tot jaaren gekomen zijnde, trouwde zij met haaren Neef ALBERT, Zoon van FREDRIK, dien zij *Bergen op den Zoom* ten Huwelijk aanbragt. 't Is bekend dat HENDRIK lang de *Spaansche* zijde aankleefde, en den Nederlanden groot nadeel toebragt. Het Leger der *Spanjaarden* gebiedende, nam hij het Stadhouderschap van *Gelderland* op zig; doch, in het Jaar 1632, de *Spaansche* trotsheid niet langer kunnende dulden, verklaarde hij zig voor de Staaten, en gaf daar van, in eenen openen Brief, aan de Gouvernante der Nederlanden kennis. Zijne eerste Vrouw was MARGARETHA VAN WITTHEM; in 1630 hertrouwde hij met HIERONIJMA CATHARINA, Dochter van GEORG FREDRIK, Graave van *Spaur*, waarbij hij verwekte vijf Dochters. Hij stierf in 't Jaar 1638, nalaatende, behalven gemelde Dochters, nog eenen onechten Zoon HERMAN, die, door den Koning van *Spanje*, genaturaliseerd en met veele voorrechten beschonken werd. OSWALD, mede een Broeder van HENDRIK, werd in den slag bij *Amerongen*, 1586, doorschoten. FREDRIK, die, vóór HENDRIK, Gouverneur van *Gelderland* geweest was, was mede in dienst des Konings, werd Ridder van 't *Gulde Vlies*, en overleed 1618, nalatende, bij FRANSCISKA RAVANEL, Dochter van EUSTACHIUS VAN RATIGNIJ, eenen Zoon, als mede eene Dochter, genaamd ELEONORA CATHARINA FERBONIA. Deeze trouwde, 1634, met FREDRIK MAURITIUS DE LA TOUR D'AVERGNE, Hertog van *Bouillon*, en stierf 14 Junij 1657. Zijn Zoon ALBERT was de eerste, die tot den Graavenstand verheven werd; hebbende, in den jaare 1653, een Memorie op den Rijksdag te *Regensburg* ingeleverd, waarin aangetoond werd, dat het Graafschap *Berg*, voor meer dan vier honderd jaaren, voor eene afzonderlijke Heerschappij erkend was; waarop dan ook aan zijn verzoek voldaan werd. In een tweede Huwelijk verwekte hij een' Zoon, OSWALD genaamd, die zijnen Broeder ALBERT opvolgde. Deeze, in 1710, zonder Kinderen, komende te overlijden, had tot Erfgenaam verklaard FRANCISCUS WILLEM, Graaf van *Hohenzolre*, een Kleinzoon zijner Zuster MARIA KLARA, die gehuwd geweest was met MAXIMILIAAN, Graaf van *Hohenzolre*. FRANCISCUS WILLEM, geboren 1705, verwekte, bij zijne Gema-

lin

In MARIA CATHARINA, Dochter van Graave JOHAN CHRISTOFFEL TRUCHES IN ZELL, in 't jaar 1724, eenen Zoon, die JOHAN BAPTIST JOSEPH OSWALD FRANÇISCUS genaamd werd. Deeze volgde na zijns Vaders overlijden, in 1737; en, volgens den laatsten wil zijns Vaders, moest de Bisschop van *Roermond* in der tijd hem ten Voogd zijn. Deeze voogdijschap werd, na den dood van des Graaven Moeder, door deszelfs Grootmoeder, JOHANNA VICTORIA VAN MONTFOORT, Douariere VAN HOHENZOLRE, den Bisschop betwist. Het Proces, daar over ontstaan, is, naar men zegt, aan den spijker blijven hangen. Een naauwkeurige Lijst der Heeren of Graaven VAN DEN BERG vindt men bij SLICHTENHORST.

Zie daar een schets van Mannen, zo bekend in de Geschiedenissen van ons Vaderland, en bijzonderlijk in den tijd der *Spaansche* Beroerten, dat men zeer onervaren zijn moet, om dezelven niet te kennen. Het is bijna niet mogelijk, van hun bij vergissing te spreeken. En, echter, zien wij dat de kundige WAGENAAR, in het VI. Deel zijner *Vaderlandsche Historie*, van bl. 141 tot 174, hieromtrent zig deerlijk misgreepen heeft. Wij zullen voor een oogenblik toestemmen, dat die voortreffelijke Historieschrijver, door BOR, of door deszelfs Naamlijst van de *Verbondene Edelen*, misleid is, om dat aldaar staat HENDRIK, *Graaf van den Berg*. Maar hoe kon tog de naauwkeurige WAGENAAR deezen neemen voor den *Schoonbroeder des Prinsen van Oranje*, en zeggen, *dat die tegenwoordig was bij 't inleveren van 't Smeekschrift aan de Hertoginne, en op de Vergadering van St. Truijen?* Wij erinneren ons, dat de Heer WAGENAAR veeltijds de gewoonte had, meer van *Uitlandsche*, dan van kleine *Inlandsche Schriften* gebruik te maaken; en mij is bij nazoek gebleeeken, dat J. DE LA PISE, in zijn *Tableau de l'Histore des Princes & Principautè d'Orange*, bl. 362, 394, 395, 403 en 541, evens eens doet als HOPPERUS, op wien WAGENAAR zig beroept. Want van deezen WILLEM, Graave *van den Berg*, spreekende, geeft hij hem nergens dien voornaam, maar noemt hem overal den *Schoonbroeder*, of *Zusters Man* van Prinse WILLEM, of zegt alleenlijk, de *Graaf van den Berg*. Dit, gevoegd bij de Naamlijst van BOR, kan de reden geweest zijn, dat WAGENAAR zig

zig vergist, en HENDRIK voor WILLEM geschreeven heeft. Want alle Historiekundigen zullen zeer gaarne toestemmen, dat in het gantsche tijdbestek der tweejaarige geschiedenissen, van 1555 en 1556, nergens iemant met den naam van Graaf HENDRIK VAN DEN BERG, voorkomt. Alles wat men dan, in de *Vaderlandsche Historie*, op de aangeweezene plaats, van HENDRIK leest, zal moeten begreepen worden tot WILLEM, dien wij hier voor gemeld hebben, te behooren; waarom men ook gerustlijk den naam HENDRIK, volgens het oordeel van den kundigen Heer TE WATER, op de Naamlijst der *Verbondene Edelen*, mag door haalen. De bedrijven van Graave WILLEM VAN DEN BERG vereisschen, schoon niet tot zijnen roem strekkende, dat wij hem eenigzins nader doen kennen. Geen volmaakter schets van hem kunnende voordraagen, dan de Heer JONA WILLEM TE WATER, in zijn *Verbondschrift der Edelen*, gegeeven heeft, zullen wij 't geleide van zijn Hoog Eerw. volgen.

Hij was, gelijk uit het voorheen gemelde blijkt, de oudste Zoon van OSWALD DEN TWEEDEN, en door Huwelijk vermaagschapt aan Prinse WILLEM DEN EERSTEN *van Oranje*; door welke geboorte en huwelijksvermaagschapping hij onder de eersten van den Lande geteld werd; welke eer hij, echter, door zijne onstandvastige bedrijven, niet weinig ontluisterd heeft. In den aanvang der beroerten had men reden te vermoeden, dat hij een even getrouw voorstander der Vaderlandsche Vrijheid zou geweest zijn, als zijn Behuwd-Broeder; want hij verzette zig niet alleen tegen GRANVELLE, maar omhelsde ook de Leer der *Hervormden*, schoon het niet zeker is dat hij hunne Belijdenis ondertekend heeft, hoewel veelen dit uitdrukkelijk melden. Hij was één van de vier honderd Edelen, die het Verbond ondertekenden, en keurde de verrichting der Bondgenooten, ten aanzien van het overgeeven van 't Smeekschrift, goed. Hij vervoegde zig, ten volgenden dage, met hun ten Hóve, om hulpmiddelen, ter bereiking van hun doelwit, te beraamen. De Pensionaris WESEMBEEK zegt, bl. 77. „ Den vierden April hebbense haare zaaken gereed gemaakt, „ maar syn nog niet ten Hoven gegaan, alsó zy seiden nog te „ verwachten de Graven *van den Berg* ende *Cuilemborch*, die „ noch niet gekomen waren, den vijfden ten Hove gegaan zijn- „ de,

„ de, kwamen den zesden weder, in de order als daags te voo-
„ ren, de leste ziinde met die geenen, die boven genoemd fyn,
„ de Graaven *van den Berg* en *Cuilemburg*, die middelertijd
„ gekomen waren en goetgevonden hadden het geene gedaan was,
„ bl. 81." In deeze gedachte bleef hij volharden, tot op de vergadering der Edelen te *St Truijen*, en deed, gelijk meer anderen, zijn Slot *Heel* of *Hedel* verfterken, en in ftaat van tegenweer ftellen. Dan hoe mannelijk hij zig in 't eerst fcheen te gedragen, toonde hij, echter, wel haast zijne lafhartigheid: want hij was een der eerften, die zig, zo dra 'er fcheuring onder de Edelen ontftond, en 'er zig eene vrees voor de Landvoogdesfe opdeed, met den Koning zogten te verzoenen; biddende zelfs VIGLIUS, met de vleijendfte woorden, zijn voorfpraak te willen zijn, met belofte van een getrouw dienaar des Konings te zullen zijn en blijven. Hier door geraakte zijne achting bij de Edelen in 't voetzant. Bij ALBA, wiens voornaamfte oogmerk was, den Adel uitteroeijen, vond hij geen heul, voor dat hij vernederd was; want de trouwlooze Hertog, in plaats van aan zijne belofte gehoor te geeven, deed hem openlijk indaagen; bij niet verfchijning, bannen, en zijne goederen verbeurd verklaaren. (Zie de *Sententien van Alba*, bl. 70.) Zig dus door zijne onftandvastigheid in eenen wanhoopenden ftaat gebragt ziende, keerde hij zig weder tot ORANJE, die hem den last tot het werven van Krijgsvolk aanbetrouwde, ja zelfs eene geheime Briefwisfeling met hem waagde. Men moet tot zijnen lof zeggen, dat hij, van dien tijd af tot in 1572, den Lande veele dienften deed, door het inneemen van veele Steden en Sterkten, in *Gelderland*, *Friesland*, *Overijsfel* en *'t Sticht*. Dan te ras wordt men ontwaar, dat zijne onftandvastigheid weder den meester over hem fpeelde; verlaatende hij, op eenmaal, niettegenftaande zijn aanbod om den Vijand het hoofd te bieden, alle de ingenomene Steden en Sterkten, en met Vrouw en Kinderen, en met alle zijne roerende goederen, de vlucht neemende naar *Westphalen*. Men kan ligtlijk vermoeden, dat de Vijand 'er zig zo fpoedig Meefter van maakte, dat die van *Friesland* daardoor in den grootften angst geraakten, en die van *Zutphen* en *Naarden* duizend redenen hadden, om wraak over VAN DEN BERG te roepen. In den aanvang fchreef men

men zijn gedrag toe aan lafhartigheid en kwaad beleid, waardoor hij zo zeer in den haat van 't gemeen verviel, dat ORANJE, die geen kans zag, de *Noordhollanders* tot de aanneeming van SONOIJ te doen bewilligen, hun, geveinsdelijk, den Graaf VAN DEN BERG, als Gouverneur, voorsloeg; doch zij verklaarden hier op, nog liever den weerbarstigen SONOIJ, dan den lafhartigen VAN DEN BERG te willen aanneemen; waarmede ORANJE zijn oogmerk bereikte. *Engeland* werd hem ontzegd; in *Nederland* achtte hij zig niet veilig: dus vond hij, in 't Jaar 1577, zig genoodzaakt, den geveinsden te speelen. Door twee Afgezanten gaf hij den Algemeene Staaten kennis van eenige geheime pogingen der Vijanden; doende tevens zijnen dienst, lijf en goed, ten beste van het Vaderland, aanbieden. Weinig had het gefaalt, of hij zou het vertrouwen der Staaten weder gewonnen hebben, en, benevens de Graaven VAN HOHENLO, tot 's Prinsen Luitenant aangesteld zijn; doch een kwaade pas, dien de *Gelderschen* deeden, gaf hem gelegenheid, zijn verraderlijk charakter, ten nadeele der Nederlanden, in vollen dag te stellen. Graaf JAN VAN NASSAU, over wiens aanstelling tot Stadhouder van *Gelderland* hij zig zeer gebelgd toonde, ontsloeg zig, in 't Jaar 1581, ter oorzaake van den handel met ANJOU, van dien post; waarop de Graaf VAN DEN BERG in deszelfs plaats werd gekoozen. Te meer verwonderde men zig daarover, om dat die van *Arnhem* verklaard hadden, Graaf WILLEM LODEWIJK zijnen Vader te zullen doen opvolgen. Men kan niet ontkennen, dat ORANJE hem, op zijn verzoek, Brieven van voorschrijving verleend had; doch hadden de Staaten van *Gelderland* die Brieven wel ingezien, zij zouden begreepen hebben, dat ORANJE die verkiezing eerder berispte, dan goedkeurde. *Mijn Zwager* (schreef de Prins) *biddende om aanbeveelinge tot het Stadhouderschap, heeft mij verklaart zijne groote lust en begeerte, tot den dienst der gerechtige zaak des Vaderlands. Ik mogte wenschen dat hij die wat eerder beweezen hadde. Doch beter spade, dan nimmer.* Hoe weinig aandrang dit schrijven ook in zig bevatte, werden 'er, echter, eigen belangs halven, gevonden, die zijne verkiezing doordrongen. Met den avond kwam hij binnen *Arnhem*, en aanvaardde zijn ampt. Het leed niet lang, of zijn verraderlijke handel met PARMA werd, door

BARNEVELD en ALDEGONDE, ontdekt, en hij, op 's Prin
gevangen gezet, doch zonder ftraffe ondergaan te hebbe
losgelaten; dus men zig verwonderen moet, hoe hij d
zichtigften Vorst heeft kunnen misleiden, of men moet
van te groote toegevendheid omtrent hem verdacht houd
VAN DEN BERG fchroomde niet, de allerplegtigfte belofte
den Staat getrouw te zullen zijn; nogthans deed hij ko
blijken dat bij een' Verrader een eed van weinig belang
verklaarde zig openlijk voor de partij des Konings, in wie
hij en zijne drie Zoonen zig begaven, en daarin ook volh
uitgenomen Graaf HENDRIK, die, zo als gezegd is, en
nader zien zullen, zig weder tot der Staaten zijde begaf
de daaden van deezen Graave WILLEM zullen ons, op de b
vingen der bijzondere plaatfen, en op andere Artikelen,
diger te vooren komen. Het hier ter nedergeftelde zij g
om hem als een trouwloozen Bondgenoot, lafhartigen Kr
velhebber, onwaardigen Stadhouder, en voor een' Man, d
WILLEM DEN EERSTEN zo veel als het licht van de duistern
fchilde, te doen kennen.

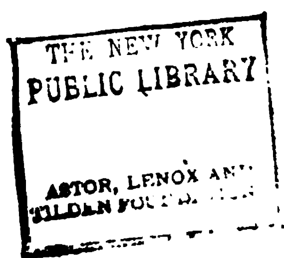
BERG, (*Hendrik, Graaf van den*) een der Zoonen va
bovengemelden, had zig, gelijk zijn Vader, in dienst des K
van *Spanje* begeeven. In het Jaar 1607 werd *Erkelens*,
Prins FREDERIK HENDRIK, bij verrasfing, ingenomen, en, b
gelegenheid, deeze Graaf HENDRIK zijn Neefs gevangene.
Broeder FREDRIK, die mede in dienst van *Spanje* was, nam
wraake hier over, eenen aanflag op *Aardenburg* voor; doch
verraad tijdig ontdekt zijnde, liep zijn aanflag te niet, en de Ve
raders ontvingen hunne verdiende ftraffe. Na dat hij uit zijn
gevangenis ontflagen was, fcheen het geluk hem meer gunftig
zijn. Om van alle zijne verrichtingen niet te gewagen, zegg
wij alleenlijk, dat hij, in 't Jaar 1621, na het Huis *te Rei*
ingenomen te hebben, het beleg voor *Gulik* floeg, 't welk h
bij verdrag innam, zo als hij ook, in 't volgende Jaar, de Schan
Papemuts bemagtigde. In 't Jaar 1624, zig van de ftrenge vor
bedienende, deed hij eenen inval in de *Veluwe*. Het vlucht
der Dorpelingen, die niet onder brandfchatting zaten, werd alg

meen

HENDRIK,
Graaf van den Bergh.

J. Buys, delin. Rein: Vinkeles, sculp. 1787

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

neen; doch de ſtrenge konde bragt den Vijand ook veel nadeels toe. Den 21ſten van de Maand Februarij veranderde het weder zeer ſpoedig: dus hij zig genoodzaakt vond, hals over hoofd de *Veluwe* te verlaaten, 't welk men toen den *Spaanſchen Vastenavond togt* noemde, bij welken naam nog heden een der Historieprenten van dien tijd bekend is. Om den voorttogt van Graaf HENDRIK naar *Holland* te beletten, had Prins MAURITS zig in perſoon naar *Utrecht* begeeven, en orde geſteld tot het openbijten der Rivieren, tot aan den Zeekant toe. De Vijand vertoonde zig wel voor *Arnhem*, doch ondernam geene belegering. Van meer voordeel voor hem was zijn aanſlag op der Staaten Leger, in 1626, tusſchen *Emmerik* en *Rees*; doch zo dra het zelve op de been was, vond hij zig gedwongen, met eenig voordeel te rug te keeren.

Toen Prins FREDRIK HENDRIK, in het Jaar 1629, 't beleg voor '*s Hertogenbosch* geſlagen had, begaf Graaf HENDRIK VAN DEN BERG zig, in de Maand Meij, aan het hoofd van het *Spaanſche* Leger, op weg, met oogmerk om de Stad te ontzetten; ſlaande hij zig te *Turnhout* neder. Zijne magt beſtond uit 30,000 Knechten, en zeventig Kornetten Paarden. Kort daarna legerde hij zig te *Sprang*; doch hoe meer de Graaf naderde, hoe meer de Prins op zijne hoede was. Vruchtloos deed VAN DEN BERG verſcheidene aanvallen op het Staatſche Leger, en zag dus alle zijne pogingen verijdeld. *Den Bosch* moest zig eindelijk aan den Prinſe overgeeven. Gelukkiger ſlaagde de Graaf in zijnen togt over den *Yſel*, en deed daarop een tweeden inval in de *Veluwe*, bemagtigde *Amersfoort*, en andere Sterkten; doch het inneemen van *Weſel* deed hem de *Veluwe* wederom verlaaten.

Graaf HENDRIK VAN DEN BERG, in het Jaar 1634, den Koning van *Spanje* een veertig jaarigen dienst beweezen hebbende, begon, uit misnoegdheid over het gezach, dat den *Spanjaarden* in de *Nederlanden* gegeeven werd, een afkeer van dien dienst te krijgen, en werd, gelijk reeds gezegd is, te raade van partij te veranderen. Door den Graaf VAN WARFUSÉ had hij reeds in het voorjaar, in het geheim, met den Prins van ORANJE doen handelen. Na het overgaan van *Venlo* en *Roermonde*, begaf hij zig naar *Luik*, van waar hij, van dit zijn voorneemen en beſluit, bij

bijzondere en openbaare Brieven, aan de Infante en aan het Gemeen kennis gaf; nodigende al het Krijgsvolk, dat onder hem of onder de *Spaansche* Veldoversten gediend had, tot voorstand van den Roomschen Godsdienst, zig bij hem te voegen, om de *Spanjaarden* te verjaagen; dan 'er vielen hem minder toe dan hij gedacht had. De Algemeene Staaten beslooten ook, op 's Prinsen raad, op zijnen naam eenig Volk te werven. Te *Brussel* begreep men, dat de *Leuvenaars*, door hem te ontvangen, de onzijdigheid geschonden hadden; doch de Graaf erkende openlijk, dat zij van zijn voorneemen geen kennis gehad hadden. Hij werd te *Brussel* voor eenen landverrader en muiter verklaard, en een belooning beloofd aan elk, die hem in handen wist te krijgen. In het volgende Jaar werd hij, benevens het Volk, dat hij verzameld had, bij voorraad, in eed en dienst van de Vereenigde Gewesten aangenomen. Op deeze wijze was het, dat de Zoon wederkeerde tot hun, die door den Vader verlaaten waren.

Men vindt zijn Afbeeldzel door DELFIUS; door C. J. VISSCHER en door PAULUS PONTIUS.

BERG, (*Gillis van den*) zegt de Heer WAGENAAR, in het Register op zijn *Vaderlandsche Historie*, werd Bisschop van *Deventer*, en wijst ons tot het VI. Deel, bl. 65. Aldaar leest men GILLIS VAN DEN BERGE, Bisschop van *Deventer*; doch hier bij moeten wij aantekenen, dat men niemant op de Lijst der Bisschoppen van *Deventer* gemeld vindt, dan I.) JOHANNES MAHUSIA, II.) EGIDIUS DEL MONTE, en III.) GILBERTUS KOEVERINGS, die ook de laatste was; dus geen GILLES VAN DEN BERG, of VAN DEN BERGE.

Zie *de Oudheden van 't Bisdom Deventer*, I. Deel, bl. 64 tot 102.

BERG, (*Jan van den*) was eerst een leerling van HENDRIK GOLTZIUS, en daarna van den grooten RUBENS, die hem, om zijne bekwaamheid, zo veele achting bewees, dat hij hem tot Rentmeester en Opziener zijner Landgoederen aanstelde; waarom hij zig ook meest te *Yperen* onthield.

Zie HOUBRAKEN, II. Deel.

BERG, (*Matthijs van den*) Zoon van JAN, werd geboren te *Yperen*, in 't Jaar 1615. Deeze genoot mede het onderwijs van RUBBENS, en werd, door een onafgebrokene ſtudie, een vast Tekenaar. Doch het gebrek, dat hij had, van altoos anderen te volgen, was oorzaak dat hij op zig zelven niets durfde ondernee-men: en hier door is het, dat men veele Copijen, maar zeldzaam Origineelen van hem vindt. Te *Alkmaar* werd hij in 't *St. Lucas* Gild, in het Jaar 1646, aangenomen, en overleed in 1681. *Aldaar.*

BERG, (*Theodoor van den*) die, wegens zijne geleerdheid, *Utrecht*, zijne geboorteſtad, tot eer verſtrekte, was aldaar Rector der *Latijnſche* Schoole. Van hem zijn eenige ſchriften nagebleeven.

Zie *Aant. op het Bisdom Utrecht*, I. Deel.

BERG, (*Jan van den*) een Man, die aanzienlijke waardigheden, ten dienſte van den Staat, bekleed heeft. In het Jaar 1712 ontmoet men hem als Gevolmagtigde der Koninginne van *Engeland*, en der Staaten, ter vereffening der geſchillen, over en in de *Spaanſche* Nederlanden; welken post hij ook nog waarnam in het Jaar 1715. In het Jaar 1748, bekleedde hij de Burgemeeſterlijke waardigheid te *Leiden*, en moest, nevens veele braave Regenten, in die en andere Steden, het noodlot ondergaan, ter ſtilling van eene oproerige Gemeente, (ſchoon vooraf ontſlag verzocht hebbende) van hunne Ampten ontſlagen te worden. In 1717 werd hij Burgemeester, en in 1725 Dijkgraaf van *Rhijnland.*

BERGÆ. Keizer OTTO DE DERDE noemt deeze Hofſtede of Hofſtad, in 't Latijn, dus in 't meervoudig getal, ten bewijze dat dezelve op meer dan één heuvel ligt of gelegen heeft. Verder plaatst de Keizer dezelve in de Landſtreek aan de *Schelde*; mogelijk om reden, dat die Rivier toen aan dien kant haaren loop had, of om dat dit kwartier (*Pagus*) zig aan beide kanten van den ſtroom uitſtrekte. Toen ter tijd lagen daar tegenover drie kleine Eilanden, thans onbekend, SPRANGE, WETE-

RANGE en STENINGE. Hedendaags noemen wij het *Bergen*, daar bij voegende *op den Zoom*; want aldus wordt van sommige het Riviertje genaamd, dat aan de Stad van dien naam ten Haven verstrekt. WENDELINUS geeft, in zijne *Sallische Wetten*, deeze Stad den naam van *Barco in Zionis.* MELIS STOKE noemt haar eenvoudig *Bergen*, of *Bergen op den Zoom*, waarvan wij straks breder zullen gewagen.

Zie ALTING, *Not. Germ. Inf.* Part. II.

BERGAN, was de naam, door Graaf DIRK DEN VIJFDEN, in een Giftbrief van 't jaar 1083, gegeeven aan eene Hofstede, gelegen bij *Leiden*, aan den Westkant van den *Rhijn*, waardoor men *Bergen*, hier na volgende, kan en moet verstaan.

Aldaar.

BERGEN, een Dorp in *Noord-Holland* of *West-Friesland.* In een' Giftbrief van Graave ARNOUD, overleden 993, vindt men hier van deeze woorden: *In villa Bergam ab occidente Rheni posita, quatuor Mansis* &c. dat is: *In het Dorp Bergen ten westen van den Rhijn gelegen, vier Mansen.* Waaruit, volgens GOUDHOEVEN, zou blijken, dat de *Rhijn* toen met eenen arm ook dwars door *Rhijnland*, tot aan *Alkmaar* en *Egmond*, tusschen welke beiden dit *Bergen* geleegen is, in Zee geloopen zou hebben. Wij laaten hier van een meer uitgebreider verhaal volgen, dan HALMA 'er van gegeeven heeft. Dit *Bergen* is een zeer aanzienlijke vrije Heerlijkheid in *Kennemerland*, gelegen ten Noorden de Banne van *Schoorl*, *Warmenhuizen* en *Oud-Carspel*; ten Oosten aan de *Koedijk*; ten Zuid Oosten digt onder *Alkmaar*; ten Zuiden aan de *Egmonder Meer* en een gedeelte van *Wimmenum*, en ten Westen met de Duinen aan de *Noord Zee.* De Heerlijkheid bestaat uit vier gehuchten of schependommen, als: *Oudburg*, *Zaanegeest*, *Oostdorp*, waaronder mede begrepen is het noorderdeel van *Wimmenum*, of *het Woud*, en de *Bergermeer.* Doch alle deeze staan onder eene en dezelfde Regeering, en worden onder den naam van *Bergen* begreepen. De Ban van *Bergen* is van een groote uitgestrektheid; zijnde daarvoor in de Archiven aangetekend 1637 Morgen en 4 Roeden. In het Jaar 1748 waren aldaar twee-en-twintig Huizen

meer

meer dan in het Jaar 1632. Omtrent *Bergen* ziet men het aangenaame *Berger Bosch*, of *Woud*, waarin een zeer schoon Heeren Huis staat. Ook vindt men hier het *Rampeubosch*, dat, met deszelfs huizing, in 1738, door den toenmaligen Heer van *Bergen*, van den Heer RAMP gekocht is. Deeze vrije Heerlijkheid is door verscheidene aanzienlijke Geslachten bezeten geweest. Zij was, tot in 't Jaar 1428, eene Ambachtsheerlijkheid, doch werd toen, door Vrouw JACOBA, aan FLORIS VAN HAAMSTEDE, als een vrije Heerlijkheid, vergund. De Baljuw spant aldaar den Vierschaar met zeven Leenmannen; hij is te gelijk Houtvester, en oefent het Jachtrecht met de Meesterknaapen. De Schout zit 'er met agt Schepenen te recht. Verder zijn aldaar twee Burgemeesteren, die twee uit de aanzienlijkste Inwoonders verkiezen, welke *Achtsmannen* genoemd worden, en als Raadslieden in 't bestuur der gemeene zaaken handelen. Van ouds waren die van *Bergen* vrij van de Graaflijke Tollen; welk voorrecht door zekere achtloosheid verwaarloosd zijnde, werd het hun, 1655, door de Staaten van *Holland*, weder gegund. Op den 21sten Februarij des Jaars 1774 vierde men te *Bergen* het tweede Eeuwgetij van deszelfs Kerkverwoesting. De Eerw. Heer ANDREAS KOK, toen Predikant aldaar, deed, bij die gelegenheid, eene zo uitvoerige als geleerde Predikatie, over *Psalm* XLVI: 9. De uitgaave daarvan stelt ons in staat, ten aanzien van het geschiedkundige, veele wetenswaardige zaaken hier bij te voegen. De Leerreden van zijn Eerw. pronkt, aan derzelver voorhoofd, met eene Opdragt aan den Hoog-Edelen Hoog Geb. Heere WILLEM LODEWIJK, Graave van *Nassau*, Vrijheer van *Bergen*, enz.

Wat aangaat de oudheid van dit *Bergen*, zijn Eerw. toont, bl. 19. in eene Aantekening, dat het zelve onder den naam van *Bergum*, op de lijst der *Utrechtsche Kerkvergadering*, reeds in het Jaar 866 bekend was. De Kronijk van *Bergen*, in 't Latijn beschreven, en waar van eene Nederduitsche Vertaaling achter sommige Kaarten van dit Dorp te vinden is, zegt dat *Bergen* van ouds door de Graven bezeten werd, en dat zij de inkomsten dier plaatse, tot apanage en lijfsgebruik, aan hunne jonger Zoonen en Dochteren gegeeven hebben; zie de bewijzen bijgebragt, bl. 21. enz. alwaar men ook de oudheid van de Kerk van *Bergen* aange-

weezen vindt; met aantooning uit derzelver grootte, dat het geen Kapel, maar wel degelijk eene Kerk, en wel een Parochie Kerk geweest is, schoon bl. 28. erkend wordt, dat de rechte stichtings-tijd duister is. De zwaare Geldboete van vier duizend Kroonen, waartoe die van *Bergen*, door Hertog FILIPS, in de vijftiende Eeuw, verweezen waren, brengt zijn Eerw. bl. 34 bij, ten bewijze van de aanzienlijke volkrijkheid des Dorps in dien tijd. Van bl. 56 tot op bl. 64. geeft de Heer A. KOK eene volledige beschrijving van de zo oude als prachtige eerste Kerk van *Bergen*, en zegt aldaar: *van de Kerk nu kom ik tot het Koor, met haare Zijdgebouwen, ons tegenwoordig hersteld Kerkgestich*; waaruit wij zien dat de tegenwoordige Kerk voorheen alleenlijk het Koor was: waaruit de grootte van de eerste is afteleiden. Dit Koor heeft de hoogte van zes-en-zestig voeten, zijnde tien voeten laager dan de vorige Kerk. Hij laat daarop volgen eene beschrijving van den eersten Kerk-Toren, en van het overige van het geheele Gebouw, zo ten opzichte van deszelfs oudheid, vermaarde grootte, als van de versierselen; bestaande in Orgel, Predikstoel, Beelden, Wapenschilden en Grafplaats der Vrijheeren en Vrouwen van *Bergen*. Na dit alles naauwkeurig en oordeelkundig verricht te hebben, gaat zijn Eerw. over tot het onderzoek van drie hoofdzaaken: I.) Den tijd der Kerkverwoesting, die zijn Eerw. op goede gronden steld geschied te zijn den 21sten Februarij des Jaars 1574. II.) *Waardoor?* en houd de Heer KOK zulk geschied te zijn door vuur, of, zo als men zig anders zou konnen uitdrukken, door Brandstichting. III.) *Door wie?* dat eenigzins duister schijnt, of het geschied zij door SONOIJ, door zijn Krijgsvolk, of door de *Spanjaarden*. Wat het eerste aangaat, zijn Eerw. gelooft, op reden door hem bijgebragt, dat SONOIJ, schoon van euveldaaden geenzins vrijtepleiten, hier aan, echter, geen deel gehad heeft, en dat het door zijn volk, buiten zijn bevel of toestemming, geschied zoude moeten zijn. Hij treed daarop ten onderzoek, of men niet met meerder grond de alverwoestende *Spanjaarden* daar voor zou konnen houden. Om dit te betoogen, gaat zijn Eerw. de handelwijze der *Spanjaarden* in dien oord na; van het Jaar 1573, en wel na het inneemen van *Haarlem*, en maakt daaruit op een volledig besluit der mooglijkheid,

heid, dat ook dit onder hunne schandbedrijven mag gesteld worden; waaraan ieder oordeelkundig Leezer zijn volle toestemming geeven zal.

Wat nu aangaat de herbouwing van de nog tegenwoordige Kerk van *Bergen*, die alleen het Koor der verwoeste Kerk is, om de verwoesting van 't gantsche Dorp, de vermindering en armoede der Dorpbewooners, (kenbaar uit de tweede Bijlaage, gevoegd achter deeze Leerreden) en andere dringende reden, kon dit niet eerder ter hand genomen worden, dan met het Jaar 1581; in welk Jaar zijn Eerw. aantoont, dat *Bergen* vereënigd was met *Schoorl*, en toen ten Leeraar had ADRIAAN KLAASZ. VAN RAAPHORST of KATWIJK; welke vereeniging stand hield tot in het Jaar 1644, wanneer te *Bergen* als Leeraar werd beroepen RUARDUS ACRONIUS, *Ambr. fil.* hebbende van den eersten af tot op zijn Eerw. (1763) zestien Predikanten gehad. Dat de *Roomschgezinden*, vóór de Hervorming, een vrij talrijke Gemeente uitmaakten, en nog hedendaags de Hervormden in getal te boven gaan, toont zijn Eerw. dus aan: volgens mijne optelling, zegt de geleerde Heer KOK, vind ik thans te *Bergen* 639 Menschen, van welke 'er 381 tot de *Roomschen*, en 251 tot de *Hervormden* behooren, die, met 7 zo *Lutheraanen* als *Mennonieten*, 639 Menschen uitmaaken. De eerste Pastoor, dien zijn Eerw. heeft kunnen opspooren, was, in 1571, ADRIAAN MEINERTS; en als vaste Pastoors dier plaatse, zedert 1645 tot op zijnen tijd, noemt zijn Eerw. 'er agt, waarvan de laatste was de Heer GERARDUS VAN DELDEN.

Wat aangaat de Heeren en Vrouwen van *Bergen*, daarvan vindt men, bl. 108 tot 111, een naauwkeurige Naamlijst, zijnde de laatst daarop vermelde WILLEM LODEWIJK, Graaf van *Nassau*, als Vrijheer van *Bergen*, enz.

Deeze korte schets zal voldoende zijn, om mijne Leezers te doen bekennen, dat deeze uitgewrochte Leerrede, zo ten aanzien van derzelver algemeen nut, als om de menigvuldige Historie- en Oudheidkundige aantekeningen, een plaats onder de Historiesche Boeken van ons Vaderland verdient, en den Schrijver altoos tot eer zal strekken. Bij dezelve vindt men, in twee afbeeldingen, de gedaante der oude en tegenwoordige Kerk van *Bergen*.

Bergh aan de roer, is een Dorp in het Ampt van *Montfoort*, een groot uur gaans beoosten *Roermonde*. De Rechtbank aldaar bestaat uit vier Schepens. De Roomschgezinden hebben 'er een Kerk, die door een Priester bediend wordt.

Bergh, één der elf Banken van *St. Servaas*, een groot uur gaans beoosten *Maastricht*, in 't Land van *Valkenburg*, onder het welk dit *Bergh* ook zijn aandeel in de gemeene lasten opbrengt; wanneer het Land van *Valkenburg* 50,000 guldens moet opbrengen, draagt *Bergh* of *Berg* daarin 596 guldens 4 stuivers en 2 penningen.

Bergen in henegouwen, in het *Fransch*, *Mons* genaamd, is de Hoofdstad van de Provintie *Henegouwen*, en gelegen aan het Riviertje *de Fouille*, waardoor de Stad in tweeën gedeeld wordt. *Bergen* ligt twee uuren van *St. Guilain*, vier van *Maubeuge*, zeven van *Valenchien* en *Doornik*, en negen van *Brussel*. Van laatstgenoemde Stad loopt een schoone straatweg tot aan *Bergen*, die, in het Jaar 1707, op bevel der Staaten van *Braband* en *Henegouwen*, is aangelegd.

Onbekend is de ouderdom van dit *Bergen*; dit weet men, dat het eerst slegts een Kasteel was, gebouwd op eenen Berg, waarvan ook de naamsoorsprong wordt afgeleid. Dit Kasteel werd, in het Jaar 1618, afgebroken, en de steenen en andere bouwstoffen aan het Koor van de Kerk van *St. Elisabeth* verbezigd. Thans ziet men, op de plaats van het Kasteel, een hoogen Toren, die verwonderlijk fraai gebouwd is; rondsom denzelven ligt de Stad in eene moerassige vlakte; zijnde, echter, van zeer goede Bolwerken en drie Grachten voorzien. Zij wordt voor een der sterkste Steden der *Oostenrijksche Nederlanden* gehouden.

Wat de Historie deezer Stad betreft; verscheidene maalen is zij ingenomen geweest, en heeft zeer veel, door de rampen van den oorlog, geleden. Graaf Lodewijk van Nassau maakte 'er zig, in het Jaar 1572, bij verrassing, Meester van, door middel van eenige Soldaaten, die als Wijnkoopers gekleed waren. Alba verzamelde al zijne magt, om *Bergen* te heroveren; het geen hem ook gelukte: en dus was de Graaf genoodzaakt, het weder te ver-

verlaaten. In het Jaar 1678, kort voor het sluiten van den *Nijmeegschen Vrede*, gelukte het Prinse WILLEM DEN DERDEN, het Leger der *Franschen* voor *Bergen* te slaan. In 1691, bevond LODEWIJK DE VEERTIENDE zig in Persoon voor deeze Stad, deed dezelve, door het inwerpen van Bomben, geheel verwoesten, en dwong haar dus onder zijn geweld te bukken. Met den *Rijswijkschen Vrede* weder aan *Spanje* afgestaan zijnde, maakten de *Franschen*, na den dood van Koning KAREL DEN TWEEDEN, 'er zig weder meester van. In 't Jaar 1709, werd *Bergen*, door EUGEEN en MARLBOROUGH ingenomen. Van toen af, tot aan het begin van 17.6, hadden de Staaten der Nederlanden 'er bezetting in; doch, op den 13den Februarij van dat Jaar, moest de Stad, volgens 't *Tractaat van Barriere*, aan de Keizerlijken ingeruimd worden, zo als ook geschiedde: Gebeurtenisfen, waarvan de Nederlandsche Historieschrijvers van die tijden omstandig gewaagen.

BERGEIK, een Dorp in de *Meijerij van 's Hertogenbosch*, gelegen tusschen *Lommel* en *Eindhoven*, bijna vier uuren van de laatstgemelde plaats. De oude naam van dit aanzienlijk Dorp, was *Eik* of *Eikenburg*. In het Jaar 1468 werd het, door KAREL DEN STOUTEN, tot een Stad verheven; welk voorrecht door de Ingezetenen veronachtzaamd is; zijnde de Plaats zonder Poorten of Muuren gebleeven. 'Er zijn nog eenige overblijfzels te zien van een oud Slot, dat door den *Spaanschen* Veldheer MONDRAGON verwoest werd. De Jaarmarkten, schoon vijf in getal, beduiden 'er weinig of niets. De Kerk aldaar is een fraai en groot Gebouw, met een Torentje, Klok en Uurwijzer voorzien. De Roomschgezinden hebben 'er twee Kerkhuizen, één in het Dorp, en één niet verre van het zelve, op den *Luikschen Bodem*. Het getal der Huizen beloopt 'er op 320. De Bede wordt gesteld op *f* 806-1-12; de Verponding op *f* 2800, en de Gemeene Middelen op 1329 gl. 14 stuiv. en 10 penn. *Begeik* maakt, met *Westerhoven* en *Rijthoven*, een zelfden Rechtbank uit, bestaande uit drie Schepenen van die Plaats, en twee der andere twee Dorpen, waaronder de kleinere Dorpjes *Borkel* en *Schacht* behooren. De Ingezetenen geneeren zig meest met den Landbouw en Veehoederij. Ook wordt 'er sterke handel in Menschenhair voor de Paruikemakers gedreeven.

BER-

BERGEN OP DEN ZOOM. *Het Markgraaffchap* van dien naam grenst, ten Noorden, aan het *Hollandsch Diep*, ten Oosten aan de Baronnij van *Breda* en het Land *van Rhijn*; ten Zuiden aan de Stad en het Rechtsgebied van *Zantvliet*, en ten Westen aan *Zeeland*; wordende dus dit gedeelte van *Staats-Braband* daar van gefcheiden door de *Schelde*, en het Riviertje *de Eendragt*. De grootte is, van het Noorden naar 't Zuiden, negen uuren gaans lang, en van 't Oosten naar het Westen, vijf uuren breed. Het Land is vruchtbaar in Graanen en Hout; ook heeft men 'er goede Weilanden. Oudtijds was dit Landfchap een gedeelte van 't Graaffchap *Strijen*, welk Graaffchap, in vroegere Eeuwen, met meer Nederlandfche Leenen, als een Vrijgoed bezeeten werd, zonder van den Graaf, of van eenigen anderen Vorst, afhangelijk te zijn. Doch omtrent den aanvang van de twaalfde Eeuw, werd het verdeeld, en verloor den tijtel van Graaffchap. Dus geraakte het Land van *Strijen*, na eenigen tijd onder bijzondere Heeren gefiaan te hebben, onder *Holland*, en het overige deel, zijnde het Land van *Breda*, waaronder toen ook *Bergen op den Zoom* begreepen was, onder *Braband*. In dien ftand werd het een reeks van Jaaren bezeten, door bijzondere Heeren, die Leenmannen van de Hertogen van *Braband* waren, tot dat het eindelijk, door het Huwelijk van HENRIK VAN LEUVEN met eene Erfdochter uit den Huize van *Breda*, en van ARNOLD VAN LEUVEN met ELISABETH, Vrouwe van *Breda*, in 't Huis van *Leuven* geraakt is.

Na den dood van ARNOLD, voorgevallen in 1283 of 1284, ontftond 'er, over zijne nalatenfchap, verfchil, tusfchen RAZO VAN GAVEREN, die Heer van *Liedekerke* was, en GERARD VAN WEZEMALE, Heer van *Kwabeeke*. De eerfte, zeide men, had ter Vrouwe eene Dochter uit den Huize van *Breda*; en de laatfte bewees dat zijne Moeder uit dat zelfde Huis gefprooten was. Doch volgens het fchrijven van anderen, dat ook meest met de waarheid fchijnt overeen te komen, hadden zij ieder een Dochter van gemelden ARNOLD gehad. Hertog JAN VAN BRABAND befliste hun gefchil, in het Jaar 1287, en wel op deeze wijze: RAZO kreeg tot zijn aandeel de Stad en de helft van het Land van *Breda*, met alle de Leenen, die daar van afhingen: GERARD werd een gelijk gedeelte toegeweezen, waaronder was de Stad

Ber-

Bergen op den Zoom, welks Land, van dien tijd af, den naam van *Bergen op den Zoom* droeg.

GERARD, die den titel van Heer van *Bergen* aannam, liet drie Zoonen na, waarvan de oudfte, zijnde ARNOUD, hem opvolgde. Deeze liet na twee Dochters, MACHTELD en MARGREET. MACHTELD volgde haaren Vader in 't bezit; zij baarde haaren Gemaal, ALBERT VAN VOORNE, één Dochter, JOHANNA genaamd, die, na den dood van haare Moeder, Vrouw van *Bergen* werd. Zij had ten Man JAN VAN MONJOI, Heer van *Valkenburg*; zonder Kinderen ftervende, verkocht deeze de Heerlijkheid *Bergen* aan HENDRIK VAN BAUTERSEM, die met een Dochter van den jongften Zoon van GERARD gehuwd was. JOHANNA VAN BAUTERSEM, Dochter van eenen Kleinzoon van HENDRIK VAN BAUTERSEM, huwde met JAN VAN BRABAND, of van GLIMES, Zoon van zekeren JAN VAN BRABAND, die een natuurlijke Zoon was van JAN DEN DERDEN, Hertog van *Braband*, wien zij *Bergen* ten Huwelijk bragt. Zij baarde, behalven andere Kinderen, een Zoon, JAN, bijgenaamd *met de Lippen*, wiens afbeeldzel men in een onzer oude Chronijken vindt. Hij had ter Vrouwe MARGREET VAN ST. SIMON, die, om haare ongemeene fchoonheid, *la belle blanche de St. Simon* genaamd werd. Van tien Kinderen, die hij bij haar teelde, volgde JAN hem op, als Heer van *Bergen*, die hetzelve weder naliet aan zijnen Zoon ANTONIE. Door middel van zijnen rijkdom was hij in ftaat, Keizer KAREL DEN VIJFDEN merkelijke dienften te doen; hij fchoot dien Vorst, op één keer, zo veel gelds, dat hem de Stad en 't Land van *Tholen* daarvoor verpand werden; de Vorst betoonde hem zo veel gunst, dat hij, in het Jaar 1533, zijne Heerlijkheid *Bergen op den Zoom* tot een *Markgraaffchap* verhief, welken Tijtel het nog heden draagt. Zo veel Keizer KAREL in Karakter verfchilde van zijnen Zoon FILIPS, die hem opvolgde, zo veel verfchilden hunne handelwijzen omtrent den tweeden Markgraaf, JAN VAN GLIMES: want deeze volgde zijnen Vader op, en werd, onder de Regeering van den bloeddorftigen FILIPS, naar *Spanje* gezonden, om vertoogen te doen, wegens de tirannij der *Spanjaarden*. FILIPS en ALBA, zo bloeddorftig als hebzuchtig, weetende dat Heer JAN geene Kinderen had, deed de eerfte hem door vergif ombrengen, de andere zijn Marquifaat aan-

aanslaan, en ten behoeve des Konings verbeurd verklaaren. FILIPS bleef 'er bezitter van, tot in 't Jaar 1577; in welk Jaar het aan JAN, Heers van *Merode*, die met een Zuster van het ongelukkig slagtoffer van Staat gehuwd was, werd afgestaan aan deszelfs Dochter MARGREET. Zij was, in 1571, gehuwd aan JAN VAN WITHEM, Heere van *Berseele*, dien zij drie Dochters baarde. De oudste van die bragt het Markgraafschap van *Bergen* ten huwelijk aan HERMAN, Graaf *van den Berg*, zo als wij, bij de melding van de Heeren of Graaven VAN DEN BERG, gezien hebben. Uit dit huwelijk kwam niet meer dan ééne Dochter voort, MARIA ELISABETH genaamd, die haaren Neef ALBERT ten huwelijk had. De eenige Dochter, uit dit huwelijk, MARIA ELISABETH, trouwde ETHEL FREDRIK VAN HOHENZELREN. Deeze teelden mede slegts ééne Dochter, HENRIETTE FRANÇOISE, die, in den echt trad met FREDRIK MAURITS DE LA TOUR D'AUVERGNE, Graaf van *Auvergne*, die 1707 overleed, en het Markgraafschap *Bergen* naliet aan zijnen Zoon FRANÇOIS EGON. Deeze trouwde, in dat zelfde Jaar, met MARIA ANNA, Dochter van FILIPS, Hertog van *Aremberg Aarschot*. Met zijn overlijden (in 't Jaar 1710) bleef zijne Dochter MARIA HENRIETTA, die, in 1722, de Vrouw werd van JAN CHRISTIAAN, Hertog SULSBACHS Erfgenaame; zij overleed den 27sten Julij 1728, nalatende eenen Zoon, KAREL FILIPS THEODOOR, die haar opvolgde; hij was 1724 geboren, en werd naderhand Keurvorst van de *Paltz*, Hertog van *Sulsbach* en *Gulik*, en Paltzgraaf aan den *Rhijn*. Geduurende zijne minderjaarigheid bekleedde zijne Grootmoeder, de Hertoginne Weduwe van ARREMBERG AARSCHOT, de voogdij over hem. Hij werd Keurvorst van de *Paltz* 1742, en van *Beijeren* 1777. Zijne Gemalin was MARIA AUGUSTA, Dochter van den Erfprins van *Sulsbach*.

De oppermagt over dit Markgraafschap berust bij de *Algemeene Staaten*; en hetzelve een Leen van *Braband* zijnde, is de Markgraaf verpligt, hulde te doen voor den Raad van *Braband* in '*s Hage*. Als een gevolg dier oppermagt, heffen de *Algemeene Staaten* dezelfde of dergelijke lasten, als in de andere Generaliteit Landen; dan tot het invoeren van nieuwe belastingen wordt de goedkeuring van den Markgraaf vereischt. Ook zijn de Polders,

ders, *Fijnaart* en *Heiningen*, vrij van lasten aan den Staat te betaalen, uitgenomen den Honderdsten Penning en belastingen op de verteering, welke zij aan den Prins VAN ORANJE betaalen, die daar uit de Vesting van de *Willemstad*, en de Schans *Berlake* moet onderhouden. De Markgraaf heeft, buiten dit alles, heerlijke voorrechten; als, de aanstelling van alle Rechters en Regeeringspersoonen in het gantsche Markgraafschap, zonder dezelven aan Hunne Hoog Mog. te moeten voorstellen; ook wordt 'er het recht in zijnen naam bediend. Hij bezit 'er het recht van verbeurdverklaaring der goederen van Misdadigers, die aan den lijve gestraft worden. Dan, over het verleenen van pardon van een uitgesproken doodvonnis is meermaal verschil ontstaan, tusschen den Markgraaf en de Algemeene Staaten. Nog 't Jaar 1748, verbeeldde de Markgraaf zig, dat dit recht aan hem behoorde, uit kracht van een oud recht, dat de Graaven VAN STRIJEN voorheen bezeten hadden. De *Algemeene Staaten* oordeelden, dat met het recht van oppermagt, over de Generaliteits-Landen, ook het recht van kennisneeming van doodslagen, die in dezelven voorvielen, aan hun vervallen was, en dat wel volgens den inhoud van een Plakaat van 6 September 1661. (Zie *Groot Plakaatboek*, II. Deel, fol. 2670.) In het gezegde Jaar 1748, deed de Markgraaf te *Brussel* een vertoog overleveren, waarbij hij beweerde, dat dit Markgraafschap alle de vorrechten van een Vrijleen behoorde te genieten, en onderworpen was aan de opperste magt der Vereenigde Staaten. Deezen draalden, door de omstandigheden van tijd, eene geruime wijl, eer zij op dat Vertoog deeden antwoorden. Dan de tijd naderende, dat de Franschen *Bergen op den Zoom* stonden te ruimen, deed de Markgraaf hun een Protest ter hand stellen, dat door hen aan de Gemagtigden der Staaten, met hun te *Brussel*, over de ontruiming der plaatsen in onderhandeling zijnde, overgegeeven werd. Dus vonden de Staaten het nodig, met den aanvang van 't Jaar 1749, het gemelde Vertoog en Protost op de volgende wijze te beantwoorden:

„ Dat het voorgewend regt van den Markgraaf gebouwd was, „ dat het zelve geweest zoude zijn een gedeelte van het *aloud* „ *Graaffchap Strijen*, en dat het daarvan afgescheiden, onaf- „ hang-

„ hanglijk zoude gebleeven zijn, van de *Hertogen van Bra-*
„ *band*, doch dat het onderzoek deezer ſtellingen, het doorbla-
„ deren van veele oude ſchriften vorderde, dat de Staaten niet
„ te vergen was. Dat zij meende te konnen volſtaan met de aan-
„ wijzing van hun regt, op dit Markgraafſchap verkregen bij
„ plegtige verdragen, na de oprechting hunner Republiek. Dat
„ de opperſte magt, over dit Markgraafſchap hun, bij het der-
„ de lid der Munſterſche Vrede was afgeſtaan, op gelijke wijze
„ als zij die over de Vereenigde Gewesten bezaten. Dit bij ('t
„ IV. Art. van) de Nijmeegſche en ('t VII. Art. van de) Rijs-
„ wijkſche Verdragen, waarop de Keurvorst zig beriep, niet an-
„ ders was vastgeſteld, dan dat des *Graaf van Auvergne*, Ko-
„ lonel in Franſchen dienst, herſteld zou worden in 't bezit van
„ 't Markgraafſchap van *Bergen op den Zoom*, 't welk ter oor-
„ zaak van den Oorlog, verbeurd verklaard was, en in alle de
„ voorregten, welken hij, in 't zelven, bezeten had, voor het
„ verklaaren van den Oorlog. 't Was 'er dan wel verre van af,
„ dat dit Markgraafſchap, toen als een vrij leen herſteld geweest,
„ of dat door die Verdragen, eenige verandering gemaakt zou
„ zijn, in dat van Munſter, gelijk men beweerde (*) Dewijl
„ nu

(*) De Inhoud van 't Tractaat, en wel het III. Art., waarop de Algemeene Staaten zig beriepen, is als volgt: *Een yegelyck sal behouden en datelyck gebruycken, de Landſchappen, Steden, Plaetſen, Landen en Heerlyckheden, die hy tegenwoordigh houdt en beſit, ſonder daer in getroubleert of belet te worden, directelyck nogh indirectelyck, in wat manieren dat het zy, daer onder men verſtaet te begrypen de Vlecken, Dorpen, Gehugten en platte Landen, die daer van dependeeren: En ſullen dienvolgens de geheele Meijery van 's Hertogenbosch, als mede alle de Heerlyckheden, Steden, Kasteelen, Vlecken, Dorpen, Gehugten en platte Landen, dependeerende van de voorſchreeve Stadt en Meijery van 's Hertogenbosch, Stadt en Marquiſaet van Bergen op Zoom, Stadt en Baronny van Breda, Stadt van Maastricht, het Resſort van dien, als ook het Graeſſchap van*

„ nu dit verdrag zo wel als de twee anderen ten grondslag gelegd „ was, van het tegenwoordige Verdrag van *Aken*, verstonden de „ Staaten, dat hun regt van oppergezag over *Bergen op Zoom* „ niet de minste krenking geleden hadt bij dit verdrag, en dat „ het 'er veel eer op nieuws door was bevestigd geworden. „ Ook wisten de Staaten niet, dat de Markgraaf van *Bergen op* „ *Zoom*, tusschen de Munstersche Vrede en den Oorlog die met „ de Nijmeegsche Vrede geëindigt was, en tusschen de Nijmeeg- „ sche Vrede, en den Oorlog op welke de Rijswijksche Vrede „ gevolgd was, meerder voorrechten had genooten, dan voor „ hij de jongste onlusten had genooten, doch zij waren overbo- „ dig, om des aangaande de nodige Vertoogen, van wegens zij- „ ne Keurvorstelijke Doorluchtigheid, te ontvangen, zijnde zij „ niet gezind, iemant in zijn wettig Regt te kort te doen." Van de zijde des Markgraafs bleef men nog al aandringen op een ouder recht; welk men met uitvoerige Vertoogen zogt te staaven; doch de Staaten meenden de reden daarvan genoegzaam wederlegd te hebben, en hielden de Onafhangelijkheid staande; waarbij de zaaken dan ook bleeven berusten.

Wat de Inkomsten van den Markgraaf aangaat, dezelven zijn zeer aanzienlijk, en ontstaan uit de verbeurdverklaaring der goederen, uit de goederen der Bastaarten, uit die der geenen, welke zonder Erfgenaamen sterven, en uit den aanwas van nieuwe Landen, die de Zee opwerpt. Doch de voornaamste Inkomsten ko-

van Vroonhof, de Stad Grave, en de Lande van Kuick, Hulst, de Balluage van Hulst, en Hulster-Ambagt, als oock Axler-Ambagt, gelegen bozuyden en benoorden Geule, mitsgaders de Forten, die de gemelde Heeren Staeten jeghenwoordigh inhebben, en 't Landt van Waes, en alle andere Steden en Plaetsen, dewelcke de gedachte Heeren Staeten houden in Brabant Vlaenderen en elders, blyven aen de voorschreven Heeren Staeten, in alle derzelve regten en deelen van Souverainiteit, en Superioriteit, niet uitgesondert, en even gelyk als zy zyn, houdende die Provintien van de Vereenigde Nederlanden; enz.

komen voort uit de Domeinen, uit eenige Heerenrechten, en die van het begeeven der ampten. Men zegt dat dit, in de veertiende Eeuw, jaarlijks reeds 100,000 guldens opbragt. Van 1701 tot 1714, beliepen deeze inkomften, jaarlijks, 74,304 guldens en 14 ftuiv. van 1714 tot 1724, 97,350 gl. en 15 ftuiv. doch na dien tijd konden ze, jaarlijks, niet veel boven de 80,000 guldens haalen, en na de laatfte belegering niet boven de 65 of 66,000 guldens. Niet tegenftaande deeze inkomften, is het Markgraaffchap met zwaare fchulden belaaden, en 'er moet, van de gemelde inkomften, jaarlijks, 50 of 60,000 guldens aan Interesfen betaald worden.

De Domeinen en Heerenrechten van den Markgraaf zijn, in de Stad *Bergen op den Zoom*, het Kasteel, een Water- en Wind-Koorn-Molen, de Lombard, eene jaarlijkfche Rente van 11 gl. 2 ft. en 6 p. op twee Huizen, een jaargeld van 50 gl. die door ieder Brouwer, en één van 24 gl. die door ieder Builer betaald moeten worden. Daarenboven betaalen deeze laatfte 24 gl. als zij in 't Gild komen. De Brouwers moeten, om de zeven Jaaren, ieder nog 36 gl. betaalen, voor de vernieuwing van hun Octroi. Ook betaalen de Vleeschhouwers, jaarlijks, ieder 39 gl. en eenige penningen, en 50 gl. bij hunne inkomst in het Gild. Het Gevangenhuis met een Huis daar onder, is mede een eigendom van den Markgraaf; ook behoort aan hem de Waag, de Vleeschhal, en het recht tot een Bank op de Vischmarkt.

De Domeinen in 't *Wester-* en *Zuider-kwartier* brengen meer dan 24,000 gl. op. De Tienden der Polders van *Auvergne* en *Glimes* beloopen, jaarlijks, bijna 2800 gl. Een Landhoef onder *Halfteren* doet aan huur, jaarlijks, 230 gl. 12 ftuiv. Van het bout dier Hoeve komt 80 gl. jaars. Behalven het recht van de Visfcherij, beloopt de honderfte van de Kapoenen en Ganzen in die Polders, jaarlijks, bijna 300 gl. Het aandeel in de Gorsfingen of aangewonnene Landen van het *Noordland*, brengt bijna 100 gl. jaarlijks op. De Landerijen, die hem in *Kruisland*, *Ringveld* en *Vosmeer* behooren, worden voor omtrent 2000 gl. verhuurd. De Opperjagermeefter betaalt aan den Markgraaf, uit de Inkomften der *Kastelenij* van *Wouw*; 's jaars 250 gl., die van zijne Wedde, welke op 700 gl. jaars gefchat wordt, afgetrokken

XXIII. *Tegen over bladz. 159.*

...ntogt by het Feest van Minerva, te Athene. Bladz. 159.

XXIV.

Zonderlinge list van Zophyrus. Bladz. 207.

ken worden. Ook bezit de Markgraaf, omtrent het Kasteel van *Wouw*, twaalf en een half morgen Lands, dat met hoog geboomte beplant is.

De Domeinen van het *Oosterkwartier* worden geschat, jaarlijks, op te brengen bijna 11,000 gl. Van de honderften van *Rozendaal* en *Nispen* komt jaarlijks circa 200 gl. De Inkomften van *Zand* baar buiten, met de tienden, de honderften, de overtogt der Rivieren en andere Renten, beloopen jaarlijks ten minften 13,000 gl.

De Domeinen van het *Noorderkwartier*, beftaande in agttien Hoeven en eenige Landerijen, met de tienden van *Fijnaart*, de *Heiningen* en daarvan afhangende Polders, de overtogt der Rivieren, en andere Renten, brengen jaarlijks bijna 34,000 gl. op. Bij dit alles moeten nog gevoegd worden, de toevallige inkomst, fpruitende uit den verkoop der ampten, inzonderheid die van Drosfaart, Schout, Secretaris, dat in tien Jaaren meer dan 30,000 gl. opgebragt heeft. Hier uit zien wij, dat dit Markgraaffchap in vier Kwartieren verdeeld is, waaronder noch de Stad *Bergen op den Zoom*, noch de Heerlijkheid *Bergvliet* behoort.

Onder het *Westerkwartier* behoort het Land van *Wouw*, de Dorpen *Wouw*, *Moerftraaten*, *Voorenseinde*, *Halfteren* en *Noordgeest*, de Polders *Auvergne*, *Glimes* en *Beiemoer*.

Het gantfche platte land des Markgraaffchaps brengt den Staat, behalven de gemeene Middelen, ruim 44,500 gl. aan verpondingen op. De Beden beloopen 8250 gl. en dit deel in de verpondingen ruim 12,500 gl.

Het *Zuiderkwartier* bevat in zig, de Dorpen *Asfendrecht*, *Woensdrecht*, *Hoogerheiden*, *Huibergen*, *Putten* en *Bergvliet*; in de verpondingen draagt dit iets meer dan 4000 gl. jaarlijks.

Onder het *Oosterkwartier* behooren, 't Vlek *Oudenbosch*, de *St. Maartens Polder*, de Dorpen *Oud Gastel*, *de Hoeve*, *Rukveen* en *Zegen*. In de Verpondingen draagt dit ruim 22,800 gl. En onder het *Noorderkwartier*, het Rechtsgebied van 't Zand daar buiten, dat van *Fijnaard* en dat van de *Heiningen*. *Ruigenhil*; dat 'er voorheen mede onder begrepen was, behoort nu tot de *Willemftad*. Dit deel draagt in de Verpondingen bijna 4200 guldens; waarvan 't Zand alleen 3350 guld. en 19 ftuiv. draagt.

Ff 2 De

De Regeering van dit Markgraafſchap beſtaat uit een Leenhof, of Hof van Juſtitie, op het welke men zig van alle Vonnisſen, over burgerlijke rechtzaaken, in de rechtbanken ten platte Lande geweezen, beroepen kan. Dit Hof beſtaat uit eenen Stadhouder, zeven Leenmannen, en eenen Griffier, die allen door den Markgraaf, *ad vitam*, worden aangeſteld; doch zij moeten van den Gereformeerden Godsdienst zijn. Van deezen Rechtbank zijn alleen de Pachters of Collecteurs van de gemeene Middelen uitgeſloten, die in geval van *fraude*, door de Overheid van *Bergen op den Zoom*, als gedelegeerde Rechters, te recht geſteld worden. Onder het beſtuur van dit Hof behooren alle de Leenen, die van dit Markgraafſchap afhangen, en daar binnen en buiten geleegen zijn. De zitting van deezen Rechtbank wordt gehouden op het Kasteel te *Bergen op den Zoom*; waarop ook bijeen komen de Raad en Rekenkamer van de Stad en het Markgraafſchap, beſtaande de Leden daar van uit twee Raaden, één Theſaurier Generaal, één Griffier en één Ontvanger. Welke Raad het beſtuur heeft over alle de *Dominalia*, Heerlijke, en *Regalia*, Koninglijke Rechten, van den Markgraaf, en Geldmiddelen; in afweezigheid van den Markgraaf geſchiedt door denzelven de aanſtelling, op vervalling der openſtaande ampten, als van Drosſaart, Schout, Secretaris, enz.

Verder zijn aldaar twee Rentmeeſters der Domeinen, en gelijk reeds gezegd is, één Houtvester, die verſcheidene mindere Bedienden onder zig heeft.

De Rechtbanken op het platte Land beſtaan uit een Schout, eenige Schepens, een Secretaris en Gerechtsboden. Ieder der vier kwartieren houd bijzondere kwartiersdagen, die door den Drosſaart van ieder kwartier beſchreven worden. Eene algemeene vergadering, die nu en dan beſchreven wordt, geſchiedt doorgaans door den Raad- of Reken-kamer.

De Heemraadſchappen, die 'er veertien in getal zijn, beſtaan ieder uit één Dijkgraaf, eenige Gezwoorenen, één Penningmeeſter en één Boekhouder.

De Bedienden van den Algemeenen Staat beſtaan uit vier Ontvangers. Ook heeft het Collegie ter Admiraliteit in *Zeeland*, binnen *Bergen op den Zoom*, één Licentmeester, één Controlleur, en vier Commiesſen ter Recherche.

Het

Het getal der Gereformeerde Kerken maakt, die van *Steenbergen*, *Kruisland*, *Lillo* en *Liefkenshoek* daaronder, een getal van negentien uit, die door zeventien Predikanten bediend worden. De Roomschgezinden zijn 'er menigvuldig.

BERGEN OP DEN ZOOM, de Hoofdstad van het Markgraafschap van dien naam, van wier oorsprong het onzeker is; of die ontleend zij van het Watertje zo genaamd, dan wel van haare gelegenheid, aan den Zoom van *Braband*, of den kant der Zee; voor welk laatste wij het liefst zouden zijn, om reden, dat uit eenige van Stads oude Papieren schijnt te blijken, dat, in 't Jaar 1400, dit Watertje, niet de *Zoom*, maar een *Waterloop*, en daarna de *Vaart* genoemd werd, zijnde in 1530 veranderd of verleid, om turf uit de Moeren binnen de Stad te brengen, en met den aanvang van den *Spaanschen* Oorlog gestopt, ter versterkinge van de Stad, om de Valleijen ten Oosten onder Water te zetten. Dit Watertje, dat men *den Zoom* noemt, neemt niet verre van de Stad zijnen aanvang, loopende door de Stad in de *Schelde*, op eenige kleine Bergjes, die te zamen eenen kleinen Heuvel uitmaaken, omtrent zeven uuren bewesten *Breda*, en een groot uur ten Zuid-Oosten *Thoolen* in *Zeeland*. Binnen de Stad draagt het den naam van de *Grebbe*, en de stroom daarvan onderhoudt de diepte van de Haven. Wat aangaat de oudheid van *Bergen*, op het Art. BERGÆ hebben wij gezien, dat ze reeds in wezen was, toen Keizer OTTO DE DERDE regeerde, van 't jaar 983 tot het jaar 1022; en zo men, door *Bergen op den Zoom*, *Bajorzuna* verstaan moet, zou het, reeds in 't jaar 880, door de *Noormannen* verbrand zijn. Zekerder is het, echter, dat deeze Stad omtrent het jaar 1287, door GERRARD VAN WEZEMALE, allereerst met muuren omringd is, en dat dezelve, in 1395, door Hertog ALBERT VAN BEIJEREN, met de vrijheid van Tollen door gantsch *Holland* en *Zeeland* begiftigd is geworden; welk voorrecht door MAXIMILIAAN en MARIA bevestigd werd.

De Sterkte van deeze Stad bestond voorheen in het Hoornwerk *Bekäf*, dat voor den *Ham* ligt. De beroemde Vestinghouwer M. COEHOORN had, in de Jaaren 1699 en 1700, het opzicht over derzelver versterking. De Wal, die bijna een uur in den omtrek haa-

halen kan, was voorzien, voor de laatste belegering, met tien Bolwerken, en een-en-twintig Ravelijnen en Lunetten. De Graften zijn 'er meest droog, buiten die, welke ten Noord-Oosten ligt; hebbende zij allen gemeenschap met twee groote Sluizen, waardoor dezelven met water kunnen gevuld worden. Men vondt 'er aanzienlijke bedekte wegen, en *Glacis*, die zeer sterk, en op sommige plaatsen wel dertig voeten diep ondermijnd waren. Naar den kant van *Antwerpen* lag een halve Maan tegen een Sterkte, de *Kijk in de Pot* genaamd, waarvan de vier Redouten met geschut voorzien waren. Naar de *Schelde* liepen twee Vaarten, de *Oude* en *Nieuwe Haven*, waarlangs de Stad van Voorraad kon voorzien worden. De mond der *Oude Haven* werd voorheen, door de Sterkte *de Noordschans*, beschermd, en die der *Nieuwe Haven* gedekt door een Schans van vijf Bolwerken, de *Zuid-* of *Water-Schans* genoemd. Naar den kant van *Steenbergen* zag men de Schansen *Moermont*, *Pinsen* en de *Roverschans*, benevens een welversterkte Linie, gemaakt in het Jaar 1727. In deeze vier Schansen lagen afzonderlijke Detachementen van eenige Manschap, die alle vier-en-twintig of agt-en-veertig uuren afgelost werden. Van de *Roverschans* tot *Steenbergen* kan het Land, en door het sluiten van de Sluizen, die bij en om de Stad zijn, een gedeelte der Landerijen onder water gezet worden.

Wat aangaat de grootte der Stad, vóór de laatste verwoesting telde men in dezelve twintig groote Straaten, en bijna veertien honderd Huizen. Het getal der Bewooneren beliep agt duizend. Ook zag men 'er twee groote Markten, waarop aanzienlijke Jaar- en Week-markten gehouden werden. Onder de Geestlijke Gebouwen munt uit de *Groote Kerk*, eertijds aan de H. GEERTRUID gewijd, zijnde een Gebouw, dat vóór de laatste belegering zeer fraai en met een schoonen Toren voorzien was, door de *Franschen* zodanig in den brand geschoten, dat het gantsche Gebouw, in minder dan drie uuren, in de assche lag. Deeze dan verwoest zijnde, bedienden de Gereformeerden, na de ontruiming der *Franschen*, den 7den December 1748, zig van de tweede Kerk; ook gebruikten de *Fransche* Gereformeerden deeze helft, ter verrichting van den Godsdienst; het andere deel werd door de Lutherschen gebruikt. Deze Kerk, die niet veel aanzien heeft,

werd

werd weleer, op order van Koningin ELISABETH, ten dienste van het *Engelsch* Krijgsvolk vernieuwd. De Roomschgezinden hebben 'er eene schoone Kapel, en in vroegere Jaaren hadden zij aldaar twee Kloosters.

De verdere voornaame Gebouwen zijn, 't Hof, het Stadhuis, de Lombard, het Gasthuis, het Weeshuis, het Pesthuis, het Lazaret en Proveniershuis, twee Gevangenhuizen, vijf Magazijnen, enz.

Vóór den *Spaanschen* Oorlog werd de Koophandel 'er zeer sterk gedreeven; dan die Oorlog heeft denzelven genoegzaam geheel doen versterven. Het getal der Gilden is 'er agt-en-twintig, en de Burgerij verdeeld in vier Kompagnien, die eenige voorrechten bezitten.

't Wapen der Stad, als mede dat van 't Markgraafschap, bestaat uit *drie zilvere Kruisfen boven drie groene Bergen, op een rood Veld.*

De bezetting is naar de tijdsomstandigheden geschikt; bestaande dezelve in twee, drie, vier, vijf en ook wel zes Bataillons. Langs de Wallen en in de Stad zijn verscheidene Kazernen, en Stallen voor de Ruiterij en de Dragonders. Van wegen de Algemeene Staaten, is 'er een Gouverneur over het Krijgsvolk, die het opperbevel over de bezetting in de Stad en de omliggende Schansen heeft.

Het Huis van den Gouverneur is een zeer schoon Gebouw, en was voorheen een Nonnenklooster. Ook heeft hij in de Stad onder zig een Major; de vier Schansen staan ieder mede onder eenen Major.

De Regeering bestaat uit één Drossaart, die tevens Schout is, twee Burgemeesteren en agt Schepenen, twee Rentmeesters, één Pensionaris en Secretaris; en het Collegie van Justitie, uit één Burgemeester, agt Schepenen, en één Griffier. In lijfstraffelijke zaaken komt hem toe, den Vierschaar te spannen. Nog is 'er een aanzienlijke Raad van Regeering, de *breede Raad* genaamd, wiens instelling zeer oud is.

Wij hebben gezegd, dat, wat de Historie der Stad betreft, in het Jaar 1287, dezelve allereerst met muuren omgeeven werd. In 1397 verbrandde zij geheel en al, op twee huizen na, van welke de naamen in deeze oude Versjes bewaard zijn.

In het zoeste van de Meye
Was tot Bergen groot geschrye
't Verbrande alle, stocke-staecke,
Behalven Oliphant *en* Draecke.

Na dit onheil werd dezelve veel schooner opgebouwd, en, in het volgende Jaar 1398, door Heer HENDRIK VAN BAUTERSEM, Heer van *Bergen*, een nieuwe Handvestbrief verleend, waarbij alle de voorige voorrechten vernieuwd werden. Geen minder ramp leed de Stad in den *Spaanschen* Oorlog, wordende de meeste Huizen, die door de Bewooners verlaaten waren, door de Soldaaten bezet. In het jaar 1577, koos *Bergen* de zijde der Staaten, en in 1579 ondertekende dezelve mede de *Unie van Utrecht*, volgens JANIÇON; doch noch de Heer PIETER PAULUS, noch anderen, die over de *Unie* geschreven hebben, maaken, zo verre mij bekend is, gewag daar van.

JAN VAN WITHEM, Heer van *Berfele*, was, gelijk wij reeds gezien hebben, gehuwd met MARGRETA VAN MERODE, die de Zuster van den in *Spanje* omgekomenen Heer JAN VAN BERGEN was. VAN BERSELE stond bekend als een Man, die een sterken haat tegen de Onroomschen had; om hun deezen haat te doen gevoelen, had hij meer dan eens getracht, Krijgsvolk in de Stad te brengen, waartoe hij van de Roomsche Geestlijkheid niet weinig geholpen werd. De Markgraaf, het Capittel, de Pastoor en hun aanhang, zochten niets dan het licht des Euangeliums te verduisteren, door de Gereformeerden dagelijks te dreigen met gevangenis, ballingschap, en alles wat de vervolgzucht hun inblies, in 't werk te stellen. Ook werd geboden, dat de Gereformeerden slegts één Predikplaats zouden mogen gebruiken; en onder de hand werd de bezetting aangespoord, om de Kerkdeuren te overweldigen, de Beelden te breeken, het Misgewaad der Priesteren te scheuren, en na dat zulks op den 8sten November 1580 geschied was, werd het op rekening der Hervormden gesteld.

Na dat de Vijand zig meester van *Breda* gemaakt had, werd, om tegen dergelijk verraad bedacht te zijn. LA GARDE, met eenige *Franschen*, buiten kennis van de Burgerij, door eenen Hopman, of zo gezegd word, door twee Soldaaten, met toestemming van ORANJE, binnengelaaten. De Markgraaf, die de *Fran-*

Franſchen zo ſterk als de Hervormden haatte, nam dit zeer euvel. De ingelatenen om betaaling roepende, en aan 't muiten geraakt zijnde, zocht de Markgraaf, door middel van den Pastoor en twee ontrouwe Burgeren, zig daar van te bedienen; en had 'er geen misverſtand plaats gehad, zou hem zijn oogmerk zekerlijk gelukt zijn. Onder de verraders, die reeds binnen waren, was zekere Hopman, BASTIAAN genaamd; onder de *Franſchen*, die 'er ter verdediging binnen lagen, was mede een Hopman, die denzelven naam voerde. Als nu het alarm der verraderen eenen aanvang nam, kwam zeker *Fransch* Soldaat, onder het bevel van den laatstgenoemden BASTIAAN, met drift naar de *Bagijnen Poort* loopen, om zig bij zijn vaandel, aldaar de wacht hebbende, te voegen; dan hij geraakte onder de Vijanden, die reeds op de *Koornmarkt* ſtonden; deeze hem vraagende, onder wien hij behoorde? was 't antwoord, *onder Hopman Bastiaan*. Zij dus meenende, één van de hunnen voor te hebben, dien de weg in de Stad bekend was, riepen, *à la Porte de Hou*; daar mede te kennen geevende, dat hij hun den weg naar de *Houdpoort* zou wijzen. *Volgt mij*, zeide hij vervolgens, en bragt hun niet aan de *Hout*, maar aan de *Woudſche Poort*. Aldaar gekomen zijnde, trachtten zij die terſtond optebreeken; doch daar toe was hunne magt te klein. Hun leidsman, uit dit hun bedrijf, en de nattigheid hunner klederen, ziende dat zij Vijanden waren, maakte zig aan eenen kant. Dit veroorzaakte onder de bezetting groote onſteltenis: ſommige namen de vlucht; anderen ſprongen over de muuren, liepen naar *Antwerpen*, en meldden den Prinſe VAN ORANJE dat *Bergen* ingenomen was. Dan, wel ras bleek hunne tijding te voorbaarig te zijn. Hopman VALKENBURG, die 'er, vóór de aankomst der *Franſchen*, Wachtmeeſter geweest was, toonde, benevens zekeren *Franſchen* Hopman, LA LEIJN genaamd, een Man van eer en moed te zijn; vallende, met eenige weinige Soldaaten, op den Vijand aan, dien zij niet alleen in het opbreeken der Poort verhinderden, maar zelfs één van hun nedervelden, anderen op de vlucht dreeven, en het overſchot, benevens de twee Verraders, gevangen namen; wordende deeze beiden, STAES ADRIAANSEN, een Timmerman, en ANTHONIJ CORNELISZ, een Pottebakker, die bekenden dat zekere Edelman, uit

naam van den Markgraaf, hun gezegd had, hen te zullen doen hangen, indien zij zig tot het verraad niet lieten gebruiken, ge vierendeeld. De Pastoor LEINGARTIUS, en anderen, leeden mede hunne welverdiende straf. De Markgraaf, op dat wij tot den aanslag te rug keeren, was inmiddels bezig met het bestormen der *Hout Poort*; doch de vluchtenden ontdekten hem, dat de aanslag mislukt was: waarop hij in spijt naar *Wouw* te rug keerde, dat hij den eersten December 1581 mede verliet. Hij werd daarop, door de Staaten, voor vijand verklaard, en zijne *Goederen* aangeslagen. De Burgers, die groot deel aan het verraad gehad hadden, namen de vlucht naar *Zeeland*, laatende alles, wat in en om de Stad was, ten prooije aan de Soldaaten, die 'er deerlijke verwoestingen aanrichtten.

In het Jaar 1582 was zekere BEERREWOUDT Gouverneur geworden, in plaats van LA GARDE, van wien de Vijand zig trachtte te bedienen, om door list *Bergen op den Zoom* in zijn geweld te krijgen. 't Werktuig, waarvan zij zig voorzagen, was een PAULUS BOBOQUE, een *Italiaan*, geweezenen Gouverneur van *Steenbergen*, zijnde toen binnen *Bergen* gevangen; deeze wist, door beloften, BEERREWOUDT wel spoedig te winnen, en overtehaalen, dat hij de Stad, met de Schans *Valkenburg*, in handen van PARMA zou overleveren. Om hier aan te voldoen, trachtte BEERREWOUDT Kapitein VALKENBURG binnen de Stad te krijgen; dan deeze ontdekte zijne oogmerken te spoedig. Ook werd zijn handel, door de Gebroedrs BAX en anderen, naauwkeurig in acht genomen. De Staaten, inmiddels, door VALKENBURG, van BEERREWOUDT berichtt ontvangen hebbende, ontboden hem tot het doen van verantwoording; doch hij redde zig met de vlucht. *Antwerpen* daarna aan PARMA overgegaan zijnde, zochten de Staaten onderstand bij Koningin ELISABETH; en deeze Vorstin, weet men, zond den trouwloozen LEICESTER herwaards. Na den dood van den Heer VAN MARQUETTE, werd, in 1586, PHILIP SIDNIJ, een braaf Veldoverste, Gouverneur van *Bergen op den Zoom*; dan deeze overleed te *Arnhem* aan zijne wonden, bekomen in het *beleg* voor *Zutphen*. Gantsch *Braband*, uitgenomen *Bergen*, in de magt der Vijanden gekomen zijnde, werden van daar, *terwijl* PARMA zig te *Duinkerken* bevond, veele togten landwaards in gedaan,

staan, die wij meest op 't Art. van P. en M. BAX vermeld hebben. Dus men ligtlijk vermoedt, dat de Vijanden, geduurende het Jaar 1586, alles wat hun mogelijk was, te werk stelden, om meester van *Bergen* te worden; dan alle hunne pogingen werden verijdeld. Wat ten opzichte van het beleg, in 1587, verricht is geworden, is voor het grootste gedeelte mede onder het gemelde Art. van BAX vermeld. MORGAN werd, geduurende het beleg, Gouverneur, in plaats van DURIJ. Op den 24sten October verscheen Graaf MAURITS binnen *Bergen*, en eindelijk zag de Vijand zig, tusschen den 11 en 12den November, genoodzaakt, zijn Leger op te breeken, en *Bergen op den Zoom* te verlaaten. De Stad werd, in 't volgende Jaar, met meer andere Plaatsen, welke voorheen aan Spanjaardsgezinde Heeren behoord hadden, door de Staaten aan Prinse MAURITS, ter vergoedinge zijner Vaderlijke Erfgoederen, hem door *Spanje* ontnomen, geschonken, benevens den Tijtel van *Marquis*.

Na het eindigen van 't *Bestand*, namen de *Spanjaarden*, in de Lente van het Jaar 1622, andermaal het besluit, om *Bergen op den Zoom*, door een beleg, onder hunne magt te brengen. Die van *Vlaanderen* en *Braband* verlangden naar niets, dan dat *Bergen* en *Sluis* mogten te onder gebragt worden; hier van spraken zij met zo veel ophefs, als of zulks reeds geschied ware, en gaven de Staaten het middel in de hand om op hunne hoede te zijn. Nogthans scheen men 'er geen geloof aan te slaan; want ORANJE, die Volk in 't Land van *Kleef* nodig had, ontbloote 'er *Bergen* van, daar het anderzins had moeten versterkt worden; zodat 'er niet meer dan drie Kompagniën in de Stad bleeven, behalven de Ruiterij, en de manschap, die zig op de twee Forten bevond.

Naar gelange de geruchten vermeerderden, vergrootte ook de zorg van den Gouverneur en Magistraat. De Burgerij, die bevolen werd de wachten waar te neemen, toonde zig als Mannen, gereed om alles ten behoud van 't Vaderland op te zetten. De Heer VAN RIJHOVEN kreeg order om naar het Leger op te trekken; en wat bidden en smeeken de Magistraat, om hem te doen blijven, ook te werk stelde, toonde hij hun duidelijk, dat hij, als een eerlijk Man, verpligt was, zijn Patent te volgen. Daags daar-

daaraan vertrok hij, met vier Kompagniën, naar *Breda*; doch de ontmoeting van JUSTINUS VAN NASSAU, Gouverneur van *Breda*, die bericht van de nadering des Vijands had, was oorzaak dat RIJHOVEN met de zijnen te rug keerde. Door de Magistraat werd, aan de Staaten van *Holland* en *Zeeland*, kennis gegeeven van het gevaar, waarin de Stad zig bevond, die, met den uitterften fpoed, tot al het noodige, voldoende orders afvaardigden, en meer Volks uit de naaste Guarnizoenen naar *Bergen* zonden. Intusfchen was het vluchten der Landlieden algemeen, vermits de Vijand, die zig te *Calmhout* bevond, de Stad vast naderde. De Krijgsraad ftelde alle behoorlijke orders, op het bezetten der buitenposten. Op den 18den Julij, werd in *Zeeland*, aan agt Kompagniën, order gegeeven, om nog dien zelfden nacht zig naar *Bergen* te begeeven. Met den morgen van dien dag vertoonde de Vijand zig tusfchen 't Kasteel *Wouw* en de Stad, dat een grooten fchrik onder de Ingezeetenen veroorzaakte. Meer moeds betoonde het Krijgsvolk, niet tegenftaande hun minder getal. Want zo haast het den vijand vernam, trokken zij hem tegen, houdende hem een lange wijl al vechtende op, en bragten eenige gevangenen binnen. Die van *Steenbergen* gedroegen zig even dapper. De Magiftraat gaf inmiddels, aan die van *Zeeland*, kennis van de nadering der Vijanden. Prins FREDRIK HENDRIK, bericht van het beleg hebbende, zond, in allerhaast, onder bevel van Kapitein FAMARS, elf Kompagniën, uit zijn Leger, te fcheep, naar *Bergen*, die daags daaraan te *Tholon* aanlandden. Op den volgenden dag deeden die van *Bergen* een zeer gelukkigen uitval op de wacht der Vijanden, die geheel verftrooid werd; den 20ften kwam FAMARS, met de gezegde elf Kompagniën, binnen de Stad, benevens den Raadsheer CAMPEN, uit *Zeeland*, en nog elf anderen, voorzien van al het noodige, als Kruit, Loot, Kogels, enz. Nog werd de Stad, den 21ften, verfterkt, door den Kolonel HINDERSON, met zig brengende veertien Kompagniën zo *Engelfchen* als *Schotten*; ook werd, op dien dag, groote verbetering gemaakt, aan het Fort *Kijk in de Pot*. Het ontbrak mede niet aan Zoetelaars met hunne waaren. Van den kant der Vijanden, werd, op dien dag, aan de *Noord Poort* der Stad, de eerfte Batterij opgeworpen; verfterkende zij zig verder meest in 't Zuider en Noorder

der kwartier van *Bergen*; welke beide kwartieren ter verdediginge stonden van FAMARS en HINDERSON. Op den 22sten werd op het Zuiderkwartier een zeer sterke uitval gedaan, met negen-en-veertig Kompagniën; de *Engelschen* hadden, volgens het lot, de voorhoede, de *Franschen* de achterhoede, en de *Nederlanders* maakten het midden des Legers uit; welke uitval zeer ten voordeele van de belegerden strekte. Van den 23sten Julij tot den eersten Augustus, geschiedde niets bijzonders, dan dat de Stad behoorlijk meer en meer versterkt, door de Staaten der beide Provintien van het nodige voorzien, en door den Prins op alles behoorlijke orde gesteld werd. Op den laatstgemelden dag, behaalden zestig Ruiters, die uitgetogen waren, eenig voordeel, bestaande, echter, meest in gevangenen: anderen namen eenige Wagens en Kanon. Op den 2den dito, werd *Bergen* met de nodige Krijgsbehoeften voorzien. Den 3den maakte de Vijand zijne Batterljen, en naderde, op den volgenden dag, de Stad, en deed alle moeite om het inkomen der Schepen te beletten, waarmede hij zig, den 6, 7 en 8sten, bezig hield. Op den 10den werd van binnen de nodige orde op het aanleggen van nieuwe Werken gesteld. Schoon de Vijand, den 11den, van nieuwe versterking voorzien was, waagden de belegerden, echter, den 12den, eene schermutzeling, het geen dagelijks, door het naderen van den Vijand, en het afkeeren van denzelven, geschiedde; doende de mijnen van den Vijand hem zelven meer kwaad dan goed: daar, in tegendeel, die van de belegerden nu en dan goede uitwerking deeden, tot op den 2den van de Maand October, op welken dag de Vijand zig in 't naauw gebragt zag, door de komst van het Staatsche Leger, waarmede de Prins VAN ORANJE tot *Rozendaal* genaderd was. Offchoon het Leger der *Spanjaarden*, dien dag, door de komst van Graave HENDRIK, reeds versterkt was, zagen de belegerden, tot hunne overgroote vreugde, met den avond van dien dag, dat de Vijand zijne legerplaats aan de Zuidzijde begon aan te steeken; naauwlijks had de vlam zig beginnen te verheffen, of men zag het zelfde aan de Noordzijde. Men dacht dat de Vijand opbrak, met oogmerk om Prins MAURITS en den Graaf VAN MANSVELT het hoofd te bieden; dan daags daar aan zag men dat hij den aftogt blies, en langs den Zeekant

kant den weg naar *Woensdrecht* nam, laatende, in beide de Kwartieren, een grooten buit, maar ook veele zieken, dooden en gekwesten na.

Bergen werd dus van alle verwoesting en overlast bevrijd, en bevond zig, van dien tijd tot het Jaar 1747, genoegzaam buiten eenige aanvallen van den Oorlog. Dan na den slag bij *Lafeld*, op den 8sten Junij, tusschen de *Geallieërde* en *Fransche* Legers, waarbij de eerstgenoemde genoodzaakt werden te wijken; (schoon, volgens de echtste verhaalen, de *Franschen* 'er ongelijk meer volks verlooren,) berende de Fransche Generaal, de Graaf VAN LÖWENDAAL, met 15000 Mannen, het Fort of klein Stedeke *Zandvliet*, dat, na gedaane sommatie, op den 10den, zo hevig beschoten werd, dat 'er, vóór den avond van dien dag, meer dan honderd en vijftig Bommen ingeworpen waren: waardoor de Kommandant KINSCHOT zig genoodzaakt vond, in het midden van den nacht het Plaatsje te verlaaten. Dit werd zo stil verricht, dat de *Franschen* zijnen uittogt eerst twee uuren daarna ontwaar werden: want zij het Steedje stormenderhand innemende, vonden het ledig; zijnde toen reeds het Guarnisoen, omtrent 700 Man sterk, binnen *Bergen* in veiligheid.

Daags daaraan naderden de Vijanden de Stad, en begonnen, volgens hunne gewoonte, zig terstond te begraaven; openende, den 14 en 15den, hunne Loopgraaven, aan den kant van de *Woutsche Poort*, tot aan het Fonteintje, zig voorziende van verscheidene Batterijen; waarbij zij, echter, zo veel tegenstand vonden, dat zij, vóór den 17den, geen schoot konden doen; zijnde, in de Buitenwerken der Stad, een Batterij van Mortieren opgeworpen, die den arbeid der *Franschen* sterk verhinderde. Van geen minder goed gevolg was de uitval, dien de belegerden, den 16den, deeden: want daardoor werden hunne werken geruineerd, veel van de hunne gedood, en twee honderd vijftig gevangenen binnen gebragt. Allen lof behaalde daarbij de toenmaalige Gouverneur, de Prins van *Hessen Philipstal*, wiens manlijk gedrag, zo wel als dat der Gedeputeerden van den Staat, de Heeren WILLEM VAN HAAREN en VERELST, en dat van de overige Officieren, de bezettelingen tot moed en ijver aanspoorde.

Daar bij kwam dat de Prins van *Saxen Hilburghausen*, met

zijn

zijn corps, sterk vijf à zes duizend Man, van voor *Breda*, in de Liniën voor *Bergen* getrokken was, die, van tijd tot tijd, met verscheidene Regimenten uit *Zeeland*, en twee uit *Bergschotten* bestaande, versterkt werd: zodat deeze, met het Guarnizoen, dat van al het nodige voorzien was, tusschen de zeventien en twintig duizend Man begroot werd. Van een Artillerij van honderd vijftig stukken zwaar metaalen geschut voorzien zijnde, dacht men, niet zonder reden, dat de *Franschen* alhier in de loopbaan hunner overwinningen zouden gestuit worden. De uitval op de Lunette *de Kijk in de Pot*, tusschen den 15den en 16den, was van een gewenscht gevolg, en zou van nog meer vruchts geweest zijn, waren de *Franschen* niet te vroeg gewekt geworden door het voorbaarig afschieten van een Snaphaan.

Zij hunne Batterijen met twee-en-veertig stukken Kanon, en veertien Mortieren, beplant hebbende, begonnen, den 19den, de Stad met gloeijende Kogels en Bommen te beschieten. 's Morgens ten agt uuren geraakte de *Groote Kerk* in brand, en werd, met veertig Huizen, in een puinhoop veranderd. De Baron VAN CRÖMSTROM, die tot Gouverneur aangesteld was, stelde alle behoorlijke order, ter blussching van den brand, en beloofde goede belooningen aan hun, die dezelve zouden verdienen. Tot lof der bezettelingen moet gezegd worden, dat zij meest allen dezelve waardig waren; wordende inmiddels, door de Staaten, zo van *Holland* als *Zeeland*, de Stad van al het nodige voorzien.

Tusschen den 21 en 22sten deeden de *Franschen* eenen aanval, op het gemelde Fort *Kijk in de Pot*, met zo veel geweld, dat zij tot in den bedekten weg doordrongen; doch zij werden met zo veel moed en dapperheid ontvangen en weder te rug gedreeven, dat de Graaf VAN LOWENDAHL om een stilstand van wapenen moest verzoeken, om zijne dooden te kunnen begraven. Het antwoord was, *dat zo hij volgens krijgsgebruik de Stad had aangetast, men hem ook volgens krijgsgebruik zulks zou kunnen vergunnen; doch als een Brandstichter gekomen zijnde, kon men in geenen stilstand bewilligen, noch dien van hem begeeren.*

In den nacht van den 24sten werd de Linie, door den Vijand, met 10,000 Man aangetast; doch hij werd met groot verlies afge-

sla-

flagen, zo als ook, den volgenden dag, aan den kant van *Steenbergen* geschiedde. Den 27sten opende de Vijand zijne Tranché voor het Fort *de Rovere*; en na aldaar zijne Batterijen opgericht te hebben, werd het Fort allerhevigst beschooten. Den 28sten waagden zij een wakkeren aanval, doch keerden met groot verlies te rug. Hunne aanflagen dus verijdeld ziende, beschoten zij, in hunne woede, de Stad andermaal met meer dan vier honderd Kogels en Bommen, in den tijd van vier-en-twintig uuren, waar onder 'er waren van drie honderd ponden. Dan niettegenstaande al dat hevig vuur, beantwoordden de belegerden hen manlijk, toonende eenen moed, die bijna geen wedergaê had. Den 31sten wierpen zij een Bom, die het groote Magazijn der *Franschen* vernielde; ook was de desertie der belegeraaren ongemeen sterk. In den nacht van den 5den Augustus, hadden de Vijanden de Pallisfaden voor de Lunette *Holland* en *Zeeland* bestormd, en voor een gedeelte den bedekten weg ingenomen, na alvoorens twee Mijnen te hebben doen springen; die, echter, weinig schade veroorzaakten. Door de dapperheid der verdeedigers werden zij niet alleen weder te rug gedreeven, maar zelfs geschiedde zulks met achterlaating van meer dan zes honderd dooden in hunne Tranchéen; in welken tijd de belegerden ook twee Mijnen deeden springen, waardoor vier honderd *Fransche* Grenadiers in de lucht vloogen.

Des nachts tusschen den 5 en 6den hadden de Vijanden op de werken van 't laatstgemelde Fort, met drie à vier honderd Man, een zwaaren aanval gedaan, doch werden, als vooren, manlijk afgeweezen. Den 7den vervolgden de belegerden het hier bij bekomen voordeel, en behaalden, den 9 en 10den, weder andere, offchoon de Vijanden dien dag nogmaals met gloeijende Kogels de Stad hevig beschooten; gaande het springen der Mijnen, van wederzijden, onophoudelijk voort.

Van dien tijd af, deeden de *Franschen* alles wat mogelijk ware, met graaven en ondermijnen: waarin zij, echter, op allerhande wijze, door de belegerden verhinderd werden; zijnde de laatstgenoemden toen mede ijverig bezig om in drooge Graften *Taverfen* en *Capponeres* te maaken: de eerste zijn zekere borstweeringen, van aarden Zandzakken, enz. die zeer hoog worden

op-

opgeworpen, om de belegerden 'er achter te doen liggen, ten einde zig te verdeedigen. De laatstgenoemden zijn uitgegraavene overdekte kuilen en holten, van zes tot twintig voeten wijd, drie voeten diep en drie voeten boven de aarde, aan beide zijden door een borstweering met palisſaden en zeer veel ſchietgaten, gelijks den grond, omringd, en boven met ſterke planken en aarde bedekt, waardoor de Soldaaten niet alleenlijk veilig liggen, maar den Vijand ook den doortogt verhinderen.

'ſ Nachts tusſchen den 15 en 16den ſtormden de Vijanden, tot viermaalen toe, met zeer veel hevigheids op de Lunette *Zeeland*, doch werden, even zo veel maalen, dapper afgeſlagen. In de Stad was men voor eenen aanval beducht: waarom het Guarniſoen dien gantſchen nacht in beweeging was. Den volgenden nacht ondernamen meer dan agt honderd *Franſchen*, andermaal, een hevigen aanval, op de Lunette *Zeeland*; dan bij hunne nadering, werden, door het ſpringen eener Mijn, wel honderd Man van de hunnen verplet, en hunne loopgraaven vernield. Na dit onheil ontvingen zij eene verſterking, en aanvaardden den ſtorm; doch deinsden wel ſpoedig af. Nog grooter magt gekregen hebbende, hervatteden zij den kans wederom. Dan die in het Fort mede eenige verſterking bekomen hebbende, was de ſtrijd van weerskanten hewig, en het duurde een geruimen tijd, eer men de *Franſchen* te rug kon drijven. Deezen weder verſterkt zijnde, hervatteden den aanval ten vierdenmaale; zijnde het gevecht toen nog heviger dan te vooren; het ſcheen dat men wilde ſterven of overwinnen. De onzen hoorden naauwlijks naar de orders om te rug te wijken; doch de *Franſchen* hielden, door hunne overmagt, post op den hoek der Lunette, tot in den nacht tusſchen den 18 en 19den; wordende toen niet alleenlijk met geweld aangetast, maar ook met groot verlies tot buiten de Pallisſaden te rug gedreeven. 't Ongeluk der *Franſchen*, in dien nacht, was, dat zes Kompagniën *Grenadiers*, met één hunner Mijnen, waarop zij de onzen hadden zoeken te lokken, in de lucht vloogen; blijvende daarvan niets overig dan de Kapitein en twaalf Gemeenen, die door de *Hollandſchen* gevangen genomen werden.

Even gelijk men deeze Mijn had ontdekt en doen ſpringen,

 ont-

ontdekte men 'er, den 18den, eene andere, die de Vijanden gelegd hadden, na het Raveiijn *Dedem*, aan den kant van de *Wouw Poort*, tusschen de Batterijen *Pucelle* en *Coehoorn*. De belegerden maakten daar tegen eene andere, en deeden die, met twee honderd *Franschen*, in de lucht springen. Ons bestek gedoogt niet, de voorvallen en manlijke verrichtingen van iederen dag, in alle derzelver omstandigheden, te melden: anders zou hier het verhaal der verrichting van zeker' jong' Ingenieur, op den 19den, moeten volgen, die, voor zijne beweezene dapperheid, door den Prins VAN ORANJE, ook edelmoedig beloond werd.

Tusschen den 19den en 20sten had de Prins VAN ANHALT SCHAUMBURG het commando binnen de Lunette *Zeeland*. Gedurende dien tijd deeden de *Franschen* wederom drie aanvallen op gemelde Lunette; en, niettegenstaande allen moedigen tegenweer, kon de Commandant niet beletten, dat de Vijand niet wederom op de vorige punt post vatte.

Den 21sten werd, door de belegeraars, een onophoudelijk vuur gemaakt, voornaamlijk op de Bastion *Pucelle*; ook stormden zij tweemaal op het Fort *Kijk in de Pot*, doch werden te rug geslagen. Van meerder nadeel was, op dien dag, het springen van een hunner Mijnen, die de Gallerij, tusschen de Lunette *Zeeland* en *Utrecht*, geheel vernielde en in de gragt wierp: waardoor zij niet alleenlijk de gemeenschap tusschen die twee Lunetten wegnamen, maar men ook, met vier Man *en front*, in de groote graft konde marcheeren.

Op den 23sten werden de Vijanden, die in de Lunette *Utrecht* post gevat hadden, door de belegerden, als Leeuwen aangevallen, en weder geheel verjaagd.

Den volgenden dag deeden de laatstgemelden den Trap van de Lunette *Zeelandia* springen, om den Vijand de inkomst langs de capitaale Vest te verhinderen; waardoor twee honderd *Franschen* in de lucht vlogen. Volgens hunne eigene berichten hadden zij, van den 18den tot op dien dag, duizend Man, waar onder eenen-tagtig Officieren, verlooren. Echter lieten zij niet af, dien eigen nacht nogmaals drie aanvallen, ten hunnen nadeele, te onderneemen. De 25ste, zijnde 's Konings naamdag, werd door hun gevierd met het werpen van Bombem, en een hevig vuur op de

de Stad te maaken; waarop zij met gelijke munt betaald werden. Van den 25sten tot den 30sten, werd de Stad, met Schepen, van allen nodigen voorraad voorzien. Geduurende dien tijd verrichtten de *Franschen* niets, dan de Stad onophoudelijk te beschieten, en de Lunette *Utrecht* te ondermijnen. Het verlies der belegerden werd, tot op den laatstgemelden dag, berekend op zeven honderd dooden en elf honderd gekwetsten, en dat der belegeraaren op twee-en-twintig duizend Man.

Den eersten September, zijnde den verjaardag van wijlen Prinse WILLEM DEN VIERDEN, vierden de belegerden met het werpen van drie honderd Bomben in 's Vijands Werken; en den 3den deeden zij twee Mijnen springen, die van eene gewenschte uitwerking waren.

Twee dagen daarna deeden de Vijanden het zelfde, met oogmerk om daar mede het Ravelijn *Dedem* te doen springen; doch dit mislukte hun. Daarop deeden zij, in den nacht tusschen den 6 en 7den, uit eene Batterij met zes of zeven stukken, op het gemelde Ravelijn bres schieten; 't welk hun zo wel gelukte, dat 'er, op den 8sten, niets meer van te zien was. De belegerden hadden dien nacht een Mijn doen springen aan de linker Face van het Ravelijn *Dedem*, die van een gewenschte uitwerking was.

Den 9den waren de belegeraars ijverig bezig met het herstellen van de Koninglijke Batterij, en vatteden post tusschen 't Bolwerk *Pucelle* en de Lunette *Utrecht*, waar door zij de Communicatie tusschen die werken affneden. Ook hadden zij, onder een onophoudelijk vuur van de belegerden, drie Bresbatterijen in gereedheid gekreegen, waar uit zij, op de Bolwerken *Pucelle* en *Coehoorn*, een onophoudelijk vuur maakten; beginnende zulks mede, den volgenden dag, van een Batterij van twaalf stukken, tegenover de Ravelijn *Dedem* opgericht.

Tusschen den 12 en 13den deeden de belegerden twee uitvallen, waardoor de Vijanden, zo door het vernagelen van hun Geschut, als door hen van de Batterijen te rug te drijven, eene menigte dooden en veel nadeel bekwamen. Den 13den stonden *Pucelle* en *Coehoorn* wederom een hevig vuur uit; welk zij, echter, naar evenredigheid weder te rug zonden.

Den 14den verlooren de *Franschen* twee honderd Man, door het

het springen eener Mijn, en eenig geschut, dat vernageld werd. De Vijanden hadden, op dien dag, volgens hun verbaal, de wegen tot stormgaren beginnen te baanen; en op den volgenden dag, waren zo, volgens hun gezegde, grooter gemaakt, en in dien stand gebragt, dat zij den volgenden nacht den storm, met twaalf duizend Man, konden onderneemen.

Tot dien staat waren, naar dit verhaal, 't welk het hoofdzaaklijke van het naauwkeurigst dagverhaal in zig bevat, de zaken van *Bergen* gekomen, als men zig, in *Holland* en elders, nog vleide, dat de Stad onwinbaar was. Men stelde zulks vast, om redenen, dat, schoon de aanvallen hevig waren, 'er, echter, in den capitaalen Wal geen bres te schieten was; dat de bres in 't Raveljin *Dedem* geen naam mogt hebben; dat 'er reeds minder dan te voren een storm te wachten was, en dat daar de Troepen in de Buitenwerken niet versterkt waren, men gerust voor een storm zijn kon, alzo men nog op verre na niet tot dien uitersten nood gekomen was, vermits de capitaale Graft noch niet onder water gezet, en zulks ook nog niet nodig was, om dat 'er nog veele Mijnen waren, waarvan men zig nog niet bediend had; en, eindelijk, dat men zeker was, dat de Stad en het Guarnisoen van al het nodige overvloedig voorzien waren, en nog dagelijks voorzien werden. Zeker is het dat veele van deeze denkbeelden niet geheel en al zonder grond waren; doch niet minder zeker is het, dat dezelve veel versterkt werden door de hoop en het belang, dat in het behoud van *Bergen* gesteld werd. En begeert men een bewijs van het belang, dat gantsch *Nederland* in het behoud van die Stad stelde, men kan zulks niet klaarder zien, dan in eene erinnering van de gaven en giften, die derwaards gezonden werden. Eene milddaadigheid, een bewijs van liefde voor het Vaderland, die dubbel verdient aan de nakomelingen verhaald te worden.

Na dat men den Stadhouder verzocht had, liefdegaven te mogen doen, en Hij zulks met genoegen aangenomen hebbende de Paspoorten gratis verleend waren, waren die van *Vlaardingen* de eersten, die, den 8sten Augustus, een Schip, met drie last Haring en eenige gerookte Salm, afzonden. Die van *Middelburg* zonden eenige milde giften, en een Vaartuig met Eetwaaren

Eeni

Eenige *Amsteldamsche* Kooplieden verzonden een Schip, geladen met Hammen, Kaas, Brandewijn, Genever, Tabak, Wijn, Rijst, gepelde Garst, enz. benevens andere middelen voor gezonden en zieken. Die van *Schiedam* zonden ruim honderd aam Genever. Van *Haarlem* vertrok een Schipslading met allerleije Ververschingen. Van *Leiden* een Schip met Leidsche Kaas en Boter, Rundvee, Schapen, Lammeren, enz. Van *Rotterdam* zond men mede een Schip met allerleije Ververschíng, *Spaansche* en andere Wijnen, Rundvee, Schapen, Linnen, enz. Nog van *Amsteldam* eenige kisten met geplukt Linnen, Windzels, Zwagtels, oude Linnen Lakens, Hemden, Garen, Koufen, Mutsen, Tabak, Rabarber, oude Wijn-Tint, enz.

Den 15den September zonden eenige Kooplieden, in de Heerlijkheid *Hazertswoude*, twee honderd vette Schaapen, waar van 'er eenige, volgens goedvinden van Zijne Hoogheid, aan het Hospitaal te *Thoolen* afgegeeven waren. Door de Ingezetenen van '*s Hertogenbosch*, werden, in twee Schepen, derwaards gezonden, twee honderd en vijftig tonnen belegen *Bosch* en *Luiksch* Bier, van zeven guldens de ton; zijnde al de voorraad, die in de Brouwerijen der Stad te bekomen was, en verder twee duizend pond gerookt Rundvleesch, twee groote Varkens, eenige baalen gepelde Garst, en ruim twee honderd pond Snuif-Tabak.

Van *Rotterdam* werd, andermaal, verzonden een Schip met verscheidene Oxhoofden oud Bier, Rhijnsche en andere Wijnen, eenige stukken Brandewijn, Genever, vaten met Pruimen, Correnten, Rijst, Vijgen, Suiker, zoute Limoenen, gepelde Garst, eenige honderd ponden Tabak, verscheiden tonnen Pijpen, een menigte Beschuiten, Koek, Specerijen, Thee, Coffy, Groenten, Schaapen, Hammen, Worsten, eenige halve vaten Azijn, een meenigte oud Linnen, enz.

Veele Inwooners van *Leiden*, een aanzienlijke somme penningen bijeen gezameld hebbende, deeden daar voor, in twee Vaartuigen, afzenden, zestig vierendeels *Leidsche* Boter, vier duizend ponden zo witte als oude Comijne Kaazen, vier Runderen, versch in tonnen gezouten, uitmakende drie duizend drie honderd en zes-en-negentig ponden Vleesch; tagtig tonnen oud zwaar en tien tonnen versch Bier, vier zakken beste gepelde Garst, veertien hon-

honderd ponden Rijst, elf honderd ponden meer dan gemeene Tabak, vier tonnen korte en twee manden lange Pijpen, drie Oxhoofden Wijn-Azijn, en een kist met oud Lijnwaat.

Van *Gouda* waren, op dien zelfden dag, door de welmeenende Ingezetenen, in twee Schepen, afgezonden zeventien duizend ponden *Stolkwijksche* Kaas, drie-en-dertig honderd ponden *Westphaalsche* Hammen, agttien honderd ponden Tabak, drie honderd en vijftig ponden Snuif-Tabak, vijftien honderd ponden gepelde Garst, vier honderd gros Pijpen, zes honderd paaren Kousen, honderd vijf-en-vijftig paaren Schoenen, tagtig Oxhoofden Wijn, drie honderd pond Plukzel, een menigte nieuwe Hemden, voorts Boter, Zout, Fruit, enz.

De Bewooners van de *Koog*, in *de Banne van Westzaanen*, zonden een Vaartuig met Boter, *Edamsche* Kaas, *Rhijnschen* Brandewijn, Schapen, Hoenders, enz.

Nog werd van *Amsteldam*, voor rekening van eenige Kooplieden, afgezonden, een Vaartuig, beladen met één en een halven legger Tamarinde, een baaltje Oostersche Manna, twee aamen Limoensap, twee kisten Linnen en een kist Kaas, aftegeeven aan de order van den Generaal CRÖNSTROM; en door een ander Koopman, voor zijn rekening, twee vaten *Hollandsche* Kaas, vier vaatjes Tabak, een ton Pijpen, een kist met drooge Waaren en drie à vier vaatjes Drank.

De Gedeputeerde Staaten van het Kwartier van *Nijmegen*, hadden, omtrent dien tijd, mede verzonden twee Schepen met allerleije Verversching van leeftogt, als: een last zo graauwe als groene Erweten, zes inlandsche Osfen, zamen vijf duizend ponden, vijftig vette Hamels, zes aam Rhijnkouwer Wijn, van 't Jaar 1738, twaalf tonnetjes Mostert, honderd tonnen Meel, waarbij, door de Brouwers, nog gevoegd werden vijftig tonnen Mol, door de Bakkers veertien tonnen Beschuit, door de Grutters twee-en-twintig schepels grutten Meel, en door verscheidene Particulieren, oud Linnen, enz.

De Bewooners van *Maassluis* zonden mede derwaarts vier last of zes-en-vijftig ton Haring, twee last zoute Visch, dertig manden gerookte Salm, drie tonnen gemaakt en ongemaakt Linnen en Groenten in soorten.

De

De Bewooners van *Delft*, in de Stads Doelen, een vrijwillige gift verzameld hebbende, zonden, na ingekomen bericht van den Prins VAN HESSEN PHILIPSDAL, als het meest benoodigd zijnde, de navolgende goederen, als: twaalf honderd zes-en-tagtig Hemden, twee groote kisten met oud Linnen en Plukzel, zes honderd vier-en-twintig paar Kousen, vier honderd twee-en-negentig Mutsen, vier honderd en negen paar Schoenen, bijna vier-en-twintig honderd ponden Tabak, vier tonnen Tabakspijpen, vier honderd en vijftig pond Snuif-Tabak, een oxhoofd en een aam Genever, een half aam Fransche Wijn, een dito Moezel Wijn, agt-en-twintig oxhoofden belegen Bier, twee dito Wijn-Azijn, twee vaten Sijroop, vier-en-twintig agstedeelen groene Zeep, en zes-en-tagtig witte Edamsche Kaazen, honderd vijftig ponden Spaansche Zeep, vijf honderd ponden gepelde Garst, drie tonnen Beschuit, twaalf Schaapen, en verder een meenigte Groenten, als Kool, Seldrij, Endijvie en wat dies meer zij.

Van *Haarlem* vertrok, op den 13den, weder een Schip met allerleije verversching derwaards. Van *Vlaardingen* ontvingen de Belegerden zo groot een menigte Plukzel, dat het de grotte van *Vlaardingen* zelve te boven ging.

Zie daar blijken van waare Vaderlandsliefde en trouwe, zo groot en menigvuldig, dat 'er geen voorbeeld van in de Jaarboeken der Republiek te vinden is. Giften, gegeeven met de grootste welmeenendheid, in hoope om *Bergen* te behouden, en met welke te verzamelen men in andere Plaatsen, als den *Briel*, '*s Hage* en *Gouda*, nog bezig was, toen de noodlottige dag van den 16den September reeds daar was.

Wat zal men zeggen, of hoe zal men zig uitdrukken? Is *Bergen op den Zoom* bij *verrasfing*, bij *overrompeling*, of *stormenderhand* ingenomen? *Verrasfing* noch *overrompeling* kon bij het Guarnizoen geen plaats hebben. Den 16den van de voorige Maand had men gezien, dat hetzelve den gantschen nacht, toen het iets kwaads vermoedde, in beweeging was. *Bestormd?* daar voor had men geene vreeze, en zulks scheen als nog onmogelijk. De Graaf VAN LOWENTHAL gebruikt, in zijn bericht aan den Marchal Graaf VAN SAXEN, geene der drie uitdrukkingen. In *Engeland* noemde men het *overrompelen*. Dan de zaaken naauwkeu-

rig nagaande, zou men, met aan het raport der *Franschen* geloof te geeven, die, gelijk wij hier voor zagen, zeiden dat de weg tot den storm door hun gebaand was, konnen zeggen, dat het stormenderhand geschied zij. En vraagt men, waar de storm zijnen aanvang nam? het antwoord is, op het Ravelijn *Dedem*, dat zij in een oogenblik overweldigden, dringende te gelijk door den uitgang van *Fullenius*, en de Brakken der Bolwerken van *Pucelle* en *Coehoorn*, daar zij ook geringen wederstand vonden. Waar uit volgt, dat dan de storm bij *verrasfing* of *overrompeling* geschied zij, en dus ook ten klaarsten blijkt, dat de bezetters dier posten, ten dien tijde, niet zo wel op hunne hoede geweest zijn, als wel voorheen; ten minste dat dezelven toen niet sterk genoeg bezet geweest en *overrompeld* zijn. Dit is ten minsten zeker, dat de dood van den Generaal CRÖNSTROM, waarmede de onderzoeking van den Fiscaal van de Generaliteit een einde nam, ons belet heeft, het waare van het valsche te kunnen onderscheiden. Doch buiten dat is het der moeite waardig, het lot, dat die van *Bergen* daarop trof, na te gaan.

Wij houden ons dan aan de bewoording van *overrompeling*, (hoe zeer de Heer WAGENAAR daarom ook is berispt geworden) en zeggen, dat, toen dit geschiedde, het Guarnisoen bestond uit negen Regimenten, of Batailions, die allen order hadden om op het alarm, terstond in de wapenen te verschijnen, om overal, waar de nood het vereischte, gebruikt te kunnen worden; hebbende het Regiment van den Graaf VAN RECHTEREN, tusschen den 15 en 16den van de Maand September, en dus in den nacht, waarin de *overrompeling* geschiedde, de Reserve in den bedekten weg achter *de Kijk in de Pot*; maakende de agt overige Regimenten een getal van tusschen de twaalf en dertien honderd Mannen uit, die in de overige Werken ook terstond in de wapenen kwamen.

De Kanonkelders onder de Ravelijnen, als ook de laage Slangen van de Basttions, waren zeer wel met Kanon bezorgd, die, op order van den Prins VAN HESSEN PHILIPSTHAL, altoos van Druiven voorzien waren; ook was 's Prinsen order, dat de noodige Kanonniers en Handlangers daar altoos bij moesten zijn, om in tijd van nood dienst te kunnen doen.

De

De Mijnen, waarvan 'er drie op de Lunette *Friesland*, en één voor de *Descente* in de graft lagen, als ook die onder de Bastions *Coehoorn* en *Pucelle*, waren alle geladen; ook was 'er order, dat de Mineurs 'er altoos bij moesten zijn, om in geval de Vijanden hetzelve kwamen te passeeren, om op de Werken storm te loopen, die te doen springen. Maar wie zal ons zeggen, waarom zulks niet geschied is, zo 'er geen *overrompeling* plaats gehad heeft?

Het front van de attacque, als 't Bastion *Coehoorn*, 't Ravelijn *Dedem*, 't Bastion *Pucelle*, en de Sortie van *Fullenius*, waren bezet met vijf honderd Man; de gedetacheerde posten door de attacque, als op de rechterhand van de Lunette *Friesland*, waren ieder met honderd twintig Man bezet. De Gallerijen op de rechter en linkerhand waren ieder bezet met bijna drie honderd Man. Het Ravelijn *Wassenaar* op de linkerzijde, benevens de Sortie de *Koning William* met honderd dertig Man; en daar voor, in de drooge graft, was nog een buiten post, agter een Traverse, alwaar een Officier en twintig Man geposteerd stonden. Op het Ravelijn *Antwerpen* waren honderd tagtig Man, en daar achter in de drooge graft een Officier en twintig Man. Alle deeze posten hadden order om den geheelen nacht te vuuren, en waren met dubbelde Snaphaanen voorzien, uitgenomen die, welken in de Gallerij waren.

Het Fort *de Kijk in de Pot* was behalven dat nog bezet met vier honderd en vijftig Man, en daar achter het gemelde Regiment van den Graave VAN RECHTEREN. De communicatie tusschen *de Kijk in de Pot* en de Stad, zijnde de Sortie *Bruinvisch*, was bezet met een Kapitein en vijftig Man. De linkerzijde van de Lunette *Friesland*, de bedekte weg, als ook de Lunettes *Overijssel* en *Groningen*, waren bezet met honderd vijftig Man; maakende dus, op de gemelde posten, een aantal van drie duizend vier honderd en dertig Man. Wanneer 'er nu bijgevoegd worden, die nog op andere posten geplaatst waren en hier niet genoemd zijn, ziet men duidelijk, dat de *Vaderlandsche Historieschrijver* het getal op zes-en-dertig duizend Mannen, (XX. Deel, bl. 110.) bepaalende, hetzelve veel vergroot heeft, zo als zeker Schrijver hem ook schamperlijk verwijt, zeggende dat de bezetting de helft van die zes-en dertig duizend Man niet haalen kon.

In de bovenbeschrevene gesteldheid was het dan, dat 's morgens om vier uuren van den meergemelden 16den September, bij den Prins VAN HESSEN PHILIPSTHAL, en aan den Heer Generaal DE JOUR LELY, door een Soldaat van 't Bastion *Pucelle*, rapport kwam, dat 'er door de Vijanden een generaale storm werd geloopen, en dat zij reeds op *Pucelle* waren ingedrongen. Zijne Hoogheid gaf terstond daarop order, dat alle de Regimenten tot op het plein van het *Marquise Hof* zouden marcheeren; tevens werden drie Ordonnantie Serjeanten naar het Regiment van den Graaf VAN RECHTEREN gezonden, met order de Sortie *de Bruinvisch* in te trekken, waarvan 'er ook niet één te rug gekomen is. De Prins VAN HESSEN PHILIPSTHAL, de Generaal LELY, de Luitenant-Colonel CHARBONNIER en de Baron VAN NYENHEIM begaven zig terstond naar de plaatsen, daar de Regimenten zig bevonden. De Prins posteerde het eerste Regiment van *Saxen Gotha* in de Straat voor het Hof, alwaar de Generaal THIERRIJ zig 'er bijvoegde. Terstond begonnen de *Franschen*, die zig reeds op de Markt en in verscheidene Straaten verspreid hadden, op 't voornoemde Regiment aantevallen; waarop de Regimenten van *Waldek*, *Lewe*, *Evertzen* en *Deutz*, die op dien zelfden dag zouden uitgetrokken zijn, en dus vroegtijdig in het geweer waren, mede aanrukten, als ook dat van *Holstein Gottorp*, en de twee Schotsche Regimenten van *Colgear* en *Majoriebanks*.

De eerste attacque begon voor het *Marquise Hof* en aan de *Gevangen Poort*. De Prins, zig aan het hoofd der Manschap gesteld hebbende, moedigde, door zijnen heldenaart, allen die bij hem waren; het gelukte hem ook, den Vijand tot op de Markt te rug te drijven; geevende inmiddels order, om de Vaandels, die aan zijn Logement waren, naar buiten te brengen, gelijk geschiedde. Dan, dat van meerder belang was, was het geeven der orders aan verscheidene Detachementen, om de Straaten en toegangen naar de *Steenbergsche Poort* te bezetten; strekkende die orders grootelijks tot behoud van 't Krijgsvolk en van veele Inwooners. Want door die Detachementen werden de Vijanden van achter het Hof verdreeven, terwijl Zijne Hoogheid zulks van vooren deed; en daar door kreeg de Generaal CRÖNSTROM, die daarop logeerde, benevens de Heeren van de Regeering, gelegenheid zig uit de Stad te retireeren. Het antwoord, dat

de

de Generaal CRÖNSTROM, in zijn verhoor, gaf, op de vraag, *waarom hij zo spoedig de Stad verlaaten had*, was: *dat 'er geen hoope meer was van dezelve te behouden, en dat zijne tegenwoordigheid noodzaaklijk vereischt werd in de linie, alwaar ook de Prins van Hessen Philipsthal, kort na hem, met het overschot des Legers, gekomen was.* Eer, echter, de Prins de Stad verliet, dreef hij de Vijanden van de Markt, tot aan de *Bosch Poort* te rug; en ware hunne magt niet al te sterk aangegroeid, zou 't hem, waarschijnelijk, gelukt zijn, hun 'er weder uittedrijven. De *Franschen* tot aan de gemelde Poort te rug gedreven zijnde, verzamelden zig aldaar weder, en deeden, door overmagt, de onzen wijken, onder het aanhoudend geroep van *avancez, avancez; tuez, tuez.* De Prins VAN HESSEN PHILIPTSHAL voerde zijne manschap op nieuw aan, dreef de Vijanden andermaal te rug, die zig ook wederom herstelden, maakende Batterijen van de opgegraavene straatsteenen van de Markt, en bedekkende zig dus voor de onzen. Hun vuur toen niet langer uitte staan zijnde, gebood de Prins, dat de Regimenten, op de Markt staande, door de zijstraaten, naar de *Steenbergsche Poort* zouden retireeren; dit was te noodzaakelijker, vermits een ander corps *Franschen*, langs een anderen weg, die Poort naderde. De bezetting retireerde, al vuurende, uit den hollen weg. De dappere PHILIPTSHAL werd, in de gemelde Poort, door een kogel, aan zijn been gekwetst; hij hield, echter, nog stand, tot dat de overige Regimenten, al vechtende, mede de Poort genaderd waren; wordende het meeste Volk tusschen de Poort en den Wal verlooren. Men marcheerde dus, in goede orde, naar *Halteren*; doch het Regiment van den Graaf VAN RECHTEREN vond zig, afgesneeden zijndde, genoodzaakt, zig op discretie aan de Vijanden overtegeeven.

De *Franschen* verklaarden naderhand, dat de verrassende aanval of storm door hun ondernomen was met drie honderd Vrijwilligers, waarop die ondersteund werden door zestig Kompagniën Grenadiers; zijnde ook daartoe de geheele Armee in gereedheid. Dat hun dit te gemaklijker viel, kan men ligt opmaaken, wanneer men zig erinnert, dat zij van de beide zijden van het Ravelijn *Dedem*, en van den bedekten Weg en de Lunette, waarop

op zij hunne Regimenten hadden, meester waren, waardoor zij eene gemaklijke descente in de drooge Graft hadden; zijnde de gemetzelde Gallerije aan beide zijden besprongen. Het gemelde Ravelijn van vooren en achteren forceerende, drongen zij, in de verwarring, waarin de manschap zig bevond, op de Sortie *Fullenius* door, loopende de Bresse *Coehoorn* en *Pucelle* op, en breidden zig daarna ter rechter- en linker-hand, naar het Ravelijn *Antwerpen* en *Wassenaar*, in de drooge Graft uit.

Men verwachte niet, dat ik mij zal uitlaaten in een omstandig verhaal van het gedrag der *Franschen*, nadat zij meester van de Stad waren. Ik schrik voor het verhaalen van zo een beklaagelijk treurtooneel, bestaande in de gruwzaamste vertooningen van moord, bloedvergieting, rooven, plonderen, en allerleie bedrijven, die door de barbaarschste natie zou kunnen uitgedacht worden. Zij spaarden noch het bloed van ouden of jongen, noch van zieken of gezonden, van Mannen of zwangere Vrouwen, van Roomschen of Protestanten; ja zelfs de dooden waren een prooie der woedende Soldaaten, wier moordzucht volstrekt niets spaarde.

Na de verovering der Stad, werden straks de Forten *Pinsen*, *Moermont* en *de Roover*, door de Vijanden, opgeëischt. De Commandanten vonden zig genoodzaakt, zig op descretie over te geeven; waardoor dan ook twee honderd stukken geschut, zo Kanonnen als Mortieren, en een menigte andere Krijgs- en Mondbehoeften, in 's Vijands handen gevallen zijn.

Zij zelven ondervonden, echter, kort daarna, de droevige gevolgen hunner moord- en plonderzucht. Want daags na de overgave, ontstond 'er, binnen *Bergen*, een verschrikkelijke brand, die, door het gebrek aan trouwe Burgers, zodanig de overhand nam, dat wel twee derde van de Huizen, die nog overgebleeven waren, door het vuur verteerd werden. De Graaf VAN BLET, die tot Commandant van de Stad aangesteld was, noodigde, ter voorkominge van dergelijke onheilen, de *Bergenaars* te rug te keeren, met belofte van protectie: ook noodigde hij alle Schippers, die gewoon waren met voorraad van levensmiddelen te vaaren, herwaards te komen, op dien zelfden voet, als het hun in de andere Steden van *Hollandsch Vlaanderen* geoorloofd was.

Dan,

Dan, weinigen gaven gehoor aan deeze beloften; waardoor dan ook de vijandlijke bezetting binnen kort aan alles gebrek begon te krijgen. Op den laatsten December van 't Jaar 1747, voorneemens zijnde een zwaar convooij binnen de Stad te doen brengen, werd hetzelve, door de *Oostenrijkers* en *Hollanders*, geheel verslagen; zulks gelukte den Generaal HADDICH, tusschen den 12 en 13den Januarij 1748, ten tweedemaale, zelfs met nog beter gevolg; waardoor de *Franschen* tot het uiterste gebrek gebragt werden. Geduurende de maand Maart was men, in *Antwerpen*, werkzaam geweest, met het bijeenbrengen van eén groot convooij voor *Bergen*. De Prins VAN WOLFENBUTTEL nam hierop zijne maatregelen zo wel, dat het zelve, dicht bij *Bergen* genaderd zijnde, door gemelden Generaal HADDICH, wat weerstand de *Franschen* ook boden, geslagen en veroverd werd; bestaande de buit, daar bij behaald, in drie honderd Paarden, twee honderd Karren en Wagens, alle met Levensmiddelen beladen, tagtig Ossen, twee honderd en twintig Schaapen en eenige Verkens. De Krijgsgevangenen, daarbij bekomen, waren in de dertig Staf-Officieren, waaronder de Graaf VAN VAUX, toen Commandant en Brigadier van *Bergen*; twaalf Kapiteinen, drie-en-twintig Onder-Officieren, en agt honderd drie-en-negentig Soldaaten; het getal hunner dooden werd op zes honderd begroot. Door deeze en meer voordeelen leeden de *Franschen*, geduurende den tijd van één Jaar, twee Maanden en twee-en twintig Dagen, de straffe hunner spoorlooze bedrijven.

Op den 7den December 1748 ontruimden zij *Bergen op den Zoom*, dat door hun genoegzaam in een puinhoop veranderd was. Des morgens om tien uuren begon het Guarnisoen, toen uit vijf à zes honderd Man bestaande, zig voor het Stadhuis te posteeren. Hierop kwam de Baron WILKE, met ruim honderd Man, van het Regiment van den Generaal LEUTRUM, de *Wouw Poort* inrukken, marcheerende, met de Bajonet op de Snaphaan, langs de *Zuivelstraat*, en posteerde zig op de Markt, tegen over de *Franschen*. Waarop de Groot-Major ST. ANDRE de Sleutels der Stad aan hem overleverde; wordende voorts alle de Posten afgelost, en door de Staatsche Manschap bezet; trekkende de *Franschen* daarop terstond ter Stad uit, wordende *vaarwel* gezegd met

de

de vreugdetraanen der Ingezetenen, wier vernielde Stad berooft van geld, van bouwstoffen en werklieden gelaaten werd.

De Prins Erfstadhouder benoemde tot Gouverneur van *Bergen* den Generaal PRÆTORIUS; tot Commandant, den Generaal-Major STUART, en deed verder de noodige aanstelling der Stads Regeering. In het volgende Jaar vonden de Staaten Generaal raadzaam, ter aanmoediginge van het wederopbouwen, toe te staan eene kwijtscheldiug van alle verponding, voor den tijd van zes Jaaren, ingaande met Januarij 1747.

Onder de Steden, welke, ten tijde der belegering van *Bergen*, bezig waren met penningen voor hetzelve te verzamelen, was *Gouda* mede begrepen. Boven het reeds verzondene, was, aan penningen, nog een som van 652 guldens en 2 stuivers overgeschoten. In de maand April des jaars 1749, besloten de Geïnteresseerden, die penningen ten behoeve der noodlijdenden derwaarts te zenden; 't welk dan ook geschiedde, wordende, ten dien einde, een brief van Dr. KETS aan den Predikant J. JANSSEN afgevaardigd, verzeld met eeu verzoek, of zijn Eerw. den last der uitdeeling van gemelde *f* 652-2- op zig wilde neemen; dan of hij verkoos dat andere noodwendigheden voor dezelve zouden gezonden worden; en zo ja, dan te melden, waarin die moesten bestaan. Uit het antwoord van zijn Eerw. bleek, dat men liefst de penningen had; dat hij zig dien last niet wilde onttrekken, en met nog twee of drie anderen de uitdeeling doen, en de lijst der uitgaave met dankzegging te rug zou zenden; waarop dan de afzending volgde.

In de uitschrijving van den Algemeenen *Dank- Vast-* en *Bede-Dag*, die op den 11den Junij 1749, stond gehouden te worden, vonden Hunne Hoog Mog. goed, dat ten behoeve van de Kerk van *Bergen op den Zoom*, en voor die van *Sas van Gent*, op Maandag daaraanvolgende, zijnde den 16den, binnen de respective Provintien, Steden en Dorpen, en het ressort van de Generaliteit, in een geregelde orde, van huis tot huis, eene collecte zou gedaan worden. Dan het te rug blijven der penningen van sommige Steden was oorzaak, dat de zaak niet zo spoedig afgedaan werd, als die van *Bergen* wel gewenscht hadden.

In de maand April 1750, werd *Bergen op den Zoom* vereerd

met

met de tegenwoordigheid van den Heere Prinse VAN ORANJE, die de Stad en alle de gedevalifeerde Werken, met de uiterste oplettenheid beschouwde, in de Abdij van *St. Bernard* een mondgesprek met Prins KAREL hield, en daarna, door *Bergen*, weder naar den *Haag* te rug keerde. In die zelfde maand geschiedde de aanbesteeding der herbouwing van de Kerk en Toren, te *Bergen op den Zoom*, waarvan de kosten gerekend werden op circa 100,000 gl., en die van *Sas van Gent*, op 44,000. Door de Staaten Generaal werd, aan de Eigenaars der gedemolieerde Huizen, op zekere voorwaarden, een aanbod gedaan, om hun in den aanbouw van dezelven te onderfteunen; waartoe een groot aandeel der penningen uit de gemelde Collecte, mede gebruikt werd.

In het Jaar 1751 was men ijverig bezig, zo met den opbouw van veele Huizen, als van de Kerk en derzelver Toren; dan, op den 30ften der maand Junij van dat jaar, werd, door een ontftaanen brand in den Toren, bijna weder alles in een asch- en puinhoop verkeerd. Des morgens tusfchen agt en negen uuren, even na dat de werklieden vertrokken waren, bragt de vlam de gantfche Stad in fchrik, en deed de Bewooners ginds en herwaards vluchten; doch door de wakkerheid der Magiftraat, en den ijver der goede Burgerije, werd dezelve fpoedig gebluscht, en de fchade met eenige honderden guldens geboet. Niet minder ijverig arbeidden eenige honderden van menfchen aan het herftellen der Fortificatiën.

In de maand September 1751, gefchiedde, op order van den Raad van Staaten, de aanbefteeding van het binnenwerk der Kerk, te *Bergen op den Zoom*, en werd, behalven de Vloerfteenen, aangenomen voor de fomma van 9144 gl. De Ridder DE SENSERS, Burgemeefter der Stad *Rotterdam*, bood, bij die gelegenheid, aan, het nieuw Kerkgebouw met een Kerkkroon te begiftigen. In de maand October des jaars 1753, en wel op den 15den dag der maand, was het gebouw reeds tot zo verre voltooid, dat de openbaare Godsdienst daar in verricht kon worden. De voordemiddags Inwijdingsrede gefchiedde door den Predikant CORNELIUS GENTMAN LEIDEKKER, en des namiddags door den Eerw. J. JANSSEN, die, zo door zijn lijden met de *Bergenaaren*, als door het ge-

getrouwlijk blijven bij zijne Gemeente, en door de uitgaave van zijn Verhaal en Leerrede, eenen naam gemaakt heeft, welke, met het lot van *Bergen op den Zoom*, voor altoos, in het geheugen der Nederlanderen zal gevestigd blijven. Na dien tijd is ons niet bekend, dat deeze Stad iets bijzonders wedervaaren is; waarom wij van dit Art. een einde maaken, wijzende den Leezer, die van het Historieele deezer Stad en Markgraafschap, en bijzonderlijk van derzelver Belegeringen, meer begeert te weeten, tot de schriften, waarvan ik mij bediend heb; zijnde de voornaamste daarvan:

BASILIUS, *Baxen Oorlogen*, in 4to. *Verhaal van de Belegering* 1622, *uitgegeeven door drie Predikanten. De Leerredenen van* J. JANSEN, *enz. Vaderl Historie*, XX. Deel. *Neerlands Wondertoneel. Nederl. Jaarboeken.*

BERGEN. (*Adriaan van*) Zie DOLHAIN.

BERGEN. (*Johan van Glimes, Markgraaf van*) Deszelfs lotgevallen zijn reeds hierboven, onder de Heeren van *Bergen*, vermeld.

BERGEN, (*Lodewijk van*) was, in het jaar 1569, door Prins WILLEM DEN EERSTEN, aangesteld tot Onder-Admiraal der Vloot. Men zal zijne verrichtingen, op het Art. DOLHAIN, (*Adriaan van Bergen, Heer van*) gemeld vinden.

BERGEN. Meer andere Mannen van deezen naam ontmoet men in de *Vaderlandsche Geschiedenissen*, onder anderen, twee Gebroeders, JAN en CORNELIS VAN BERGEN, die zig, in het jaar 1488, in dienst van MAXIMILIAAN, Roomsch Koning, bevonden, en door wien zij, tegen FILIP VAN KLEEF, ter bewaaringe van *Mechelen*, waarin zijn Zoon FILIPS zig bevond, afgevaardigd werden. Zij volvoerden niet alleen dien last, maar namen ook *Vilvoorden* in, en versterkten het tegen die van *Brussel*, dat in de magt van den *Kleevenaar* was. Doch al hun bedrijf was niet in staat om MAXIMILIAAN uit zijne moeijelijkheden te redden. In het jaar

1491

1491 vindt men CORNELIS gemeld onder die geenen, welke de Stad *Sluis* aan de landzijde bezetteden, en in het Land van *Kadzant* een sterk Bolwerk oprichtten; dat, echter, niet toereikende was, om de magt van den *Kleevenaar* te snuiken. In het jaar 1500 bevond Heer JAN VAN BERGEN zig tegenwoordig bij den Doop van KAREL, naderhand Keizer, en bekend als *de Vijfde* van dien naam. Heer JAN VAN BERGEN bekleedde toen de waardigheid van Afgezant des Hofs van *Braband*. Onder alle de geschenken, die de Vorst ontving, was geen van de minsten het *Gouden Zwaart*, dat hem door deezen Heer VAN BERGEN vereerd werd.

Bij de huldiging van MARGRETA, laatst Weduwe van den Hertog van *Savoije*, als Landvoogdesse, in 't Jaar 1507, bevond hij zig onder de Edelen te *Dordrecht*: zo als ook een van deeze Broeders, in het volgende Jaar, tot een der medeuitvoerderen van den laatsten wil der Landvoogdesse aangesteld werd, die, naar alle waarschijnelijkheid, Heer JAN zal geweest zijn, vermits hij, benevens anderen, als Raad en Kamerling der Voogdesse, naar *Engeland* werd afgevaardigd, om de Dochter des Konings van dat Rijk, voor haaren Neef KAREL, ten huwelijk te verzoeken. In 1513 was hij een van die, welke het verbond, tusschen MAXIMILIAAN en den Hertog van *Gelder*, uit naam van den eerstgemelden, ondertekenden. In 1525 werd hij genoemd *Ridder van 't Gulde Vlies*, (waartöe CORNELIS mede, in 1501, verheven was) bij de ondertekening van 't verdrag, gesllooten tusschen de Koninginne Moeder van *Frankrijk* en de Landvoogvesse der *Nederlanden*, dat te *Breda* tot stand gebragt was. Waaruit men ziet dat hij tot de gewigtigste zaaken van het Land gebruikt is geworden.

Zie DESPARES, *Chronijk van Vlaanderen*, *MSS.* MEERBEEK, *Chronijk*, fol. 3. HERRÆUS, *Annales Brabant*, Tom. I. fol. 520. *De Excellente Chronijk van Vlaanderen*, fol. 298. *Groot Placaat Boek*, IV. Deel, fol. 16.

BERG AMBACHT, ook wel *Heer Aartsbergen* genaamd, doch op zig zelven gerekend, dat is, zonder *Klein Ammers* daar onder

der te begrijpen. Het legt, met *Heer Aartsberg* (dat een oud Adelijk Kasteel is, zijnde, door Heer AART VAN ARKEL, op eenen Berg gebouwd, en waarvan de bezitters *Heeren van den Berg* genoemd worden) ten Noord-Oosten aan *Velst* en *Schoonhoven*, ten Zuid-Oosten aan *Klein Ammers*, en ten Zuid-Westen aan *Lekkerkerk* en *Zuidbroek*. Het draagt ook wel den naam van de Heerschappij van de *Alinger Parochie*. *Berg-Ambacht* wordt, met *Klein Ammers*, in de Quohieren begroot op 1289 morgen en 550 roeden Lands, voorts op 166 Huizen en één Koornmolen.

Het Dorp van *Berg-Ambacht*, een vierde uurs van den *Lekkendijk* gelegen, is groot en vrij wel bebouwd. Het hooge rechtsgebied, dat aan de Heeren van *Nieuveld* plagt te behooren, is, in het Jaar 1625, door 's Lands Staaten afgelost. Aldaar is een zeer groote Kerk, die wel een vrij dikken doch geen hoogen Toren heeft. Het recht van Pastoorsaanstelling behoorde weleer aan de *St. Salvators Kerk* te *Utrecht*. Men wil dat de vloer der Kerke een gelijke hoogte met den *Lekkendijk* zou hebben. Van het Klooster *Hem*, weleer onder de Parochie van *Berg-Ambacht* behoorende, zal op 't Art. HEM melding gemaakt worden. De Predikant van deeze Heerlijkheid behoort onder de Klassis van *Gouda*.

Zie VAN EIJK, *Beschrijving van Zuid-Holland*, pag. 85. *Oudheden van 't Bisdom Utrecht*, III. Deel, bl. 417.

BERGENDAAL, een oud Adelijk Huis of Hofstede, achter het Huis te *Teilingen*, niet verre van '*s Gravendam*.

Zie VAN LEEUWEN, fol. 1254.

BERGENE. Hiervan wordt in 't oude Perkamente boek van *Utrecht* meermaal gewag gemaakt, als liggende aan de *Vecht*, in het midden tusschen *Hardenberg* en *Coeverden*. In laater tijd droeg dit Kasteel den naam van *Gramsbergen*.

Zie ALTING, en daaruit HALMA.

BERGERIUS MUNSTER; zie MUNSTER. (*Bergerius*)

BER-

BERGENTHEIM, eene Havezate, ten Zuiden van *Hardenberg*, aan de flinkerzijde van de *Vecht*, in de Provintie van *Overijssel*, behoorende aan den Heer GERRIT HELMICH, Baron *van Voerst*.

BERGESTEIN, of *Berkestein*, weleer een Riddermaatige Hofstad in 't Sticht van *Utrecht*, even beneden het Dorp *Amerongen*. In voorige tijden was dezelve leenroerig aan de Proostdij der *Dom-Kerk* van *Utrecht*, maar werd, ten tijde van den Proost HUGO VAN ZUILEN VAN NIJVELD, met bewilliging van het Domkapittel, den 23sten September 1621, van den leenpligt ontslagen. In de Veertiende Eeuw behoorde *Bergen-* of *Berkenstein* aan het geslacht van BORRE VAN AMERONGEN, uit welken stam het, zo door koop als erfenisse, in verscheidene anderen is overgegaan; als, aan ZUILEN VAN NATEWISCH, NIJENRODE, VAN DER DOES VAN NOORTWIJK, VAN EDE, KRIEX, ORMEA, tot dat, in 1721, JUSTUS ORMEA het aan FREDRIK BORRE VAN AMERONGEN verkocht, die 'er Eigenaar van was tot in het Jaar 1724; gaande toen, met deszelfs overlijden, over aan zijne Zuster, Vrouwe ELISABETH VAN AMERONGEN, en van haar op GIJSBERT JAN, Baron van *Hardenbroek*, die den tijtel daar van heeft aangenomen.

Zie *Staat van Utrecht*, II. Deel, bl. 301.

BERGH, (*Den*) behoorende onder het Sticht van *Utrecht*, geleegen aan de Rivier de *Vecht*, nabij *Weesp*, in den zogenaamden *Kuierpolder*. Het heeft, naar alle vermoeden, deszelfs naam ontleend van de hoogte of den Berg, waarop de Kerk gebouwd is, zijnde de vloer derzelve ruim anderhalf roede verheeven boven den gemeenen weg. Ter wederzijde van het Kerkhof klimt men tot dezelve op, langs agttien of negentien steenen trappen. De Kerk, die meest van Duifsteen opgehaald is, is wel een oud, doch tamelijk net gebouw, hebbende een regelmatigen Toren, met een hoogen spits. In 't Kerklijke behooren hieronder de Buurten van *Overmeer* en den *Hinderdam*, en de Predikant onder de Klassis van *Amersfoort*. Door ROCHMAN en RADEMAKER zijn fraaije gezichtjes van dit Dorp in prent gebragt.

BERGHSCHEN HOEK, een *Hollandsch* Dorp onder *Schieland* een half uur gaans van *Hillegersberg*, naar den kant van *Bleiswijk*, ten Oosten van *Berkel*. Dit Dorp, dat geen van de minsten in aanzien is, verrees, na den brand in 't Jaar 1659, veel schooner dan te vooren; wordende de Kerk, kort daarna, herbouwd, en met fraaije gefchilderde glazen voorzien. Drie daarvan werden door de Stad *Rotterdam*, één door het Kollegie ter Admiraliteit op de *Maas*, één door Dijkgraaf en Hoogheemraden, één door den Baljuw en Welgeboorene Mannen van *Schieland*, en twee door de Klasfis van *Schieland* bekostigd. De Ambachten van *Hillegersberg* en *Schiebroek* hebben 'er mede hunne glazen, gelijk ook de Kerkenraad zo van *Hillegersberg* als *Berghschen Hoek* 'er de hunnen, met Wapens befchilderd, hebben.

BERGHUIZEN, een aanzienlijke Landhoeve onder *Bussem* in 't *Gooiland*.

BERGUM. Eén van de veertien Dorpen der *Friesche* Grietenij *Tietjerkfteradeel*, in 't Kwartier van *Oostergoo*. Voorheen was in het Klooster aldaar de ftandplaats van het Convent *Bergklooster*. Men vindt aldaar zeer fchoone Weij- en Bouw-Landen, en aanzienlijke Veenen, waaronder het *Bergummer Veen* uitmunt. De Predikant van *Bergum* behoort onder de Klasfis van *Leeuwaarden*. Een half uur van het zelve is de *Bergummer Meer*.

Het Klooster, zo even gemeld, was aan den Bisfchop NICOLAAS toegewijd, en behoorde onder het Kapittel van *Windesheim*. Uit kracht eener Bulle van Paus PIUS DEN VIERDEN was het naderhand met den Bisfchoplijken Stoel van *Leeuwaarden* vereenigd, en de Kerk tot een Parochie verheeven. Dan het ging hier met de invoering der nieuwe Bisdommen, en vereëniging met andere Kerken, als elders: de Prior liet geene middelen onbeproefd, om de nieuwe vereëniging te weeren; zijne redenen waren niet zonder grond. *'t Staat niet aan mij*, fchreef hij aan den Hertog VAN ALBA, *het Klooster aan den nieuwen Bisfchop over te laaten. Wij zijn* (zegt hij verder) *aan het Kapittel van* Windesheim *onderworpen, en hebben dus veele vrijdommen van de Kerkvergaderingen en van Keizer* Karel *zelfs ver-*

kreegen, en die ook door 't Concilie van Trenten bevestigt n. Den Hertog kon het niet onbekend zijn, dat zij een eed aan hadden, van in geen vervreemding der Kloostergoede- te zullen bewilligen. Ook waren zij door een oude verbin- nis verknocht aan de Staaten van Friesland, waar van zij eigen zinnelijkheid niet mochten afflappen. Zij waren al- s gehoorzaam geweest, aan de Koning, aan zijne Stadhou- ers, en dus zou het onbillijk zijn, hun Klooster van deszelfs orregten te berooven, of uitteroeijen. Hunne inkomsten wa- n door de vermindering der daaglijksche aelmoessen zeer so- er, en konden pas twee duizent guldens jaarlijks haalen. Zij efde sober, stil, onberispelijk; doende niets dan het waar- eemen van den Godsdienst, om anderen, die niet al te Gods- dienstig waren, ten voorbeeld te strekken. Hun gewisse was oprecht, en kende zig aan geene misdaaden schuldig. Dan wat baatte het schrijven van eenen Prior, daar de Paus, de Koning en ALBA hem tegen waren!

Zie WINSEMIUS, *Chronijk. Oudh. van Friesland*, I. Deel, bl. 443 en 444.

BERGUM. Deeze naam werd oudtijds gegeeven aan het Dorp *Bergen*, hiervoor beschreeven, als onder *Kennemerland* behoorende.

BERK, (*Ridder Johan*) afkomstig uit een voornaam geslacht van *Dordrecht*, dat langen tijd, vóór en na hem, gebloeid heeft, (ZIE BALE, *Beschrijving van Dord*, bl. 939 en 950.) Geboren in 1563, bekleedde hij, van 1591 tot 1622, in zijne geboorte stad, de aanzienlijke waardigheden van Secretaris, Schepen, Pensionaris, enz. In 't Jaar 1607 trokken de Heeren BERK en VAN MALDEREN, uit last van de Algemeene Staaten, als Extraordinaire Ambassadeurs, naar *Engeland*, om, wegens den Handel met *Spanje*, den raad van Koning JACOBUS DEN EERSTEN, inteneemen; doch wel voornaamlijk om dien Vorst geen kwaad vermoeden te doen hebben, wegens de aangevangene onderhandeling met *Frankrijk*. Naderhand bekleedde de *Dordsche* Pensionaris nog andere Gezantschappen, als naar *Deenemarken*, *Engeland* en de

Republiek van Venetien, en overleed den 17den Augustus 1627; wordende, in de Plaats zijner geboorte, in het Familiegraf van *Berk* begraaven. Onder zijne afbeelding, uit wit *Italiaansch* Marmer gehouwen, leest men dit onderschrift:

Quod es Fui; Sum quod Eris.

En op een zwarte Dinantsche Voetsteenen Tafel, in verguldeu Letteren, deeze Inscriptie:

Hic Situs est
Vir Genere Nobilis
Sed animo Virtuteque Nobilior,
JOANNES BERKIUS, J. C.
In Urbe Hac Natali Ann. XXXIIJ.
Primus a Consiliis. Syndicus,
Et à Secretis.
Dumque Munia Hæc obiit,
Præpotentium Fæderatæ Belgiæ Ordinum
Ter ad Leges Legatus:
Bis ad Serenissimum Magnæ Brittaniæ
Regem Jacobum:
A quo Virtutis ergo,
Eques auratus Creatus est.
Atque Iterum Legatus
Ad Cristiernum IV. *Daniæ Regem:*
Postea autem Suprema in Hollandiæ Curia
Senator designatus.
Et ad Serenissimam Venetorum Remp.
Legatus prope per quinquennium:
Unde Patriæ Suorum amore diu desiderata
Sæpiusque Postulata Redeundi accepta potestate
VIII. *Aug. Ann.* M. D. C. XXVIJ. *Redux,*
Jucunda Liberorum amicorumque gratulatione,
Summoque Civium applausu,
Exceptus

(*Heu*

(*Heu Breve gaudium!*)
die XVIIJ. *ejusdem Menfis*,
Ingenti Suorum ac civium Mœrore
Terras reliquit
Annos Natus LXIJ. *Menfes* IIJ. *dies* XV.

Aan den voet van het zelve is het Wapen van deezen Heer BERK.

BERK, (*Pompeus*) één van het geflacht zo even gemeld. Hij bekleedde, binnen *Dordrecht*, niet alleen alle de aanzienlijkfte waardigheden, maar was tevens Dijkgraaf van *Mijns Heeren Land*, *Moerkerken*, *Godfchalksoird*, enz. Hoog Heemraad van de *Alblasferwaard*, enz. Gecommitteerde in het Collegie ter Admiraliteit te *Rotterdam*, en meermaals Gecommitteerde ter Vergadering van de Staaten van *Holland*, in de beruchte gefchillen tusfchen de Stad *Dordrecht* en Prins WILLEM DEN DERDEN. In het Jaar 1684 was het de Heer BERK, die, als Burgemeefter, met den Heer EVERWIJN, aan den Prins, bij gefchrifte, kennis gaf van de ongeregeldheden, die, hun oordeels, in het maaken der Nominatie van de goede Lieden van Agten, plaats hadden.

Zie VAN BALE, *en de Papieren van* 1684.

BERK, (*Willem*) wiens naam op de lijst der ondertekenaaren van het Verbondfchrift der Edelen gemeld wordt; doch dit is 't ook alles, wat men van hem weet.

BERK, (*Nicolaas van*) onderfcheiden van den voorgaanden, en onder de Regeering van *Utrecht* behoorende. Deeze werd, in het Jaar 1608, door de Algemeene Staaten, als één der Gemagtigden wegens die Provintie aangefteld, tot de onderhandeling van 't Beftand. In het jaar 1611 was de Heer VAN BERK uit het Lid der gezwoorenen ontflagen, en federt buiten bewind gehouden; doch na dat Prins MAURITS, 1618, de Magiftraat te *Utrecht*, na het afdanken der Waardgelders, veranderd had, werd BERK, in plaatfe van RYZENBERG, aangefteld. In 't Jaar 1619 komt deeze BERK voor, als één der Befchuldigérs, zo wel van

den Heer VAN ORDENBARNEVELT, als van UITENBOGAART. Dan in 't Leven van den laatstgemelden, vindt men, bl. 253, de betichtingen van BERK, zo door hem zelven wederſproken, a's door UITENBOGAART wederlegd; zijnde het der moeite niet waardig, zulks na te ſchrijven. In de Historie der Rechtspleeging van BARNEVELT, enz. bl. 322 leest men dat deeze BERK *elendig is overleden*, en dat zijn afſterven, kort op de uitdaging van UITENBOGAART, *voor Christus Rechterſtoel*, dus jammerlijk zou gevolgd zijn. Wat hier van zij, laaten wij voor rekening van G. BRANT, als weetende, dat daarin gezegd word, dat meer anderen, en wel tot zeventien toe, van de Gedelegeerde Rechters der gevangene Heeren, op deeze of geene wijze voor hun bedrijf geſtraft, zouden overleeden zijn; waar van zeer ligtlijk andere bewijzen zouden bijgebragt kunnen worden.

BERKEL, of *Berckel*, ook wel *Barckei* en *Borckel* genaamd, een Riviertje, dat *Gelderland* doorſtroomt. Het neemt zijnen oorſprong in *Westphalen* bij *Koesveld*, ſchietende door *Stadloo*, (*Wreden* of *Vreden*) *Berkulo* en *Lochem*, en zo voorts door *Zutphen* in den *Tyſel*. RAIJ zocht den oorſprong in *Duitschland*, en wel in 't Bisdom *Munſter*, twee uuren van die *Stad*, in 't gebied van *Horstmar*, bij 't Stedeke *Bilderbeek*, uit drie fonteinen; dan PONTANUS ſpreekt 'er uitvoeriger van, zeggende:

De Berkel *in* Westphalen, *boven* Koesveldt, *bij het Steedeke* Bilderbeek, *ſtraalt uit den* Ravenberg, *waaruit veel ſteen tot het bouwen gehaalt word*, *bij* Zutphen *verliest het zijnen naam*, *en loopt in den* Ysſel, *maakende door twee bruggen*, *eene ſcheiding door de oude en nieuwe Stad*, *en drijft eenige Molens*, *binnen het begrip der Vesten*, *om. Na ondervinding*, *dat met geringe moeite dat Riviertje bevaarbaar was te maaken*, *en ook dienen kon*, *om groote en kleine Schepen*, *langs het zelve af en aan te voeren*, *beſlooten de* Staaten van Gelderland, *in het jaar* 1630, *aan de Magiſtraat van* Zutphen *toeteſtaan*, *dit nuttig werk ter haarer kosten ter hand te mogen neemen.* En op een anderen plaats zegt hij: *De* Berkel, *hebbende zijn geboorte uit zeeker Hyland*, *geheeten de* Speekhuizer Wuiſche, *krijgt eenen grooten toeval van water*, *uit de* Holthuizer- *en* Mo-

Molen-Dijk, *daar hij inschiet, niet verre van den* Bijdriehoek, *omtrent den weg, die naar het huis* Hamers *loopt. Vermits 'er drie Beeken springen, uit den* Bijdriehoek, *die in den* Berkel *stort, heeft het daarvan den naam van* Bijdriehoek *gekreegen. De* Berkel, *deeze wateren ingezwolgen hebbende, ontvangt nog onder* Bijdriehoek *en* Ludgersbeek, *het streompje* Verloen: *Daarenboven ontspringt of komt uit seker veld, welke in de graft van het Slot schieten, die de Molens aldaar omdrijft: ter plaatse daar deeze zig vermengt, krijgt de* Berkel *zijnen naam, die dan voorts* Koesvelt, Geskeren. Stadtloo, Vrede, *en zeeker vervallen Schans, ook* Hijburg, Borkelo, Lochem *en de Stadt* Zutphen *bespoelt, alwaar de* Berkel *zijnen tol aan den* Ysfel *betaalt.*

Zie GUICIARDIJN, *Beschr. der Nederlanden*, fol. 15. *Woordenb. des Aardrijks.* PONTANUS, *Gelderſche Geschiedenisſen*, I. Deel, fol. 64.

BERKEL, een Dorp en Heerlijkheid in *Zuid-Holland*, onder het Baljuwschap van *Delfland*, schoon het, vóór de Hervorming, onder het Dekenschap van *Schieland* behoorde. Voorheen was Meester JOHAN VAN DER HOEVEN Ambachtsheer van *Berkel, Rodenrijs* en *Tempel.* HALMA tekent het volgende hier bij aan: *Voor weinige jaaren kocht de Predikant* Judocus Kruger, *deeze Heerlijkheid en 't Slot, van zeker Roomschgezind Heer, met wien hij en zijne Kerk niet wel te recht konde komen, of die zig met den ander niet wel verdragen konden, zo dat hij daarvan het Geestelijk en Waereldlijk gebied bezat.* Dan hier van zal men beter verstand krijgen, wanneer men zegt, dat *Berkel* en *Rodenrijs* voorheen behoord hebben aan de Graaven van *Egmond*, naderhand aan de Abten van *Egmond*, en vervolgens zijn gekomen aan 's Lands vermaarden Advocaat, den Heere JOHAN VAN OLDENBARNEVELT, die daarmede, in het Jaar 1600, verlijd werd. In den staat der Goederen van wijlen den gemelden grooten Staatsman, in 't Jaar 1624, vindt men van *Berkel* deezen post, volgens de aantekeningen van den Heer VAN DER POT, in zijn ENDELDIJK, *Hofdicht.*

De Ambachts Heerlijkheid van Berckel, *met de Schout, Se-*

cretaris en Bodeampten, den erfcijns van honderd Nobelen 's Jaars, die betaalt worden met vijf-en-veertig ſtuivers het ſtuk, de Landgifferije, het Lastgelt, de pacht van de Molenwerf, de Tiende van Rodenrijs, alles tot de voorſz. Heerlijckheit ſpecteerende, geestimeert geſaamentlijck ter ſomma van IX. *m.* VIII. *c.* VI. v. ß.

Naderhand is deeze Heerlijkheid nog langen tijd bezeeten bij de nakomelingen van REINIER VAN OLDENBARNEVELT. In 1633 werd zij, met de Heerlijkheden *Berkel*, *Rodenrijs*, *Tempel*, enz. verlijd aan FRANÇOISA VAN OLDENBARNEVELT, (die gehuwd was aan Jr. ADRIAAN VAN NAALDWIJK,) van haaren Broeder Jr. JAN VRN OLDENBARNEVELT. Van daar ging de Heerlijkheid in andere geſlachten over, tot dat zij, beneven *Rodenrijs*, gekomen is aan Vrouwe MACHTELD ADRIANA VAN RENOIJ, gehuwd met Jonkheer JACOB SNOUCKART, door wien dezelve, in 't Jaar 1687, verkocht werd; 't welk de verkoop zal zijn, waarvan HALMA melding maakt. In het Jaar 1706, werd gemelde Heer en Mr. JOHAN VAN DER HOEVEN 'er mede verlijd, die dezelve, bij uiterſten wille, naliet aan den Heer en Mr. HENDRIK VAN HUS, Heere van den *Temple*, enz. Preſident van den Hoogen Raad van *Holland*; zijnde de Heer VAN HUS gehuwd aan de oudſte Dochter van den Heer J. VAN DER HOEVEN, welke beide daarmede verlijd zijn Ao. 1744.

Het Dorp van *Berkel* beſtaat uit een dubbelde Buurt, die zig Zuid- en Noord waarts uitſtrekt, en met goede Huizen bebouwd is. Behalven deeze, ziet men 'er nog ter wederzijde een goed aantal woningen, op boere werven liggen. In 't Jaar 1732, is de Kerk van *Berkel* op nieuw geheel herbouwd; zij is tamelijk groot, ſchoon zij een gedeelte van de oude Kerk (waar van het Koor en de oude ſpitſe Toren zijn blijven ſtaan) beſlaat. In het gemelde Koor ziet men de wapens van het oude en Hoogadelijk geſlacht van NAALDWIJK. Ook werd, reeds in 't Jaar 1708, een fraaije Grafſtombe voor het aanzienlijke geſlacht der tegenwoordige bezitteren daarin gemaakt. Behalven de Gereformeerden, vindt men hier *Roomschgezinden* en *Remonſtranten*, die 'er beiden hunne Godsdienſtige Vergaderplaatſen hebben, en zig, als de overige Ingezeten, meest met de Veenerij geneeren.

Men

Men zie in het vervolg van de voorrechten van *Berkel*, op het Art. RODENRIJS.

BERKEL, in *Staats-Braband*, en wel in de *Meijerij van 's Hertogenbosch*, ten Westen van het Dorp *Haren*, naar de grenzen van de Baronie van *Breda*, onder den Schepenftoel van *Oofterwijk* behoorende. Het bevat drie honderd en twaalf Morgen Lands, en zestig Huizen. Schoon 'er eene aanzienlijke Kerk is, wordt in dezelve, bij gebrek van Gereformeerde Ingezetenen, geen dienst gedaan.

Zie BACHIENE B. bl. 625 en 626.

BERKENBOSCH, (*de Heerlijkheid*) in 't Land van *Kuik*, maakende, met *Ledeakker*, den vijfden en laatften Dingbank, uit zeven Schepenen beftaande, van het *Over-Amt* uit. Schoon dit den opgemelden tijtel voert, is het niet meer dan een Buurtfchap. Gemelde tijtel is, in het Jaar 1749, geheel vernietigd, zijnde toen de goederen, die uit negen Bouwhoven of Boerewoningen beftonden, verkocht, en gekomen in handen van negen bijzondere eigenaaren, zo als ze ook naderhand meermaalen verkocht, doch tot hier verdeeld gebleeven zijn. Van het Kasteel *Berkenbosch* is niet meer dan de grachten overig.

Zie BACHIENE B. bl. 728.

BERKENRODE, een aloud Adelijk *Haarlemsch* Geflacht, dat zeer vermaard is. Heer JAN VAN HAARLEM, die als de eerfte Heer der Stad vermeld wordt, overleed in 't Jaar 1305, nalatende Heer ARNOLD VAN BERKENRODE of BERKENROEDE, wiens verdere geflachtlijst men vinden kan bij GOUDHOEVEN en VAN LEEUWEN: bij welken ook aangetekend ftaat, dat, in het Jaar 1559, Heer HENDRIK VAN BERKENRODE met de goederen van *Berkenrode* verlijd werd, als mede dat Heer HENDRIK ter Vrouwe had MARIA VAN PERSIJN. Onder andere Mannen van dit geflacht, wier naamen in de Vaderlandfche Gefchiedenisfen gemeld worden, munt uit Heer GERRIT, als zijnde het deze, welke, in het Jaar 1572, met HANS KOLTERMAN en PIETER KIES, oorzaak was, dat *Haarlem* aan de zijde van ORANJE overging, en ALBA ten Vijand verklaarde. GOEDE-

DELA VAN BERKENRODE, ééne der Dochteren van Heere HENDRIK en MARIA VAN PERSYN, huwde, in het Jaar 1618, met haaren Neef FLORIS VAN ALKEMADE, aan wien zij, onder andere goederen, ook *Berkenrode* ten huwelijk bragt. Hun Zoon, HENDRIK VAN ALKEMADE, verkocht deeze Heerlijkheid, in 1649, aan BENJAMIN POULLE, Ridder Baronet, en Schepen der Stad *Amsteldam*. Deeze, in 1691, door de Staaten van *Holland* en *West-Friesland*, daar mede verlijd zijnde, liet, bij zijn overlijden, Ao. 1711, dezelve na aan zijne Vrouwe ELISABETH TIELENS, die, na dat de leenverheffing geschied was, in 1712, in een tweede huwelijk trad met den Heere JAN TRIP, Burgemeester en Raad der Stad *Amsteldam*, aan wien zij, bij haar overlijden, zonder Kinderen natelaten, in 1725, haare goederen en de tijtel van *Heer van Berkenrode*, geduurende deszelfs leven ten erve naliet, en na zijn overlijden, aan den Heer MATTHEUS LESTEVENON, haaren Achterneef, die, in 1746, Schepen der Stad *Amsteldam*, daarna Houtvester van *Bredenrode*, en, in 1750, Ambassadeur van de Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden aan 't Hof van *Franrijk* werd.

BERKENRODE, een oud Slot en Stamhuis der Heeren van dien naam, waarvan wij zo even zeiden dat Heer JAN VAN HAARLEM de eerste was. Deeze, zo wel als zijne nakomelingen, hebben den naam van HAARLEM verlaaten, dien van BERKENRODE aannemende, naar het Land, of stuk Lands, hun geschonken, volgens inhoud des Leenbrief van Graaf FLORIS, in den Jaare 1284, waarvan den inhoud deeze is: „ Wy *Florens*, Grave van Holland, „ maken cont alle die geenen, die desen brief sien sellen ofte „ horen, dat wy Janne van Haarlem vooren Alyden sone, onsen „ knape, gegeven hebben den Campe, die Willem Terniac bedolven hadde, die leget bij den Gasthuysen, dat te Haerlem „ in den Hout staat, dat die Berkenrode heyt, alsoe verre alse „ dat gast lyde thun gaet, en haer sloet te Haerlem in den houte „ waert, ende alsoe verre als die Willem Terniac ende alsoe „ brech, gedolven hadde tot te Nordikelhout waer, in die manieren, dat die Jan, dien Campe ghebruke ende besighe „ vrighelike ende erflike. In orconde van desen, so willen wy „ dat

„ dat hem niemant en hindere in desen voorgeseghden Campe,
„ die dat dede, dede utelike tegen ons."

Wie de stichter van dit Huis geweest zij, is niet zeker. Men vindt aangetekend, dat, vóór de Hervorming, in deeze Heerlijkheid een Kapel stond, die aan ST. AGATHA gewijd was, en door een eigen Pastoor bediend werd.

De gedaante, die het oude gebouw had, word ons voorgesteld in AMPZINGS *Beschrijving van Haarlem*, zo als het zig aan de *Leidsche* Vaart vertoonde, zijnde door ZAENREDAM in 't koper gebragt. In deeze gedaante is het, waarschijnelijk, gebleeven, tot in het Jaar 1573, wanneer het, door de *Spanjaarden*, omgeworpen werd, waarvan AMPZING zegt:

Foey Spanjaard, dat gy ook dit Huis hebt neergesmeten,
(Hoe kan men al zyn kwaad en tyranny vergeeten?)
Maar denkt (o edele Stam!) gy waartet niet alleen:
Gy hadt dit ongeval met uwe Stadt gemeen.

De overblijfzelen daarvan vertoont L. SMIT, in zijne *Schatkamer*.

De Bezitters hebben daarna het gebouw grootscher en heerlijker doen ten voorschijn komen, pronkende met een *Italiaanschen* voorgevel en zijmuuren. De wederzijdsche hoeken, of uiteinden van den achtergevel, zijn op de oude muuren gemetzeld, in de gedaante van vierkante Torens, wier hoogste met een gemeen aan beide kanten afloopend huisdak, en de laagste met een vierkant spits opstijgend wolvedak gedekt is; wordende het gantsche gebouw van een zeer wijden en fraai uitgesneden graft omwaterd: zo als men de afbeelding daarvan zien kan in RADEMAKERS *Kabinet van Nederlandsche Oudheden*, op de zesen-vijftigste Prentverbeelding.

In het Jaar 1747, in den nacht tusschen den 4den en 5den Mei, deed de Heer VAN BERKENRODE, even als toen in *Amsteldam* geschiedde, dit zijn Huis, ter betooninge van de vreugde over de verkiezing van den Heere Prinse VAN ORANJE, tot Stadhouder, illumineeren. Doch niet lang na het uitdoen der lichten, ontstond 'er een hevige brand in hetzelve, die, bij gebrek

aan de noodige hulp, het geheele gebouw in een asch- en puinhoop veranderde. Men schreef, echter, dit ongeval niet toe aan de gemelde Illuminatie, maar aan een onvoorzien geval, veroorzaakt door een gewoonlijke huiskaars. De Heer LESTEVENON deed hetzelve, binnen korten tijd, nog prachtiger dan het voorgaande herbouwen.

Men telt te *Berkenrode* negen of tien Huizen, waaronder een Kerkhuis der Roomschgezinden, die aldaar eene Staatie hebben. De Schout, Secretaris en drie Schepen worden door den Heer VAN BERKENRODE aangesteld. 't Wapen van 't geslacht van dien naam was *een klimmende Leeuw, gevlakt met zilver en zwart, staande op een rood veld.*

BERKHEIDEN, (*Job van*) een vermaard Schilder, geboortig van *Haarlem*. Hij werd tot den Boekhandel opgeleid; doch grooter zucht voor de Schilderkunst hebbende, verliet hij dien handel en koos de kunst, waarin hij ook zeer groote vorderingen maakte. Zelfs voerde hij zijnen Broeder GERARD 'er mede toe aan. JOB overleed in 1693. GERARD verdronk in 1698.

Zie HOUBRAKEN, III. Deel.

BERKHOUDE, of bij verkorting *Berkouw*, en bij anderen *Berkwouwde* genaamd, is een Dorp in *Zuidholland*, onder *Schoonhoven*, in de *Krimpenerwaard*. Het maakt, met *Achterbroek*, ééne Ambachtsheerlijkheid, liggende ten Noord-Westen aan *Gouderak*, ten Noord-Oosten aan *Stolkwijk* en *Zuidbroek*, en ten Zuid-Westen aan *Krimpen*. *Berkhoude* wordt begroot op honderd Morgens Lands, en het getal der Huizen op negen-en-tagtig, benevens één Koornmolen. In het Jaar 1708 werden dezelve meest allen door den brand verteerd, doch veel fraaijer dan voorheen herbouwd. De landbouw en daaglijksche neering maakt het bestaan der Ingezetenen uit. De Kerk (wier Predikant onder de Klassis van *Gouda* behoort) is niet groot, doch heeft een fraai spits Torentje. De Ambachtsheerlijkheid behoort aan den Heer FREDRIK ROBBERT EVERT, Baron *van der Kapelle*, Heere van *Boedelhof*, beschreven in de Edelen en Ridderschap des Graafschaps *Zutphen*. Volgens Aantek. in de *Oudheden van 't Bisdom*

VI. D[l]. pl. II.

ADRIAAN TEDING VAN BERKHOUT, EN ANDERE RAADSHEEREN, KOMEN OLDENBARNEVELD DAAGS VOOR ZYN GEVANGENE: MING DAAR VAN VERWITTIGEN.

tom Utrecht, III. Deel, had *Berkhoude* voorheen een Parochiekerk.

BERKHOUT, een Dorp in *Noordholland*, onder 't Schoutsampt van *Hoorn*, liggende, met deszelfs Ban, ten Westen van *Dampten*, tusschen deezen en die van *Urshem*. Volgens de Lijst der Quohieren, bevat *Berkhout* twaalf honderd Morgens en vier honderd vier-en-zeventig Roeden Lands; het getal der Huizen beliep, in 1749, honderd zeven-en-zeventig. Het Dorp is in een doorgaande streek, zeer wel betimmerd; ook is de Kerk een vrij groot gebouw, behoorende de Predikant onder de Klassis van *Hoorn*. Volgens aantekeningen van VELIUS, in zijn *Chronijk*, deed Hertog FILIPS, in 1426, aldaar eene sterkte opwerpen, die naderhand wederom vernield is. Geduurende de hevige Broedertwisten, en voornaamlijk in het Jaar 1618, was 'er, tusschen de Stad *Hoorn* en dit Dorp, een groot geschil, over een der Predikanten van dien tijd, waarbij het Dorp triumpheerde. (Men zie UITENBOGAART en TRIGLAND.) In 't Jaar 1627, werd de droogmaaking van de *Berkhouter Wiel* of *Meir* aangevangen, waarvan de bedijking reeds eenige Jaaren te vooren begonnen was. Dit Meir bevat een streek Lands van bijna zestig Morgens.

BERKHOUT, (*Adriaan Teding van*) was, in den Jaare 1615, Raad in den Hove van *Holland*. In *Friesland*, en bijzonderlijk binnen *Leeuwaarden*, was, ten dien tijde, groote beweeging, meest aangericht door zulken, die verandering in de Regeering zochten te bewerken. Het ging, in de laatstgemelde Stad, zelfs zo verre, dat toen de tijd der jaarlijksche verandering daar was, de gemagtigden der Burgerij 'er tegen protesteerden; die vervolgens in hechtenis genomen, en niet geslaakt werden, voor dat zij de nieuw aangestelde Magistraat voor wettig erkend hadden; dat, echter, niet zonder veel morring toeging: waarom de Staaten, de Stadhouder en de Gedeputeerden van het Hof verpligt waren, op den algemeenen Landdag, 'er kennis van te neemen, om dien twist te doen eindigen. 'Er werd wel in onderhandeling getreden met de Wethouders; doch men kon de zaak niet eens worden. Graaf WILLEM en de twee Collegiën vonden nodig,

zig van hunne magt te bedienen; en de Algemeenen Staaten zo ten de toenmalige Regeering te handhaven. Dat deeze zig m de zaak inlieten, schreef men toe aan het gedrag der gemeli Regeering, die, vreezende uit het bewind gezet te zullen wo den, haare klagten voor de Algemeene Staaten gebragt had, di door den Advocaat VAN OLDENBARNEVELD, eenen ernstigen Bri naar *Leeuwaarden* deeden afzenden. De Stadhouder van di Provintie, als mede de twee Collegiën, naamlijk dat van de Sta ten en het Hof, begreepen dat hun gezach, in den ontvangene Brief, te veel vernederd was. De Algemeene Staaten dan von den raadzaam, CHRISTOFFEL BIESMAN, Burgemeester van *Nijmegen*, ADRIAAN TEDING VAN BERKHOUT en ADOLF DE WAAL, Hee van *Moersbergen*, naar *Leeuwaarden* aftezenden, om, ware het mogelijk, de verandering der Regeering te verhoeden. Dan deeze Afgevaardigden stonden bij die van *Leeuwaarden* bekend, als den *Remonstranten* toegedaan, en richtten dus niets uit. Tegen het einde des Jaars ontstond 'er zo eene *geweldige* beroerte, dat zelfs de Afgevaardigden voor een bloedbad beducht waren, en dus het bevorderen van hun oogmerk lieten *vaaren*; waarop de Stadhouder en de twee Collegiën de Wethouderschap en de gezwoorene Gemeenten veranderden. BERKHOUT staat mede, in het Jaar 1618, bekend, als een van die, welke, als Raadsheeren, den Heer VAN OLDENBARNEVELD, dien *Edelen Grijsaart*, daags vóór zijne gevangenis, daarvan zouden verwittigd hebben; vindende zij hem zitten op zijn Koelvat, met zijn Stokje in de hand. Men zegt dat 's Lands Advocaat hun antwoordde: *'t Zijn booze menschen;* bedankende, met het ligten van den hoed, de Heeren voor hunne waarschouwing Dat BERKHOUT een zeer vertrouwd vriend van den Heer VAN OLDENBARNEVELD moet geweest zijn, kan worden opgemaakt uit de vreeze, die hij had, wegens één zijner geschriften, door hem, uit *Friesland*, aan den Advocaat gezonden: een geschrift, dat, volgens de eigen woorden van BERKHOUT, te zeer naar vrijheid smaakte. In de *Historie der Rechtspleeging* vindt men, dat het schrift, 't welk zijne bekommering veroorzaakte, hem door ALBERT BRUININK, zijnde één van die, welke de Papieren van 's Lands Advocaat verzekerd hadden, weder ter hand gesteld was geworden.

Volgens *Medegedeelde Berichten.*

BERK-

Berkmeir, in 't *Geestmer* Ambacht, onder het Rechtsgebied van *Veenhuizen*, werd, in 't Jaar 1636, bedijkt. Dit Meir bevat in zig twee honderd vier-en-tagtig Morgens, meest Wei- en Riet-, en zeer weinig Zaailand. Het Dijksbestuur staat aan twee Dijkgraven, met drie Heemraaden, die, bij rondgaande beurten, hunne bediening oefenen.

Berkom, een Dorp in de *Krimpenerwaard*, onder het Baljuwschap van *Zuidholland*.

Berlake, door sommigen verkeerdelijk *Blaake* genaamd. Een kleine en genoegzaam geheel vervallene Schans, staande onder bevel van den Gouverneur van de *Willemstad*. Zij is aangelegd ter beveiliging van den stroom, alwaar de *Dintel* en *Dovaart* zig van een scheiden.

Berlikam, *Berlicum* of *Berlichom*, een der twaalf *Friesche* Dorpen der Grietenij *Menaldumadeel*, in 't Kwartier van *Westergoo*, alwaar weleer de voornaamste Paardemarkt plagt gehouden te worden. Voortijds was het eene Stad, aan Zee gelegen, voerende den naam van *Uitgongh*; vermits de Rivier, door sommigen *Burdo* geheeten, en die *Oostergo* van *Westergo* scheidde, aldaar haaren uitloop in de *Wadden* had. Veelen noemen het tegenwoordig *Belcom*, op welk Art. wij den Leezer herwaarts geweezen hebben. Winsemius spreekt 'er van onder verwisseling van deeze beide naamen; noemende het, bij het verhaal van deszelfs noodlottigheden, nu eens *Belcum*, dan weder *Berlicum*, wanneer hij meldt, dat het eens door een fellen brand (1181) vernield, en door de *Noormannen* (1191) verwoest is geworden. Wij, met anderen, bepaalen ons bij den naam, waarmede wij dit Art. hebben aangevangen, en kunnen 'er van zeggen, dat het thans een heerlijk Dorp is; dat het, door den doortogt, naar *Leeuwaarden*, *'t Bilt*, *Franeker*, *Harlingen*, *enz.* groot ijks bevoordeeld wordt; dat het wel bestraat is, en een fraaije Kerk heeft, door eenen Abt van *Lidlum* gesticht. Groote verbeteringen werden, in 't Jaar 1622, zo aan die Kerk, als aan het gantsche Dorp toegebragt, door den toenmaligen Grietman van *Me-*

Baldumadeel, den Heer TJERK VAN HEEREMA. Zedert weinige jaaren heeft men hier eene geheel nieuwe Kerk gesligt, in de gedaante van eene Koepel, zijnde een fraai gebouw. SCHOTANUS in zijne *Beschrijving van Friesland*, spreekt 'er dus van: Berlicum *een schoon vlek, doordien 't oud Stedeke* Uitkom, (*in 't Latijn* Civitas Exiensis *genaamt*) *daaraan bij accoord verkogt is. De scheiding tusschen beiden is een Pijpken of steene Brugsken. Voor honderd zeventig jaaren hadde 't* Uitkom *nog het recht van Oldermanschap: en dat in het geslachte van* Hemmema, *welke State ligt aan den Dijk op* Bildgrond. *In dit vlek zijn schoone Thuinen en Enterijen. De Roomschgezinden hadden daar voor heen een* Fondatie, *buiten deezen en de Gereformeerden, is aldaar ook een Gemeente der Doopsgezinden, die door twee Leeraaren bediend wordt.* Voorts is dit Dorp in *Friesland* zeer vermaard, door de menigte van Aard- en Aalbeziën, welke aldaar geplukt, en op alle Markten te koop geveild worden.

Zie WINSEMIUS, in en achter zijn *Chronijk*. SCHOTANUS. BACHIENE.

BERLIKOM, of *Berlikum*, een zeer aanzienlijk Dorp in de Meijerij van '*s Hertogenbosch*, onder het kwartier van *Maasland*, niet verre van de Rivier *de Aa* gelegen, zijnde rondom voorzien van Sloten en Woonplaatsen der Edelen. De belasting of Bede, was voor *Berlikom* weleer 185 gl. 3 st. en 3 p. De Staaten van *Braband*, in het Jaar 1525, eene belasting op de haardsteden leggende, moest dit Dorp, ieder half Jaar, 541 guld. 9 st. en 3 penn. opbrengen. In het Jaar 1505 was hetzelve, door den Hertog van *Braband*, voor zekere somme gelds, verpand aan Jonkheer CORNELIS VAN ZEVENBERGEN; 't welk naderhand, door de Staaten van *Braband*, afgelost werd. In het Jaar 1660 verkochten dezelfde Staaten de Heerlijkheid aan Jonkheer AREND VAN THEENEN, echter met behoud der opperheerschappij, 's Lands lasten, 't recht van kwijtscheldding wegens doodslagen, en verjaarde misdaaden, benevens klokkeslag; blijvende dit alles ten behoeve der Domeinen. Naderhand werd het de eigendom van Vrouwe Douariere LE LEU DE WILHEM, geb. Baronnesse NEK VAN ZOR-

ZOELEN, Vrouwe van *Waalwijk* en *Bezooijen*. Behalven de Kerkbuurt, behooren hier onder vijf wijd van elkander verspreide Gehuchten, waarvan *Middelroii* of *Middelrode* en *Kaathoven* de voornaamsten zijn. In *Berlikum* en *Middelroij* beiden staat een Kapel, wordende in de laatste, om de drie weken, door den Predikant van *Berlikum* gepredikt. Digt aan deeze Heerlijkheid ziet men het Kasteel of Huis te *Belkum*.

Zie VAN DER HOUVE, II. Deel, fol. 367. OUDENHOVEN, *Beschrijving van den Bosch*. I. Deel, p. 65 en 89. BACHIENE B, p. 670.

BERLO, (*De Graaf van*) bevond zig, in 't Jaar 1690, benevens den Graaf VAN FLODORFF, in het Dorp *Fleurij*, toen de Hertog VAN LUXEMBURG hetzelve, met de *Fransche* Armee, naderde. Men zegt, dat aan die beide Graaven, door het Staaten Leger, reeds meer dan één teken gegeeven was, om te rug te keeren, en het te langzaam nakomen van deeze order aan de *Franschen* de gelegenheid verschaft had, hen van nabij te volgen, tot aan de linkervleugel van het Staaten Leger, dat aan dien kant gedeeltelijk in flagorde stond, en het te rug te drijven; in welke te rugdrijving de Graaf VAN BERLO sheuvelde.

Zie *Hollandsche Merkurius van* 1690.

BERLOO, een der Ondertekenaars van 't Verbond der Edelen. De geleerde TE WATER is van oordeel, dat hij afkomstig zou geweest zijn uit het Edel *Brabandsch* geslacht van dien naam, 't welk aldaar, in de Dertiende Eeuw, in groot aanzien was, en ook gebleeven is. Dat zijn Edele in die gedachte te meer versterkt, is, de verbintenis van dat geslacht met die van MERODE, MONTOIJE, enz. Jammer is het intusschen, dat al de vlijt, door dien onvermoeiden naspoorder aangewend, tot nog toe vruchtloos geweest is, om ons deezen, zo wel als BERMEL en BERNAN, of BERNAU en meer anderen, nader te doen kennen.

BERN, voortijds een Slot of Ridderhofstede, gelegen op de Rivier de *Maas*, bijna een halve mijl van *Heusden*: door anderen ook wel *Beern* genaamd, zo als men moet afleiden uit het

zeggen van BEKA, die den eigenaar, welken dit Slot, bij erfenisse, was te beurt gevallen, noemde FULCOUT of FULCOLDIS VAN BERN. In 's Lands Geschiedenissen staat hij bekend als een der geenen, die zig met Graaf HERMAN VAN KUIK, tegen Graaf FLORIS bijgenaamd *de Zwarte*, verbonden hadden, en denzelven in *Abstede* (even buiten de *Tolsteegpoort* te *Utrecht*), in het Jaar 1133, ombragten. Graaf DIRK DE TWEEDE *van Holland*, Broeder van FLORIS, vervolgde daarover den Heer VAN BERN, en zou hem zekerlijk gevangen gekreegen hebben, ware hij niet met zijn Paard in de *Maas* gesprongen, en daardoor 't gevaar, dat hem dreigde, ontkomen. De verhaalen van dien tijd zeggen, dat hij, tot dankerkentenis daarvoor, zijn Slot of Ridderhofstede in een Monniken-Klooster deed veranderen; boetende dus, naar zijne gedachten, zijnen begaanen manslag. De Monniken, die daarin gesteld werden, hadden alvoorens hun verblijf in de *Betuwe*, in de Abdij van *Marientwaart*; welke Abdij, door den Graaf VAN KUIK, bij verdrag, mede tot boete van gemelden doodslag, gesticht was. Het Convent van *Fulcoldus* kreeg den naam van de Abdij van *Bern*, zijnde van de Order der *Præmonstrensen*. De eerste Abt was EVERHARD, die overleed 1168. De Abdij bleef in stand tot in den *Spaanschen* Oorlog, geduurende welken zij verwoest werd. De Abt en zijne Monniken begaven zig naar *'s Hertogenbosch*.

Zie GOUDHOEVEN, fol. 14. VAN LEEUWEN, fol. 1307. BEKA *in Andr. van Kuik*.

BERNARD, (*Jacob*) een Man van groote geleerdheid, zo in de Filosophie als Wiskunst, in welke wetenschappen hij ook Hoogleeraar te *Leiden* was. Tevens geen minder Godgeleerde zijnde, was hij Predikant der *Walsche* Gemeente aldaar. Deeze uitmuntende Man was geboren te *Nijon*, in het Jaar 1658. Van zijne jeugd af had hij zig in de gemelde wetenschappen geoefend, en de gronden zijner studie in 't vermaarde leerschool te *Geneve*, onder opzicht der beroemdste Mannen van dien tijd, geleid. In 't Jaar 1679, zijnde het twintigste zijns ouderdoms, werd hij Predikant in 't *Dauphineesche*, welke plaats hij, in 1683, moest verlaaten; begevende zig van daar naar *Geneve*, vervolgens naar

Lau-

Lausane, en voorts naar *Holland*, alwaar hem zijn bloedvriend LE CLERC bij een' man van aanzien aanbeval, die hem te *Gouda* een jaargeld bezorgde. Ter laatstgemelde plaatse in huwelijk getreden zijnde, begaf hij zig naar '*s Gravenhage*, alwaar hij zig onledig hield met het onderwijzen van Jongelingen; predikende ook nu en dan aldaar en in *Gouda*, tot dat hij, in 't Jaar 1705, in de Hofplaats van *Holland*, als *Walsch* Predikant beroepen werd. Wejnig tijds daarna de Hoogleeraar DE VOLDER Emeritus verklaard zijnde, werd BERNARD eerst als Lector, en naderhand, 1712, in de opengevallene plaats als Hoogleeraar aangesteld. Hij verwierf den roem van een beleezen man te zijn, en wel van goede Boeken, waarvan hij zig met vrucht wist te bedienen. Eerst volgde hij den leertrant van DESCARTES, en daarna dien van NEWTON. Ter zijner uitspanninge schreef hij de bekende *Nouvelles de Belles Lettres*; een arbeid, waarmede BAIJLE een grooten lof behaald had. Ook vervaardigde hij eenige *Godgeleerde Verhandelingen*, onder welken arbeid hij overleed in het Jaar 1718. Zijn afbeeldzel vindt men onder die, welke door VAN DER AA zijn uitgegeeven.

BERNARD. (*Abdije van St.*) HENDRIK DE TWEEDE, bijgenaamd *de Grootmoedige*, Hertog van *Braband*, niet min beroemd wegens zijne godvrucht, als menigvuldige overwinningen, had zo dra het Vrouweklooster '*s Hertogendaal*, bij *Loven*, niet gesticht, of richtte, uit genegenheid tot de Orde der *Cistercienfen*, nabij de Stad *Antwerpen*, in de Parochie van *Vremde*, deeze Abdij op; schenkende EGIDUS BERTHOUT, Heer van *Mechelen*, daartoe in den aanvang den grond tot het Klooster te *Vremde*, en naderhand alle zijne Tienden, rechten en goederen ter zelfde plaatse, als mede te *Milighem*, *Broechem* en *Oude* gelegen, uitgenomen de hooge Jurisdictie en zijne leenrechten. De *Brabandsche* Hertog voegde het Dorp *Westhale*, in 't Bosch *Hodonk*, in vollen eigendom daarbij; 't welk deszelfs Zoon en Opvolger, HENDRIK DE ZACHTMOEDIGE, niet alleen bevestigde, maar zelfs nog met nieuwe goederen vermeerderde. In 't Jaar 1246, werd deeze Abdij, door GOZEWIJN DRIJMAN, tweeden Abt van *Vremde*, overgebragt in de Parochie van *Hemexem*, digt aan de *Schelde*, ter plaatse daar dezelve nog heden gezien wordt; wordende de nieu-

 we

we Abdij in 1246 ingewijd. De Kanunniken onderhouden niet alleen hunne Ordesregelen, maar bedienen ook zelfs de Pastorijen te *Loenhout*, *Kapelle*, *Gastelwoude*, *Oudenbosch* en *Hoeve*; ook is hun de Herderlijke zorg over zes Vrouwen Abdijen van hunne Orde aanbetrouwd. Verbazend veel leed dit gebouwd in de binnenlandsche Oorlogen, en bijzonderlijk in het Jaar 1582. Dan, onder het bestuur van JOHANNES VAN MALDEREN, den drie-en-twintigsten Bisschop van *Antwerpen*, werd het, in 't Jaar 1616, weder prachtig opgebouwd, en vervuld met dertien Geestlijken, die tot meer dan zestig aangegroeid zijn. Een ander onheil van brand onderging het gebouwd, in 't Jaar 1672; en het liep aan tot in het Jaar 1717, eer het hersteld werd, in dien luister, waarin het zig nog heden vertoont.

Zie DE ROIJ, *Brabant. Ill.*

BERNARDS, (*Wilmar*) in 't Jaar 1565 Hoogleeraar in het Kerklijk Recht te *Leuven*, was één der drie Godgeleerden, welke, in dat Jaar, aan den Raad van Staaten, volgens hun gevoelen, te kennen gaven, dat ten aanzien van het Ketterstraffen, *de dienst van God, en de welstand van het Vaderland geene verandering gedoogden*, ten ware veelligt omtrent onbejaarden en berouw hebbenden, die men volgens 't Kerklijke recht wat zachter handelen konde.

Zie J. HOPPERUS, *Livr.* II. *Cap.* IV. p. 46.

BERNHESE, een plaatsje in de *Meijerij van 's Hertogenbosch*, welk, in het Jaar 1196, door de Heeren HEESWIJK, aan de Abdij van *Bern* geschonken werd.

Zie OUDENH. *Beschr. van 's Hertogenbosch*, II. Deel, p. 66.

BERNULF, *Bernulphus*, *Bernold*, of op wat wijze zijn naam ook meer geschreven word, werd, in 't Jaar 1027, op eene zeer zonderlinge wijze, de opvolger van ADELBOLD, en dus de twintigste der *Utrechtsche* Bisschoppen. Zo dra gemelde ADELBOLD overleden was, ontstond 'er, onder de Kapittelheeren, een hevige twist, over de verkiezing van eenen opvolger. Staande die oneenigheden, bevond Keizer KOENRAAD DE DERDE zig nu te *Nijme-*

magen, dan te *Aken*, en ook wel te *Keulen*, en oordeelde, om den twist te beslissen, raadzaamst, zig, met zijne zwangere Gemalinne GISELA, naar *Utrecht* te begeeven. Dan, wat gebeurt 'er? De Keizer in het Dorp *Oosterbeek*, op de *Veluwe*, zijnde, overkwam de Keizerin de barensnood. Sommigen verhaalen, dat zij op den weg verloste van haaren Zoon, naderhand Keizer HENDRIK DEN DERDEN, en in het huis van den Pastoor BERNULP gebragt werd. Anderen willen dat zij in het huis diens mans, na dat de Keizer zig reeds te *Utrecht* bevond, van haaren Zoon zou verlost zijn. Dit is ten minsten zeker, dat gemelde Pastoor aan den Keizer de tijding hier van bragt, kort na dat, door de twistende Kanunniken, voor die keer, aan den Keizer de volle magt gegeeven was, om iemand, die hem goeddacht, tot de Bisschoppelijke waardigheid te verheffen. De Keizer, uitermaate vol vreugde zijnde over de tijding, hem door BERNULP gebragt, beschonk den armen Priester met de Bisschoppelijke waardigheid. Gelukkig bij dat alles, dat hij een Man was, die 'er toe geschikt scheen te zijn; zijnde niet ontbloot van geleerdheid, bezittende daarbij een gezond oordeel, en die zig, om te regeeren, tamelijk wel wist te gedragen. BERNULP maakte spoedig vrede met Graaf DIRK DEN DERDEN *van Holland*, tegen wien ADELBOLD, geduurende zijn bestuur, geoorloogd had. Graaf DIRK overleden zijnde, verzocht hij den Keizer, de Kerk van *St. Maarten* aan derzelver recht te willen helpen, en den *Hollander* daaraan doen wedergeeven 't Huis te *Merwede*, *Bodegraven* en *Zwammerdam*, zo als hij voorgaf, aan het Sticht ontnomen. Hij voegde daar bij: *Wanneer zulke schelmstukken en kerkroverijen, in den aanvang niet gestuit, gestraft en gewroken worden, zal naderhand ieder zo veel van de kerklijke goederen aftrekken en na zig sleepen, als hem maar mooglijk is.* Holland *eerst zo klein, heeft zig door dergelijke roverijen groot gemaakt, enz.* Op dit verzoek besloot de Keizer, in 't Jaar 1047, zig naar *Utrecht* te begeeven, van daar in *Holland* te rukken, alles te verwoesten, en het Huis te *Merwede*, met den *Merwestroom*, te bemagtigen, en in handen van den Bisschop te stellen. Dan dit bezit duurde niet lang; want na dat de Keizer vertrokken was, deed Graaf DIRK DE VIERDE den Bisschop zijn gramschap gevoelen, hernam niet alleenlijk

zijn wettig recht op het Huis te *Merwede*, maar liep zelfs, met branden en verwoeſten, het gantſche *Sticht* af. De Graaf wel voorziende, dat de Keizer dit niet ongewroken zou laten, deed alle moeite om hem allomme vijanden te maaken, die hem werk verſchaften, en waarmede hij zig vereende. Dit, echter, verhinderde niet, dat de Keizer, in 't Jaar 1047, wederkwam, en eenige vaste plaatſen in *Holland* innam, waaronder, door L. SCHAFNABURGENSIS, genoemd worden, *Flaterdinge* of *Vlaerdingen* en *Rhijnburg*; wordende, door den aannaderenden winter, verhinderd, meer overwinningen te maaken. KOENRAAD DE TWEEDE, gelijk ook zijn Zoon HENDRIK DE DERDE, deeden, van tijd tot tijd, groote giften aan deezen Bisſchop. HENDRIK ſchonk aan hem, of liever aan *St. Maarten*, niet alleenlijk een aanzienlijk deel van 't Land van *Drenth*, maar daarenboven veele goederen in *Friesland*, tusſchen de *Lauwer* en de *Eems*, en geheel *Groningen*; waardoor ſommigen hebben willen verſtaan, als of de Stad *Groningen*, met alle haare rechten en eigendommen, daardoor zoude zijn weggeſchonken aan de Kerk van *Utrecht*. Dan, UBBO EMMIUS onderrecht ons hier van beter, als hij zegt, dat daardoor alleenlijk verſtaan moet worden, *een Landgoed*, dat Keizer HENDRIK om of nabij *Groningen* bezat, benevens andere Heerlijkheden. Ook zijn 'er, die, ten aanzien van *Drenth*, hierdoor geheel *Drenth* en *Twenth*, met Tollen, Munten en den aankleeve van dien verſtaan. De Giftbrief willen zij dat getekend zou zijn te *Utrecht*, Ao. 1040. Zes Jaaren daarna kreeg hij, tot een geſchenk, de Stad *Deventer*: ook *Amelanden*, (waardoor *Amelande*, geleegen aan den *Yſel*, niet verre van *Deventer*, moet verſtaan worden,) welke gifte aan de *Utrechtſche* Kerk, door anderen, op het Jaar 900 geſteld wordt. Onze oude Kronijk ſtelt die van *Deventer* en *Ameland* op 1046, en die van *Drenth* op 1047; ſchoon de Schrijver daarvan te voren gezegd had, dat Bisſchop RATBOUD, overleden in 't Jaar 917, van Keizer LUDOVICUS en Koning KAREL *van Frankrijk*, de bevestiging van *Deventer* en *Thiel* verworven had. Dan, men dient hierbij aantemerken, dat *Deventer*, benevens andere Steden en Landen, meermaalen in oude tijden vervreemd, en van den eenen op den anderen overgegaan zijn, en nu eens na weinige, dan weder na veele Jaaren,

doo̧r

door de Keizers, die het ligt viel te geeven, aan de Bisschoppen geschonken werden; zo dat het zeer mogelijk is, dat ook in 1046 dergelijke schenkaadje gedaan is.

BERNULP, als Bisschop, heeft binnen *Utrecht* zijnen naam vereeuwigd, door het stichten der twee Kollegiaale Kerken, als die van *St. Pieter*, en van *St. Jan Baptist*; en ook binnen *Deventer*, door de *St. Lebuines Kerk*, daar hij de Kanunniken, uit *St. Salvators Monster* te *Utrecht*, in plaatste. Hij overleed, na een bestuur van zeven-en-twintig Jaaren, Ao. 1054; hebbende, geduurende dien tijd, de regeering van zeven *Roomsche* Pausen beleefd. Na zijne begravenis, die geschiedde in de gemelde *St. Pieters Kerk*, werd hij gevolgd door WILLEM VAN GELDER. In 't *Batavia Sacra* vindt men van 's Mans leven, en van de mirakelen na zijn' dood, gemeld.

Zie VOSSIUS, *Jaarboeken*. *Oude Holl. Chronijk*. GOUDHOEVEN. WINSEMIUS. VELDENAAR. *Bat. Sacra*, I. Deel, bl. 650 tot 657.

BEROALD, ook wel *Bertoald*, *Berwald* en *Berthold* genaamd, was de naam van hem, die, in oude schriften, als de vierde Koning van *Friesland* bekend staat, en die zijnen Vader RICHOLD, in 't Jaar 570, gevolgd was. Sommigen maaken zijnen tijtel nog hooger, en noemen hem Koning der *Saxen* en *Friezen* bewesten het *Vlie*; daar anderen alleenlijk gewaagen van de *Saxen*, naamlijk van de *Nederfaxen*, waarvan MELIS STOKE, in zijn *Rijm Chronijk*, zegt:

Die Nedersassen heeten nu Vriesen;

wordende, in dien tijd, de *Friezen*, door de *Franken*, doorgaans *Saxen* of *Sassen* genaamd; waarvan men zelfs bij MEZERAIJ, een veel jonger Schrijver, het bewijs vinden kan, en bijzonderlijk als hij van oude zaaken gewag maakt. Voor min Historiekundige Leezers mag dit wel ter waarschouwinge aangetekend worden. Veel verschil is 'er onder de Schrijvers, over de benaming van deezen BEROALD, Koning, of Hertog (gelijk wij hem liever noemen) der *Friezen*. SCHOTTANUS noemt hem Hertog of Koning,

bewesten het Flie. WINSEMIUS zegt: *sommige Schrijvers noemen hem* Hertog van *Saxen.* Zo ook MEZERAIJ, die hem noemt BERTOUL, Hertog der *Saxen*: anderen weder noemen hem BERTHULD. Zijn naam mag geweest zijn zo hij wil, hij was der *Friesen* opperhoofd. In *Frankrijk* regeerde, ten zijnen tijde, Koning CLOTARIUS DE TWEEDE, en zijn Zoon DAGOBERT in *Austrasie.* De eerste *Friesland* aan alle zijden zoekende te verkleinen, was zulks voor BEROALD ondraagelijk, die daarom tegen hem ten strijde optrok. RITZARD, die Hertog der *Friezen, over 't Vlie*, was, kwam hem ter hulpe. DAGOBERT toog, met een groote magt, over den *Rhijn* tot aan de *Wezer*, alwaar een hevig gevecht voorviel. BEROALD, die op DAGOBERT in persoon los ging, sloeg hem den Helm af, en te gelijk een lap van den huid zijns hoofds. DAGOBERT, na dat hij door de zijnen uit dien uitersten nood gered was, zond het bericht van zijn verlies aan zijnen Vader CLOTARIUS, die, met veel volks, niet verre van daar lag; om het gevaar zijns Zoon spoedig te herstellen toeschietende, werd hij, met groot gejuich, in het Leger van DAGOBERT ontvangen. BEROALD werd hier van, door zijne Verspieders, in der haast onderricht; doch hij spotte daar mede, vermits hem verkeerdelijk bericht was, dat CLOTARIUS reeds overleden was. De *Wezer* maakte eene scheiding tusschen de beide Legers. Der *Franken* Koning vertoonde zig, om BEROALD van zijne verdoolde meening te geneezen, aan den oever van de Rivier, ontdeed zig van zijnen Helm om zijn koninglijk lang Hair te doen zien, ten bewijze dat hij nog in leven was, waarop BEROALD zig dus onbescheiden deed hooren: *Gij oude grijsaart en doode hond! bent gij daar? hoe komt gij van den dooden weder hier, om met de levendigen te vegten?* Over welke woorden de oude Koning zig zodanig vertoornde, dat hij terstond met zijn Paard over de *Wezer* zwom, wordende van de zijnen, niet zonder groot gevaar, gevolgd. De *Friezen* dus onverwachts aangevallen zijnde, kreegen eene zwaare nederlaag. CLOTARIUS, als woedende op hunne slagorde indringende, viel op BEROALD aan, doorstak of doorschoot hem met een pijl, hieuw hem het hoofd af, dat hij op den spits zijner lanze stak, en dus in 't Leger bragt. De *Friezen* hunnen aanvoerder missende, namen, in groote verwarring, de vlucht.

De

De *Franken* vervolgden hunne overwinning, en verwoestten het gantsche land, vermoordende alles wat hun voorkwam, en de lengte van het zwaard des Konings, volgens deszelfs bevel, overtrof. Dit moet gebeurd zijn in het Jaar 628 of 630. Hij werd opgevolgd door zijnen Zoon ADGILLUS, den eersten van dien naam.

Dat dit verhaal hoofdzaaklijk met de waarheid overeenstemt, is uit veele geloofwaardige Schrijvers genoegzaam zeker. Maar het is bekend, dat omtrent de tijdrekening van BEROALD veel verschil onder de Schrijvers plaats heeft; men kan daar bij voegen, dat het geen de *Friesche* Chronijkschrijvers, aangaande zijn geslacht, vertellen, vrij verdacht aan ieder oordeelkundigen moet voorkomen. Zij verhaalen, dat deeze BEROALD een Zoon en Opvolger geweest is van RICHOLD DEN TWEEDEN, die de derde Hertog of Koning (zo als zij hem noemen) van *Friesland* geweest is; zeggende zij verder, dat BEROALD aan het Rijk gekomen was, door benoeming van Koning AURINDULUS, die zonder kinderen overleed: bepaalende voorts zijne heerschappij tot het gebied over *Westfriesland.* Vijf-en twintig Jaaren daarna zou hij zijnen Vader RICHOLD, in de regeering over *Friesland*, beoosten het *Flie*, gevolgd zijn, 't welk zij stellen geschied te zijn in 't Jaar 533; waarvan, echter, de ongerijmdheid zo klaar als de dag blijkt. CLOTARIUS overwon, gelijk wij gezien hebben, BEROALD in 628 of 630. Dit zo zijnde, en indien hij, in 533, zijn' Vader opgevolgd is, hebbende toen reeds vijf-en-twintig Jaaren geheerscht, zou daar uit volgen, dat hij oud was zeven Jaaren, toen hij de regeering aanvaardde, en honderd zeven-en-twintig, toen hij van CLOTARIUS overwonnen werd; zekerlijk een veel te hooge ouderdom voor zulke wakkere krijgsbedrijven. Anderen, om dit te verbeteren, stellen zijne regeering begonnen te zijn in 't Jaar 570; dan, het geen zij van dien Oorlog verhaalen, is niet alleen fabelachtig, maar wederlegt zig zelven. Een enkel staaltje uit SOETEBOOM zullen wij tot een voorbeeld hier bij voegen. Deeze verteit dat BEROALD twee Zoonen had, ADGILLUS en HARKE; dat hij den laatsten deed dienen, eerst onder den Hertog van *Braband*, daarna onder CLOTARIUS, en eindelijk in *Schotland*, daar hij door de *Franken*, die hem haatten, omgebragt werd. CLOTARIUS dus den

den voornaamsten hinderpaal uit den weg genomen hebbende, zond zijn' Zoon DAGOBERT naar *Westphalen* en *Engeren*, (bij hem *Friesche Landschappen* genaamd) om, onder voorwendzel van de *Friezen* te bekeeren, den Oorlog tegen hen te voeren. Deeze Volken hem slag leverende, werd DAGOBERT NB. niet door BEROALD, maar door Held IGLO GALAMA zodanig getroffen, als hier boven verhaald is. CLOTARIUS, om het ongeval zijns Zoons te wreeken, valt daarop in *Westergo*, daar BEROALD hem met een Heir ontmoette, doch tot zijn ongeluk geslagen werd. Bij dit verhaal komen de *Saxen* in geene aanmerking, niettegenstaande zij door allen, die der waarheid hulde doen, als de voornaamste Oorlogvoerende partij beschreven worden. Dan dit is een eigenschap van al zulke Romanschrijvers als SOETEBOOM, om alle doorluchtige daaden op hunne oude *Friesche* Helden toetepassen: waarom zij met recht verdienen, op den rol der Historieschrijvers doorgeschrapt te worden.

Zie SCHOTANUS, *Chronijk van Friesland*, fol. 47. WINSEMIUS, *Chronijk*. NEANDER, *Antq.* p. 121. MEZERAIJ, I. Deel, p. 95. A. BROUWER, *Chronijk*, p. 131, 171. PICART, *Antiq. van Drenthe*, p. 156 tot 158. SCHARLENSIS, *Chronijk*, bl. 34. *Aade Friesche Terp*, bl. 47. SOETEBOOM, *Op- en Ondergang van Staveren*, bl. 47.

BEROALDUS, (*Jansz.*) was, volgens het verhaal van P. OPMEER, een man van onbesprooken gedrag en wandel, en Kanunnik in den *Briel*. Hij bezat ten zijnen ongelukke een Huis in eigendom, belendende aan dat, waarin de bijzit vân den Steevoogd D'AUMALE woonde, die het met geweld hebben wilde; doch BEROALDUS hem hetzelve niet willende afstaan, werd hij 's nachts van zijn bed geligt en aan den galg gehangen. De ongelukkige te sterk om hulp roepende, werd, half levend en half dood, onder de aarde gestopt.

Zie *Katholijk Martelaarsboek*, in de Voorreden.

BERONICIUS, (*P. J.*) een Man, zeer vermaard, zo door zijne uitmuntende gaven in de Dichtkunst, als door zijn slegt ongeschikt zedelijk Charakrer. Hij leefde in *Zeeland*, in 't midden

der

der Zeventiende Eeuw. Allen, die hem gekend hebben, hebben zig over zijne bekwaamheid verwonderd. De *Fransche*, *Engelsche* en *Italiaansche* taalen sprak hij meesterlijk; de *Latijnsche* verstond hij zo volmaakt, dat de beroemde GRONOVIUS schroomde daarin met hem te spreeken. De *Griekse* taal verstond hij volmaakter dan een gebooren *Griek*. Hij bezat de bekwaamheid, om alles wat hem voorgezegd werd, terstond in Versen te brengen; waarvan hij menigmaal, met de *Hollandsche* Couranten, bewijzen gegeeven heeft. HORATIUS, VIRGILIUS, JUVENALIS, een groot gedeelte van CICERO, de beide PLINIUSSEN, HOMERUS en eenige Comediën van ARISTOPHANES kende hij van buiten, en daar uit opzeggen, al wat hem gevraagd werd. Wanneer hem de lust beving, om een vers te maaken, geraakte hij doorgaans in eene sterke beweeging, veranderde van gezicht, zidderde en beefde, en sprak zijne versen zo vlug uit, dat de bekwaamste Schrijvers werk had hem te volgen.

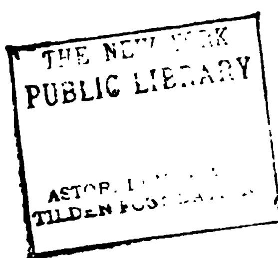
Vraagt men, waar deeze zeldzaame Man, wiens wedergaê nooit gevonden geweest is, geboren was, of wie zijne Ouders geweest zijn? zulks is en blijft een raadzel, dat nog niemand heeft kunnen oplossen. Hem zelven gevraagd wordende, waar zijn Vaderland was? antwoordde hij: *waar 't mij welgaat*. Dit weet men, dat hij Jaaren lang in *Engeland*, *Frankrijk* en de *Nederlanden* heeft rondgezworven, als een Schoeijer, die, even als BIAS, alles wat hij bezat, met zig droeg. Dikwijls werd hem gezegd, dat hij de plaats eens Hoogleeraars waardig was; maar dan was het antwoord: *dat hem zulk een afgezonderd en in het stof wroetende leven niet behaagde*. Het afbeeldzel van BERONICIUS, in een letterschilderij, nagebleeven, vertoont hem als een klein, zwartzwart, dik, rond mannetje, oud en slordig gekleed. Wanneer men zijn bedrijf of hanteering nagaat, zal men moeten gelooven dat die schilderij echt is. Veeltijds won deeze gadelooze Dichter den kost met schoorsteenveegen, met schaaren en messen slijpen, of verrichtte iets anders, dat morsig was, en geene verdiensten aankondigde. Dit was de lust en het leven van hem, die zig om voedzel en dekzel weinig bekommerde, en wien het onverschillig was, hoe hij gekleed ware; ten spreekwoord hebbende: *dat de Natuur met weinig te vreden was*. Anders dacht hij

hij ten opzichte van den drank; zijnde zijne gewoonte, wanneer de lust tot letteroefeningen in hem slapende was, veele dagen achter één, in de gemeenste kroegen, onder het slechtste soort van volk, met den neus in 't glas te zitten, en zijnen drinklust bot te vieren. In zulk eene vlaag van dronkenschap eindigde hij ook zijn leven; hij werd te *Middelburg*, in een modderfloot, dood gevonden. Den geleerden Heer A. BORREMANS, die zijn leven in het Latijn beschreven heeft, gaf dit aanleiding tot het maken van het volgende Grafschrift:

Hier ligt een wonderlijke Geest,
Die leefde en stierf, gelijk een Beest.
Hij was een misselijke Sater:
Hij leefde in Wijn, en stierf in Water.

De naam van BERONICIUS is vereeuwigd door zijn *Georgarchontomachia enz.*, dat is: *Boeren- en Overheids-strijd*, en eenige andere Gedichten. De *Boerenstrijd* is een verhaal van den aanval der Boeren op *Middelburg*, de Hoofdstad van *Zeeland*, in het Jaar 1672, waarvan men het verhaal vindt bij VALKENIER, in zijn *verward Europa*, en bij WAGENAAR, *Vaderlandsche Historie*, XIV. Deel, bl. 218 en 219. P. RABUS gaf daar van een vrije vertaaling uit, in 't Jaar 1691; in 1711 werd daar van een andere doch zeer gebrekkige vertaaling uitgegeeven te *Vlissingen*, een derde te *Leiden*, in 1728: de eerste werd voor de beste gehouden. In 1766 kwam, uit hoofde van de zeldzaamheid der vertaaling van RABUS, een nieuwe, door J. B., te *Goes* en *Middelburg*, in gr. 8vo ten voorschijn, versiert met plaatjes van den kunstrijken Heer S. FOKKE, zo als die van RABUS met plaatjes van LUIKEN voorzien is.

BEROUW, (*'t Huis van*) stond, voor omtrent dertig Jaaren, in de Grietenij *Ferwerderadeel*, niet verre van 't Dorp *Hallum*. Voormaals droeg het den naam van *Jongstal*, naar deszelfs Stichter, die, meer dan zijn vermogen strekte, 'er aan vertimmerd had, en dus van hartzeer stierf: waardoor het dan deezen naam kreeg. In later tijd voor een Spookhuis vermaard zijn-

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

PETRUS BERTIUS.

zijde, wilde niemant het bewoonen, en werd dus, als onnut, gesloopt.

BERTIUS, (*Petrus*) werd, op den 14den November des Jaars 1565, geboren te *Beveren*, een Dorp in *Vlaanderen*, op de grenzen der Bisdommen van *Yperen* en *Brugge*; naderhand werd zijn Vader Predikant te *Rotterdam*. Op den ouderdom van pas zeven Jaaren werd BERTIUS naar *Engeland* gezonden, om zig, in eene der Voorsteden van *Londen*, in de *Latijnsche*, *Griekſche* en *Fransche* talen te doen onderwijzen. In 1577 ontboden zijne Ouders hem te rug naar *Holland*, en plaatsten hem op de nieuw opgerichte Academie te *Leiden*, alwaar hij zig in de *Hebreeuwsche* taal, Welsprekendheid en Godgeleerdheid oefende. Van LIPSIUS genoot hij het onderwijs in de Historiën, en van B. VULCANUS in de *Griekſche* taal, schoon hij zelf eenige Jongelingen daar van de eerste beginzelen leerde, onder opzicht van den Rector N. STOCHIUS. In 1582 verliet hij *Leiden*, en onthield zig nu in deeze en dan in geene Stad van *Holland*, om de jeugd te onderwijzen. In 1589 weder te *Leiden* komende, werd hij Rector der *Latijnsche* Schoole aldaar. In 1591 vertrok hij, met zijn ouden Meester LIPSIUS, naar *Duitschland*, met voorneemen om te *Heidelberg* te verblijven; dan 'er de lucht niet kunnende verdragen, trok hij naar *Straatsburg*. Door 's Lands Staaten en Curatoren werd hij, twee Jaaren daarna, verzocht te *Leiden* te rug te komen, om de Boekzaal der Hooge Schoole in orde te brengen. Op deeze zijne terugkomste reisde hij door *Bohemen*, *Silezien*, *Polen* en *Pruisſen*. In 1595 deed hij, bij RAPHELINGIUS, te *Leiden*, drukken, een Lijst of Catalogus der Bibliotheek, onder den tijtel van *Nomenclatio Bibliothecæ Academiæ Lugduno Batavæ*, met een' berigt van derzelver orde en gebruik. Hij was de eerste geweest, die dezelve in orde gebragt heeft; welke orde, volgens het zeggen van V. ANDREAS, door de Curatoren werd vastgesteld, dat onderhouden zoude worden. BERTIUS begaf zig in den echt met de Dochter van JOH. CUCHLINUS, den eersten Regent van het nieuw opgerichte Staaten Collegie, en volgde in dat ampt zijnen Schoonvader, in het Jaar 1600. Daar zijn 'er, die zeggen dat BERTIUS dit ampt had afgeslagen; en ook an-

anderen, die zeggen dat hij zig tot hetzelve onbekwaam gemaakt had, door zijn boek *over den afval der Heiligen*, door hem uitgegeeven, onder den tijtel van *Hymeneus Desertor sive de Sanctorum apostasia problemata duo*, dat is: *Hymeneus de Verlaater*, of *twee vraagstukken van den afval der Heiligen*, en dat hem daarom, van hooger hand, gelast was, zig van zijn ampt te ontslaan. In de eerste vraag beweerde BERTIUS, *dat een Rechtvaardige zijne Rechtvaardigheid kan verlaaten*; en in de tweede, *dat de verlaatene Rechtvaardigheid echter eene waare Rechtvaardigheid geweest zij*. De gemaatigdsten zeiden, dat de Schrijver daarmede genoeg te kennen gaf, dat hij den Paus in het hart had. Doch vinniger voer de Theologische Koning JACOBUS tegen hem uit, zeggende die Vorst, in zijne verklaaring aan de Staaten, *dat de tijtel van dat Boek alleen den Schrijver het vuur waardig maakte*; noemende het *Godlasterlijk, en den Schrijver een Atheist; beklaagende zig, dat* Bertius *de stoutheid gehad had, een exemplaar gantsch en nieuw als een geschenk aan den Aartsbisschop van Canterburij te vereeren, verzelt van eenen Brief, waarin hij zig niet geschaamd had zo grovelijk te liegen, en staande te houden, dat zijne ketterijen, in 't voorsz. boek begreepen, overeenstemmen met de Religie en Belijdenis der Kerke van Engeland.* Zonder BERTIUS te verontschuldigen, kan men niet voorbij te melden, dat de Koning van *Engeland* doorgaans te spoedig gereed was om de menschen te doen verbranden. Andere moeijelijkheden veroorzaakte BERTIUS zig zelven, met het doen zijner Lijkrede, op den overleden Hoogleeraar JACOBUS ARMINIUS, waarvan wij ons op het Art. van dien Man bediend hebben. Na het nederleggen van 't Regentschap, werd hij, echter, in het Jaar 1615, tot Hoogleeraar in de Zedekunde aangesteld.

BERTIUS was, zo als bekend is, niet alleen den leertrant van ARMINIUS toegedaan, maar hij werd zelfs beschuldigd verder gegaan te zijn dan de *Remonstranten*; en zulks werd hem beweezen uit zijn *Diatribe de fide Justificante*, tegen PISCATOR, en uit zijne *Thesis de Theologia oculta & revelata*. Een zijner hevigste tegenstanderen was zijn behuwd Broeder FESTUS HOMMIUS.

Ge-

Geduurende de zitting der *Dordsche Sijnode*, hield BERTIUS zig stil en als geheel onzijdig; maar zo spoedig hij vernam dat de *Remonstranten* veroordeeld waren, trachtte hij zig bij de triumpheerende partij te voegen; doch deeze wilde hem niet aanneemen, voor en aleer hij openbaare herroeping van zijne schriften gedaan had, waartoe hij niet konde besluiten.

BRANDT maakt gewag van eenen Brief van EPISCOPIUS, waarin hij zegt: *dat de Remonstranten in jaaren en dagen geen gemeenschap met hem gehouden hadden.* Bertius *had hun, en zij hem geschuwt: Zij vonden iets in zijnen aart, dat hun mishaagde.* BERTIUS werd dan voor de Sijnode gedagvaart, alwaar F. HOMMIUS voorzitter, en hem in alles tegen was. Men eischte van hem wederroeping van zijne biervoorgemelde schriften, om dat hij daarin zig zeer zwaar tegen de Leer der *Gereformeerden* vergreepen had, met belofte dat hij na die herroeping zig met de Kerk kon verzoenen. Na veele tegenstribbelingen was zijn antwoord: *Ik ben noch* Ariaan, *noch* Sociniaan, *noch* Mahomedaan, *maar een* Christen. *Wat den staat der Kerken dezer Landen aangaat, daarin kan 't kaf de overhand krijgen, en ik wil geen kaf voor koorn aanneemen.* Daarop werd hem voorgehouden, dat hij zijne gedaane belofte, *van de jeugd volgens de formulieren te onderwijzen*, niet nagekomen had; waarop hij antwoordde, *dat hij als Regent de wetten van 't Theologiesch Collegie naar gemoede had gehandhaafd; dat hij in 't zelve niet veel dartele dagen gehad had, dat hij studeerde, vastte en bad, als anderen zig vermaakten, en dat hem, geduurende zijn leven, niets vrolijkers gebeurd was, als de ontslaging van 't Regentschap.*

Op de vraag, *of hij bij de Confessie en Catechismus gebleven was, dan of hij de Jeugd iets anders had onderrecht?* was zijn antwoord: *dat eenige dingen in de Confessie niet zo klaar waren uitgedrukt, dat hij in die dingen iets voor zig zelven had vastgesteld, doch met vrijheid voor de Jeugd, om anders te gevoelen.*

Om de vraag, *welke die dingen waren?* antwoordde hij, *zulks nu niet te weten, maar verzogt vrijheid zijne papieren te haalen;* verklaarende vervolgens, *bij zijne stellingen, wegens de*

mogelijkheid van den afval der Heiligen, te volharden, wijl de geheele oudheid daar mede overeenkwam. Dat hij ook *de vijf Artikelen der Remonstranten* aannam, maar die misschien anders zou verklaaren, en dat mogelijk geen twee *Remonstranten* die eveneens zouden uitleggen. Verder klaagde hij, dat in het uitgeeven van zijne *Diatribe*, waarin bevonden was, dat hij verder gegaan was dan de *Remonstranten*, ter kwader trouw gehandeld was; doch erkende echter het gevoelen der *Rechtvaardigmaaking*, zo als het daar was uitgedrukt. Op de vraag, of hij zijne feilen zou willen verbeteren, en de Sijnode voldoening geven? was zijn antwoord, dat men hem eerst moest onderrechten; want hem onbewust was, zig ergens in verlopen te hebben. Waarop hem door de Sijnode *het H. Avondmaal ontzegt werd: en besloten dat de Kerkenraad van* Leiden *zoude arbeiden om hem beter te onderregten, en zo hij die onderregting niet aannam, dat als dan de kerklijke Censure verder bij trappen aan hem zoude geoefent worden, tot de excommunicatie toe, welke zoude werden uitgesteld, tot de naaste particuliere Sijnode, enz.*

Bertius vraagde hierop, of de Sijnode voornemens was, alle de geenen, die de *vijf Artikelen der Remonstranten* toestemden en omhelsden, van het Avondmaal te weeren? Dan hem werd geantwoord, dat zijn vonnis berustte op zijne gevoelens, boven de *vijf Artikelen* gaande; waarop hij uitborst: *Nu mag ik zeggen, den dag beleefd te hebben, dat iemand van de tafel des Heeren word afgebannen, om een gevoelen, dat van de geheele oude Kerk voor goed gekend is. Ik kan niet begrijpen dat de magt der sleutelen zig zo ver uitstrekt*; klaagende voorts, dat hij zijne zaak onbereid en al te kort had moeten verdedigen. Met die woorden vertrok hij, volgens de Sijnodale Acte, van daar.

Kort daar na geschiedde te *Leiden* de bekende afzetting der Hoogleeraaren, die van 't gevoelen der *Remonstranten* waren. Bertius verhaalde naderhand, in zijne Oratie te *Parijs*, dat de *Leidsche* Sijnode te wege bragt, dat hij uit zijn Ampt gesloten werd; ook dat hem verboden werd, eenige jongelingen in zijn huis te onderwijzen, in de kost te ontvangen, eenige Collegien te houden, of het geringste onderwijs te geeven, schoon hem de Prins van Oranje (zo als hij zeide) beloofd had, om zijn verschil

schil met de Sijnode, geen 't minste nadeel te zullen lijden; en dat die Prins, als wetende dat hij, om buiten dien middelen van bestaan te vinden, zig in groote benaauwdheid bevond, voor hem gesproken had.

Zijne afzetting, in het Jaar 1619, geschied zijnde, begaf hij zig vlijtig bij de Contra-Remonstranten ter Kerke, schoon hem wel bewust ware, dat hij, zonder herroeping, op geen herstel te hoopen had. Door een zeer ernstig smeekschrift aan de Staaten van *Holland* verzocht hij een geringen onderstand voor zijn talrijk huisgezin; maar hetzelve werd afgeweezen. Zig dan in de drukkendste omstandigheden bevindende, was hij genoodzaakt, elders troost te zoeken. Het jaar te voren was hem, op bevel van Koning LODEWIJK, een jaargeld toegelegd, met den tijtel van *Koninglijke Aardrijksbeschrijver*, op voorwaarde dat hij eene beschrijving van *Frankrijk* zou zamenstellen. Een jaar wedde was men hem aldaar schuldig; hij begaf zig derwaarts, om dezelve te ontvangen, maar vond meer verhindering dan hij vermoed had. De Predikanten van *Parijs* weigerden hem het Avondmaal. De *Sorbonne* beloofde hem een Hoogleeraarsplaats, mids hij *Roomsch* werd. Zonder middelen van bestaan, van den eenen kant voor 't hoofd gestooten, en van de andere zijde allen aanbod missende, nam hij het besluit om voor koorn kaf te ontvangen, en die partij te omhelzen, die hem lichaamlijk voedsel beloofde. Hij ontving, op den 25sten Junij des Jaars 1620, binnen *Parijs*, het Sacrament, naar de wijze der *Roomsche* Kerke, na dat men hem alvoorens eenige geheime artikelen en beloften had doen ondertekenen. Dien zelfden dag begaf BERTIUS zig, met een droevig gelaat, bij den Ambassadeur van den Staat, zijnde toen de Heer G. VAN BOETZELAAR, Heer van *Langerak*, aan wien hij den stap, door hem gedaan, met een vreemd gelaat verhaalde, zeggende daar toe niet alleen bij gelegenheid der verschillen tusschen de *Remonstranten* en *Contra-Remonstranten*, bewogen te zijn geweest, maar dat hij zulks hoofdzaaklijk had gedaan, *om dat de Sijnode van Leiden hem had verstoten, en het Avondmaal ontzegd, en gedreigd geheel aftesnijden en te excommuniceeren*. De Heer Ambassadeur, ondersteund door den Predikant DU MOULIN, deed alles wat mogelijk was, om hem

weder te rug te doen keeren, maar te vergeefsch. BERTIUS schreeuwde onophoudelijk over de Proceduuren, en inzonderheid over de harde bedreigingen zijns Zwagers en Vrienden, en gaf voor, niets vreemds gedaan te hebben, met zig te herstellen in de oude en eenige waare Kerk, door de gantsche Wereld verspreid, hoopende dat meer anderen zijn voorbeeld wel haast zouden volgen.

BERTIUS, die, zo als wij gezien hebben, reeds sedert lang zig van de *Remonstranten* afgezonderd had, deed hun, echter, met deezen stap geen voordeel, vermits veele onbezonnene oordeelaars hun allen met hem gelijk wilden stellen. NICOLAAS JANSZ. VISSCHER, bekend onder de liefhebbers der Nederlandsche Prentkunst, was, ten dien tijde, Diaken en Ouderling der Gereformeerde Kerk te *Amsteldam*. Deeze meende zekerlijk zijne geloofsgenooten dienst te doen, met de uitgave van een nog onder ons bekende Prent, die ten opschrift had, *'t Arminiaansch Kaproen*; verbeeldende deeze spotprent (die een Man, in kerklijke bediening zijnde, weinig eer aandeed) BERTIUS met een Paternoster in de hand, knielende voor de Hostie; de Onzijdigheid onder de gedaante van een Weerhaan; den verkeerden IJver in de gedaante van een Monnik, met steile Ezelsooren; en de Begeerelijkheid, met eenige beurzen in de hand, zettende hem den Kaproen of gekskap op 't hoofd. Daarboven ziet men den geest der dwaaling, in de gedaante van een Uil; in 't verschiet BERTIUS, ontvangende den Ouwel, en in Procesſie gaande; ter zijde ziet men Boeken, enz. zijnde verder voorzien van een onderschrift, ter verklaaringe der zinnebeelden, in lamme kreupele versen, niet min aanstootelijk voor de *Remonstranten*, (die daarin meer vuilaartig dan geestig doorgehaald worden) dan voor BERTIUS, en allen, die gelooven dat 'er andere middelen vereischt worden, om de dwaalenden te recht te brengen. Deeze prentverbeelding behoort mede onder de zeldzaamen van dien tijd.

Den 20sten October van het laatstgemelde Jaar, werd BERTIUS tot Hoogleeraar der Welsprekenheid, in 't Collegie van *Boncour*, aangesteld. De *Zuid-Hollandsche* Sijnode, in de maand Augustus te vooren, te *Gouda* vergaderd zijnde, besloot, op het verzoek zijner Vrienden, dat men hem nog drie maanden tijd zou gee-

geeven, en intusſchen door de Predikanten van *Parijs* zien te winnen. Zijne Vrienden gaven voor, dat hij zijner zinnen niet wel magtig zijnde, het kwaad meer uit krankzinnigheid, dan met een rijp oordeel gedaan had. Dan alle vermaaning vruchtloos zijnde, werd, op Paaschdag van het volgende Jaar, de Excommunicatie, in de Kerk te *Leiden*, ten aanhooren van de Gemeente, tegen hem afgekondigd. Hij overleed in de maand October des Jaars 1629, te *Parijs*, en werd in 't Klooster der *Ongeſchoeide Karmelieten* begraaven. Zijne ſchriften, buiten die, welke boven gemeld zijn, vindt men aangeweezen bij A. VALERIUS en FOPPENS, en zijne afbeelding gaat onderſcheidenlijk in prent uit.

Zie MEURSIUS; VAL. ANDREAS; SWEERTIUS; BAUDART, I. Deel, p. 58. ORLERS, *Beſchrijving van Leiden.* G. BRANDT, *Reform.*, I., II. en IV. Deel.

BERTRADA, vermaard door haare dapperheid, was de Gemalin van Heere GIJSBREGT VAN IJSSELSTEIN; zie IJSSELSTEIN.

BERUM, een der *Frieſche* Dorpen, ook weleer *Beruin* genaamd, en door den *Dollart* verſlonden.

BERUM, ook wel *Bierum*, een Dorp met een Parochiekerk, zijnde een oud Dorp, in *Groningerland* en *Fivelingo*, digt bij den Zeedijk en bogt van *Wattum*, waaromtrent weleer een hoornwerk lag, om den mond van de *Eems* te dekken. De Kerk, zo wel als het daarbij gelegen Slot *Lutinga*, is zeer oud; doch het laatstgenoemde is, door de eigenaares, voor eenige Jaaren, van den grond opgehaald en merkelijk verbeterd. De Vrouw van *Lutinga en Berum* heeft het Patronaatſchap over de Kerk, en ook over de meeſte Dijkrechten in de *Vierbuiren*.

Volgens medegedeelde berichten.

BERWINE, (*De*) een Rivier in *Straatsch Braband*, die haaren oorſprong neemt bij *Henrij Capelle*, en loopt naar *Daalhem*, daar zij drie Beeken in haaren boezem ontvangt, en van waar

zij, bezuiden het *Oostenrijksch* Tolhuis *Nanagne*, in de *Maas* uitwatert.

Zie BACHIENE B, p. 988.

BERWOUTSGRAVE, is een Graft aan den Oostkant van de naastgelegene *Vecht*, niet verre van *Adeweiteringe*, waardoor misschien *Adeweteringe* of *Oude Wetering* en *Tienhoven* verstaan wordt (*Decem mansus*). Tot aan deeze Graft toe, heeft de Proost van *St. Maarten* te *Utrecht*, in het Jaar 1289, door zijnen Eed, het rechtsgebied gezocht te vestigen. Doch van deeze is aldaar gantsch geen spoor te vinden.

Zie ALTING, Part. II.

BESEL, of *Besele*, een klein Dorp, twee uuren gaans ten Zuiden van *Venlo*, nabij de *Maas* gelegen; rondsom het zelve liggen eenige Kasteelen.

BESOIJEN, of *Bezoijen*, een Dorp in *Zuid-Holland*, aan en omtrent den Maaskant, lastende onder *Dordrecht*, *Waalwijk* in *Braband*, en *Besoijen* in *Holland*, twee Dorpen, het eerste, echter, ongelijk grooter dan het andere, scheiden alleenlijk van elkander door een langen achtereenvolgenden straatweg; welke weg, aan weêrskanten, Vlekken en Dorpen heeft, draagende den naam van de *Langestraat*. *Besoijen* paalt ten Oosten aan *Waalwijk*, en strekt zig Noordwaards van de halve *Maas* af, over de *Oude* en *Nieuwe Straat*, Westwaarts op tot aan *Sprange*. Aan de Noordzijde van de Straat ligt, ten Westen, het Ambacht van *Zuidwijk*: over de Straat Zuidwaarts op, ten Westen, liggen *'s Graveldiun*, *Capel* en *Waspik*. Voortijds had *Besoijen* met *Waalwijk* een Parochie, staande de Toren van *Waalwijk* op een gedeelte van den grond van *Besoijen*.

De Ambachtsheerlijkheid van *Besoijen* is een Leen van de Graaflijkheid van *Holland*, en werd laatstlijk bezeten door Vrouwe M. P. J. geboren Baronese PIEK, Weduwe van wijlen den Heer en Mr. DANIEL ADR. DE LEU DE WILLEM. Een einde wegs van het Dorp ziet men, op een stuk Weiland, de overblijfselen van

van een oud Slot, waarop de Heeren van *Besoijen* hun verblijf plagten te houden, hebbende, in vroeger tijd, behoord aan de Heeren van *Asfendelft*.

Zie GOUDHOEVEN, *Chronijk*, fol. 73. VAN DER HOUVE, I. Deel, fol. 46 tot 48. GUICIARDIJN, fol. 124.

BEST, één der Kerkdorpen, schoon door anderen als een Buurt aangemerkt, onder *Oorschot* in *Kempenland* gelegen. *Best* ligt eigenlijk een uur ten Oosten van *Oorschot*. Deszelfs Kerk is gewijd aan ODOLF en ODULF.

BESTAND, (*Twaalfjaarig*) of, zo als men nu gewoon is te spreeken, *Stilstand van Wapenen*, tusschen den Aartshertog, of liever den Koning van *Spanje*, en de *Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden*, in het Jaar 1608 gesloten: een voorval in de Geschiedenisfen van ons Vaderland, dubbel der moeite waardig dat ieder Nederlander 'er zijn aandagt op vestige.

Hij moet geheel en al een vreemdeling in 's Lands Geschiedenisfen zijn, dien het onbekend is, hoe *Nederland*, geduurende een reeks van Jaaren, door zwaare oorlogen gedrukt, ja zelfs meer dan eens aan den oever van deszelfs ondergang geweest is; hoe de oorlog gevoerd werd tegen den magtigsten, den rijksten en tevens den onverzettelijksten Vorst van Europa: een Koning, zo magtig, dat 'er geen andere gevonden werd, die de bescherming van Land of Volk durfde aanvaarden; maar ook ondankbaar moet hij zijn, die de bijzondere werking der Voorzienigheid daarin niet wil erkennen. Indien 'er, echter, nog zulke onoplettende ondankbaaren mogten zijn, zal dit Artikel tot hunne overtuiging strekken.

De voorgemelde magtige FILIPS zag, na het aanhouden des oorlogs, tot op het tijdstip van 't Bestand, zijne schatkisten ledig, zijne goudmijnen uitgeput, door zig halstarrig te verzetten tegen een handvol volks, dat hij en zijne afhangelingen getracht hadden, als slaven op den nek te treden. Men zag den dwingeland toen door listen, beloften, ja zelfs genoegzaam smeekende de *Nederlanders* naloopen, om hen zo in geen altoosduurenden vrede, ten minsten in een Bestand voor eenige Jaaren te doen be-

 wil-

willigen. De verschillenheid der menschlijke hartstochten deed dit, echter, bij de zo zeer getergde *Nederlanders* zo ligt niet gelukken. Veelen, en inzonderheid de oorlogkundige Veldheer Prins MAURITS, benevens de fiere *Zeeuwen*, waren 'er ijverig tegen, en deeden eenen penning slaan, met een *Latijnsch* opschrift, dat in 't Nederduitsch te kennen gaf: *Vertrouwt het Trooijaansche Paard niet.* Deeze spreuk was niet zonder grond, vermits de schelmsche streeken der *Spanjaarden* hun geleerd hadden, omzichtig te zijn. Zij, die in 't bewind waren, en tot het Bestand gewillig scheenen te zijn, ontbrak het mede aan geene redenen. De eersten zeiden, men moest de wapenen niet nederleggen, daar de vijand aan het wijken, ademloos en zo verzwakt was, dat hij, ten spijt zijner trotsheid, om stilstand moest bidden: het geschiedde slegts om zig te herstellen, en na dat kracht en moed herboren zouden zijn, *Nederland* van nieuws aantevallen; men zocht hun in slaap te wiegen en van getrouwe Bondgenooten te beroven. Daarenboven zeiden zij te vreezen voor de reeds begonne kerkverschillen binnen 's Lands: een vuur, dat ligt aangestookt kon worden; en welks vlam *Nederland* inwendig kon verteeren, en dus tot het hervatten van den oorlog onmagtig maaken. FILIPS, zeiden zij verder, merkte ook wel, dat, zo hij tot geen Bestand geraakte, zijne bezittingen in de *West-Indien* groot gevaar liepen van verdelgd of veroverd te worden, door de *Nederlanders*, die zig reeds in de *Oost-Indien* zo gelukkig hadden uitgebreid, en dagelijks zijne schatten in die beide Waerelddeelen wegnamen. Zij, die zo spraken, drongen zeer diep in de geheimen der vijanden. De Kardinaal DE BENTIVOGLIO getuigde zelfs, dat het FILIPS onmogelijk was, een' oorlog gaande te houden, die hem 's maands meer dan 300,000 kroonen kostte.

Zij, die vóór 't Bestand waren, en 's Lands Advocaat, den Heer VAN OLDENBARNEVELD, aan hun hoofd hadden, zeiden, *dat 'er het Land ten hoogsten aan gelegen was; dat het uitgeput was, en dat het moest adem haalen.* Daartegen de andere riepen: *dat het de partij van* Oldenbarneveld *alleenlijk te doen was om hunne factie te stijven, en, ware het mogelijk, eene nieuwe Leer in de Kerk te brengen.* Anderen lieten zig

nog

nog haatelijker uit, en zeiden openlijk, *dat het den Advocaat en de zijnen te doen was, om de Kerk te beroeren; den Godsdienst te veranderen; de Politie te verwarren; de Provintien tegen elkander in het harnas te brengen, en dus 't Land den hartader afteſtooten.*

Onder al dat gewoel verklaarden de Staaten van den Lande, dat zij het heilzaam en noodig vonden, in de onderhandeling van een Beſtand te treden. Zij moeſten en wilden, na zo lang voor de Vrijheid geſtreden te hebben, toonen, dat het aan hun ſtond, vrede te maaken. Want ſchoon Koning HENDRIK DE VIERDE 100,000 kroonen 's maands tot voortzetting van den oorlog aanbood, dachten zij, echter, dat hij een hooger toeleg had, dan Bondgenoot te zijn Zij vreesden dat hij van Vriend in Meester zou veranderen.

Ondertusſchen was de voorſpoed der Staaten zo groot, dat zij op geenerleije wijze zig in eenige onderhandeling met *Spanje* wilden inlaaten, ten zij de Koning en de Aartshertog alvoorens *de Vereenigde Nederlanden voor een* VRIJ LAND EN VOLK *erkenden, waarop zij geen van beiden iets te vorderen hadden.*

De eerſte, die van wegen den Aartshertog gezonden werd, om de genegenheid der Staaten te ondertasten, was Heer WALRAVEN VAN WITTENHORST of UITTENHORST; en zulks geſchiedde reeds op den 6den Maij 1606. Dan, hoe bekwaam deeze Edelman tot dergelijke onderhandelingen ook ware, vertrok hij, echter, ditmaal zonder iets verricht te hebben. Den 21ſten December van dat zelfde Jaar keerde hij te rug, verzeld van JAN GEVAERTS, Licenciaat in de Rechten. Zij vertoonden, echter, hunne Inſtructie alleenlijk aan eenigen van de voornaamſte Raadsheeren. De handeling met hun geſchiedde in het geheim, om reden dat de Staaten nog geen aanſchrijvens van den Aartshertog ontvangen hadden. GEVAERTS deed daartoe een keer naar *Brusſel*, en kwam, kort daarna, met eene Inſtructie van ALBERTUS, te rug, waarbij de Aartshertog ook zijne geneigdheid tot den vrede te kennen gaf. De Afgezanten roemden ten hoogſten de goedheid en zachtzinnigheid van hunnen Meeſter, (van wien men hier te Lande maar al te wel wist, dat hij buiten *Spanje* niets verrichten kon), niet afſlaatende het nut van den vrede boven den oorlog te ſtellen. 't

Antwoord der Staaten was, dat 'er weinig hoope voor den vrede was, vermits de Aartshertog als nog op zijn recht op de *Nederlanden* staan bleef, en dat zij, van hunnen kant, wel bewust waren, dat de afzweering van den Koning, in 't Jaar 1581, om wettige reden geschied was; waarom zij dan ook, voor het tegenwoordige, op het verzoek van hunne Hoogheden niets konden antwoorden. Daarop vertrokken de Gezanten andermaal naar *Brussel*. Kort daarna ontvingen de Staaten eenen Brief, inhoudende, dat het de meening van den Aartshertog niet was, of geweest was, met het verzoek om Vrede of Bestand, iets van den Staat der Landen aan zig te willen trekken of zig toeëigenen; toestaande dat de Landen bij hunne wetten en gewoonten bleeven, op welken voet zij begeerden te handelen. Na het einde van de maand Februarij verscheen de Eerw. Pater JAN NEIJEN, Commissaris-Generaal der *Minderbroeders*.

Zo dra men in *'s Gravenhage* te weeten gekomen was, wat listig mensch, en van wien en waarom hij gezonden was, en dat hij zig te *Rijswijk* onthield, van waar hij den Staaten kennis van zijne aankomst had doen geeven, liepen veelen derwaards om dien nieuwen *Proteus* te zien en te spreeken. In zijne Instructie stond, dat hij gemagtigd was, aan de Staaten te kennen te geeven, dat zij alles volkomelijk zouden mogen behouden, dat hunne gewoone wijze van Regeering, Vrijheid, Privilegien, Religie, enz. in den vorigen staat zouden blijven, indien zij genegen mogten zijn eene onderhandeling van Vrede of Bestand aantegaan.

Het antwoord der Staaten was als vooren, te weeten, in geene de minste onderhandeling te kunnen treeden, dan na dat deeze Landen voor een *vrije Republiek* erkend waren. Hoe zeer ook dit antwoord den loozen Monnik stak, wist hij, echter, zeer kunstig te veinzen, zeggende, daar van nader bericht te zullen gaan haalen, en vertrok dus weder naar *Brussel*. Binnen weinige dagen keerde hij weder derwaards, voorzien met Brieven, waarin de Aartshertog verklaarde, bereid te zijn met de *Staaten Generaal* te handelen, als *met een* VRIJ VOLK, *waarop hij geen den minsten eigendom meer pretendeerde*, en zo men nog niet kon besluiten tot een eeuwigen en vasten Vrede, dan eerst over-

overtegaan tot een Bestand van twaalf, vijftien of twintig Jaaren, naar der Staaten goedvinden, onder eerlijke en redelijke voorwaarden; stellende plaats en persoonen aan den wil der *Staaten Generaal*,

Op dit voorstel besloten Hun Ed. Gr. Mog. tot een stilstand voor den tijd van agt maanden, ingaande den 4den Mei. Verder kwamen ze met Pater NEIJEN overëen, dat alles zou geschieden ter goeder trouwe; dat de Aartshertog, binnen den tijd van drie maanden, de bevestiging of *Aggreatie* des Konings zou bezorgen; dat, ten dien einde, zouden gemaakt worden twee Brieven, waarvan de eene de *goedkeuring*, en de andere den *afstand* des Koning zou behelzen. Daarop werd, door hooggemelde Heeren Staaten, bezorgt, de uitschrijving van een algemeenen *Dank-*, *Vast-* en *Bede-dag*, tegen den 9den der maand Mei des Jaars 1607, en door dezelve gemagtigd de Heer DIRK VAN DER DOES, als Commisfaris, om met Pater NEIJEN de Brieven en Articulen te beraamen en in orde te brengen; wordende de Heer VAN DER DOES, door Pater NEIJEN, van wegen den Aartshertog, met eene goudene Keten beschonken. De listige Monnik wist telkens alle de zwaarigheden, die tusschen beiden ontstonden, uit den weg te ruimen. Als nu de stilstand zo verre getroffen, en 'er hoop tot een verder bestand was, begon de beroerte onder de gemeente zig eerst recht te openbaaren; wordende de partijschappen dagelijks grooter. Eén deel der gemeente verbeeldde zig, dat de gulden eeuw nu weder zou herboren worden; het ander deel, dat voordeel in den oorlog zag, voedde gedachten, daar mede volstrekt strijdende. Zij, die het kundigste gedeelte meenden uittemaken, gaven voor, dat men van weerskanten den schelm speelde, en door deezen handel het land aan *Spanje* zocht te brengen, om dat 'er zo geheim, zo spoedig, en door zo weinige persoonen in gehandeld werd. Het ging toen even als tegenwoordig; dagelijks regende het spot- en schimpschriften en prenten, waarvan de voornaamste spoedig tot een aantal van bij de zeventig beliepen.

De Koning van *Frankrijk*, door de Staaten, van den aangevangen of aanstaanden handel verwittigd zijnde, zond daarop een treffelijk Gezantschap herwaards, bekleed door de Heeren P. JEAN-

NIN

NIN, BUZANVAL en LA PLACE. Zo dra deeze mannen in den *Haag* gekomen waren, hadden zij gehoor bij de Heeren Staaten Generaal, en gaven H. H. Mogenden kennis van de goede geneigdheid des Konings; verzoekende dat hun, uit H. H. M. vergadering, Commisſarisſen mogten toegevoegd worden, om aan hun te communiceeren, 't geen hunne Inſtructie inhield; en om de zaaken verder ten algemeenen nutte te behandelen. Uit *Holland* werd daar toe gecommitteerd de Heer VAN OLDENBARNEVELD; uit *Zeeland*, de Heer VAN MALDEREN; en wegens de andere Provintiën de Heer DE BIE, Theſaurier. Naar *Engeland* werd, wegens *Holland*, afgevaardigd de Heer JOHAN BERK, en uit *Engeland* kwamen herwaards RICHARD SPENCER en RUDULF WINWOOD.

ALBERTUS en ELISABETH hadden niet gezuimd met de voorgemelde brieven naar *Spanje* te zenden; en zo haast dezelve getekend te rug gekomen waren, zonden hunne Hoogheden dezelve, met den *Audiencier* VERRIJKEN, naar *Holland*, met last, dezelve aan de Heeren Staaten te vertoonen: zo als, daags na zijne aankomst, geſchiedde.

Dan hier begon het ſpel te haperen. In de vergadering van H. H. M. werd, bij een zaak van zo veel gewigt als deeze, op ieder woord en letter acht gegeeven. Na dat de Brieven geleezen waren, merkten veelen van de Leden 'er op aan, dat de approbatie des Konings geenzins goed te keuren was, alzo het gewigtigſte point 'er in vergeeten was; dat dezelve op papier en niet op perkament geſchreeven was, zo als het behoord had; dat de Koning ze niet had ondertekend, maar gezet *Jo el Roi*, d. i. *Ik de Koning*, als behoudende zijn oud recht; en dat dezelve; als uit verachting, *met het kleine* en niet *met het groote Zegel* gezegeld was; en 't geen het hardſte was, dat de Aartshertog daarin genoemd werd, *Prins, Heer en Eigenaar van geheel Nederland*, ſtrijdig met het gemaakt accoord; ook dat 'er in 't geheel geene melding van de verklaring, *om de Nederlanders voor een* VRIJ VOLK *te erkennen, enz.* gemaakt was. VERRIJKEN keerde en wrong zig in alle bogten, om aan een kwaade zaak een goeden ſchijn te geeven; en ziende dat daar mede niet te vorderen was, verzocht hij vier dagen uitſtel, die hem vergund werden. Op den 2den Augustus kwam, van den Aartshertog, een Brief van vers ont-

ontschuldiging; dan noch met deeze, noch met eene volgende Aggreatie waren de Staaten vergenoegd, en konden het ook niet zijn, vermits het bedrog al te klaar bleek; zijnde de laatste van den Koning, van den 15den October, even gebrekkig. De beraadslaaging duurde tot den 2den November; zijnde noch de list van Pater NEIJEN, noch de vleitaal van VERRIJKEN, noch de streelende Brieven van den Keizer of Aartshertog in staat, de Staaten te misleiden.

Dus bleef dan de handel draalen, tot in de maand December, wanneer beslooten werd, den stilstand nog voor zes weeken te verlengen. Geduurende dien tijd verstond men, zo door Brieven van ALBERTUS, als door mondelinge berichten van Pater NEIJEN, wie de Koning tot Ambassadeurs, tot de handeling van Bestand of Vrede, benoemd had. De voornaamsten waren de Marquis AMBROSIUS SPINOLA; JOHAN DE CRUSEL, bijgenaamd RICHARDOT; JOHAN MANCICIDOR; Pater NEIJEN en VERRIJKEN. Van wegen de. H. M. Heeren Staaten werden, om deeze Heeren te gemoete te gaan, benoemd, de Heeren JUSTINUS VAN NASSAU en MARCELIS BAX. Luisterrijk was de ontvangst der *Spaansche* Afgezanten, in alle de Steden en Plaatsen, daar dezelven doortrokken, doch bijzonderlijk bij hunne nadering van *'s Gravenhage*, alwaar de twee grootste Veldheeren van hunne eeuw, Prins MAURITS en SPINOLA, elkanderen met verwondering en achting ontmoetten; de niet min lofwaardige Graaf WILLEM LODEWIJK VAN NASSAU bevond zig bij hun. De uiterlijke Ceremoniën voorbij zijnde, werden, door H. H. M. Staaten Generaal, ter bevorderinge van de wezenlijke zaak, gecommitteerd, de zeer aanzienlijke persoonen, Graaf WILLEM LODEWIJK VAN NASSAU, Stadhouder van *Friesland*; WALRAVEN VAN BREDERODE; CORNELIS VAN GENT; JOHAN VAN OLDENBARNEVELD; JACOB VAN MALDEREN; GERRARD VAN RENESSE; GILLIS HILLEMA; JOHAN SLOET en ABEL COENDERS, waarbij zig ook de gemelde Heeren Ambassadeurs van *Frankrijk* en *Engeland*, JEANNIN, DE LA PLACE, SPENCER en WINWOOD, bevonden. Den 6den Februarij des Jaars 1708, maakten de Afgevaardigden en Gecommitteerden, in de eerste zitting, eenen aanvang met de overgave der volmagten, wordende in de tweede zitting, op den 10den, eenige zwaarigheid gemaakt, over de volmagtsbrieven van die der Staaten. Daags daaraan werd gehandeld over de *Souverainiteit*

der

der Nederlanden. Op den 19 Junij, in de veertiende zitting, werd de stilstand van wapenen voor een Jaar verlengd; welke verlenging hen, die den oorlog liever hadden dan den vrede, sterk in 't harnas joeg, waartoe de Brief van den Heer AARSENS, uit *Frankrijk* geschreven, mede veel aanleiding gaf.

Dus had men, van den 14den April 1607 tot den 19den Junij 1708, zonder eenige vrucht, gehandeld; en de Ambassadeurs waren reeds gereed om onverrichter zaake te scheiden. Dan, eer men hier toe kwam, werd een Bestand voor eenige Jaaren, door de *Spaansche* Afgezanten, voorgesteld; de voorwaarden daar van werden getroffen, op den 9den April 1609, voor den tijd van twaalf Jaaren. Het Bestand was vervat in agt-endertig Artikelen, waarop de Koning zijne goedkeuring, in de volgende bewoordingen, overzond.

Zijne Majesteit gezien hebbende den inhoud van de Artikelen des Bestands en de Capitulatie, hem gezonden door zijnen beminden Broeder, den Doorluchtigen Aartshertog Albertus *en deszelfs Gemalinne* Isabella Clara Eugenia, *op 't Bestand geaccordeerd in den naam van zijne Majesteit, door haare volle magt, en door die van Haare Hoogheden voor haar zelve, mitten* Staaten Generaal van de Vereenigde Nederlanden, *hebben het zelve wel en rijpelijk geconsidereert, verklaard, dat hij prijst, approbeert, confirmeert en ratificeert, voorschreve Bestand, voor zo verre de zaaken hem aangaan, en beveelt dat men bewaare en onderhoude van zijnent wegen geheel en al den inhoud van het voorsz. geschrift, en de Capitulatie voor den tijd van twaalf Jaaren, dat het Bestand duuren zal. En alzo Certificeert hij 't zelve, ende verhoopt, dat geduurende den tijd van 't voorschreven Bestand, de voorgemelde Staaten der Vereenigde Nederlanden, zullen doen goed traktement aan de Catholijken, die onder hun gebied residen. Beloovende en verzekerende hij op zijn Koninglijk woord en trouwe, hetzelve te doen en te onderhouden, en niets daar tegen doende.*

In getuigenisse, van welke Zijne Majesteit heeft getekend, deeze tegenwoordige, en die doen zegelen met zijn Zegel in Segovia, 7 Junij 1609.

(*was getekend*)

Ik de Koning.

De

De Artikelen des Bestands werden daarop, met betooning van groote vreugde, te *Antwerpen*, te *Brussel* en in '*s Gravenhage*, en verder alomme openbaar afgekondigd, en ook getrouwelijk nagekomen.

Ter eerstgemelde plaatse geschiedde dit op den 14den April, met deeze volgende bwoordingen:

Men laet u weten, dat ter eere van God Almagtig, ende tot welvaeren en rust van 't geheele Christenrijk, en particulierlijk van deeze Nederlanden, eene goede, vaste, oprechte en onverbreeklijke Treves, Stilleftand, Cassatie van alle acte van alle Hostiliteit, veraccordeert en gesloten is, voor den tijd en termijn van twaelf Jaeren, tusschen de Majesteit van den Coning van Spanje en de doorluchtigste Aertshertogen, onze Souveraine Prinsen ter eenre, en de Staten Generael der Vereenigde Nederlandsche Provintiën ter andere zijde, zo ter Zee, andere wateren als te Landen, in alle hunne Koningrijken, Landen en Heèrlijkheden, en voor alle hunne Onnerzaten en Inwoonders, van wat kwaliteit en conditie zij zijn, dewelke geduurende de voorsz. Treve, sullen van nu voortaan mogen hanteeren, blijven en Commercieeren in de Landen, den een van den ander. en aldaar vrijlijk en onverlet hunnen koophandel drijven enz. En men beveelt van wegen hunne Doorluchtigste Hoogheden, aan alle en een ijgelijk, onder hunne onderdanigheid en gehoorzaamheid gezeten, 't Bestand onverbreeklijk te onderhouden, zonder daer iets tegen te doen, op pæne van gestraft te worden enz.

Men zie hierover verder BAUDIUS, *Tractaat over 't Bestand*, in 4to.

BETHANIEN, een zeer vermaard Klooster, dat, vóór de tijden der Hervorming en van den *Spaanschen* Oorlog, in *Gelderland*, nabij *Arnhem*, aan den IJsselstroom gesticht was, voor Nonnen van de Orde van ST. AUGUSTIJN. In het Jaar 1429 werd het, ter begeerte van Hertog REINOUD VAN GELDER, door Bisschop FREDRIK VAN BLANKENHEIM, ingewijd, en gesteld onder dat van *Windesheim*. Dan zo wel van dit als van *Mariëndaal* en *Monnikhuizen*, alle drie onder het Schependom van *Arnhem* behoorende,

de, is niet meer dan de grondslagen overig. De eerste Opzichter over dit Klooster was JOHANNES A KEMPIS, Broeder van THOMAS.

Zie PONTANUS, *Geldersche Geschiedenissen*, I. Deel, p. 97. II. Deel, p. 192.

BETHLEHEM, *Betlem*, ook *Beelhem* en *Bielhem* genaamd, zijnde de naam van een Klooster, bij *Deutecom* gelegen, dat voortijds zeer beroemd was, en het recht had om uit deszelfs Monniken eenen Priester in de Kerk van *Doesburg* aan te stellen. Die van *Deutecom* gaven, in 't Jaar 1282, onder REINOLD VAN NASSAU, eersten Graaf van *Gelder* en *Zutphen*, aan deeze Conventiaalen of Kloosterbroeders, den vrijen uit- en ingang, door hunne Stadspoort, om reden dat ze van de Broederen bekostigd was; en boven dien nog voor altoos deel aan hunne Privilegiën en Vrijheden. HENDRIK VAN NASSAU, derde Graaf van *Gelder*, deed hetzelve, voor de Monniken van de Orde van ST. AUGUSTYN, zeer prachtig van den grond ophaalen; welke bouwing in het Jaar 1160 voltooid werd. Eerst droeg het den naam van *Bielhem*, naderhand dien van *Bethlehem*; ook is het wel *St. Laurens-Huis* genaamd. Van tijd tot tijd zijn, door verscheidene Vorsten, Vorstinnen, Heeren en Vrouwen, zeer groote giften van Landerijen, Tienden en andere Inkomsten daaraan geschonken, waardoor het in rijkdom zeer toenam, en (volgens VAN HASSELT, in zijne *Historia Gelriæ*) in groote ongeregeltheden uitbrak.

Zie PONTANUS, *Geldersche Geschiedenissen*, p. 29, 86, 93; 96 en 110.

BETHLEHEM, een ander Klooster van dien naam, een uur gaans ten Noord-Westen van *Oldkerk*, niet verre van de *Dokkummer* Trekvaart, bewoond door Nonnen van de Premonstrenser Orde, die ook wel den naam van *Norbertijnen* draagen. Dit Klooster is, in 't Jaar 1110, gesticht, door FREDRICUS, den eersten Abt van *Mariengaarde*. SCHOTANUS zegt, dat het in laater tijden door Adelijke Maagden bewoond is.

Zie WINSEMIUS, *Chronijk. Oudh. van Friesland*, p. 440.

BETH-

BETHLEHEM, een van de oudste Klooster van *Oostergo*. aan den noordlijksten hoek van de Grietenij *Tietjerksteradeel*, waarvan UBBO EMMIUS verhaalt, dat het Klooster van kleine beginzelen, in het Jaar 1165, zo toegenomen is, dat het, door zijnen rijkdom, alle maat te buiten ging. FREDRIK, Pastoor van de Kerk van *Hallum*, zegt men, heeft het, in 't Jaar 1160, gesticht.

Zie *Oudheden van Friesland*, p. 387.

BETHLEHEM, mede een Klooster, bij *Rottum*, in 't kwartier van *Huzingo*.

Zie *Oudheden van Groningen*, bl. 370.

BETHLEHEM, een ander Klooster van dien naam, even buiten *Utrecht*, tusschen de *Weert-* en *Catharina-Poort*, tusschen de Voorstad en de *Nieuwe Weert*.

BETTEWAARDEN, een Polder in *Duiveland*, ten Westen en Noorden van *Alt-klein*, als ook Noordwaards van het *Gouwe Veer* en *Zelke Poldertje* gelegen. Deeze Polder werd, in het Jaar 1614, bedijkt uit een *Schorre*, genaamd de *ruige Plaat*, waarvan de tweede, reeds vóór de bedijking, in een eeuwige Erfcijns, bij de Staaten van *Zeeland*, uitgegeeven waren, aan de regeering van *Zierikzee*, ten behoeve der Stad, voor een cijns van negen Guldens, zo lang dezelve met de Zee gemeen bleef leggen, doch bedijkt wordende, voor twintig guldens. De naam van *Bettewaarder* schijnt, echter, langen tijd vóór de bedijking, aan de *Schorre* eigen geweest te zijn: want MELIS STOKE noemt dezelve reeds op het Jaar 1303. Derzelver grootte is 543 gemeten en 143 roeden Lands, behoorende geheel onder het rechtsgebied van *Vierbannen*.

Zie *Staat van Zeeland*, II. Deel, p. 533 en 534.

BETUWE, *Betuuw*, *Betauw* en *Betue*, en in oude Brieven van 't Jaar 1188 *Batua* genaamd, waardoor aangeduid word, een Eiland tusschen de Rivieren de *Rhijn*, *Waal* en *Lek*. Ook verstaat men 'er een voornaam deel van 't *Oud Batavia* door.

Men zie wat op dat Art. daarvan gezegd is. Eigenlijk is dit het Zuiderdeel van *Gelderland*, beginnende aan de *Schenkeschans*, en wel daar de *Rhijn* gedeeld word in *Rhijn* en *Waal*, zig uitstrekkende tot aan de Steden *Thiel* en *Bommel*, schoon de *Rhijn* voortijds veel grooter en sterker van loop was. De geheele *Betuwe*, zo als men ze thans beschouwt, was reeds vroeg verdeeld in de *Over-* en *Neder-Betuwe.* De *Over-Betuwe*, van gemelde *Schenkeschans* af, nederwaards gaande, springt ook over den *Rhijn*, en bevat in zig *Wageningen*; wordende deeze twee deelen door den *Nieuwen Dijk* gescheiden, loopende dwars door; van daar neemt de *Neder-Betuwe* haaren aanvang. De grond van het eerstgenoemde deel is, bijzonderlijk in het najaar, of als de *Rhijn* den zoom der Dijken afgeworpen heeft, bovenmaate vochtig en kleijig, waardoor de wegen voor de reizenden aldaar zeer moeijelijk, en bij aanhoudenden regen, bijna onbruikbaar zijn. Bijna even eens is het gesteld met het gedeelte van *Maas* en *Waal* in de *Neder-Betuwe*, en omtrent de *Thieler-* en *Bommeler-waard*, daar men de meeste drift van 't water heeft; waardoor menigmaal, bij natte Jaaren, het Land voor de Beesten, en ter bezaaijinge, onbruikbaar word. Bij gebrek van Watermolens, leiden de bewooners dier landstreek het water van hunne Landen af, en losfen het in gegraavene gruppels; dan ligtlijk bezeft men, dat de Landen daardoor veel verminderen. *Gelderland* word, zo als bekend is, verdeeld in vier Kwartieren, als het *Nijmeegsch*, *Roermontsch*, *Zutphensch* en *Arnhemsch kwartien*, anders de *Veluwe* genaamd. Het kwartier van *Nijmegen* wordt ook onderscheiden in *Over-Betuwe*, *Maas* en *Waal*; *Neder-Betuwe*, *Thieler-* en *Bommeler-waard*; hebbende ieder deezer verdeelingen haare Dorpen, die wij alle op hunne bijzondere Art. melden zullen. De geheele *Betuwe* leed veel in den *Spaanschen* Oorlog, en bijzonderlijk door de *Spanjaarden*, die zig in *Gelder* onthielden. Om allen overlast daarvan te ontgaan, begaven de *Betuwers* zig onder brandschatting van hun. Ja reeds vroeger, en wel in de oorlogen der *Utrechtsche* Bisschoppen, vielen die van 't *Sticht* menigmaal in de *Betuwe*, en veroorzaakten groote schade; waarvan men een voorbeeld vindt in den togt van Bisschop HENDRIK VAN BEIJEREN, in het Jaar 1527, die bijna

al-

les door roof en brand verwoestte, en met den buit naar *Wijk* : rug keerde.

De geleerde VOSSIUS noemt de *Over-Betuwe*, *Batavia Supe-* 'or. In het Ampt hiervan telt men vijf Panderampten: *Elst*, *'alburg*, *Heteren*, *Bommel* en *Herwen*, en agt Heerlijkheden, s: *Hemmen*, *Pannerden*, *Halhuizen*, *Indoornik*, *Homoet*, *oemen*, *Wolferen* en *Praast* of *Meinerswijk*. Het Ampt van *'eder-Betuwe* vervat de volgende Kerspels en Heerlijkheden: *'ien*, *Dodenweerd*, *Oghten*, *Eghteld*, *Ravenswai*, *Rijswijk*, *'aurik*, *Ek*, *Ingen*, *Ommeren*, *Kesteren*, *Op-Heusden*, *Ave-* *zat*, *Zoelen*, *Tzendoorn*, *Lijnden* en de *halven Marsch*.

Zie RAIJ, *Woordenboek*. VAN LEEUWEN, *Bat.*, fol. 110. PONTANUS, I. Deel, fol. 11 en 12. VOSSIUS, *Jaarboeken*, I. Boek, en al het geene op het Art. BATAVIA, hier toe betrekkelijk, gezegd is.

BEUGEN, een Dorp onder *Grave*, in 't Land van *Kuik*, een root uur ten Oosten *Sambeek*; hebbende eene ruime Kerk, die eel te groot is, voor het klein getal der Ledemaaten.

BEUKELAAR, een oud Heeren Huis in *Gelderland*, niet verre an 't Dorp *Twello*.

BEUKELSDIJK, een Dorp of Buurt in *Zuidholland*, onder het aljuwschap van *Schieland*, en wel bepaaldelijk onder de Amchtsheerlijkheid van *Kool*.

Zie VAN DER HOUVE.

BEUKELSZ, (*Willem*) overleed, volgens GUICCIARDIJN, te *Bier-* *t*, in het Jaar 1397, die, door zijne uitvinding van 't Haring ken, eenen onsterfelijken naam heeft verworven. Keizer KA- DE VIJFDE, die de gezouten Haring zeer smaakelijk vond, en eer beminde, om het groot voordeel, dat den Lande daartoegebragt werd, hield de nagedachtenis van deezen Visscher eer groote waarde. Een bewijs daar van gaf die Vorst in 't 1556, wanneer hij, met zijne Zuster, Koninginne MARIA *Hongarijen*, en de Koningin van *Frankrijk*, te *Biervliet*,

deszelfs graf bezichtigende, zijner ziele alle zaligheid toewen-te. BEUKELSZ voerde in zijn wapen twee Kaakmessen. De [...]roemde Zededichter J. CATS, in zijn *twee-en tachtig Jaarig-*[...] *ven*, van *Biervliet* spreekende, zegt, van dien nooit naar [...] de te roemen Man, het volgende:

Noch heeft hier seeker Man een dienstig stuck gevonden,
Dat in den ouden tijt geen Visfers oyt verstonden,
Het was een nodig werk, en niet voor ons alleen,
Het baat tot heden toe de werelt in 't gemeen.
De Haaring dien men ving en kon niet lange duuren,
En scheen maar kost te syn voor onse naegebuuren:
Want soo men deesen Visch houd weinig dagen langk,
So word hy gantsch onnut en is maar enkel stanck.
Maar Beukels *heeft voor eerst den Haaring leeren kaaken,*
Dat is van allen slym den Visch gesuivert maaken;
En als dat was gedaan, so nam hy matig sout,
Dat alle ding bewaart en in zyn wezen houdt;
Dat stroyd' hy in een vat, en daar uit is begonnen
Te pakken desen Visch in wel gemaakte tonnen;
Een stuck van groot gebruick, want daer uit is geschiedt
Dat ook het verste lant syn nutten vond geniet.
Wel Beukels *weest gegroet; uw graf dat dient verheven,*
Op dat uw goeden naam hier na sou mogen leven:
Het is een oud gebruik, hij dient te syn vereert,
Die aan onkundig volk bequaame dingen leert, enz.

BEULAKE, een Dorp in *Overijssel*, een half uur ten Oost[...] van *Vollenhoven*. In 1666 werd aldaar een Kerk gesticht, en [...] bewooners van de Gemeente van *Vollenhoven* afgezonderd. Me[...] dan eens zijn 'er tusschen beide Gemeenten zwaare geschillen o[...] staan, die eindelijk (1745) door de Staaten der Provintie, [...] voordeele van het Dorp, beslist zijn, en waarbij de beroepi[...] eens Leeraars aan de *Beulakensche* Gemeente is toegeweezen.

BEUNINGEN, (*Koenraad van*) in of omtrent 't Jaar 1622 [...] *Amsteldam* geboren, alwaar hij Pensionaris werd, en dat [...]

tot 1660 bekleedde. Een Man, door veele bezendingen binnens Lands, en door gewigtige Gezantschappen aan uitlandsche Hoven vermaard; zijnde van uitmuntende schranderheid en geleerdheid. In het Jaar 1652 bedienden 's Lands Staaten zig van hem, om de Koninginne CHRISTINA van *Zweden*, die men vreesde dat de *Engelschen* te veel toegedaan was, tot andere gedachten te brengen, en die Vorstin te ontheffen van den argwaan, dien de *Zweeden* tegen de *Hollanders* opgevat hadden. Twee Jaaren daarna vertrok hij naar *Bremen*, om de verschillen tusschen die Stad en de *Zweeden* te bemiddelen, waarin hij gelukkig slaagde. Niet lang daarna bekleedde hij het Gezantschap naar *Koppenhagen*, alwaar hem ten laste geleid werd, dat hij den Koning van *Denemarken* aangespoord had, om de *Zweeden* te beoorlogen; en als kort daarop *Koppenhagen* onverhoeds aangevallen werd, faalde het weinig, of hij zou den Koning van *Zweeden*, die zeer op hem verbitterd was, in handen gevallen zijn. Gelukkiglijk ontsnapte hij het gevaar met een klein vaartuig, waarmede hij in *Holland* aankwam. De Koning, vreezende dat de Afgezant zijn beklag aan zijne Meesters zou doen, dacht hem daarin voorrekomen, door middel van eenen brief, dien hij aan H. H. M. afzond, en waarin hij VAN BEUNINGEN beschuldigde, als de eenigste oorzaak van alle de onlusten, en den aanstooker van *Deenemarken*.

In het Jaar 1660 vertrok deeze Staatsman, benevens de Heeren VAN GENT en HUBERT, naar *Frankrijk*, alwaar hij, 1664, als Ambassadeur van den Staat erkend werd, en 'er eenige Jaaren vertoefde; doch ook daar werd hij, door het ijverig voorstaan van de belangen zijns Vaderlands, niet zeer gunstig aangezien. D'ESTRADE verklaarde aan den Heer J. DE WITT, dat VAN BEUNINGEN, door zijn al te scherp toezien, van geen nut zou zijn om in verdere onderhandeling gebruikt te worden. De Heer DE WITT, die veel vertrouwen in hem stelde, wist, echter, den *Franschen* Afgezant tot andere gedachten te brengen, en bediende zig van zijnen ijver, om van *Frankrijk* hulp tegen *Engeland* te verkrijgen. De *Hollandsche* Raadpensionaris deed de brieven, van VAN BEUNINGEN uit *Frankrijk* ontvangen, als orakels beschouwen, schoon 'er weinig vruchts van kwam: want men wist aan het

Hof den Ambasſadeur, hoe ſchrander hij ook ware, om den tuin te leiden, vermits de *Franſchen* in een geſtadige hoop leefden, dat in den tusſchentijd, van hulp te belooven en te geeven, den Staat een gevoelige ſlag door *Engeland* toegebragt mogt worden, en zij daardoor gelegenheid zouden krijgen, om hunne hulp zo veel duurder te verkoopen. Een der *Franſche* Ministers vraagde VAN BEUNINGEN, bij gelegenheid dat hij om een ſtilſtand van wapenen aanhield, *of het woord van eenen Koning, die aangeboden had, de Plaatſen, welke hij verder veroveren zou, bij den vrede te rug te zullen geeven, niet genoeg was?* Waarop de Afgezant antwoordde: *dat men zo juist niet moest letten, op het geene de Koning* wilde, *maar wat hij* konde *doen*, of op het geene *hij beloofde, als op dat geene hij deed.* Daar zijn 'er, die in deezen grooten Staatsman als een gebrek hebben aangemerkt, dat hij al te vlug van geest, en te ſpraakzaam was, waardoor hij zig menigmaal dingen liet ontvallen, die hij beter gedaan had te zwijgen; en dat hij daar door den haat van veelen op zig had gelaaden, zelfs dien van den Koning, die ook met vermaak zag, dat hij, na het ſluiten van den vrede te *St. Germain*, naar *Holland* keerde.

Bij zijne terugkomst was het, dat men, om reden van de nieuwe belastingen, door *Frankrijk* ingevoerd, waardoor de Koophandel merkelijk benadeeld werd, zig alhier genoodzaakt zag hetzelfde te moeten doen, en, door alliantiën, nieuwe Vrienden te maaken. Dan men oordeelde het eerſte ongeſchikt, en het andere bleef achter, vermits men te ſpaarzaam was om 'er geld aan te ſpillen. Men was zelfs zo ſpaarzaam, dat men de troupen, die het Land voor eenen inval hadden kunnen dekken, afdankte.

In het Jaar 1669 gelukte het den Heere VAN BEUNINGEN, het verſchil met de *Engelſchen*, wegens *Surinamen* ontſtaan, bij te leggen. IJverig waren zijne pogingen, om het verbod van den invoer der *Franſche* waren, of de heffing van nieuwe belastingen daarop, door te drijven; doch zulks gebeurde toen niet. In 1670 vertrok hij, als Afgezant, naar *Engeland*, en vertoefde 'er zo lang, tot hij duidelijk zag, dat men hem bedroog. In het Jaar 1672 werd hij mede in verſcheidene Gezantſchappen gebruikt; ook was hij één van de vijf, die op de Nominatie gebragt werden,

den, om den Heer DE WITT, in het ampt van Raadpenſionaris van *Holland*, op te volgen.

Men vindt van hem aangetekend, dat hij, met gemelden Heer DE WITT, en zelfs in openbaare ſchriften, ſterk tegen de bevordering van Prins WILLEM DEN DERDEN arbeidde; hebbende, even als veele anderen, den 7den Januarij 1668, het *Eeuwig Edict* beëdigd en getekend; doch dat hij, ziende dat die partij de zwakſte werd, de andere koos, en zelfs den Prins zo toegedaan ſcheen, dat deeze hem in gewigtige zaaken gebruikte, en, in 1672, tot Burgemeeſter te *Amſteldam* aanſtelde; doch na menigmaal in zijne ongunst geraakt te zijn, verklaarde de Prins op 't laatst, hem niet meer te kunnen vertrouwen.

In de twisten van het Jaar 1684, werd 'er een aanſlag op zijn leven gemaakt. (Men herzie het Art. van BANCKEM). De ongunst, waarin hij zig bevond, was oorzaak dat hij, in het Jaar 1686, verzocht, van zijne ampten als Burgemeeſter en Vroedſchap ontſlagen te worden; zijnde hij ook, na 1685, niet weder aangekomen, ſchoon zijne plaats als Raad, tot na zijn overlijden, openbleef. In één zijner Brieven, van den 8ſten Januarij des Jaar 1689, ſchreef de Heer VAN BEUNINGEN, dat hij zig, na het gemelde Jaar, ſterk op de zaaken van de *Oost-Indiſche* Maatſchappij toegelegd, en den post van Bewindhebber getrouw waargenomen had. Hij was een groot handelaar in de Actiën, doch zo ongelukkig, dat de verliezen, daar door geleden, hem het verſtand kostten. Waarvan men de duidelijkſte bewijzen vond, in een geſchrift over de nabijheid van het duizendjaarig Rijk, door hem, in het Jaar 1688, ontworpen; zijnde, naar alle vermoeden, een overblijfzel van een ſoort van dweeperij, hem in zijn beste jeugd aangewaaid. Want na dat VAN BEUNINGEN zijne ſtudiën in de Rechten volbragt, en den tijd van zeven Jaaren (van 1643 tot 1650) het ampt van Secretaris waargenomen had, ſtond hij hetzelve vrijwillig af, begaf zig onder het gezelſchap der *Rhijnsburgers*, en was een bijzonder vriend van OUDAAN, VAN BREEM en meer anderen. Hij deed 'er nu en dan ernſtige redevoeringen, zoog 'er de gemelde gedachte van het duizendjaarig Rijk in; en deze verlevendigde zig weder in zijnen ouderdom. Hij ſchreef 'er over aan Burgemeeſteren en Schepenen, doch zo duiſter en

verward, dat men niet behoefde te raden, waar 't hem haperde. En schoon hem niet onbekend was, dat het bewind over zijne goederen hem ontnomen, en in handen van zijne Huisvrouw, JOHANNA BARTHOLOTTE VAN DEN HEUVEL, gesteld was, verbeelde hij zig, echter, zeer rijk te zijn. In deeze ongelukkige ziekte van krankzinnigheid overleed hij op den 20sten October 1693.

Behalven de reeds gemelde menigvuldige bezendingen, heeft hij nog in meer anderen gediend. Boven de Burgemeesterlijke waardigheid, die hij zes maalen bekleed had, was hij ook vereerd met het aanzienlijk ampt van Curator der *Leidsche* Academie. Bij BURNET, TEMPLE, D'ESTRADES en D'AVAUX, kan men omstandig bericht vinden van zijn charakter, zo tot lof als laster, al naar de omstandigheden, waarin hij zig bevond. Ook wordt van zijne verrichtingen melding maakt, bij AITZEMA, in het III, IV, V en VI Deel; bij VALKENIER, *Verwart Europa*, en BRANDT, *Leven van de Ruiter*.

BEUNINGEN, een Dorp in *Gelderland*, onder het ampt van *Nijmegen*, ten Westen dier Stad, niet verre van de *Waal* gelegen. Onder de Bank van *Beuningen* behooren zeven zo Dorpen als Heerlijkheden, en de andere zeven onder die van *Wichen*.

BEUSECOM, (*Christianus van*) één der vermaarde Mannen van *Amersfoort*, bekleedde te *Leuven* de waardigheid van Hoogleeraar in de Godgeleerdheid.

Zie VAN BEMMEL, *Beschr. van Amersfoort*.

BEUSECOM, of *Beuzechem*, is de tweede Hoofdrechtbank des Graafschaps *Buuren*, van welk Graafschap dit het fraaiste is. Vóór het huwëlijk van den Heer ALLAARD VAN BUUREN, met eene Dochter uit het huis van BEUZICHEM, was het eene afzonderlijke Heerlijkheid, en wel uit het Stamhuis der Heeren van *Cuilenborg*, zo als wij, daarvan spreekende, zullen aantoonen. Onder den rechtbank van *Beusecom* behoort ook het Dorp *Zoelmond*. *Beusecom* is zeer vermaard door de jaarlijksche Paardemarkt, die aldaar, in de maand Februarij, gehouden wordt. SLICHTENHORST zegt, dat DIDERIJK GERBRANDSZ de Kerk hertimmerd, en, in 't Jaar 954, daar

daar naast een Kasteel gesticht heeft; dat hij en zijne Vrouw daarin gestorven, en in gemelde Kerk begraven zijn. Onder de Parochiekerk van *Beusecom* stond de *St. Barberaas Kerk* van *Cuilenburg*, tot aan het Jaar 1240; en naderhand is de Parochiekerk vereenigd met de *St. Pieters Kerk* te *Utrecht*.

Zie *Oudheden van het Bisdom Utrecht*, II. Deel, bl. 693.

BEVELAND, (*Noord-*) een der Eilanden van *Zeeland*, *Bewesten-Schelde*, en het derde in orde; zijnde het eerste *Walcheren*, het tweede *Zuid-Beveland*, en het derde *Noord-Beveland*; het vierde en kleinste *Wolphaartsdijk*. *Noord-Beveland* werd, in het Jaar 850, bedijkt, en plagt voorheen de Lusthof van *Zeeland* genaamd te worden. In de Jaaren 1288, 1304, doch meest in 1530 en 1532, werd het door de Zee geheel overstroomd; doch in 1540 heeft men het voor een groot gedeelte weder bedijkt. M. Z. VAN BOXHORN heeft, uit een geschreeven Chronijkje, deeze woorden gecopieerd: *Noord-Beveland is met zijn Dorpen in* 1520 *onder gelopen en met de Zee bezouten gebleeven, daarin was de Stad* Kortegene *zeer wel gelegen op de Rivier van* Zuidvliet. *Desgelijks waren 'er nog twee schoone Dorpen, als* Willekerk *en* Emelissen, *met* Hoeke, Lisse, Welle *en* Koninksheim. *Dit Eiland aan de noordzijde tegen* Orisant *en* Kolijnsplaat, *wast zeer aan, en komen daar schoone Gorsfen, en in veele andere plaatsen verhoogt land, als nieuw* Cats, Catshoek, &c. *daar 't Dorp en Kasteel pleeg te staan.*

De aanwas, waarvan hier gesprooken wordt, verwekte bij sommigen lust, om het verdronken Land, bij stukken en brokken, van het water te ontlasten en te bedijken. Dus zijn, in 1598, door den Graaf VAN HOHENLO, als gemagtigde van Prins WILLEM VAN ORANJE, van den Heer VAN MATHENES, van CATS, van SEROOSKERKEN, van den Heer CORNELIS GILLISZOON, Burgemeester te *Goes*, en meer andere, aangewonnen de Landen, nu geheeten *Oud Noord-Beveland*, gerekend op 5459 gemeten, of 8728 en een half morgen Hollandsch, en ook behoorelijk bedijkt. 't Andere deel, genaamd *Nieuw Noord-Beveland*, werd in 1676 bedijkt. Reeds in 1644 waren 6603 gemeten en 127 roeden aangewonnen. Thans bestaat *Noord-Beveland* uit vijf

Polders, die den naam draagen van *Oud Noord-Beveland*, *Fr driks Polder*, *Wisfekerk*, *Nieuw Noord-Beveland* en *Cortege ne*. Het overige is, federt het gemelde Jaar 1530, verdronke land; blijvende de Stad *Cortegeene*, die aldaar geftaan heeft, me water bedekt. Jonker VAN DER HOUVE telde (1636) onder d verdronkene Dorpen, *Cats*, *Emelisfe*, *Kolijnsplaat*, *Welle*, *Koningsheim*, *Wisfekerk*, *Camper-Noorddijk*, *Zoetelingskerk*, *Vleijere* en *Geersdijk*. Daar zijn 'er die willen, dat *Noord-Beveland* zig plagt uit te ftrekken tot nabij *Duiveland*, zulks dat alleenlijk de Rivier de *Schelde* tusfchen die beide Eilanden heen liep. Het is een van de oudfte in *Zeeland* bedijkte Eilanden. In den aanvang bragt het de bekostigers weinig voordeels aan, door dien het aangewonnen land niet aan de verwachting voldeed; want het bleef dor en fchraal, en als kwijnende, maar het werd van tijd tot tijd beter, en wordt thans onder de vruchtbaarften geteld.

Zie REIGERSBERG, *Chronijk van Zeeland*, bl. 35, 38 en 39. BOXHORN en SMALLEGANGE.

BEVELAND, (*Zuid-*) voorheen het vermaardfte, grootfte en breedfte van alle de *Zeeuwfche* Eilanden, voorzien met twee Steden en veele voortreffelijke Dorpen, heeft zedert, aan de *Vlaamfche* en *Brabandfche* zijde, veel lands verlooren, doch daar en tegen aan den anderen kant een goeden aanwas gehad. Verfchillende zijn de gedachten over den naam van *Beveland*; eenigen meenen, dat hij zijnen oorfprong zoude hebben van den losfen, bevenden en onvasten grond, dien het vóór de bedijking had. Anderen leiden dien af van eene verbastering van *Beijer* in *Beveland* en ftaaven dit uit de voorrechten en privilegiën, waarmede dit land, door de Beijervorften, als Graaven van *Holland* en *Zeeland*, zou begiftigd zijn, gelijk ook uit het wapen te zien is. BOXHORN wil *Beveland*, zo wel als *Beverwijk*, afleiden van de menigvuldige *Bedevaarden* (*Beverden*), die voortijds derwaards plagten gedaan te worden. Anderen, die *Beverland* fchrijven, doen dit, om dat zij zeggen, dat de naam zijnen oorfprong verfchuldigd is aan de menigvuldige *Bevers*. De Dorpen van dit *Zuid-Beveland* zijn in het Jaar 850 bedijkt, vóór welken tijd, naar

...r het zeggen van VAN DER HOUVE, de grond, als men 'er over... ...ng, door zijne losheid beefde. *Borsfele*, een Eiland op zig ...lf, werd 'er aan gedijkt. Het gantsche Eiland, te weeten ...rst *Watering* bewesten *Terfieke*, gezegd de *West-* of *Breewa-...ring*, voorts de Parochie en Polders buiten de *Westwatering*, ...eoosten en bewesten de havens van *ter Goes* en *Biefelingen*, en ...n nog het Eiland *St. Joosland*, werden bedijkt in 1631. *Zuid-Beveland* is zeer vruchtbaar in koorn; heeft aangenaamer lucht, ...an eenige andere *Zeeuwsche* Eilanden, en is het naaste *Bewester-Scheldensche* Eiland aan *Walcheren*, waarvan het wordt afgeschei-den door 't water de *Hond*, zijnde een flinkerarm der *Schelde*. Het heeft, zo door de Zee, als door de geduurige schuuringen van de ebbe en vloed der *Schelde*, meer dan de helft van zijn voorige grootte verlooren. Voorheen lagen op dit Eiland drie Steden: *Borsfelen*, *Romerswaal* en *ter Goes*, waarvan alleenlijk de laatste Stad is overgebleven. Zie op BORSSELE en ROMERSWAAL. In het Jaar 1288, leed *Zuid-Beveland* overmatige schade, door een verslindende inbraak der Zee, en andermaal in 1304; maar nog veel sterker in 1530, op den 5den November, waardoor het geheele land onder water geraakte; ook werden verdelgd de Landen en Dorpen *Brouche*, *Kreecke*, *Everswaerdt*, *Steenvliet*, *Schoude*, *Nieuland*, *Toloende buiten*, *Zwartewaal*, *Hinckeler-Oord*, *Meeren*, *Rilland*, met een gedeelte van *Valkenisse* en *Weerde*, *'t Bat*, *Couwerve*, *Duvene*, *Lodiik*, *Ouwaarding*, *Coaallendijk*, en de Stad *Romerswaal*, die alleen wederom bedijkt werd. In het zelfde Jaar overstroomden *Monster*, *St. Catharina*, *Oostkerk*, *Westkerk*, *Wolphertsdijk* en *de Dcvik*, zijnde de oudste Polders van *Borsfelen*. Deeze zes Parochiën werden, in 't volgende Jaar, wel van nieuws bedijkt, doch konden den vloed, in 't Jaar 1532, niet doorstaan, en zijn geheel vergaan. De Bewooners van *Zuid-Beveland* hadden wel met moeite en kosten ondernomen *Nieuwland*, *Meeren*, *Krabbendijk*, *Valkenisse*, *Brouk*, *Hanswaerd*, *'t Badt*, *Riland*, en andere Heerlijkheden op nieuw te bedijken; maar in den nacht van den 2den November des zelfden Jaars verbrak de Zee alle deeze nieuwe Dijken, waar door eene ontelbaare menigte van Menschen in het water versmoorde. *Meere* of *Ter-Meere*, bij *Schon-*

Schendere, liep mede weder onder water; vijftig menschen, op het dak van de Kerk geklommen, werden, na drie dagen, jammerlijk verhongerd, en half dood van koude, door een schip geborgen. In het Jaar 1538 onderging dit Eiland dien zelfden ramp, zo als meermaalen in vervolg van Jaaren. Dus is het niet ongepast, dat na zo veel verlies en wederaanwinning van landen, de *Zeeuwsche Leeuw*, in het wapen van die Provintie, als *dobberende op de baaren*, verbeeld wordt, met het omschrift *Luctor et Emergo*, vermits, met allen grond, van *Zeeland* kan gezegd worden: *Ik worstel en kom het te boven.* Niet minder geestig is het raadzel van BOXHORN, als hij vraagt:

Waar woont het volk (sta bij verstandt)
Daar Land wordt Zee, en Zee wordt Landt?

In het hier bovengemelde land van *Romerswaal* wordt, tot heden toe, niet anders bewoond, dan *Hoogerwerve*, gelegen op de groote en kleine *Agger*. De *Spanjaarden* hadden aldaar, geduurende hun verblijf in *Zeeland*, een Fort gemaakt, om uit *Zandvliet*, en andere gaten daaromtrent, over het verdronken land, de *Zeeuwsche* stroomen met booten te bespringen. Maar in het Jaar 1632 werd deeze sterkte, door Graaf WILLEM VAN NASSAU, voor den Staat ingenomen. De Staaten der *Vereenigde Nederlanden* maakten een besluit, om dezelve ter neder te werpen; doch die van *Zeeland* verhinderden de uitvoering daar van, als houdende dezelve zeer dienstig, ter verzekeringe van de binnenvaart van hunne Provintie. Onaangezien dit Eiland zo veel aan den ooskant verlooren heeft, is het nog het grootste van alle de Eilanden. De nog overgebleevene Landen en Parochiën worden van veele wateren en kreeken doorsneden, als de *Pieterman*, *Lodijne*, *Macolle*, enz. die de *Oude Schelde* eene bekwaame gelegenheid verschaffen, om haaren ouden loop te verlaaten, en op het Eiland *Ter Thoolen* aanteschieten. Want beneden dit Eiland, omtrent *Tersieke*, heeft men het rechte kanaal of diep van de *Schelde*, waardoor *Thoolen* 'er weder afgescheiden wordt. Omtrent het midden is een groote plaat, die zig nabij *Wemelingen* in tweeën verdeelt, daar de *Schelde* aan de Noordzijde, en het

Nieu-

Nieuwe Diep aan de Zuidzijde van eenen grooten *Opwas*, over veele Jaaren ten Noord-Westen van het Noordoort aangegroeid, haaren loop hebben. Veelen noemen deezen *Opwas* de *Katteplaat*; maar gemeener is de naam van de *Onbekende*, gelegen tusschen *Cattendijk*, en aan de andere zijde tegenover *Cats*, voorheen de *Hooge Plaat* genaamd. Reeds in 't Jaar 1627 was zij tusschen de 2000 en 3000 gemeten groot, en is zeer goed Weiland voor Schaapen. Tusschen deeze Plaat en het Eiland, dat wij hier beschrijven, loopt het *Nieuwe Diep*, wel een eng, maar echter hol water, tot voorbij het Hoofd van *ter Goes*, en valt aan de andere zijde, laatende het Noordoort liggen, ten Zuiden in de *Schelde*, die *Zuid-Beveland* van *Wolphertsdijk* scheidende, en eindelijk de *Lemmer* vindende, naar 't Westen met de *Sloe*, naar 't Zuiden de verdeeling maakt naar *St. Joosland*, tegen dat van de *Kraaijers*. De *Sloe* wordt bijna geheel onbevaarbaar; als zodanig verlandende, dat men 'er reeds voor veele Jaaren, bij laag water, kon doorgaan. Van tijd tot tijd, nogthans, is dezelve een weinig meer verdiept geworden.

In dit Eiland is een grooter water, omtrent één mijl in de lengte, strekkende zig bijna ten Oosten en Westen, een goede streek Westwaards, achter het Dorp *ter Nisse*, en Oostwaards voortgaande, tot omtrent het Poldertje van CORNELIS JAN BOONEN, daar zij een einde neemt. Van ouds had dit den naam van de *Zwaake*; men vangt 'er veel Paling en Karper. De Adelijke Geslachten van *Zuid-Beveland*, en ook de Kerken, die daar onder behooren, zullen ieder op hun Art. voorkomen.

Zie de Schrijvers bij *Noord-Beveland* gemeld.

BEVELAND, (*Oost-*) het kleinste en jongste Eilandje van *Bewester Schelde*, gelegen ten Oosten van *Noord-Beveland*, waarvan de bedijking eerst geschied is in 't Jaar 1708, uit de Schorre van *Katsplaat*. Het ligt rondsom in zijn eigen dijk, die van de *Schelde* bespoeld wordt, wordende dit, door *Catsrak*, van het opgemelde *Noord-Beveland* gescheiden. De grootte is nog geen 254 gemeten en 220 roeden schotbaar Land. Het heeft geen Dorp, maar alleenlijk eenige Huizen. De bewooners daar van behooren in 't kerklijke tot *Cats*, zijnde de Ambachtsheerlijkheid onder verscheidene Heeren verdeeld.

BEVELANDIA. Keizer OTTO DE TWEEDE heeft, in den Jaare 974, aan de Abdije van *Gend*, waarnaar *St. Bavo* genoemd wordt, en waarvan *Beveland* ook zelfs den naam heeft, koninglijke giften opgedraagen, waaronder ook eenigen in *Beveland*.

Zie ALTING *Not. Germ. Inf. Part*.

BEVERE of *Beveren*, een aloud en Adelijk geslacht in de *Nederlanden*, dat men wil gesprooten of afgedaald te zijn van DIDERIK, jonger Broeder van Heer EGBERT VAN AMSTEL, en zijne Vrouwe ADA, Dochter van BOUDEWIJN, Heer van de Landen van *Aalst* en *Waas*; welke Vrouw hem het land van *Beveren* in *Vlaanderen* ten huwelijk aanbragt. Zijne nakomelingen namen wel deezen naam aan, doch behielden het wapen van *Amstel*. Reeds in het Jaar 1120 vindt men van hem melding gemaakt.

Zie BALEN, VAN LEEUWEN en *Monumenta Belgiæ Foederatæ*.

BEVEREN, een zeer schoone Heerlijkheid in *Vlaanderen*, in het land van *Waas*, bevattende in zig verscheidene fraaije Gehuchten, en vijf Dorpen, als: *Beveren*, *Melsen*, *Verrebroek*, *Haasdonk* en *Kieldrecht*. Het edel geslacht VAN BEVEREN plagt aldaar een schoon en sterk kasteel te hebben, dat een deele door den tijd, en ten deele door den oorlog, vergaan is. De Heerlijkheid *Beveren* behoorde, in laateren tijde, aan den Hertog van *Aremberg*.

Zie *Delices des Pais Bas*.

BEVEREN. Volgens MULLERUS, in zijn *Theatrum*, heeft zig, in de vijftiende Eeuwe, een tak van dit geslacht aan den *Rhijn* nedergezet, en zig aldaar zeer beroemd gemaakt.

BEVERLAND, (*Adrianus van*) of, zo als hij zelf zijnen voornaam schreef, HADRIANUS, geboortig van *Middelburg* in *Zeeland*, was een persoon van zonderling verstand; doch, zo als gezegd word, maakte hij 'er geen goed gebruik van. Schoon hij Doctor in de Rechten was, las hij meer ontuchtige dan rechtskundige boeken; ja zelfs beroemde hij zig, uit de slechtsten van die gantsche bladzijden te kunnen opzeggen. Geen minder oneer deed hij

hij zig zelven aan, met de uitgaave van zijn ligtvaardig boek; *Stolatæ virginitatis jura*; met het allervuilste tractaat *de Peccato Originali*, bragt hij zig te *Leiden* in den kerker. Ten zijnen gelukke bleef zijn allerinfaamst geschrift, *de Prostibulis Veterum*, nog voor het oog van den Rechter verborgen; wordende het, door één zijner goede vrienden, ter goeder tijd verbrand. Met eene geldboete en het doen van een eed, zijne pen tot dergelijke schriften niet meer te zullen gebruiken, werd hij uit de gevangenis ontslagen. Na dit ontslag eene schikking over zijne goederen gemaakt hebbende, koos hij *Utrecht*, een wijle tijds, tot zijn verblijf, daar hij, naar men verhaalt, met zijne verdorvene en zedebedervende kundigheden van ontucht, in gezelschap van losbandige jongelingen, en in herbergen, wonderlijk den baas speelde, en breed opgaf van zijn verbrand handschrift, waar uit hij, als zijn beste werk, zo hij het noemde, verscheidene stukken met een gladde tong en veel zwiers opsneed. De tekening van den tijtel, die hij bewaard had, verbeelde een hoerhuis, waarin hij (om niets te melden, dat zedige ooren kwetzen kan) met een hoer op zijn schoot zat; welke tekening hij menigmaal met vermaak vertoonde. Dit zijn schandelijk gedrag kon voor de Magistraat van *Utrecht* niet verborgen blijven, die hem, om zig van zo een pest te ontslaan, gebood, onder bedreiginge van straffe, de Stad te verlaaten. Inmiddels had hij in stilte geschreven een boek, getijteld *Vox Clamantis in deserto*, waarin de Magistraat en Hoogleeraaren van *Leiden* vinnig gehekeld werden. Van *Utrecht* begaf hij zig naar *Engeland*, daar één zijner vrienden, de Heer ISAAC VOSSIUS, hem een jaarlijksch inkomen, uit de kerklijke goederen, wist te bezorgen, en waarvoor hij eenigen Kerk- of Koordienst moest waarneemen: *daar heb ik hem* (zegt de Heer H. L. BENTHEM, in zijn *Holl. Kirch und Schulenstand*, p. 452.) *leeren kennen, hem beklaagende, dat hij zijne goede kennis der wetenschappen en zijne bekwaamheid zo slegt aanlei.* Zijne middelen, die niet groot waren, besteedde hij aan zeldzaame, doch meest ontuchtige boeken, prenten, tekeningen, schilderijën, medailjen, enz. Gemelde BENTHEM meldt ook, dat hij naderhand berouw scheen te krijgen van dit zijn schandelijk gedrag, en het vervaardigen zijner zedebedervende schriften; waarvan hij bewij-

zen

zen gaf met de uitgaave van een boekje, opzettelijk tegen de hoererij geſchreeven, veroordeelende ſtrengelijk het geene hij voorheen geſchreeven, en beſtraffende zig zelven over het kwaad, dat hij daardoor veroorzaakt had; welk geſchrift in 't Jaar 1708 ten voorſchijn kwam. Maar zijn verkwistende aart bleef hem bij; waartoe, echter, zijn inkomen niet toereikende was. 't Geen hem geheel en al tot de uiterſte armoede bragt, was de dood van gemelden Heere VOSSIUS, die hem niet om zijne ondeugd, maar om zijne zonderlinge gaven bemind had. Bij alle anderen was hij, door het maaken zijner ſchimp- en hekel-ſchriften, als een pest gehaat. Het billijk loon op zulk een leven verhaastte zijn' dood. Zijn afbeeldzel is, door MUNNIKHUIZEN en anderen, in 't koper gebragt.

Zie LA RUË, *Geletterd Zeeland*, tweede druk, p. 10. enz.

BEVERLAND, (*Johan*) naar men wil een Broeder van den voorgaanden, doch van een gantsch andere geaartheid en denkwijze. Deeze was eerst Predikant in de Nederduitſche Gemeente te *Groot Yarmouth* en *Nordfolk*, en daarna in *Vlaanderen*, op het Dorp *Waterland*, alwaar hij, uit het *Engelsch* vertaald, uitgaf eene Leerrede, onder den tijtel: *de Heerlijkheid van den Tempel geopend*, *enz.* 1679.

Zie *Ibid*, p. 18.

BEUL, ook wel *Bevil* genaamd, is één der twintig Dorpen van de Grietenij *Stellingwerf Westëinde*, in het Zuiden van *Friesland*, en één der zes Dorpen over den ſtroom gelegen. Het heeft onder zig de Buurten *Riſeperkamp* en *Bucholt*.

Zie WINSEMIUS, *Beſchrijving van Friesland*.

BEVERNINGK, (*Hieronimus van*) een van de Staatkundigſte en fijnſte vernuften der zeventiende Eeuwe, die men wil ooit in dienst van den Staat geweest te zijn, zo ten aanzien van aanzienlijke Gezantſchappen, als in het gelukkig uitvoeren van dezelven. Hij was afkomſtig uit een edel *Pruiſisch* geſlacht. JOHAN BEVERNINGK, zijn Grootvader, kwam, in het Jaar 1575, in *Holland*, met den Graaf VAN HOHENLO. De Staaten ſchonken hem een Compa-

pagnie Voetknechten, die hij zo wel bestuurde, en met zo veel moeds aanvoerde en voorging, dat hij den post van Luitenant-Generaal der Artillerij verkreeg. Die waardigheid, meen ik, bekleedde hij, toen hij zig in huwelijk begaf met een Dochter van den Heer GOVERT LONK, Burgemeester der Stad *Gouda*, en Ontvanger van 's Lands gemeene middelen van die Stad. Uit dit huwelijk werd geboren MELCHIOR BEVERNINGK, die, tot manlijke Jaaren gekomen zijnde, Kapitein onder het Voetvolk, en Commandant van de Kasteelen van *Argenteau* en *Dalem* werd. Deeze begaf zig in den echt met SEBILLA STANDERT, wier Vader insgelijks Kapitein en Gouverneur van *Knodzenburg* was. Uit dit huwelijk werd de groote HIERONIMUS VAN BEVERNINGK geboren, op den 14den April des Jaar 1614. In het Jaar 1645 werd hij Raad zijner geboortestad *Gouda*; en in het Jaar 1668 bekleedde hij de eereplaats van Burgemeester, na dat hij reeds het ampt van Hoofd-Schout waargenomen had, en in 1646 afgezonden was ter vergaderinge der Staaten van *Holland*, alwaar hij zodanige blijken van zijne bekwaamheid gaf, dat men hem tot het uitvoeren van de gewigtigste Staatzaaken bekwaam achtte en aanzocht; zo als hij dan ook, in 't Jaar 1650, met den Heer VAN BREDERODE, aan de Staaten van *Utrecht* afgevaardigd werd, met verzoek om hunne Afgevaardigden op de algemeene Groote Vergadering te doen verschijnen. In deze luisterrijke Vergadering in *'s Hage* was hij als lid van *Holland* tegenwoordig, en had geen weinig aandeel in de beraamde schikkingen van dien tijd. Drie Jaaren daarna bekleedde hij, wegens *Gouda*, de plaats dier Stad in de vergadering der Algemeene Staaten; en in dat zelfde Jaar zag hij zig vereerd met de waardigheid van Buitengewoon' Afgezant aan den *Protector* (een naam, dien hij naderhand aannam) CROMWEL. In 't volgende Jaar gelukte het hem, den vrede tusschen *Engeland* en den Staat te bewerken; doch het gewigt van die bezending, het belang voor het Vaderland, de netelige omstandigheden, waarmede het verzeld ging, en het deel dat hij 'er aan had, vermits het grootste vertrouwen in BEVERNINGK scheen gesteld te zijn, bevatten een voornaam punt onzer Lands Geschiedenissen, en vorderen dus een omstandiger verhaal.

De Staaten van *Holland*, die het meeste belang in den vrede

met *Engeland* hadden, waaraan te vooren reeds gearbeid was, hadden rijplijk hunne gedachten laaten gaan over eenen persoon, die de bekwaamheid en goeden wil had, om zijn Vaderland te dienen. BEVERNINGK, hier voor bekend, was de persoon, die zonder eenige bedenkelijkheid benoemd werd, om met de Heeren NIEUWPOORT, VAN DER PERRE en JONGSTAL de reize derwaarts te aanvaarden. Het nadeel, dat der Staaten Vloot, op den 12den en 13den van de maand Junij, door de *Engelschen* werd toegebragt, verhaastte het vertrek van die Heeren. De Heer BEVERNINGK, reeds vroeger dan de andere vertrokken, deed aan den Protector een sierlijke aanspraak, in de *Fransche* taal, stellende onder anderen voor: *dat beide de Republieken, in de dierbaarste belangen van den Godsdienst en Vrijheid, op het naauwst verbonden waren; dat ze elkander zouden vernielen, daar ze tot elkanders behoud moesten arbeiden.* Uitgesproken hebbende, overhandigde hij aan CROMWEL een ontwerp, volgens 't welk zijne Meesters geneegen waren den vrede te maaken. Maar de laatstbevochtene overwinning had den Protector te veel verhoogmoedigd, om naar billijke voorslagen te willen hooren. Het antwoord, dat CROMWEL aan de gemelde Heeren Afgezanten gaf, bestond hoofdzaaklijk hierin: *dat een bestendige vrede tusschen de beide Republieken onmooglijk was, ten zij men dezelven vereënigde en onder ééne regeering bragt.* Dit antwoord werd door JONGSTAL en NIEUPOORT naar *Holland* gebragt, vermits BEVERNINGK en VAN DER PERRE te *London* bleeven. In de maand November kwamen de twee eerstgenoemde Heeren weder te *Londen*, en vertoonden gezaamentlijk aan CROMWEL de onmogelijkheid van het aanneemen of bewilligen van zijnen buitensporigen elsch. Die listige Protector kon ook met geene mogelijkheid een ander antwoord verwachten, en toonde zig aan BEVERNINGK iets toegeevender. Echter gaf hij hem te kennen, *nooit geenen vrede met de Staaten te zullen maaken, zo zij zig niet verbonden tot de uitsluiting van den Prins van Oranje van die ampten, die zijne voorvaderen bekleed hadden.* Dit was het eenigste doel van den onderdrukker van *Engeland*, om daardoor te verhinderen dat de *Prins van Oranje* in gezach en jaaren toegenomen zijnde, buiten staat zou zijn het huis van STUART te ondersteunen, en

en hem tot eene laagte te doen nederdaalen, waaruit hij zelf zig door listen verheven had. Van dit voorstel werd BEVERNINGK naderhand beschuldigd de uitvinder geweest te zijn. Dan hij heeft zig daarop zo wel verdedigd, met aan te toonen wat hij aangewend had, om CROMWEL tot andere gedachten te brengen, dat het overbodig zijn zou, daar van iets te zeggen. Men behoeft alleenlijk CROMWEL, en zijn belang, slegts ten halven kundig te zijn, om te weeten, dat hij in de noodzaakelijkheid was, om op dit punt ten sterksten aan te dringen.

De Heer VAN DER PERRE, intusschen, te *Londen* overleden zijnde, en de drie andere Heeren niets te verrichten ziende, braken de onderhandeling af, en keerden, zonder afscheid te neemen, naar *'s Gravezand.* Daar gekomen zijnde, ontvingen zij eenen Brief van den Secretaris van CROMWEL, in deszelfs naam geschreeven, waarin zij gemeld vonden, *dat de* Protector *genoegen zoude neemen, zo de* Staaten *zig verbonden, de* Stadhouders, *die door hun sin vervolg mogten aangesteld worden, bij hunne aanstellinge te doen zweeren, dat zij de Tractaaten, die reeds gemaakt waren, of gemaakt stonden te worden, heiliglijk zouden nakomen;* en op dien voet werden zij verzocht te rug te keeren.

BEVERNINGK en NIEUFOORT waren van oordeel dat de onderhandeling hervat moest worden. Dan, vermits de Heer JONGSTAL, die wegens *Friesland* afgevaardigd was, uit ijver voor het huis van *Oranje*, daarin niet wilde bewilligen, gingen zij naar *Holland* onder zeil, en kwamen den 12den Januarij te *Goeree* aan. BEVERNINGK alleen vertrok eenige dagen daarna naar *Engeland*, alwaar hij, met den aanvang van Februarij, landde. Hij vond 'er de zaaken zeer veranderd. De *Engelschen* vervaardigden een aanzienlijke Vloot, en de Predikanten stookten de gemoederen, in plaats van vrede, tot oorlog aan. CROMWEL achtte zig gehoond, dat BEVERNINGK alleen en zonder geloofsbrieven verscheen. 't Geen hem het meest mishaagde, was, dat hij, ongelast, hem met den verleidenden en nieuwaangenomenen tijtel van Beschermer (*Protector*) geluk wenschte. De Secretaris vraagde aan BEVERNINGK, *of men in* Holland *dacht, dat zijn Meester zig met den blooten naam van Stadhouder vergenoegen zou?* BEVERNINGK wist hier-

op niets te antwoorden, dan, *dat schoon de Protector op de andere Provintiën misnoegd was*, Holland *hem geene reden gaf, daar die Provintie zig zo gereed toonde om den vrede te bevorderen.* Weinig eer behaalde BEVERNINGK met deeze reize bij de andere Provintiën. *Friesland*, echter, toonde 'er zig het meest misnoegd over. De *Staaten Generaal* zonden vernieuwde lastbrieven aan BEVERNINGK, en H. H. M. gaven aan de Heeren, die wederom werden afgevaardigd, om CROMWEL te behaagen, den tijtel van *Ambassadeurs*. Dan hoe men hem vierde, de beruchte *Acte van Seclusie* was en bleef zijn voornaamste point. Menigvuldig waren de geheime gesprekken tusschen CROMWEL en BEVERNINGK hierover; verklaarende de eerste, 'er nimmer van te zullen afstaan. De laatstgenoemde met NIEUPOORT, meer dan eens, daarover geraadpleegd hebbende, en beide meenende zeker te zijn, dat CROMWEL zijn woord gestand zou doen, als ook dat de andere Provintiën nimmer in de *Acte* bewilligen zouden, vonden raadzaamst, buiten kennisse van JONGSTAL, een geheim of Separaat artikel te sluiten, waarbij de Provintie van *Holland* zig tot de begeerde uitsluiting verbond. Of hier mede al of niet tegen de Souverainiteit van den Staat, en tegen de Unie gehandeld werd, kan men zien in de vermaarde *Deductie van de Staaten van Holland*, naderhand uitgegeeven. Die uitgave daar van was te noodzaaklijker, om dat verscheiden Leden der vergadering van *Holland*, toen de zaak ruchtbaar was geworden, 'er hevig tegen uitvoeren, en zeiden dat BEVERNINGK zijnen last te buiten gegaan had, en ter verantwoordinge moest gesteld worden. Dit houd men voor zeker, dat indien 'er iets moest verantwoord worden, het zou gestaan hebben aan den Pensionaris DE WITT. Dan deeze ervaarene Staatkundige wist den Vrede als zo noodzaakelijk en onontbeerbaar voortestellen, als met mogelijkheid geschieden kon. Na met de grootste welsprekenheid aangetoond te hebben, dat dezelve alleenlijk op die, en op geene andere wijze verkrijgbaar was, betoogde hij, met geen minder aandrang, dat het niet meer dan billijk was, dat het algemeen belang gesteld werd boven dat van een enkel persoon, als de Prins VAN ORANJE was. Op welke reden, met meerderheid van stemmen, de zaak werd doorgedreeven, en de gemelde *Acte van Seclusie*, getekend en bezegeld,

geld, aan BEVERNINGK toegezonden; waarop CROMWEL ook den vrede tekende, dien hij zo lang geweigerd had. Men leest dat BEVERNINGK, vóór de overgaave, nog alle zijne bekwaamheid tè werkstelde, om CROMWEL van besluit te doen veranderen; doch dat alles vruchtloos was.

De Heer VAN BEVERNINGK werd daarop uit *Engeland* te rug ontboden; om bezit te neemen van het ampt van *Thesaurier Generaal*, dat hem, in *Engeland* zijnde, was opgedragen. Van zijne vrienden werd hij gunstig ontvangen; doch zijne vijanden spanden alles in om hem het gemelde ampt te doen ontneemen. Den eed van zuivering, dien hij, op de hem aangetijgde beschuldigingen, deed, was zelfs niet in staat hem vrij te waaren; doch de ontdekking van de valsheid, als mede de bekentenis en straffe van een der bedienden van den Raadpensionaris, werkten zo veel uit, dat hij in hetzelve bevestigd werd.

Hij bekleedde dien post tot in het Jaar 1665, en begeerde 'er toen van ontslagen te zijn. Om zijn sterk aanhouden, geschiedde zulks, met zeer loflijke getuigschriften en een gedenkteken van een gouden kop. In het Jaar 1689 bedienden de Staaten zig van zijne bekwaamheid, ter stillinge van de ontstaane onrust te *Groningen*. Dat hij gelukkig was in het volbrengen der hem aanbetrouwde posten, bleek in zijne afzendingen naar *Kleef*; in het sluiten van het verbond met den Keurvorst van *Brandenburg*; in den vrede met den Bisschop van *Munster*, en zijne medewerking aan het Drievoudig Verbond, tusschen *Denemarken*, *Brandenburg* en den *Staat*; en bijzonderlijk in den vredehandel te *Breda*; in de bewerking van vrede tusschen *Frankrijk* en *Spanje*, gelijk in alle andere posten, die hem opgedragen werden. In het Jaar 1762 volgde hij den Prins VAN ORANJE, als Gedeputeerde te veld; waarna hij zig tot rust meende te schikken. Doch, na lang aanhouden, zag men hem, in het Jaar 1673, in een der gewigtigste zaaken treden, naamlijk in de bijeenkomst te *Keulen*, alwaar hij verscheen met den tijtel van Buitengewoon Afgezant. Het opligten van den Prins VAN FURSTENBURG deed al de verwachting, die men van die bijeenkomst had opgevat, verdwijnen; alzo de *Franschen* dezelve afbraken. Men liet, echter, niet na, met eenige vrucht, met hunne bondgenooten de onderhandeling voorttezetten; BEVERNINGK wist, door zijne bekwaamheid, in

 het

het afzijn der *Franschen*, den Bisschop van *Munster* en Keurvorst van *Keulen*, de belangen der Staaten te doen omhelzen; wordende tusschen hen, op den 22sten April 1674, de vrede gesloten, en den 11den Maij daaraan volgende getekend. 's Jaars te vooren was hij aangesteld tot Curator der *Leidsche* Academie: een ampt, waaraan hij gaarne al zijnen vlijt zoude besteed hebben; doch de rust, die hij reeds lang begeerd had, mogt hij nog niet genieten. De vredehandeling te *Nijmegen* vorderde alle de bekwaamheden, die een Staatsman als BEVERNINGK bezat. Zijn onvermoeide arbeid, en gedrag omtrent den Koning te *Wetterau*, zo wel als zijne weigering ter aanvaarding der geschenken, zijn genoeg bekend; hij wees de afbeeldzels van dien Vorst van de hand, zonder denzelven te beledigen. Het zij derhalven genoeg te zeggen, dat *Nederland* het sluiten van den vrede, op den 10den Augustus 1678, aan hem te danken had. Den 11den van de maand September volgde, door zijne bewerking, de vrede tusschen *Frankrijk* en *Spanje*; en den 12den October des volgenden Jaars bragt hij het Tractaat van Vrede en Koophandel, tusschen den *Staat* en *Zweeden*, tot stand. Na alle deeze bedrijven genoot hij de gewenschte rust; neemende toen zijn verblijf op zijn huis *Oud-Teilingen*, anders *Lokhorst* genaamd, een klein uur van *Leiden*. Hier gaf hij zig geheel aan de Letteröefeningen over, bekleedende met lof den post van Curator der Hooge Schoole. Die lang begeerde rust duurde, echter, niet lang; want slegts weinig tijds daarna gevoelde hij, op eenen voordenmiddag, bezig zijnde met het nazien van eenige oude handschriften, die onlangs, voor de *Leidsche* Bibliotheek, uit den Boekschat van den vermaarden VOSSIUS, gekocht waren, het begin zijner ziekte. Naauwlijks in de koets zijnde, begon de koorts zig te verheffen, en nam van dag tot dag zodanig toe, dat hij, op den 30sten October 1690, in den ouderdom van zes-en-zeventig Jaaren, het tijdlijke leven afleide, zonder kinderen na te laaten uit zijn huwelijk met JOHANNA LE GILLON. Zijn lijk werd naar *Gouda* gevoerd, en aldaar, in een marmere Kapel, die hij zelf, aan de zuidzijde van 't Choor, in de *St. Jans Kerk*, had doen maaken, begraaven; zijnde naderhand, door den beroemden GRÆVIUS, met het volgende grafschrift vereerd.

Perillustris ac generosus vir

HIE-

HIERONIMUS VAN BEVERNINGK,
Theilingæ Toparcha.
Senator, Judex, Consul Goudanus.
In Consessu præpot. Ord. gen. assessor.
Idem aliquoties extra ordinem,
Communi Belgiæ Fæderat: Ærario præfectus.
Lycæi Batavorum curator.
In Hispan. & Fæd. Belg. finibus regundis adjutor.
Legatus Wilhelmo III. *in exercitu datus.*
Westmonasterium, Cliviam, Bredam,
Aquisgranum, Bruxellas, Madrittum,
Coloniam Agrip. Noviomagum,
ad Gall. item Regem,
Wetteræ morinorum castra habentem,
Cum potestate res componendi missus,
Ad Cæsarem vero designatus Orator,
Re nisi perfectâ nunquam reversus.
De maximi præterea momenti rebus domi,
De amicitiis parandis
Et fæderibus pagendis foris,
a Patriæ Patribus passim
Feliciter consultus & adhibitus.
Natus Goudæ 25 *April* 1614.
Mortuus Theilingæ 30 *October* 1690.
Satur honorum;
Hoc monumento conditur,
Cum
Optima vitæ fortunarumque socia
Joanna le Gillon,
Nata Amstel. 11 *May* 1635.
Mortua 17 *Sept.* 1706.

Zie WICQUEFORT. TEMPLE. BAYLE. WALVIS. *Bes. van Gouda.*

BEVERVOORDE, een adelijk Huis, dat een zeer geringe vertooning maakt, staande bij *Gelzelaar*, onder de Heerlijkheid *Berkelo.*

BEVERWEERT, eene zeer oude Ridderhofstad, in 't Marschalkschap van *Utrechts Overkwartier*, anders gezegd in het *Bovensticht van Utrecht*, tusschen de Dorpen *Odijk* en *Werkhoven*, aan den *Krommen Rhijn*, en leenroerig aan het opgemelde *Sticht*. NICOLAAS VAN DE VELDE werd, na den dood van Vrouw HILDEGAARD, Weduwe van Heer ZWEDER VAN BEVERWEERT, door WILLEM, den een-en-veertigsten Bisschop van *Utrecht*, daarmede beleend, met en benevens veertig morgen lands, daar bij gelegen. In het Jaar 1345 heeft Heer OTTO VAN IJSSELSTEIN, voor zijne Huisvrouw MACHTELT VAN BEVERWEERT, aan JAN VAN ARKEL, den zeven-en-veertigsten Bisschop, beloofd, zig voor dit *Beverweert*, als zijnen Leenman, te zullen gedragen, zo als naderhand door ZWEDER VAN BEVERWEERT (Ao. 1354.) geschiedde. Doch in het Jaar 1440 geraakte dit huis, door huwelijk, aan het geslacht der BOEKHOUTEN of BOUCHOLT, die 'er bezitters van waren tot in het Jaar 1564, wanneer het, door de Grootmoeder der echtgenoote van PHILIP WILLEM, Prinse van *Oranje*, gekocht, daarna aan het Stamhuis van *Oranje* kwam. Na eenig verschil tusschen Prins MAURITS en Heer FILIP VAN MERODE, bleef het aan den eerstgenoemden; van hem ging het over aan deszelfs natuurlijken Zoon LODEWIJK VAN NASSAU, en van dien, gevolglijk, op de Graaven van NASSAU LA LEK, aan wier nakomelingen het nog behoort. Geduurigen aanstoot leed dit huis in vroeger tijden. Staande de oorlogen der *Utrechtsche* Bisschoppen, in 1527, tegen die van de Stad *Utrecht*, werd het bezet door de Krijgsknechten van HENDRIK VAN BEIJEREN. Door deszelfs groote voorrechten en aanzienlijke bezitters is het altoos in stand gebleeven; hebbende de Visscherij en Zwaanedrift in de *Minne*, tusschen de *Holerbruggen* bij *Koten*, en de Hofstede *de Kuil*, digt bij de Stad *Utrecht*; den Tol op den *Odijkschen* brug, en een eigen Molen. Volgens de prentverbeelding, door S. VAN VIANEN, vertoont zig van vooren, naar het huis gaande, een zwaare steenen brug met drie boogen, en tusschen beiden een ruim voorplein, dat met een zwaaren muur omgeeven is. Aan de linkerzijde naar het huis ziet men een oud gebouw, en van vooren en ter wederzijde twee vierkante gebouwen. Het huis zelf, dat zig als een ouderwetsch, zwaar, doch wel onderhouden gebouw, (hebbende van achteren nevens zig,

twee oude vierkante torens, en van voren een oude kapel,) vertoont, legt binnen drie graften. Volgens de wapenkaart der Edelen van *Utrecht*, is het wapen van *Beverweert*, *drie zuilen op een blaauw veld.*

Zie MATTHEUS, *de Jure Gladii*, p. 343, 345 en 346. BEKA, p. 106.

BEVERWIJK, een zeer aangenaam vlek, dat doorgaans den naam van het Stedeke *Beverwijk* draagt. Dat het voorheen onder de *Hollandsche* Steden geteld werd, blijkt uit den rang, dien het bekleedde, in het Jaar 1468, toen de eed aan Hertog KAREL VAN BOURGONDIEN gedaan werd. De Steden volgden toen in deezen rang: *Dordrecht*, *Haarlem*, *Delft*, *Leiden*, *Amsteldam*, *Gouda*, *Rotterdam*, *Schiedam*, *Alkmaar*, *Beverwijk*, *Monnikendam*, *Edam*, *Woerden*, *Oudewater*, *Sehoonhoven*, *Gorkom*, *Heusden*, *Geertruidenberg*, *Hoorn*, *Enkhuizen* en *Medenblik*. Uit de lijst der Dorpen en Baljuwschappen, die allen dien eed afleiden, blijkt dat *Beverwijk* toen niet alleen onder de *Hollandsche* Steden, maar zelfs onder de grootste Steden van *Holland* geteld is geworden. HEDA, en nà hem BOXHORN, BRUGMAN en anderen, meenen dat de oudë naam van *Beverwijk*, *Aagtenkerk* geweest zou zijn; VOSSIUS noemt het *Aagtendorp*, en zegt dat het, in het Jaar 1204, door LODEWIJK, Graave van *Loon*, zou verbrand zijn. Of dit zo zij, zullen wij thans niet onderzoeken; ons vergenoegende te kunnen aantoonen, dat de naam, dien het Stedeke thans draagt, reeds in 1293 bekend was. Want Graaf JAN DE EERSTE *van Holland*, gaf, in dat Jaar, verscheidene voorrechten aan de Burgers en Poorters van *Beverwijk*, en dat wel op verzoek van WOLPHERT VAN BORSSELEN, Heer van *Zandenburg*, die niet alleenlijk eenig bewind daarover had, maar aan wien ook een derde van alle de boeten was afgestaan; waaruit dan de oudheid van dien naam genoeg te bepaalen is. Veel verschillender zijn de gedachten over deszelfs oorsprong, waarmede (om dat 'er niets zekers uit optemaaken is) wij onze Leezers niet vermoeijen zullen. Alleen merken wij aan, dat, waarschijnelijkst, dezelve is afgeleid van de menigvuldige *Bedevaarten*, die in dien oort plagten gedaan te worden, als of men het een

Wijk der Bedevaarders of *Bedevaartswijk* noemde. De oude benaaming en den oorsprong van de nog tegenwoordige daar laatende, zeggen wij dat dit Stedeke gelegen is twee uuren gaans van *Haarlem*, en bijna vier van *Alkmaar*, in het Zuidwesterdeel van *Noord-Holland* en *Kennemerland*, een groot half uur van de zeestrand, alwaar het *Wijk op Zee* genoemd wordt, en ten zuidoosten van de *Wijkermeer*. Wij hebben het zo even onbeslist gelaaten, of het onder de benaaming van *St. Aagtenkerk*, door den Graave VAN LOON, verbrand is geworden; doch zo beweezen is, dat *Aagtenkerk* of *Aagtendorp* het nog in weezen zijnde *Beverwijk* is, is die verwoesting ook zeker. Vaster gaat het, dat *Beverwijk* dit noodlot ondergaan heeft, in of omtrent het Jaar 1485, toen Hertog ALBRECHT *van Saxen* tegen de *Kennemers* optrok; en daar na (1517) nog eens, door den zôgenaamden *Zwarten Hoop*, of *Gelderſkhe Friezen*. Niet min deerlijk was de verwoesting in het Jaar 1572 en 1573, dat is, geduurende het beleg van *Haarlem*; wordende het toen, op twaalf huizen na, door de *Spanjaarden* geheel verbrand.

De aangenaamheid van den oord, waarin het gelegen, benevens de voorrechten, waarmede het voorzien is, kunnen met recht als de oorzaaken aangemerkt worden, dat het, na deszelfs verwoesting, weder fraaijer opgebouwd is. Wie van de *Hollanders* is 'er bijna, zou men kunnen vraagen, dien het *Hollandsch* of *Kennemerlandsch Tempe* onbekend is, en de schoone ruime straat, met een dubbele rij Lindeboomen beplant, niet roemt? Deeze straat heeft, ter onderscheiding, ter eener zijde, de *Achterstraat*, en draagt, aan de andere zijde den weg naar de Haven, den naam van de *Breestraat*; zijnde de *Breestraat* met eenige dwarsstraaten doorsneeden. Wat de gebouwen aangaat, het Stadhuis is zeer eenvoudig, zijnde voorzien van een klein torentje, dat uit het dak rijst, benevens een luiklok en uurwijzer, staande met deszelfs voorgevel op de *Breestraat*. De Gereformeerde Kerk, staande in het noorden van de *Breestraat*, aan het einde van de *Achterstraat*, is een ruim en deftig gebouw, met een hogen vierkanten toren, gedekt met een achtkanten spits, die vrij verre in zee kan gezien worden. Deeze Kerk behoort onder de Klassis van *Haarlem*. De *Luterschen* bouwden 'er, in

het

het Jaar 1774, mede een net en fierlijk Kerkje, en beriepen 'er eenen Predikant; doch na dat alles, geen onderſtand van het *Amſteldamſche* Conſiſtorie kunnende verkrijgen, vonden zij zig onbekwaam de kosten te draagen; dus de Kerk, voor eenigen tijd, geſlooten werd, en de Predikant zig naar elders moest begeeven. Eindelijk werd de Kerk, in het openbaar, bij Executie verkocht, en werd dus de eigendom van den Heer JOHAN COENRAAD BRANDT. De Heer J. VERSTEGEN heeft twee fraaije prentverbeeldingen, vertoonende deeze Kerk van buiten en van binnen, in het licht gegeeven.

De *Doopsgezinden*, die 'er weinig in getal zijn, hebben 'er eene nette vergaderplaats, doch, zedert geruimen tijd, geenen vasten Leeraar. ANTHONIJ VAN DER OS, thans Doopgezind Leeraar te *Oostzaandam*, na afſtand te hebben gedaan van zijnen dienst onder de Hervormden te *Zwolle*, werdt hier beroepen. De Roomschgezinden, die 'er vrij talrijk zijn, hebben 'er eene Staatie in de Banne van *Wijk aan Duin*, die door éénen Prieſter gediend wordt. Het Gasthuis is niet meer in wezen; wordende de ouden en zieken bij de Burgers beſteed. Doch men heeft 'er een Weeshuis, waarin kinderen onder de twaalf Jaaren, zonder onderſcheid van Religie, worden aangenomen. Verder is 'er een fraai gebouw, dat tot een Kost- of Beter-huis dient. Het getal der huizen wordt begroot op vier honderd negen-en-dertig, en dat der Inwooneren op dertien honderd, waarvan 'er veelen een ſtil leven leiden. De overigen geneeren zig met booménten, met het aankweeken van tuinvruchten en peulgewasſen. Ook is 'er eene voornaame Azijnmaakerij.

Behalven de gemelde voorrechten van Graaf JAN, verkreeg *Beverwijk*, in het Jaar 1303, het recht tot een jaarlijkſche Leermarkt, die nog heden geen van de minſten is, en tweemaal in het Jaar gehouden wordt; verder tot het houden van jaarlijkſche paarden-, varken- en weekmarkt. Het is niet wel te bepaalen, wanneer *Beverwijk* van een Stad tot een Dorp of Vlek geworden is; daar zijn 'er, die zulks ſtellen na het afbranden in 1485, en anderen na de verwoeſting door de *Spanjaarden*; welke laatſten wij gelooven, het naast bij de waarheid te zijn.

De Regeering beſtaat 'er uit éénen Hoogſchout, die met zeven Sche-

Schepenen den Crimineelen vierschaar spant; een Schout Civil, twee Burgemeesteren, een Secretaris en twaalf Vroedschappen, welke laatsten eerst in 1629 aangesteld zijn. Veel moeite deeden de Regeerders van *Beverwijk*, om het besluit van 's Lands Staaten, tot den verkoop der Stede, te weeren; doch na dat hun verzoek, in het Jaar 1730, laatst afgeslagen was, werd de Ambachtsheerlijkheid, op den 14den November van dat Jaar, verkocht, aan den Heer FRANÇOIS VAN HARENKARSPEL, ten dien tijde Oud Schepen der Stad *Amsteldam*, voor de somme van drie-en-twintig duizend en twee honderd guldens; thans wordt zij bezeten door Jonkvrouwe HELENA VAN HARENKARSPEL. Het wapen van *Beverwijk* is *drie Lelijen op een rood Veld*. Men heeft van dit Dorp meer dan één gezicht in prent, waaronder die van ZEEMAN en STOPENDAAL voor de besten gehouden worden.

BEVERWIJK, (*Johan van*) afkomstig uit bovengemelde Stede. Van zijne voorzaaten vindt men gemeld OTGER of OGIER VAN BEVERWIJK, Ridder van het Heilige Graf, Raad en Hofmeester van Graaf JAN VAN EGMOND, Stadhouder van *Holland*, en, volgens huwelijksche voorwaarde, te *Dordrecht* op 't Stadhuis geboekt, gehuwd met AAGTE SCHAART, Heer KORSTIAANS Dochter, in 't Jaar 1404 Schepen te *Dordrecht*. Hij, waarvan wij hier melding maaken, was de oudste Zoon van BARTHOLOMEUS VAN BEVERWIJK en MARIA BOOT VAN WEZEL. Uit dit zelfde geslacht is mede afkomstig JOHAN VAN BEVERWIJK, Doctor in de Wijsbegeerte en Geneeskunst, in zijne geboortestad *Dordrecht*, geboren den 17den November 1594, gehuwd met ANNA VAN DUVERDEN, Dochter van CORNELIS VAN DUVERDEN, Schepen der Stad *Utrecht* en Schout van *Amersfoort*. In het Jaar 1624 hertrouwde hij met ELISABETH, Dochter van WILLEM BAKKER, Schepen te *Zierikzee*, waarbij hij agt kinderen verwekte BEVERWIJK bekleedde te *Dordrecht* de aanzienlijkste waardigheden, en werd 'er, in 1629, Schepen, in 1631 één der veertigen, en wegens die Stad, meer dan eens, ter dagvaart der Heeren Staaten van *Holland* afgevaardigd. Hij overleed den 19den Januarij 1647. Eenen onsterfelijken naam heeft hij zig door zijne schriften gemaakt; alom is zijn *Schat der Gezondheid en Ongezondheid* bekend; als ook zijne-

ne *Uitmuntendheid der Vrouwen*, zijne *Heelkunst*, en *Heelkunstige Aanmerkingen*; zijne *Wederlegging van Montaigne*; zijne *Brieven*, en *Beschrijving van Dordrecht*, onder den tijtel *'t Begin van Holland in Dordrecht*, aldaar in 1640 in 4to gedrukt; welk werk, echter, door de uitvoeriger beschrijving van die Stad, door BALEN, veel van zijne waarde verlooren heeft. Het Geslachtsregister van *Beverwijk* vindt men bij den gemelden BALEN, bl. 979 — 984.

BEVIJNS. Dus noemt VAN DER HOUVE een Dorp in *Zeeland*, op het Eiland *Walcheren*, het geen door SMALLEGANGE *Serboudins-Kerke*, en in de *Blaffert der Utrechtsche Kerkgoederen*, *St. Boudewijns Kerk* genoemd wordt. Zie SERBOUDINS-KERKE.

BEWESTER-EDE, een Polder in het *Aardenburger-Ambacht*.

BEWESTER-SCHELDE, is de naam, die, in onderscheiding van *Beooster-Schelde*, aan een der twee deelen van *Zeeland* gegeeven wordt. Het geen tot *Beoorster-Schelde* behoort, is op het Art. daarvan gemeld. Tot dit deel behooren de vier Eilanden *Walcheren*, *Zuid-Beveland*, *Noord-Beveland* en *Wolphaartsdijk*. Op *Walcheren* leggen de Steden *Middelburg*, *Vlissingen* en *Kampveere*; en de smalle Steden *West-Capelle*, *Arnemuiden* en *Domburg*. In *Zuid-Beveland*, het verdronken *Romerswaal*, en de aanzienlijke Stad *Goes*. In *Noord-Beveland* lag weleer *Cortegeene*. Op *Wolphaartsdijk* vind men eenige Dorpen. Alle de landen van *Bewester-Schelde* bedragen, volgens Lands authentike rekeningen, aan den honderdsten penning, over het Jaar 1641, met de Polders, na dien tijd ingedijkt, 111215 gemeten en 63 roeden, of 70 halve *Hollandsche* morgens Land.

Zie SMALLEGANGE.

BEIJEREN VAN SCHAGEN, een der doorluchtigste geslachten in *Holland*, afstammende van Hertog ALBERT VAN BEIJEREN, Zoon van Keizer LODEWIJK, en van MARGRETHA, Erf-Graavinne van *Henegouwen*. De stamlijst daarvan vindt men bij GOUDHOEVEN, bl.

bl. 301, met aanwijzing der goederen en landen, die dat geslacht voortijds bezeten heeft.

Beijma, door anderen *Beijem* genaamd, een adelijk Huis, in het *Friesche* Dorp *Arum*, in de Grietenij *Wonseradeel*, onder *Westergo*.

Beijntum, een der elf Dorpen van de Grietenij *Ferwerderadeel*, ook wel *Hoog-Beijntum* genaamd.

Bezel, in 't ampt van *Montfoort*, maakt, met *Belfelt*, één Rechtbank uit, die bestaat uit vier Schepenen van dit Dorp, en drie van *Belfelt*. In beide Dorpen is één Roomsche Kerk. *Bezel* ligt twee uuren, en *Belfelt* één uur gaans boven *Venlo*, aan de *Maas*; wordende dus het gebied en de Stad *Roermond*, van 't ampt van *Montfoort*, als afgesneden.

Bibaut, (*Willem*) Generaal der *Kathuizers*, geboortig van *Thiel*, in *Vlaanderen*. Hij leide te *Gend*, bij de gemelde Orde, de gronden zijner studiën, en voltooide 'er dezelve. Daarna werd hij in die Stad Hoogleeraar in de Welsprekendheid. Toen de donder aldaar in zijn vertrek sloeg, en eenen zijner hoorderen kwetste, deed hij een gelofte van Monnik in de gemelde Orde te zullen worden. In het Jaar 1504 volbragt hij deeze belofte, en gedroeg zig zo wel in de zaaken, waarin hij gebruikt werd, dat hij, in 1571, tot Generaal van de Orde verheven werdt. Hij bekleedde dat ampt tot zijnen dood, voorgevallen in 't jaar 1538, laatende eenige geschriften na, die men bij val. andreas gemeld vindt.

Bidloo, (*Lambert*) Zoon van govert bidloo en maria lambertsz. felzers, Inspector van het *Collegium Medicum* te *Amsteldam*. Lambert, geboren den 30sten Augustus 1638, heeft zig, onder de Nederlandsche Dichters, eenen naam gemaakt, met de uitgaave van zijn *Pan-Poeticum*, *Verwoesting des Joodschen Volks*, 3 deelen, in 4to, en andere kleinere dichtstukken; ook in de *Kerklijke Geschiedenissen*, bijzonderlijk in die der *Menno-*

ni-

niten, met de uitgaave van eenige Theologische schriften. Kort voor zijn overlijden, dat voorviel op den 11den Junij 1724, kwam van hem in 't licht een vertaaling uit het Italiaansch van J. BARTHOLI, *Een geleerd verdedigd en verbeeterd*, in 8vo. Zijn afbeeldzel vindt men in zwarte kunst, door VAN HALEN, en gegraveerd door J. HOUBRAKEN.

*BIDLOO, (*Govert*) Broeder van LAMBERT, werd den 12den Maart 1649 binnen *Amsteldam* geboren. Hij was een vermaard Ontleed- en Heel-Kunstenaar, en niet min bekwaam Latijnsch en Nederduitsch Dichter. In het Jaar 1688 werd hij Lector in de Ontleedkunde in '*s Gravenhaage*, en daarna Hoogleeraar in de Ontleed- en Heel-kunst, op de Hooge Schoole te *Leiden*. WILLEM DE DERDE maakte hem tot zijnen Lijfarts; dan hij behield, op zijn verzoek, het ampt van Hoogleeraar. Nadat die Vorst, in het Jaar 1702, in zijne armen gestorven was, aanvaardde hij dien post weder. Onder zijne *Anatomische Werken*, is bekend; *Anatomia corporis humani centum & quinque tabulis ad vivum delineata*, in fol. En onder die der Dichtkunst *Brieven der gemartelde Apostelen*, en *Mengelpoëzij*. Ook heeft men van hem een verhandeling over de ziekte en den dood van gemelden Koning WILLEM. Hij overleed te *Leiden* Ao. 1713, nalaatende twee Zoonen, NICOLAAS BIDLOO, die Lijfarts van CZAAR PETER DEN EERSTEN was, en door dien Vorst verklaarde werd tot Hoogleeraar in de Medicijnen, en Opzichter van 't Hospitaal, en de Medicijnsche Academie, volgens zijn plan, te *Petersburg* gebouwd. De tweede Zoon, Mr. GOVERT BIDLOO, was Fiscaal van den Hoogen Krijgsraad der *Vereenigde Nederlanden*. Het afbeeldzel van den Hoogleeraar gaat in prent uit, door E. BLEISWIJK, en grooter door BLOTELING.

BIE, (*Adriaan de*) geboren te *Lier*, in het Jaar 1594, van eenen Vader, die, bij toeval, uit 's Moeders lichaam gesneden en op eene zonderlinge wijze in het leven behouden was. ADRIAAN leerde de Schilderkunst in zijne jeugd, bij den vermaarden WOUTER ABTS, en vertrok, agttien Jaaren oud zijnde, naar *Parijs*, alwaar hij twee Jaaren het onderwijs genoot van RUDOLF SCHOOF, Hof-

Hof-Schilder van Koning LODEWIJK DEN DERTIENDEN. Van daar begaf hij zig naar *Rome*, en schilderde, geduurende den tijd van zes Jaaren, naar de beste meesters. Verder bezag hij de voornaamste Steden van *Italiën*, en kreeg daardoor gelegenheid, om voor verscheidene Kardinaalen zijne kunst te oefenen. Meest leide hij zig toe op het beschilderen van gouden en zilveren platen, porphier, jaspis en andere kostbaare steenen, waarin hij ongemeen uitmuntte. In het Jaar 1623 keerde hij naar *Braband* te rug, alwaar hij eene menigte van fraaije Pourtretten en schilderstukken, vol van Beelden, vervaardigde, waardoor hij zijnen naam vereeuwigd heeft. Hij liet eenen Zoon na, CORNELIS DE BIE, die bekend is als de Schrijver van het *Gulde Kabinet der Schilders*, in 4to. Het afbeeldzel van den Vader gaat in prent uit, door L. VORSTERMAN, en dat van den Zoon, naar E. QUILLINUS.

Zie verder HOUBRAKEN, II. Deel, bl. 152.

BIE, (*Joris de*) Onder de hevigste Staatsberoerten, die LEICESTER, in den aanvang van het Jaar 1586 verwekte, om eene verdeeling onder de leden van Staat te maaken, ontbrak het den Lande niet aan mannen, van wier trouwe en vaderlandsliefde men verzekerd kon zijn. Onder deze muntte uit deeze Heer JORIS DE BIE, die, in plaats van REINGOUTS, aangesteld werd tot Algemeenen Thesaurier, en FILIPS DOUBLET, tot Ontvanger Generaal: mannen, van welken HOOFT zegt, dat zij deeze ampten met zeldzaamen lof en getrouwheid hebben waargenomen. Ook bedienden de Staaten zig, in volgende Jaaren, van hem in gewigtige zaaken, onder anderen, in het Jaar 1597, om de Staaten van *Zeeland* te vermaanen tot de opbrenging van hunne quote in de ordinaris consenten, zo tot de onkosten van een Veldleger, als tot secours van den Koning van *Frankrijk* toegezegd. Zijne beproefde trouwe was ook oorzaak, dat hij, in het Jaar 1607, in de onderhandeling van Pater NEIJEN, buiten bedenking bleef. Hij zo wel als anderen van dien naam hebben den Staat groote diensten beweezen, in die ampten en waardigheden, waartoe zij meermaal gebruikt zijn.

BIEL, (*'t Huis te*) in de Provintie *Gelderland*, digt bij *Voorst* gelegen.

BIELHEM. Dus wordt ook wel genoemd het geweezen Klooster bij *Deutecom*, anders bekend bij den naam van *Bethelem.*

BIENINGEN en *Grevelingen*, zijn twee bijzondere ſtroomen in *Zeeland*, ſchoon men, op eenige kaarten van die Provintie, dezelven als één aangeweezen vindt. Ter aantooninge van dien misſlag, zij het genoeg gezegd te hebben, dat *Bieningen* zig naar de andere zijde van *Overſlakkee*, naar den kant van *Voorne*, uitſtrekt, daar voorheen de *Bieninger* Tol plagt te zijn.

BIER, een adelijk Huis, in het Landdrostampt van de *Veluwe*, gelegen onder het Dorp *Voorst.*

BIERT, een Dorp, behoorende, met de Polders *Oud* en *Nieuw Stompaart*, onder de Ambachtsheerlijkheid van *Simonshaven* en *Schuddebeurs*, in het Land van *Putten*; paalende *Biert* ten Oosten aan *Spijkenisſe*, ten Noorden aan *Hekelingen*, ten Zuiden aan *Simonshaven*, en ten Westen aan de *Bornisſe Biert* en *Stompwijk.* Zij beſlaan te zamen 744 gemeten en 42 roeden, hebbende naauwlijks dertien of veertien huizen. Dus men *Biert*, ſchoon het een kerkje met een ſtompen toren heeft, niet hooger dan een Gehucht kan aanmerken; zijnde deeze naam eene verkorting van *Biervliet*, welke, volgens ſommigen, de oude benaaming is.

BIERUM, een oud Dorp in *Groningerland*, in *Twelingo*; zie BERUM.

BIERUMTERP, een der buitenbuurten van het Dorp *Hantumhuizem*, in *Westdongeradeel.*

BIERVLIET, voorheen een vermaarde Stad in *Nederland*, maar nu een ſterke Schans, in het Noorderdeel ten Oosten van *Vlaanderen*, aan de *Westerſchelde*, die kort daarna voorbij *Vlisſingen* in de Noord Zee loopt. Het Land en Steedje is voortijds vast land geweest, dat aan *Vlaanderen* gehecht was. 'Er zijn nog oude Tolbrieven voorhanden van den tol op de wagens, die hier

door van *Brugge* op *Antwerpen* rijden. In het Jaar 1377, den 19den November, of, zo als VAARNEWIJK zegt, den 11den November, brak een gat bij *Biervliet*, waardoor die Stad, met zestien Parochien, daar omstreeks zijnde, waarvan echter naderhand wederom eenige bedijkt zijn geworden, door het water verzwolgen werd. Ook stak *Biervliet* zelf het hoofd weder boven. Een oude rijm komt met den dag, door VAARNEWIJK genoemd, overeen, luidende aldus:

Het landt van Biervliedt, en zeventien Dorpen, ô wach!
En die Piete liepen in, na St. Martensdag.

In 't Jaar 1404 brak wederom een gat bij de nieuwe Sluis, en vernielde veele Dorpen en Kerspelkerken. Drie *Vlaamsche* mijlen had de Noord-Zee alles met haaren zilten vloed bedekt, waardoor veele menschen en beesten omkwamen. De vier Ambachten, benevens *Sluis*, *Damme*, *Radenburg*, *Oostburg*, *Birfliet*, (*Biervliet*) *Hugevliet*, *Wulp*, *Kadzand* en *Buchelt*, leeden de meeste schade, waarvan de blijken nog overig zijn. In 1440 werden *Steeland*, *Eervinge*, *Veenboom*, *Moerkerke*, *St. Jans Kapel* en *Huigersluis* van de golven overdekt. Op den 17den September 1477, ontstond 'er een vervaarlijke stormwind, die agt uuren aanhield, waardoor *Oud-Oostende* en veele Polders in het *Aardenburger-Ambacht* vergingen. Door zulke en dergelijke rampen is de aanzienlijke Stad *Biervliet* tot dat verval geraakt, dat niet meer dan een Schans of Sterkte beleef. Bij SMALLEGANGE vindt men eene beschrijving van den voorigen staat des lands. Echter is het, met alle de veranderingen, nog heden een eigendom van *Zuid-Beveland* of *Zeeland*. Men zegt, dat de oude bewooners van *Biervliet* de eersten waren, die, in dienst van den *Griekschen* Keizer BALDUWIJN, de muuren van *Constantinopole* beklommen, den toren van de Poort ingenomen, en het vaandel daar afgehaald hebben. In het Jaar 1385 stonden zij manmoedig het beleg van de *Gentenaars* en *Engelschen* door; zo ook de belegering van Keizer MAXIMILIAAN. In deeze Stad, gelijk wij, ter zijner plaatse, gezegd hebben, is de vermaarde W. BEUKELSZ geboren. Wat eigendom daaraan voorheen de Ridder

JA-

JACOB CATS gehad hebbe, meld hij zelf in zijn *twee-en-tagtig jaarig Leeven*, p. 56.

In het Jaar 1604 werd *Biervliet* gebragt onder de gehoorzaamheid der *Algemeenen Staaten*, die het regelmaatig deeden versterken, en 'er een van de beste vestingen van *Vlaanderen* van lieten maaken; in welken staat het bleef tot na het Jaar 1648. In 1688 werd het geheel geslecht. *Biervliet* lag weleer op een Eilandje, dat dien zelfden naam voerde, een uur gaans ten Noord-Oosten van *Yzendijke*. In het Jaar 1701 deeden de *Algemeene Staaten* eenen dijk maaken, van de *Amelia Polder* tot aan de Konterscharp van *Yzendijke*, langs welken men nu te voet van *Biervliet* naar *Yzendijke* gaan kan. Men telt 'er thans zes straaten, zes-en-veertig huizen en bijna honderd vijftig bewooners. De Gereformeerde Kerk wordt 'er door éénen Predikant bediend.

Zie RAIJ, *Woordenboek*. GUICCIARDIJN, p. 311. HARREMA, *Watervloeden*, p. 231. enz.

BIES, (*De*) is eene Buurt, bestaande uit eene lange straat, en behoorende, zo in het kerklijke als wereldlijke, onder het Dorp *Schimmert*, in de landen van *Over-Maas*.

BIESBOSCH, een binnelandsche Meer, van weinig diepte, in het Zuid-Oosterdeel van *Holland*, niet verre van de grenzen van *Braband*. Het is zijnen oorsprong verschuldigd aan eene inbraak van de *Maas*, in het Jaar 1421, en de doorbraak van de groote *Zuidhollandsche Waard*. In het Latijn wordt het *Sijlva Juncea* genoemd.

Zie RAIJ, *Woordenboek*.

BIESLAND, een Ambacht in het Baljuwschap van *Delfland*, ten Oosten van *Poortland*, bevattende niet meer dan 189 morgen en 147 roeden lands, en slegts twee huizen. Onbekend is het, wanneer dit een der Ambachtsheerlijkheden van *Delft* geworden is; doch dit weet men, dat het voorheen een leen van den huize van *Alkemade* was. In het jaar 1583 verklaarde de Heer FLORIS VAN ALKEMADE het voor een onleen, en gaf aan zijnen Neef ENGEL VAN ALKEMADE de vrijheid om het te mogen verkopen.

Zie BLEISWIJK, *Beschrijving van Delft*, p. 93 en 94.

BIESMAN, (*Christoffel*) geboren te *Nijmegen*, in 't Jaar 1557, was de Zoon van den Burgemeester JACOB BIESMAN en JOBKE VAN MEEKEREN; hij trouwde met CRADA, Dochter van den Schepen JACOB UWENS. Door zijn huwelijk, als mede door zijne Grootmoeder CANIS, was hij aan geheel *Nijmegen* vermaagschapt, kwam vroeg in de regeering, en wist het, door zijn verstand en vriendelijkheid, zo verre te brengen, dat hij reeds vrij jong regeerde, en een boezemvriend van JOHAN VAN OLDENBARNEVELD werd. Hij hield gestadige briefwisseling met hem, en werd van hem, in de gewigtigste zaaken, gebruikt: hij wist der Regeeringē en Gemeente zo veel achting voor dien ouden Staatsdienaar in te boezemen, dat zij, een besluit genomen hebbende, om niemand dan een *Provintiaale* tot Licentmeester te neemen, den gezondenen VAN DEN BROEK weigerden; doch vernomen hebbende, dat hij een bloedverwant van den Advocaat JOHAN VAN OLDENBARNEVELD was, droegen zij hem dien post op.

Voortgesprooten uit Ouderen en Grootouderen, die alles voor de Vrijheid hunner Stad hadden opgezet, trok hij de zelfde lijn. Het was door zijn toedoen, dat de Stad zig vast hield aan den kant van de drie gevangene Heeren, en op het sterkste ijverde tegen het Sijnode; zo dat beloften en dreigementen te vergeefsch zijnde, zijn Excell. Prins MAURITS verpligt was, tegen recht en privilegie, met geweld van militie, de Regeering te komen verzetten. Dit gedaan hebbende, wilde de Prins vier van de partij van BIESMAN wederom aanstellen; doch zij weigerden zulks volstrekt. zeggende, zo 'er misdaan ware, zij allen even veel schuld hadden. Dit had ten gevolge, dewijl de voornaamsten en alle Regeringsfamiliën *Remonstrantsch* gebleeven waren, dat zijn Excell. verpligt was, den Schoolmeester der Latijnsche School en den Steenhouwer SINGENDONK in den Raad te stellen. Vinnig voer BIESMAN uit, tegen zijne andere Amptgenooten, welke hij zo hestig aantastte, dat zij, op een na, allen weigerden met de nieuw aangestelden te zitten, welke nogthans in de Regeering bleeven. Zij protesteerden dan tegen alles wat 'er gedaan werd, beriepen zig op de *Staaten Generaal*, en zonden aan dezelve een *violente Remonstratie*, tot beweering van hun recht.

WILLEM ROUKENS, een zeer geleerd man, maar ook de partij

van

van BIESMAN zeer toegedaan, en zijn boezemvriend, liep zeer in het oog, de gemelde Remonstrantie opgesteld, en een scherp vaers gemaakt te hebben; waarover hij bij Burgemeesteren ontboden, en gedreigd werd, hem de Stad te zullen uitzetten; doch van 't een noch ander kwam iets; door de opkomende omstandigheden. De Oud-Burgemeester BIESMAN had het vermaak van te zien, dat hij, tot zijnen dood toe, de liefde en achting zijner medeburgeren had, en waarvan hij kort na zijne ontzetting de proef gaf.

De leer der *Arminiaanen*, in 't jaar 1619, geheel en al den bons krijgende, en de Predikanten, die het Sijnode van *Dord* niet wilden ondertekenen, het land moetende ruimen, vertrokken alle drie de *Nijmeegsche* Predikanten, met COETS aan het hoofd, die sterk *Arminiaansch* was, naar *Kleef*, nadat zij eene affcheidspredicatie gedaan hadden, waar bij zij den vloek uitspraken over hen, die de *Arminiaansche Leer* zouden verlaaten. Doch het missen van hun tractement deed hun, 't volgende Jaar, berouw hebben. Zij eischten een *Explicatie*; men gaf hen die, onder den naam van *Satisfactie*, en zij namen genoegen daarin, en ondertekenden het Sijnode van *Dordrecht*. Alle eerste en fatsoenlijke lieden waren intusschen nog *Remonstrantsch*, en gingen dus bij de voornaamste Ledemaaten rond, om hun wederom in de Kerk te krijgen. Zij kwamen ook bij Burgemeester WILLEM ROUKENS, die hun zeer ijverig met hunne eigen wapenen bestreed. Do. COETS zig in 't naauw bevindende, zeide eindelijk: *Neef* ROUKENS, *het zijn maar scholastique questien, die tot de zaligheid niets doen.* Hierop nam WILLEM ROUKENS hem bij een arm, en stiet hem met zo veel gewelds ten huize uit, dat hij met zijn gezicht ter aarde viel, hem toesnauwende: *Dan zijt gij vervloekte schelmen te hoop, dat gijlui het land daardoor beroerd, en zulke spectakels aangesteld hebt.* Het vallen en kermen van den Domine bragt het gemeen op de been, welk het huis wilde plonderen en reeds de glazen insloeg; maar zo dra de oude vader BIESMAN zijnen vriend te hulp kwam, en het volk aansprak, bedaarde het, en beloofde naar huis te gaan, mits dat WILLEM ROUKENS peis met Do. COETS maakte; het welk dan geschiedde.

Den rechten tijd, wanneer hij gestorven is, heeft men niet

naauwkeurig kunnen ontdekken; maar het moet vóór 1617 ge-
weest zijn. Hij heeft kinderen nagelaaten.

*Volgens médegedeelde berichten van een Man van ge-
zien. Raad Signaat der Stad, 18 November 1[illegible]
Ibidem 2 Januarij en Seq. 1718. M. S. van dien t[illegible]
Remonstr. der oude Regenten M. S. M. S. in hand[en]
van den zender.*

Biezelinge, voorheen een vermaard Dorp in *Zuid-Beveland*,
een uur ten zuiden *Kapelle*, waarvan m. stolk, op het Jaar 1[5]00
reeds melding maakt. De Haven, welke het voorheen plagt t[e]
hebben, is, door verlanding, geheel gestopt; waardoor het Dorp
ook veel verminderd is, en de weeklijksche Graanmarkt geheel
en al verlooren heeft. De Kerk is niet groot, maar net; [en]
schoon het getal der ledemaaten, zijnde het getal der huizen slegt[s]
agt-en-dertig, 'er gering is, hebben zij, echter, hunnen eigen
Predikant. *Biezelingen* is thans, schoon een Goed *Zeeuwsch*
Leen, gemeen met *Kapelle*. Voorheen stond aldaar ook een rijk
Klooster van édele Jonkvrouwen, dat den naam van *Bethlehem*
voerde.

Biggenkerke, medè een Dorp in *Zeeland*, dat oudtijds zijne
eigene Heeren had; die, echter, reeds vroeg uitgestorven zijn.
Ook plagt het in het Kerklijke onder *Walcheren* te behooren, en
werd toen *Beekerken* genaamd. Het behoort onder *Walcheren*,
en ligt ten Noorden van *Koudekerken* aan den Zeekant. Omtrent
het einde der Zeventiende Eeuw behoorden *Biggenkerken* en
Krommenhoek aan Vrouwe adriana van blijkenburg, Weduwe
van den Fiscaal fannius; doch tegenwoordig behooren beiden
aan de Stad *Vlissingen*.

Beijerlink, (*Laurens*) werd te *Antwerpen*, in het Jaar 1573,
geboren. Hij leerde aldaar, in het School der *Jesuiten*, de gron-
den der Grieksche en Latijnsche taalen. Te *Leuven* oefende hij
zig in de Filosophie, en onderwees die zelfs aldaar aan anderen,
tot dat hij Pastoor in een Kerspel, buiten de Stad, werd. Jo-
hannes miræus, Bisschop van *Antwerpen*, ontbood hem, Ao.
1605,

1605, en benoemde hem tot opzichter van het door hem opgerichte kweekschool, gaf hem een Kanunnikschap, en verhief hem tot Aartspriester der Hoofdkerke van laatstgemelde Stad. Zijne Schriften zijn, gelijk men bij VAL. AND., FOPPENS en anderen zien kan, menigvuldig. Hij overleed den 22sten Junij 1627.

BICKER. Een oud aanzienlijk *Amsteldamsch* geslacht, dat aldaar, reeds meer dan drie honderd Jaaren, de aanzienlijkste eerampten met luister bekleed heeft. Want BOEL BICKER JACOBSZ vindt men, in het Jaar 1481, op de naamlijst der Edele Achtbaare Heeren Schepenen gemeld, welke waardigheid hij ook Ao. 1490 bekleedde. In 1495 en 1497 vindt men hem gemeld als Burgemeester; zo als men, op 't eerstgemelde Jaar 1481, ook als Schepen aangewezen vindt; PIETER BICKER DIRKSZ; in 1534, Mr. PIETER GERRITSZ. BICKER; Mr. PIETER WILLEMSZ. BICKER, 1555 als Schepen, en 1557 als Raad; HENDRIK BICKER JACOBSZ, 1574 Raad, 1575 Schepen en 1578 als Burgemeester. Na de verandering van Godsdienst, GERRIT BICKER PIETERSZ, 1590 Raad en Schepen, en 1602 een der eerste Voortzetters van de vaart naar Oost- en West-Indiën; 1603 Burgemeester. Dr. ANDRIES BICKER GERRITSZ, 1614 Commissaris, 1616 Raad, 1620 Schepen en 1627 Burgemeester, en in dat zelfde Jaar als Gezant naar 't Noorden; zo ook 1635 en 1645. JACOB BICKER JACOBSZ, 1616 Commissaris, en 1625 Schepen. CORNELIS BICKER GERRITSZ, 1620 Commissaris, 1628 Schepen en 1646 Burgemeester. JACOB BICKER GERRITSZ, 1630 Commissaris. ROELOF BICKER, 1639 Commissaris, 1640 Raad, 1641 Schepen. HENDRIK BICKER, 1641 Commissaris en 1645 Schepen. JACOB BICKER JACOBSZ, 1641 Commissaris. Dr. JAN BICKER GERRITSZ, 1626 Commissaris, 1647 Schepen en 1653 Burgemeester. JAN BICKER ANDRIESZ, 1653 Commissaris. Mr. JAN BICKER, 1655 Schepen. Mr. JACOB BICKER ROELOFSZ, 1672 Commissaris. JACOB BICKER GERRITSZ, 1675 Commissaris, 1683 Schepen en 1701 Raad. HENDRIK BICKER, 1680 Commissaris, 1685 Schepen en 1713 Burgemeester. CORNELIS BICKER VAN SWIETEN, 1689 Schepen en Raad. Mr. JAN BEREND BICKER, 1724 Commissaris en 1739 Schepen. JAN BEREND BICKER, 1755 Commissaris en 1759 Schepen. Mr. JAN BEREND BICKER HENDRIKSZ,

1768 Commisfaris, 1772 Schepen, 1781 Raad en 1782 wede om Schepen. Zie hier in 't kort, welke aanzienlijke mannen di geslacht opgeleverd heeft; mannen, die de bovengemelde en mee andere eerampten, op de bijgevoegde en andere Jaaren, beklee hebben; zijnde hier alleenlijk die jaaren gemeld, waarin zij to die waardigheden zijn aangesteld geworden. Eenige bijzonderheden van zommigen hunner zullen wij doen volgen.

BICKER, (*Boel*) bevond zig, als één der zes-en-dertig Raaden, en CLAAS BICKER JACOBSZ, onder de aanzienlijkste Poorters der Stad, in de Vergadering, die op den 22sten December van het Jaar 1498, door Burgemeesteren deezer Stad in de Gasthuiskerk belegd was, aan welke, door gemelde Heeren Burgemeesteren, het Privilegie van Hertog WILLEM van het Jaar 1405, wegens de vrije vaart naar en van de Stad voorgehouden, en gevraagd werd, hoe hetzelve door den Raad en de Poorterije deezer Stede verstaan werd? waarop het eenpaarig antwoord was, dat elk door het *Marsdiep* of het *Vlie* vrijelijk mogt vaaren, met schepen en goederen herwaards komen, en wederom van hier te rug keeren, zonder aan lijf of goed bekommerd te mogen worden. Op welk antwoord de volgende Resolutie, tot handhaving van de vrije vaart door 't *Marsdiep* en 't *Vlie*, genomen werd.

„ s'Daegs na Sinte Thomasdach, s'achternoens, zyn om de suspensie offt twiuel van der zaecke hier voren geroert, ende geregistreert vergadert geweest de zes-en-dertig in 't meerdertal, daar bij ende toegeroepen waren *de geheele buijck en de Poorterije* (*) deeser Stede, zo men die naesten krijgen conde, ende dat op 't Gasthuis, daer hun luiden voorgelezen ende geregeteert was, dickwijl ende men igtwerve de naetste text ende lettere van de Privilegie, van Hertog Willems zaliger gedach, op 't zelve stuck

(*) *De naamen der Ondertekenaaren uit de Poorters, die een getal van honderd twintig uitmaaken, doen ons zien, dat men door de* geheele buik der Poorterije, *te verstaan hebbe, de aanzienlijkste Poorters van dien tijd.*

ck enz. Ende want elck bijzonder gevraecht bij monde van eck Heijmans, als Burgemeester, hoe zij dier text ende lettere stonden, ende hoe zij ze gehouden en gebruikt wouden hebben. Ende is heur aller stemme en slot geweest, soo wel van de rechte van den genen dier waren van de xxxij als van de Poortrije, dat men vrij en veiligh zal laaten varen ende keeren, alle geene, die met heur scepen ende goeden dat Marsdiep off dat Vlije verzoecken ende alhier komen tot deeser Stede, Haven van Amstelredamme, zo wel an haer lijff, als an haer goeden, zoe dat zie weder vrij en veijligch sceijden sullen uitter Marsdiep off uit et Vlije zonder eenige becommeringhe letsel of hinder, hun luiden te doen, off te laten geschien, naer inhouden den spreken ende verklaringen van den zeluen priuilegie, daer bij namen an ende ouer zijn geweest. Ecost. *di van den Gerechte, di van de* xxxij. ende *van de Poirterije.*"

Bicker, (*Andries*) werd, in het Jaar 1622, Raad der Stad *Amsteldam*, dus ineenen tiid, in welken de omstandigheden van zaaken, die, geduurende eenige Jaaren, veel beweeging veroorzaakt hadden, eenigzins scheenen te bedaaren. *Rotterdam* was vóórgegaan, met, oogluikende, aan de *Remonstranten* grooter vrijheid toeteslaan, dan hun volgens 's Lands Plakaaten vergund was. In *Amsteldam* zag men mede reeds, dat het uitvoeren van die Plakaaten met eene goede Staatkunde streed. Bicker was één van hun, die zig, onder de nieuw aangestelde Regenten, tot die prijswaardige gematigdheid genegen toonden; waarop anderen, min kundig, en dus natuurlijk min verdraagzaam, niet nalieten geweldig te smaalen; schroomende zelfs niet, hen allen, die zo dachten, *Arminiaanen* te noemen. De Heer bicker ging, echter, met het houden van zijne ontworpene maatregelen voort, en beklom tevens langs hoe hooger eertrappen, zo dat hij, in het Jaar 1638, bij de plegtige inhaaling van de Koninginne maria de medicis, in den rang van Oud-Burgemeester en Kolonel der *Amsterdamsche* Schutterije, die Vorstin met haar gevolg aan de *Haarlemmer Poort* verwelkomde. In de hoedanigheid van Kolonel ziet men zijn Wel Ed. op de eerste plaat van de prachtige Cavalcade, (uitgegeeven door p. van nolpe) in het hek van ge-

melde Poort, zo fraai afgebeeld, dat men hem ligt van alle andere bijhebbende persoonen onderscheiden kan. Hoe manlijk deeze Heer, staande de geschillen tusschen Prins WILLEM DEN TWEEDEN en de Stad *Amsteldam*, in het Jaar 1650, zig gedraagen heeft, is op 't Art. AMSTELDAM genoegzaam aangetoond. (Zie tevens AARTSBERGEN, I. Deel.) De Prins, schoon hem zijn wanhoopig oogmerk mislukt was, vorderde, echter, volstrekt, dat de Heeren BICKER zig van de regeering ontdoen zouden; deeze mannen, grooter zucht voor het welzijn der Stad, dan om aan de regeering te blijven, in hunnen boezem voedende, waren gereed den Prinse hierin te voldoen; verklaarende vrijwillig, tot behoud van de rust der Stad en der goede Gemeente, van alle verdere regeeringe en Stadsampten zig te willen onttrekken. Eene opoffering aan den wil des Stadhouders, die waarlijk groot was; te meer, daar niet dan een wrok van verbitteringe tegen hen ingebragt kon worden. Dit bleek ten duidelijksten, toen de Prins, in het afzonderlijke punt van bevrediging, aangaande de Heeren ANDRIES en CORNELIS BICKER, verklaarde, het dienstig te oordeelen, dat zij zig van de regeering onttrokken, echter *buiten benadeeling van de eer en den goeden naam dier beide Heeren, en buiten bezwaar en krenking van hunne persoonen en goederen.* Dit was ook een punt van hunne vordering geweest, en een eisch, dien ieder eerlijk man zou gedaan hebben; en met welke verklaaring, door den Prins zelven geschied, alle beschuldigingen, die ten hunnen laste ingebragt waren, vernietigd werden. Gemelde Heeren verdienden dus dubbel de dankzegging, die hun, uit naam van den Raad, gedaan werd. En het was niet meer dan billijk, dat zij, kort na 's Prinsen dood, wederom in het bewind gesteld werden. (Zie mijne *Amsteldamsche Jaarboeken*, op 't Jaar 1650.) De gemelde toestemming van den Prins maakte de regeering deezer Stad, in het volgende Jaar, te sterker, om volmondig te kunnen verklaaren, dat *de Heeren* ANDRIES *en* CORNELIS BICKER, *altoos getoond hadden te weesen vroome en eerlijke Regenten, oprechte Patriotten, en getrouwe liefhebbers van 't Vaderland; dat zij nimmer eenigen voorslag hadden gedaan, tot verbreeking der Unie, verandering der Regeeringe of der waare Christelijke Gereformeerde Religie,*

noch

noch bij gevolg tot bederf van den Staat; maar dat hunne daaden en voorslagen altijd tot behoudenisse van denzelven hadden gestrekt; dat de Regeering volkomen voldaan was over de wijze, waarop gemelde Heeren den last, hun gegeeven, hadden uitgevoerd, in de raadpleegingen op den nieuwen staat van oorlog, en op de afdankinge van een gedeelte van 's Lands krijgsvolk; waarover zij voorheen bedankt waren, en nog bedankt werden. Dat zij wijders van de raadpleegingen, daarop gehouden, van tijd tot tijd verslag gedaan hadden. Dat ook de werking tegen de bezending het eigen bedrijf der gantsche Regeering geweest was, en gestrekt had tot handhavinge van de hoogheid der Provintie en van de gerechtigheid der Stad, en geenzints om eenige verwijdering te verwekken in den Saat.

Deeze Heeren, om het volk de vruchten van den vrede te doen smaaken, ijverden sterk, met 's Lands Staaten, tot eene afdanking van 't krijgsvolk. De Prins, die gewoon was, reeds geduurende het leven van zijn Vader, aan het hoofd van aanzienlijke legers te zijn, meende dat zijn gezach daardoor verminderen zou. *Holland* ging, echter, voort met de vermindering vast te stellen. De ijver, door den Heer ANDRIES BICKER hierin betoond, bragt hem met zijnen broeder, bij den Prins, geweldig in haat. Veele Regenten van dien tijd dachten, dat de Prins na de oppermagt stond; en uit zijne handelwijzen, die bij hield met de geenen, welke zig daar tegen verzetteden, zou men dit ook bijna mogen vaststellen. Ten minsten, het zenden van de leden van Staat naar *Loevestein*, het belegeren van *Amsteldam*, waren stappen, die boven het gezag van den Stadhouder gingen. Eeuwigen lof verdiende in tegendeel de Heer CORNELIS BICKER, met alles wat mogelijk was te werk te stellen, om de Stad voor dien aanval te beveiligen.

Men zie breder hierover AITZEMA, *Herstelde Leeuw*, en een menigte papieren, zo voor als tegen de Heeren BICKER, en de *Amsteldamsche Regeering*, in het Jaar 1650 en 1651, uitgekomen; in welke geschriften men ook vinden zal, dat GERARD BICKER, toen Drost van *Muiden*, en de Zoon van den Burgemeester ANDRIES BICKER, mede niet

niet vrij van den laster ging. Het gedrag van den Burgemeester CORNELIS BICKER, geduurende het beleg der Stad gehouden, vindt men omstandig verhaald in 't *Amsterdams Journaal*, en de *Gesteurde Hollandsche Leeuw* of *'t Belegerd Amsteldam*. De afbeeldzels deezer beide Heeren zijn door HOUBRAKEN in 't koper gebragt.

BICKER, (*Jacob*) hebben wij elders doen kennen, als Major der Stad, en daarbij getoond, hoe veel zijn Ed. toebragt tot stilling der beroerte in 1652, verwekt door een groot getal Bootsgezellen van 's Lands Vloot.

Zie *Amsteldamsche Jaarboeken*, II. Deel.

BILANT; zie BIJLANT.

BILDERDAM, een Buurt onder *Vriesekoop* en *Kalslagen*, in *Rhijnland*. In dezelve liggen twee Verlaaten, waarvan het eene door die van *Rhijnland* gemaakt is en onderhouden wordt, en het andere door die van *Amstelland*, met oogmerk om elkanders water te keeren. De Buurt is redelijk wel betimmerd.

BILDT, of *'t Bilt*, de negende en laatste Grietenij in het kwartier van *Westergo*. Eer de nieuwe *Friesche* Landen *aangeslaagen*, en terwijl de Stad *Uitgong* of *Uitgang*, nu *Berlicum*, *Minnertsga*, *Fordgum*, en meer andere plaatsen, nog aan de Zee gelegen waren, was dit *Bildt* onbekend, en de ondergevloeide landen bevaarbaar. Maar als de Zee naderhand te rugge keerde, is, omtrent de regeering van de Hertogen van *Saxen*, de hoogte des Lands eerst zichtbaar geworden: waarom dan ook, bij de komste van den Hertog GEORG, zijne Raaden hem inbliezen, deeze *Biltsche Landen*, van Zee tot Land geworden, te doen meeten en verpachten; dit meent men in de maand Augustus van het Jaar 1500 geschied te zijn. Gemelde Hertog trok het *Bildt* tot zig, wordende hetzelve bij meetinge groot bevondec 2200 morgen; doch dit alles geschiedde zonder toestemming der gemagtigden van *Oostergoo* en *Westergoo*. De naastbelenden, zo Kerklijken als Waereldlijken, stelde hij te vreden; eensdeels met hun

eenig

eenig geld te geeven voor eens, en anderdeels met hun jaarlijksche inkomsten te betaalen. Echter waren 'er, die hun recht behouden wilden. De Hertog verpachtte naderhand *het Bildt* aan vier *Hollanders*, die van ieder morgen, tien Jaaren lang, alle Jaaren een kroon zouden betaalen, onder voorwaarde van het Land te moeten bedijken, ook zijlen en sloten op hunne eigen kosten maaken; ontvangende daarvoor van den Hertog, in eens, zeven duizend goudguldens. Doch de Pachters werden bij dit accoord arm. De bedijking geschiedde in het Jaar 1504, en het land werd kort daarna ongemeen vruchtbaar. Voortijds was dit *Bildt* afgezonderd van *Friesland*, ter onderscheidinge *het oude Land* genoemd; doch in de *Spaansche* beroerten werd het daarmede vereenigd. In het Jaar 1624 bestond het in drie Parochiën: die van *St. Jacob*, *St. Anna* en *Onze L. Vrouw*, ieder even groot van morgentalen, buiten de treffelijke Buurt de *Oude Zijl*, daar veel visch gevangen werd. Deeze Grietenij heeft ten Noord-Oosten die van *Ferwerderadeel*; ten Zuid-Oosten *Leeuwaarderadeel*; ten Zuiden *Menaldumadeel*; ten Zuid-Westen *Barradeel*; ten Noorden en Noord-Westen de Zee, waarvan dit gedeelte, inzonderheid het *Nieuwe Bildt*, in 't Jaar 1610 bedijkt, kort daarna groote schade geleden heeft.

Dit *Nieuwe Bildt* is groot 6000 Morgens. WINSEMIUS stelt ieder der gemelde Parochiën op 1800 morgen, dus zamen 5400 Morgens. Als de laatste Grietenij van *Westergoo*, heeft dezelve, in dat Kwartier, de laatste stem en zitplaats. Wij voegen hierbij, dat 'er, in het Jaar 1715, aan het eerste *Nieuwe Bildt*, een nieuwe bedijking van aanwas, of sch rren groenland, de *Pollen* genaamd, groot 600 morgen, geschied is, onder het Heemraad- en Grietmanschap van Jr. ADAM ERNST VAN HAREN; welke bedijking door de vruchtbaarheid des land, rijkelijk de kosten en arbeid beloond heeft: en eindelijk de laatste in het jaar 1754.

Het wapen van '*t Bildt*, is *drie witte liggende Hoornen van overvloed, op een blaauw Veld, waaruit Koornaaren schieten*; zijnde een zinnebeeld van het blaauwe der Zee, en van de vruchtbaarheid der aangedijkte landen, bijzonderlijk in graanen, waarmede Jaar op Jaar de landen als opgehoopt staan. De woo-

ning

ning van den Grietman ligt in *St. Anna Parochie*, zijnde een fraai huis met schoone plantaadjen.

Zie WINSEMIUS *en* SCHOTTANUS.

BILLION, of *Boulljon*, is een fraai Huis, in het vierkant opgetrokken, en aan ieder hoek met een toren voorzien, in het midden van een grooten vijver, waarover een fraaije steenen brug ligt; wordende de plantaadje, wandeldreeven, waterleidingen, enz. nog dagelijks, door de eigenaresse, VROUWE RIEBEEK, Weduwe van wijlen den Baron VAN SPAAN, onderhouden. Te *Velp* in *Gelderland* zijnde, ziet men dit gebouw op eenen korten afstand.

BILLIJ; (*Gasper de Robles, Heer van*) zie ROBLES, (*Gaspar de*) Heer van *Billij*.

BILT en *Oostbroek*, eene Ambachtsheerlijkheid, in 't Overkwartier van het *Sticht van Utrecht*, ten westen van de hooge Heerlijkheid *Zeist*. De schoone landstreek deezer Ambachtsheerlijkheid strekt zig van den *Krommen Rhijn*, digt bij *Utrecht*, tot aan het Dorp *Vuursche*, 't welke recht westwaards van *Amersfoort* ligt, meer dan twee uuren in de lengte. Het getal der huizen beloopt meer dan twee honderd en vijftig. JOHAN HENDRIK VAN RWIJK is Heer van dezelve.

BILT, of de *Ronde Bilt*. Het Dorp van dien naam ligt een klein uur gaans van de Stad *Utrecht*, buiten de *Witte Vrouwe Poort*, vanwaar, tot aan dit Dorp, een straatweg loopt, hebbende ter wederzijde eenen zandweg, langs welken men verscheidene aangenaame Buitenplaatsen aantreft, als ook een Vingerhoedmolen, die zo wel met een paard, als door het water van de *Biltsche Grift*, bewogen wordt. De gemelde straatweg moet zeer oud zijn: want reeds na het Jaar 1433, toen dezelve vermaakt was, werd verboden, dien te gebruiken, met rijtuigen, wier raderen met ijzer beslagen waren, op verbeurte van vijf ponden, voor ieder rad. In 1470 werd 'er een aanbesteding tot onderhoud van denzelven gedaan. Waarschijnelijk heeft dit Dorp oud-

oudtijds onder het gebied en vrijheid der Stad behoord. In het Jaar 1516 lag aldaar, twee dagen lang, een gedeelte van het volk van Graaf HENDRIK VAN NASSAU, toen deeze bezig was met de *Veluwe* afte branden. Twaalf jaaren laater werd het belast met het krijgsvolk en geschut van den Graaf VAN BUUREN, toen hij, daags daaraan, het Slot *Ter Hem* innam. In het zelfde jaar werd 'er brand verwekt door de *Hollanders*, wier leger aan de *Vaart* lag. In 1545, en in 1672, trokken Keizer KAREL DE VIJFDE en LODEWIJK DE VEERTIENDE, over de *Bilt*, naar *Utrecht*. In 1650 werd 'er, in de nieuw gebouwde Kerk, voor het eerst voor de Hervormden gepredikt, en in 1652 de eerste Predikant, (die onder de Klasfis van *Utrecht* behoort,) bevestigd. Het oude *St. Petronella's Kapelletje* is niet meer in wezen.

Zie HEDA en BEKA, MATTH. *Annales*, enz.

BILTZIJL, (*de Oude en Nieuwe*) twee Buurtfchappen, in de Grietenij het *Bildt*, in *Friesland*, een ingedijkt land van dien naam, weleer gefchied op kosten van *Hollanders*: waaraan het, misfchien, moet toegefchreeven werden, dat de *Friefche* taal, ten platten lande in gebuik, in dit gewest niet wordt gefproken.

BINDEREN, is de naam van een Klooster, ftaande aan de noordzijde van de Stad *'s Hertogenbosch*, waarin voortijds geen andere dan adelijke Jongvrouwen werden aangenomen. Toen *den Bosch* en de *Meijerij* (1629) in de magt der Staaten kwamen, werd dit Klooster aan den Heere NIEUWLAND GANS verkocht, en de adelijke Nonnen, die 'er zig toen in bevonden, op 's Lands kosten, tot haaren dood toe, onderhouden. Naderhand is het, door erfenis, de eigendom geworden van den Generaal-Major IVOIX. De Voogden zijner Kinderen verkochten het aan eenen Heer VAN DER MEULEN, wiens erfgenamen het nog bezitten.

BINGA, (*Willem*) van *Harlingen*, was een der Edele Bondgenooten. In het Jaar 1566 kwam hij van zijn landgoed, op verzoek van BEIJMA, te *Leeuwaarden*. Ten huize van BERRINS ondertekende hij, in navolging van de voornaamfte *Friefche* Edelen, een nadere verbintenis, en beloofde, de *Spaanfche* Inquifitie,

ſtie, met goed en bloed, te zullen tegengaan. Hij begaf zig daarop naar *Amſteldam*, om van BEIJMA, bij wien hij huisvestte, te verſtaan, welken voortgang met het verbond gemaakt werd. Ongelukkig bevond hij zig in 't gevolg van BEIJMA, toen BREDERODE *Amſteldam* verlaten had, en werd, met hem en anderen, op de Zuider Zee, bij *Harlingen*, gevangen genomen, en naar *Vilvoorden* gebragt. Op den 24ſten van de maand December kwam 'er een vonnis tegen hem uit, waarbij alle zijne goederen, ten behoeve van den Koning, verbeurd verklaard, en hij zelf ter dood veroordeeld werd. Dit vonnis werd vijf dagen later ter uitvoer gebragt; laatende deeze *Frieſche* Edelman, die, gelijk de Heer TE WATER ons leert, met BONGA niet verward moet worden, dus ongelukkiglijk het leven.

Zie *Historie van 't Verbond der Edelen*, II. Stuk, bl. 211. enz.

BINKES, (*Jacob*) was, in de jaaren 1676 en 1677, Kommandeur over een Esquader van agt oorlogſchepen, en maakte zig, in den oorlog tusſchen *Frankrijk* en den *Staat*, beroemd. In de maand Maart des gemelden jaar 1676 werd hij, met de gemelde Schepen, naar *Amerika* gezonden, om de *Franſchen* afbreuk te doen. Den 4den Mei bevond hij zig voor de Rivier *Kajana*, aan de *Westindiſche* kust, en ontnam den vijand zijne ſterkten op het Eiland. Even kloekmoedig kweet hij zig op het Eiland *St. Marten*, dat hij, benevens eenige *Franſche* Schepen, wegnam. De *Franſche* Admiraal D'ESTRÉE vertoonde zig ſpoedig aldaar, om het verloorene te herneemen. BINKES bevond zig, met zijne onderhebbende ſchepen, voor het Eiland *Tabago*, alwaar D'ESTRÉE kwam om het te vernielen. Beide Esquaders waren bijna gelijk in getal van ſchepen, doch de *Franſche* ongelijk veel grooter, en wel vijfmaal zo ſterk bemand. De aanval was geweldig, en de verweering van BINKES en der zijnen manlijk. De uitſlag van het gevecht was, dat vijf *Hollandſche* Oorlogſchepen en twee Proviandſchepen verbrandden, en de drie overige Oorlogſchepen ſtrandden; een Brander en een Advijsjagt werden mede door het vuur verteerd. Daarentegen verbrandden, van de *Franſchen*, het ſchip van D'ESTRÉE, en nog twee anderen; *le Pretieux*

werd

werd aan ſtrand genomen; *l'Intrepide* mede veroverd; twee anderen waren zwaar beſchadigd, en een Brander aan ſtukken geſchoten. De *Franſche* overwinning was indedaad te gering, om 'er vreugdevuuren over aan te ſteeken, gelijk zij, echter, te *Parijs*, op den 26ſten Mei, deeden: want de herovering van *Tabago* mislukte hun. Ook was 'er bij zo eene overwinning weinig lofs behaald; want de manſchap der *Hollanderen* beſtond in 't geheel in 824, en die der *Franſchen* in 4060 koppen; de *Franſchen* hadden 426 ſtukken geſchut, en de onzen 296. D'ESTRÉE had wel allen vlijt aangewend om *Tabago*, aan de landzijde, te doen beſtormen; doch zij werden met zwaar verlies afgeſlagen; dus D'ESTRÉE genoodzaakt was, zonder zijnen last volbragt te hebben, naar *Frankrijk* te rug te keeren, en de herovering te ſtaaken, tot zijne tweede komst in de maand December. Want toen met een ſterker vloot aldaar genaderd zijnde, werd hij meeſter van *Tabago*, niet zo zeer door de dapperheid der *Franſchen*, als wel door een ongelukkig toeval: een uitgeworpen bombe viel in de Kruitkamer van het Fort, dat daardoor met de bezetting in de lucht vloog. De Kommandeur BINKES zat op dien tijd, nevens PIETER DE MONTIGNIJ, eerſten Kapitein van 't Regiment Mariniers, en andere Officieren, in zijne eetzaal, boven den Kruitkelder, om het middagmaal te houden; hij geraakte dus ellendig om het leven, en de *Staat* verloor het Fort *Tabago* met veel volks. Doch dat het meeſte ſmartte, was de dood van den dapperen BINKES, wiens beginzelen een grootere verwachting beloofd hadden. Hoe de Kommies FLEMMING en de Heer CROESE, nog gereed zijnde, zig eenige dagen in een bosch verborgen hielden, en door een afgedwaald ſchip in 't Vaderland gebragt zijn, vindt men in 't *Leven der Zeehelden*, bl. 454 en 455; in 't Vervolg op AITZEMA; de *Hollandſche Mercurius* van 1677. enz.

BINKHORST, (*'t Huis te*) voorheen behoord hebbende aan het adelijk geſlacht van dien naam, ligt in het Ambacht van *Voorburg*, bij de *Haagſche Vaart*, pronkende als nog met een hoogen vierkanten toren, zo als men 't zelve bij DE RIEMER, in zijn beſchrijving van *'s Gravenhage*, afgebeeld vindt. Wie 'er de ſtichter van geweest is, weet men niet zeker; doch dat het ge-

flacht van dien naam reeds in het Jaar 1076 vermaard was, is uit 's Lands Gefchiedenisfen, en uit de geflachttafels, bij GOUDHOEVEN en VAN LEEUWEN te vinden, bekend. Dit Huis, in het Jaar 1308, den eigendom zijnde van Heer SIEMON VAN BENTHEM, droeg deeze het, met de landen daaronder behoorende, op aan WILLEM VAN HENEGOUWEN, Graave van *Holland*, en ontving het van hem weder ter leen, volgens den Leenbrief, bij DE RIEMER te vinden, p. 61. Door wien het daarna bezeten zij, is niet zeker aan te wijzen; doch, in 1350, toen het, door WILLEM VAN BEIJEREN belegerd werd, om reden dat Heer HERBAART VAN BINKHORST de Hoekfche partij was toegedaan, behoorde het aan eenen JACOB VAN BINKHORST. In 1389 werd daarmede, door Heer JAN VAN ARKEL, zekere JOHAN VAN LEIJENBURG verlijd, die het, in 1409, verkocht aan DIRK PLOEG; deeze droeg het, in 1435, over aan DIRK VAN ZWIETEN, welke Heer DIRK, in 1439, door Hertog FILIPS, befchonken werd met den *Denneweg*, ftrekkende van den *Haaghout* zuidwaarts tot aan *Binkhorst*, met magt om dien weg met een' draaiboom te mogen fluiten. In het Jaar 1464 kwam dit Huis aan Heer DIRK POES, en van dien op zijnen Zoon LODEWIJK POES *van den Binkhorst*; in welk geflacht het bleef tot in 't Jaar 1563, wanneer het, door huwelijk, in dat van SNOEKAART overging, en in 1690 door verkoop aan HENRIJ DU VERNET, Ridder, en in 1727 wederom door verkoop, aan JOHAN HUIJMAN, en naderhand aan den Heere THEODORUS KERKMAN.

Dit Huis of Slot ligt rondom in zijne graften; was oudtijds met torens en fchietgaten voorzien, en heeft menigen ftorm moeten doorftaan, bijzonderlijk in de *Hoekfche* en *Kabbeljaauwfche* oneenigheden. Na het beleg en de overgaave, in 1350, werd het, in 1359, door die van *Delft*, toen *Kabbeljaauwsch* zijnde, belegerd, in hoope van daar door de *Hoekfchen* hun beleg van het Huis te *Heemskerk* te zullen doen opbreekēn. De *Delvenaars* vergenoegden zig niet met de verovering van *Binkhorst* en *Polanen*, maar verbrandden die beiden; wordende, echter, het Huis, waarvan wij hier fpreeken, kort daarna weder herbouwd. Men zie de *Oude Hollandfche Chronijk*.

BINKHORST, (*Lodewijk van*) een *Hollandsch* Edelman, en Am-

[...]chuhieer van *'s Gravezande*, doch, volgens TE WATER, [...]een ander geslacht, dan de hier boven gemelde Heeren van [...]*khorst*. De tegenwoordige, behoorende onder het getal der [...]verbondene Edelen, werd door ALBA, na veelvuldige be[...]ldigingen, gebannen, om reden dat hij zig met SONOIJ en VAN [...]BAARDEN had opgeworpen tot een' begunstiger van den nieu[...] Godsdienst en deszelfs Leeraaren, die hij huisvestinge en [...]zaame plaatsen tot godsdienstöefeningen in den *Haag* be[...]gd, en zig bevlijtigd had meer bondgenooten aantewerven; [...] hij den Prins VAN ORANJE om bescherming gesmeekt, zig, [...] 1566, bij de tweede openbaare preeke te *Overveen* be[...]nden, en PIETER GABRIËL, op het Huis *te Asfen*, waarvan [...] Kastelein was, huisvestinge verleend had. Deeze edele ban[...]ling vond raadzaam, zig met de vlugt te redden; doch zij[...] huisvrouw, ELISABETH VAN RAPENBURG, hield stand, of keer[...] ten minsten spoedig weder, en verzocht aan den Hertog, in [...]t Jaar 1571, ontslag voor de helft der verbeurdverklaarde goe[...]ren, en van twee jaarlijksche rentebrieven, die haar toebehoord [...]dden; het geen zij gedeeltelijk verkreeg. Toen de tijden eenig[...]ins gunstiger werden, keerde BINKHORST uit zijne ballingschap [...]eder te rug naar *Holland*, alwaar hij voorheen Meesterknaap [...]n de Houtvesterij, en naderhand Rekenmeester was. Hij werd, [...]oor 's Lands Staaten, als Kommissaris gezonden naar *Woerden*, [...]om de Kerklijke onlusten, verwekt door J. ZALIGER, aldaar een [...]einde te doen neemen. BINKHORST stierf zonder kinderen na te [...]laaten, in het Jaar 1582.

Zie TE WATER, II. Stuk, bl. 513. *Sententiën van Alba*, bl. 37, 51, 52, 465 en 469.

BINNEWIJZEN, of *Binnewijzent*, en ook wel *Benewijzen*, een Dorp onder *Hoorn*, in *Noord-Holland*, tusschen *Westwoude* en *Hoorn*, is groot 328 morgen 367 en een halve roede lands, en heeft een getal van bijna veertig huizen en één molen. Aldaar is een goede Kerk, behoorende onder de Klassis van *Hoorn*.

BINS. (*Anna van*) Deeze jonge Dochter vond te *Antwerpen* haar

haar bestaan, met de jeugd in 't leezen te onderwijzen. Doch meer bekwaamheid hebbende, dan men doorgaans bij vrouwen van dat beroep zoeken moet, maakte zij haaren naam berucht door het schrijven van vaerfen in de *Vlaamsche* taal; en schoon dezelve opgehoopt waren met scheldwoorden tegen LUTHER en zijne navolgers, vond ELIGIUS EUCHARIUS dezelven, echter, waardig, om ze in de *Latijnsche* taal over te brengen, in zijne dichtwerken, *Rijthmi* genaamd, te lasschen, en, in 't Jaar 1529, ter gemelde plaatse te doen drukken.

Zie MIREUS en VAL. ANDREAS.

BIRDAARD; zie BIRDUWERD.

BIRDUWERD, dat ook wel kortsheidshalve *Birdaard* genoemdt word, is een klein Dorp, behoorende tot de Grietenij *Dantumadeel*, in 't kwartier van *Oostergoo*, westwaarts van *Rinsmageest*, aan de *Ee*, waarbij een goede buurt is, hebbende een Kerk en Predikant, die ook *Janum* bedient, behoorende onder de Klassis van *Dokkum*. Dit Dorp heeft negen stemmen.

BIRK, (*De*) was de naam van een Mannen- en een Vrouwen-Klooster. Het laatste werd ook wel *Mariendaal* genoemd. Zij stonden weleer in de nabuurschap van *Soest*, een groot uur van *Amersfoort*.

BISDOMMEN. Daardoor verstaat men het land, of die landen, welke onder het bestuur van deeze of geene Bisschoppen behooren. De Roomschgezinden ijveren zeer sterk, om de oudheid der Bisschoppen, en dus ook der Bisdommen te bevestigen. Uit TITUS I: 5 en 7. trachten zij te betoogen, dat, van de tijden der Apostelen af, de Bisschoppen door de Bisschoppen aangesteld werden; en dat daarna de andere kerklijke persoonen, met toestemming van de Gemeente, een persoon verkoozen na dezelve alvoorens in 't openbaar voorgesteld te hebben, om te verhoeden, dat hun geen onaangenaam persoon werd opgedrongen. Zulk eene keuze, zeggen hunne Schrijvers, viel doorgaans op een' Priester of Leeraar; ook wel op een' Diaken, mids hij een man

man ware van beproefde deugd; voornaamlijk floeg men het oog op zulk eenen, die door ftandvastigheid en geledene vervolging vermaard was. In het ampt werd hij door andere Bisfchoppen, met opleggingе der handen, als mede door vasten, bidden, enz. bevestigd. De eerfte Bisfchoppen te *Alexandrie*, *Antiochie*, *Jerufalem* en *Ephefe*, werden door de Apostelen zelve aangefteld; de verkiezing gefchiedde vervolgens door de Gemeente, met toeftemminge van de Kerklijken, of door deeze met bewilliginge der Gemeente. Dan, daar zo eene verkiezing door de Gemeente met groote beweeging verzeld ging, gebood Keizer JUSTINIAAN, dat die verkiezing, in 't vervolg, alleenlijk door de *Klerefy* of kerkendienaars, met raad van de voornaamfte ftedelingen, zou gefchieden. Doch ook deezen werden 'er, door het Concilie van *Nicea* (781) buiten gefloten; en dus bleeven de Kerklijken alleen 'er meefter van. In de dertiende Eeuw begonnen de Monniken, en daarda de Kanunniken van de hoofdkerken, zig de verkiezing der Bisfchoppen, met uitfluitinge der andere Geestlijken, aantemaatigen. Daar waren 'er, die zig ten dien einde voorzagen van Bullen en Vrijbrieven van Pauzen, Keizers of Koningen, fchoon ook fomtijds de Keizers of Koningen zelve Bisfchoppen aanftelden. Het is bekend, dat de *Franfche* Koningen van den Tweeden Stam 'er meestijds meefters van waren, en de Bisdommen naar hunnen zin deeden beftuuren. KAREL DE GROOTE rekende de Bisfchoppen onder de voornaamften van zijn Rijk, raadpleegde met hun in zaaken van 't grootfte aanbelang, en begiftigde dezelven uitermaten. Zijn Zoon LODEWIJK ging verder; hij noemde den Bisfchop *Prins*, in plaats van *Opperpriester*, en veroorzaakte daardoor, dat die Kerkvoogden, (zo als uit de levensfchetzen van veelen kenbaar is) paal noch perk aan hun gezach ftelden; willende eenigen van hun met den Paus gelijk zijn. *Nederland* heeft meermaals droevige rampen, zwaare oorlogen, en ondraagelijke gezachvoeringen door hun moeten ondergaan, Wat aanbelangt de Bisdommen in deeze Landen; fommige derzelven zijn zeer oud: van dat van *Arras* of *Atrecht* zeg men, dat de H. WAAST, als de eerfte Bisfchop, in het Jaar 540 overleden is. Dit Bisdom, naderhand met dat van *Kamerijk* veréénigd, is, door Paus URBAAN DEN TWEEDEN, in

het Jaar 1095, 'er weder afgescheiden. Nadat *Kamerijk* tot een Aartsbisdom verheven was, werd *Arras* daar aan onderhoorig. De Bisschop van *Arras* is President der Staaten van *Artois*. Zijne inkomsten worden jaarlijksch gerekend op 18000 *Fransche* guldens. Volgens eenen vrijbrief van Paus CLEMENS DEN ELFDEN, van den 9den April 1688, benoemt de Koning den Bisschop, die onder zig heeft vier honderd Kerspels, welke in twaalf Landschappen verdeeld zijn, behalven eenige andere Kapittels, en agtien Abdijen.

Het Bisdom van *St. Omer* werd, in het Jaar 1559, door Paus PAULUS DEN VIERDEN, na de verwoesting van de Stad *Terauane*, opgericht. Daaronder behooren honderd en tien Kerspels, waarvan 'er zes binnen de Stad *St. Omer* zijn, verscheidene Kapittels en tien Abdijen. De inkomsten van den Bisschop worden jaarlijksch op 30,000 *Fransche* guldens geschat.

Gemelde Paus PAULUS verhief, in het zelfde Jaar, *Namen* tot een Bisschoplijken zetel. Voorheen behoorde die Stad onder het Bisdom van *Luik*, doch werd nu gebragt onder het Aartsbisdom van *Kamerijk*. Het heeft onder zig agt Steden, honderd en drie-en-tagtig Dorpen in die Provincie, en honderd en vier-en-zestig in *Walsch Braband*, benevens veertien Dekenschappen, vier Abdijen, verscheidene Kanunnikdijen, en een groot aantal van Mannen- en Vrouwen-Kloosters.

Het *Roermondsche* Bisdom, mede door dien Paus, in dat zelfde Jaar, op verzoek van Koning FILIPS DEN TWEEDEN, opgericht, behoort onder het Aartsbisdom van *Mechelen*. Dit Bisdom bevattede onder deszelfs gebied elf Steden: *Roermond*, *Venlo*, *Gelder*, *Valkenburg*, *Wachtendonk*, *Weert*, *Boksmeer*, *Straalen*, *Nijmegen*, *Grave* en *Battenburg*; vier-en-negentig Vlekken en Dorpen, die in agt Landschappen verdeeld zijn. De Keizer, die het recht van de benoeming van den Bisschop aan zig behouden heeft, bedong bij den *Utrechtschen Vrede*, in 1713, van den Koning van *Pruissen*, en bij 't *Barriere Traktaat* van 1715, wel uitdrukkelijk, dat de Bisschop van *Roermond* zijn Bisschoplijk recht, in geestlijke zaaken, zou blijven oefenen, over alle plaatsen, die onder zijn Bisdom behooren, op gelijke wijze als hij het onder de regeering van KAREL DEN TWEEDEN ge-

oefend had. Ook heeft hij, bij het laatstgemelde Tractaat, het recht bekomen, van de kerklijke ampten te begeeven, zelfs in plaatsen onder het gebied van den Staat; mids hij geene andere persoonen benoeme, dan die den Staaten aangenaam zijn. In het Jaar 1736 overtrad de Bisschop zijn gebied, door het doen oplichten van de Vrouw van den Heer VAN TRIEST, die hij, schoon zij onder het ampt van *Montfoort* behoorde, naar het Klooster *Mariengaard*, binnen *Roermond*, deed voeren, waarop de Staaten niet nalieten klagtig te vallen. In een verhaal, getijteld: *de Maagdenroof des Bisschops van Roermond*, vindt men die gebeurtenis, met derzelver uitkomst, omstandig verhaald, en zal ons, bij een andere gelegenheid, nader te stade komen.

Het Bisdom van *Antwerpen* is mede in 't Jaar 1559 opgericht, door den genoemden Paus, zijnde dit Bisdom zamengesteld uit een gedeelte van dat van *Luik*, en dat van *Kamerijk*, en bevattende onder zig zeven Steden: *Antwerpen*, *Lier*, *Breda*, *Bergen op den Zoom*, *Turnhout*, *Herenthals* en *Hoogstraaten*; honderd en tagtig Dorpen, zes Kanunniksdijen en vier Abdijen.

Gend werd mede op dien tijd, en door den zelfden persoon, tot een Bisdom verheven, en gesteld onder het Aartsbisdom van *Mechelen*. Daaronder behooren zeven Dekenschappen en honderd drie-en-tagtig Kerspels.

Brugge, dat vóór het gemelde Jaar 1559, onder den Bisschop van *Doornik* plagt te behooren, werd toen mede tot een Bisdom gemaakt, en geschikt onder het Aartsbisdom van *Mechelen*, en daaronder gebragt de volgende zes Steden: *Brugge*, *Oostende*, *Sluis*, *Damme*, *Oudenburg* en *Middelburg*, benevens honderd drie-en-dertig Dorpen en Gehuchten, die in agt Dekenschappen verdeeld zijn; welke instelling en verdeeling in dat van *Mechelen* plaats had.

Doornik, waaronder *Brugge* plagt te behooren, is een van de oudste Bisdommen in *Nederland*, gelijk mede dat van *Kamerijk*. Men vindt reeds van eenen Bisschop ELEUTHERUS, die in de zesde Eeuwe geleefd heeft, gewag gemaakt. In het Jaar 1148 werd *Nojon* van *Doornik* gescheiden. Vóór de oprichting der nieuwe Bisdommen in *Nederland*, was dit van een groote uitgestrektheid; doch daarna bevatte het slegts agt De-

kenſchappen, waarin in het geheel twee honderd drie-en-twintig Kerſpels geteld worden, waarvan 'er vijf of zes onder één Priester ſtaan.

Yperen, dat voorheen onder dat van *Terouane* ſtond, werd mede, op meergemelden tijd, tot een Bisdom verheven, en toen onder het Aartsbisdom van *Mechelen* geſteld. Het is verdeeld in agt Dekenſchappen, die met elkander honderd vijftig Kerſpels, zonder dat van *Duinkerken*, bevatten. De zevende Biſſchop van *Yperen* was de vermaarde CORNELIUS JANSENIUS, wiens navolgers, bij den naam van *Janſenisten*, in *Frankrijk* en de *Nederlanden* bekend zijn.

'*s Hertogenbosch* was mede een van de nieuwopgerichtte Bisdommen. Onder hetzelve werden geſteld den Steden, honderd negen-en-tagtig Vlekken en Dorpen; ſtaande dit mede onder dat van *Mechelen*. De Biſſchop trekt zijne voornaamſte inkomſten uit de Abdij van *Tongerlo*. Geduurende den tusſchentijd van 1559 tot 1647, had '*s Hertogenbosch* zeven Kerkvoogden, waarvan de laatſte, JOSEPH DE BERGAIGNE, Afgezant des *Spaanſchen* Konings op de *Munſterſche Vredehandeling* was. *Spanje* maakte weinig of geene bedenking, om het wereldlijke gezach daarvan aan den Staat, in wiens magt het reeds ſedert 1629 geweest was, afteſtaan. Grooter zwaarigheid was 'er over het geestlijke gezach van den Biſſchop: want hierdoor meende men het opperhoofd van *Rome* in zijne eer te benadeelen. Dan de Staaten van *Holland*, oordeelden, daar men hun de wereldlijke magt afſtond, dat het geestlijke gezach een verſchil tusſchen den Koning en den Paus was, waarvan zij weinig zwaarigheid maakten. De *Brabandſche* Godgeleerden rieden zelfs de *Spaanſche* Afgezanten, ook dit te laaten ſlippen; waarop dan, na de ſluiting van dien Vrede (1648), dit Bisdom vernietigd werd, ſchoon men 'er het aanſtellen van eenen Pauslijken Vikaris toeſtond.

Haarlem, voorheen onder *Utrecht* behoorende, werd mede in dien tijd tot een Bisdom verheven. De eerſte Biſſchop, zijnde NICOLAAS VAN NIEUWLAND, of *Nova Terra*, werd in 1562 ingewijd. Deeze was een man, die in een kwaaden reuk ſtond. Met geweld was hij voorheen Abt van *Egmond* geworden, en werd door zijne vijanden beſchuldigd, een dronkaart te zijn.

Groo-

Grooten twist had hij met zijnen opvolger GOVERT VAN MIERLO, aan wien hij het Bisdom, in 1569, op zekere voorwaarden, had afgestaan. NIEUWLAND klaagde dat MIERLO de bedongene penningen achter hield. In het Jaar 1579 werd, door de Staaten van *Holland*, volgens de verklaaring van den Aartshertog MATTHIAS en de *Algemeene Staaten*, dit Bisdom ten niete gedaan. Aan hetzelve waren onderhoorig gemaakt twaalf Steden, en de Dorpen tusschen dezelven gelegen, welke in de Pauslijke Bulle genoemd worden.

De Abdij van *Middelburg*, gesteld onder 't Aartsbisdom van *Utrecht*, werd toen mede tot een Bisdom gemaakt. NICOLAAS DE CASTRO werd, van den laatsten Abt, tot den eersten Bisschop verheeven, en, op den 4den Januarij des meergemelden Jaars, plegtig ingehaald. Het telde onder zig tien Steden en honderd Dorpen; doch werd kort daarna mede vernietigd.

Leeuwaarden was de plaats, die door het meergenoemde opperhoofd benoemd werd tot de zitplaats van den *Frieschen* Bisschop. Doch, in het Jaar 1561, maakte die Paus, door eene openbaare Bulle, eenige verschikking. De oprichting van hetzelve veroorzaakte aldaar groote onlusten, die men omstandig in de *Kerklijke Oudheden* van die Provintie zien kan.

Onder het Bisdom van *Deventer* was gantsch *Overijssel* begregen; waarbij naderhand het Graafschap *Zutphen* gevoegd werd; zijnde het gebied, dat de Bisschop van *Munster* voorheen daarop had, aan die van *Deventer* afgestaan. Op bevel van den Koning, of uit deszelfs naam door de Landvoogdesse, werd de Bisschop, door het Kapittel van *Deventer*, in het bezit van de Proostdij gesteld; waartegen de Staaten van die Provintie niet nalieten, hunne klagten aan MARGRIETA VAN PARMA te doen, doch vruchtloos. Het *Deventersche* Bisdom werd zelfs tot het tweede in rang, onder het Aartsbisdom van *Utrecht*, gesteld; dan ook dit nam met het Jaar 1590 een einde.

Groningen werd, met deeze groote verandering in den Kerkstaat, van het Aartsbisdom *Keulen* en van dat van *Munster* gescheiden, tot een Bisdom verheven, en onder het Aartsbisdom van *Utrecht* gesteld. Onder het gebied daarvan behoorde mede het *Land van Drenth*. De Kerkvoogden daarvan waren met ver-

baarende inkomsten voorzien; waarvan zij, echter, slechts tot het jaar 1594 het genot hadden.

Utrecht mede een der oudste Bisdommen in *Nederland*, gelijk te zien is op de Tafel van den regeeringstijd der Vorsten en Bisschoppen, achter ons Eerste Deel gevoegd, waarop men, op het jaar 698, WILLEBRORD als den eersten gemeld vindt. Dit Bisdom behoorde, tot in het jaar 1559, onder dat van *Keulen*; doch werd tot een Aartsbisdom verheven, en bleef zulks tot in het jaar 1580. Onder hetzelve behoorden *Haarlem*, *Middelburg*, *Deventer*, *Leeuwaarden* en *Groningen*.

De invoering van deeze nieuwe Bisdommen werd, door sommigen, als eene der hoofdoorzaaken van de *Spaansche Beroerten*, en van den haat tegen Koning FILIPS DEN TWEEDEN aangemerkt: en niet zonder reden, aangezien de Kerklijken daardoor in hun gezach en inkomsten benadeeld werden, en het gemeen van oordeel was, dat men 'er zig van bediende, om des te gemaklijker de Inquisitie te kunnen invoeren. FILIPS was 'er evenwel de uitvinder niet van: want zijn voorzaat FILIPS, Hertog van *Bourgondiën*, insteller van de Ridderorde van het *Gulde Vlies*, had 'er zijne gedachten over laaten gaan, en het, op zijn doodbed, aan zijnen Zoon KAREL ernstig bevolen; doch deze had grooter zucht tot het handelen der wapenen, en stelde meer eer in den toenaam van *de Strijdbaare*, dan in dien van *de Godvruchtige*. FILIPS, de Zoon van MARIA, KAREL's Dochter, had mede iets anders te verrichten. Zijn Zoon KAREL DE VIJFDE toonde 'er wel groote begeerte naar, ja maakte 'er reeds eenigen toestel toe; dan de menigvuldige oorlogen, die hij voerde, verhinderden hem zijne oogmerken ter uitvoer te brengen. FILIPS, die hem opvolgde, zond aan de Landvoogdesse, in het jaar 1562, eenen brief van wijlen zijnen Vader, die hem zulks op het hoogst had aanbevolen, en voegde daar bij, dat, om het ontwerp doortezetten, drie redenen hem ten sterkste hadden aangespoord: vooreerst. *de menigte van 't volk*; *dat* Nederland *bewoonde, en te talrijk was om onder vier Bisschoppen*, Arras, Utrecht, Kamerijk *en* Doornik *te staan*; ten tweeden: *de vermeerdering der Ketterijen*; en ten derden: *de raad van zijnen Vader, die hem had ingeboezemd, dat dit het eenigste middel was, om den*

Gods-

dienst *te behouden*. De man, waarvan FILIPS zig bediende, de invoering der nieuwe Bisdommen te *Rome* te bewerken, de hoogmoedige, doch tevens geleerde FRANÇISCUS SONNIUS. eenige onderhandelingen gaf Paus PAULUS DE VIERDE 'er zijne edkeuring aan, en men bepaalde veertien Steden, om in dezel , boven vier oude, nieuwe Bisdommen opterechten, en onder drie tot Aartsbisdommen: *Kamerijk*, *Utrecht* en *Mechelen*. De ning liet, bij zijn vertrek, aan den beruchten GRANVELLE en rus de zorg, om ieder nieuw Bisdom deszelfs paalen en gren- aantewijzen. GRANVELLE geraakte daardoor sterk in den haat; leide hem ten laste, dat hij daarmede meest zijne eigene ootheid bejaagd, en 'er de Staaten daarom niet in gekend had. e Geestlijken hielden niet op met den Koning hunne klagten oortestellen; doch intusschen namen de Bisschoppen, de een oor den anderen, bezit van hunne stoelen. *Antwerpen* was het leen, dat, uit hoofde van deszelfs koophandel, uitstel verkreeg. Doch, na de vermeerdering van het gezach der Staaten, verviel het gezach en zelfs 't aanweezen der Bisschoppen, in die plaatsen, welke men door de wapenen bedwong, geheel en al, gelijk wij reeds aangemerkt hebben.

BISDOMA, een eigengeërfde Staate, in den omtrek van *Rien*, onder *Lutkewirum*, in de Grietenij *Hennaderadeel*.

BISSCHOP. HOUBRAKEN maakt, in zijn leven der *Nederlandsche Kunstschilderen*, gewag van vier mannen, welke dien naam gevoerd hebben: JACOB en zijn Broeder ABRAHAM, JAN DE BISSCHOP, die een ervaaren Advocaat en tevens een goed Tekenaar, Schilder en Plaatsnijder was, en CORNELIS BISSCHOP, wiens kunststukken zelfs tot sieraad van verscheidene Vorsten dienen.

Zie het *Tweede Deel*.

BISSCHOP. (*Rem Egbertszoon*) Van deezen hebben wij, onder het Art. AMSTELDAM, reeds gewag maakt.

BISSCHOPSDAM. Een soort van eenen Dijk, door Bisschop BAREND

REND VAN GALEN, in het Jaar 1672, door de *Bourtanger Moeras*, nabij het Dorp *ter Alphe*, in de Provintie van *Groningen*, gelegd, om het beleg van die Stad daardoor te bevorderen. Door den tijd is dezelve gezonken en te niet geraakt.

Zie BACHIENE B, bl. 268.

BITTER, (*Christina*) was de Grootmoeder der echgenoote van den Ridder P. C. HOOFT, eerst gehuwd met ANDRIES VAN ERP, en daarna met ARNOUT FABRIJ. In de plondering van *Antwerpen* door de *Spanjaarden*, in 1576, toonde deeze vrouwe zonderlinge kloekmoedigheid. Zij en haare Moeder AGATHA OOMS, een vrouw van hooge jaaren, verborgen zig in een kelder. Het geweld, dat op de huisdeur geschiedde, bewoog de oude vrouw, te zien wat 'er gaande was; doch juist op haare aankomst slaat een vaat e buskruid de deur aan stukken, en haar zelve te morsselen. De Dochter, reeds tusschen de veertig en vijftig jaaren oud, schiet toe, en vindt, ter haarer smarte, haare Moeder dood. De Soldaaten grijpen haar aan, en dwingen haar om haaren man benevens haar geld aantewijzen. Zij stak hun iets in de hand; doch zulks baatte niet: de man en 't geld moesten 'er zijn. Zij, weigerende een van beiden te ontdekken, werd met een stuk lont om den hals aan een ladder gehangen. In dezen staat liet men haar, tot dat zij bijna dood was. Haar toen los maakende, herhaalden den Soldaaten hunne vragen, en hongen haar, die bij de voorige weigering bleef vo harden, ten tweedemaale, en vervolgens ook ten derdemaale. De wreedaarts, op haar niets verwinnen kunnende, trokken de deur toe en lieten haar hangen. Een van het huisgezin, toen voor den dag komende, sneed de lont af en redde haar leven, dat zij nog eenigen tijd, zeer droefgeestig en verzwakt in 't verstand, doorbragt.

Zie HOOFT, *Nederl. Historien*, XI. Boek, p. 472.

BLAAKE, een Schans in *Staats-Braband*; zie BERLAKE.

BLAAKE, (*Robbert*) een *Engelsche* Admiraal, wiens gedrag, en het loon daarvoor, onder de Art. TROMP en DE WITTE, zal vermeld worden.

BLAART-

Blaarthem, een klein Dorpje in *Staats Braband*, in de *Meijerij van 's Hertogenbosch*, drie vierde uurs ten Zuid-Westen van *Eindhoven*. Deszelfs bewooners genieten eenige voordeelen van weinige zeer goede Wei en Hooi-landen, die aldaar gevonden worden. Men telt 'er niet meer dan drie-en-veertig huizen. De Gereformeerde Kerk is een middelmaatig kruisgebouw, met een torentje voorzien. De Gemeente wordt 'er door den Predikant van *Veldhoven* bediend. Het Kerkhof en de armen van *Blaarthem*, *Gestel* en *Eindhoven* behooren onder een.

Zie BACHIENE B, p. 596.

Bladel, of *Bedelle*, een van de oudste Dorpen in de *Meijerij*, zeven en een half uur ten Zuid-Westen van *'s Hertogenbosch*. Dit Dorp is zeer beroemd geworden, door hun, die willen dat de *Frankische* Koningen aldaar een Paleis zouden gehad hebben. Onder deeze munt uit de Heer VAN LOON, in zijne *Aloude Historie van Holland*, II. Deel, bl. 146 en 147 geevende daar ter plaatse zelfs eene aftekening van deszelfs grondslagen. OUDHOEVEN, daarentegen, in zijne *Beschrijving van de Meijerij van 's Hertogenbosch*, bl. 60, getuigt wel, de overblijfzels van een Edelmans Huis, maar geenzins de grondslagen van een Vorstlijk Paleis gevonden te hebben. Op het geene de Heer VAN LOON, ter gemelde plaatse, zegt, tekent de geleerde Heer VAN HEURN, in zijne *Historie van de Meijerij*, I. Deel, p. 56 enz. het volgende aan: *Ik ben* (zegt zijn Ed.) *veelmaal te* Bladel *geweest, en nimmer heb ik eenig water, bij of omtrent de Bladelsche Kerk gezien. De grond derzelve, en daaromtrent, ligt zo verheven, dat het mij onmooglijk toeschijnt, aldaar eenige graften met water gevuld, te kunnen delven*; doelende hiermede op de aftekening van VAN LOON, waarin men een geheele rivier, met verscheidene gedolvene graften, verbeeld vindt. *Ik heb mij derhalven ten hoogsten verwonderd, dat men de stoutheid gehad heeft, den Heere* van Loon *zodanig te misleiden, met hem eene zo geheel valsche tekening overtezenden. Zeker is het echter*, (leest men verder) *dat het Hof voorheen te* Bladel *geweest zij.*

zij. Ik zal derhalven melden, wat ik 'er van ontdekt heb. Na het gemeen gevoelen, heeft dit Hof in het Dorpje Noterfel, *ruim een half uur van het Dorp* Bladel *gelegen, gestaan. De naam van* Neterfel *wil men, dat van* Nederzaal, (*dat de naam van het Hof geweest is, volgens* van Loon,) *afgeleid zij. Het schijnt niet alleen, maar het is genoegzaam zeker, dat dit Dorp met* Bladel *en* Reufel, *in de oude tijden ééne plaats geweest zij, thans maken die drie nog ééne rechtbank uit, enz. Ik heb, wanneer ik mij in het Jaar* 1765 *te* Eerfel *bevond, naar* Neterfel, *dat 'er niet ver van af ligt, begeeven, om na te spooren, wat ik 'er van ontdekken kon. Niets is 'er echter van bij mij gevonden; en de huislieden aldaar verzekerden mij, dat zij niet wisten, dat 'er thans grondslagen van een oud slot waren, zo dat het schijnt dat die thans weggeruimd zijn.* Waarop de Heer HUIDECOPER vraagt: *Wie zijn zij, die dit hebben gedaan of laten doen? hadden zij de plaats nodig, zij zouden 'er iets gemaakt heben? of wilden zij de steenen hebben? dat zouden zekerlijk zo geen edele, evenwel duure steenen geweest zijn*, I. Deel, p. 218. in de *Rijm Kronijk*. De gemelde Heer VAN HEURN tracht, echter, en niet zonder grond, te beweeren, dat 'er een Hof of Kasteel te *Badel* geweest is, om reden dat 'er een Kastraale Kapelle was, en wel ten tijde van Keizer KAREL DEN VIJFDEN, in 1555, en het, volgens zijn Ed. zeker is, dat 'er geen Kastraale Kapel zonder Kasteel kan geweest zijn. Doch in de Aantekening aan den voet van bl. 57. zegt zijn Ed. „ Uit het verhaal van kundige lieden, die te *Neterfel* „ bekend waren, is mij voorgekomen, dat 'er zeker een Kasteel „ aldaar geweest zij, waarvan de grondslagen, geene vijftig jaa- „ ren geleden, nog te vinden waren. Het Kasteel moet omtrent „ de Kerk gestaan hebben." Dit zou het zelfde kunnen geweest zijn, waarvan OUDENHOVEN melding maakt. 't Geen dit *Bladel* of *Pallelle* noch meer berucht maakt, is, dat Graaf DIRK, dien wij *den Eersten* noemen, aldaar door Koning KAREL DEN KAALEN, volgens een bijgebragten Giftbrief, met het Graafschap van *Holland* zou beschonken zijn. Men behoeft niet zeer beleezen te zijn in de schriften van dien tijd, om te weeten, hoe veel daar voor en tegen gezegd is. Zo men begeert de verschillende ge-

dach-

dachten daarover na te zien, men zie mijn *Amsteldams Eer en Opkomst*, II. Boek, bl. 6—17, en 19. enz.

Blaauw, (*Willem Janszoon*) wordt met recht onder de benoemde *Amsteldammers* geteld. Hij werd in hunne Stad geboren in 't Jaar 1571. Den loflijken Boekhandel, dien hij, tot zijnen roem, handteerde, vergrootte hij door de beoefening der Wiskunst; tot welke verhevene wetenschap hij den grond gelegd had bij den vermaarden TIJCHO BRAHÉ. De achting, die men nog heden voor zijne werken, over de Zeevaart en Sterrekunde, heeft, hoe veel die wetenschappen, na zijnen tijd, verbeterd zijn, doet ons zien, hoe zeer hij daarin ervaaren was. Hij overleed 18 October 1638. Van hem gaat een overheerlijk Pourtrait uit, door J. FALCK, met een Latijnsch vers van BARLEUS.

Blaauw, (*Joan*) de oudste Zoon van WILLEM JANSZOON, volgde zijnen Vader niet alleenlijk in den gemelden handel op, maar had zelfs den roem van de vermaardste Boekdrukker zijner Eeuwe te zijn. Dat zijnen naam te meerder luister bijzette, was, dat hij, in het jaar 1651, tot Schepen en Raad zijner geboortestad *Amsteldam* gekoozen werd. 't Ampt van Schepen heeft hij meer dan eens bekleed. Toen, in het Jaar 1664, een valsch gerucht ontstond, dat Graaf WILLEM VAN NASSAU eenen aanslag op *Amsteldam* in den zin had, en reeds met eenig volk in aantogt was, was de Heer BLAAUW een der vijf gemagtigden uit den Raad, aan welken, benevens de Heeren Burgemeesteren, aanbetrouwd werd, om voor de veiligheid der Stad zorg te draagen. Dan, al ware 't ook dat de aanzienlijke rang, van één der zes-en-dertig Raaden van 't magtig *Amsteldam* te zijn, zijnen naam niet vereeuwigde, zijne uitgegeevene *Atlas* en *Stedeboeken* zouden dien voor den roest des tijds genoeg beveiligd hebben. Zijne wereldvermaarde Drukkerij stond voorheen op de *Bloemgraft*, en werd van daar verplaatst achter de *Nieuwe Kerk*, zijnde voorzien van negen persſen, die den naam van de *negen Musen* hadden. Dezelve was aldaar slegts weinige jaaren in stand geweest, wanneer zij, op den 22sten Februarij des jaars 1672, door eenen ongelukkigen brand vernield werd: waarbij ook de letters en plaaten

van

van de zo evengenoemde *Atlasfen en Stedeboeken* door het vuur verteerd werden; wordende de fchade op drie honderd twee-entagtig duizend guldens begroot.

De Jefuit PAPENBORSCH meld, dat eenigen zulks als een rechtvaardige ftraf des Hemels aanmerkten, wijl 'er Kerk- en andere boeken voor de *Roomfchen* gedrukt werden. Maar, in tegenoverftelling van die liefdelooze aanmerkers, trof dit noodlot niet alleenlijk den eigenaar, maar veroorzaakte eene gevoelige fmert bij alle beminnaars van kunst en geleerdheid. De Heer BLAAUW overleefde dit niet lang; hij overleed den 20ften December des volgenden jaars.

BLAAUW-HUIS, een Adelijk Huis in *Friesland*, nabij het Dorp *Dronrijp*, in de Grietenij *Menaldumadeel*. Hët draagt ook den naam van *Glinftra*.

BLAAUWHULK, (*Klaas*) een *Enkhuizer*, en dapper voorftander van 's Lands Vrijheid, zijnde onder de Zeehelden van dien tijd zeer vermaard. De Heer CENTEN heeft zig van zijne aantekeningen menigmaal bediend, in het opmaaken van zijne *Historie van Enkhuizen*, zo als men in dezelven zien kan.

BLAAUW-KAPEL, een Buurt, een half uur gaans ten Noorden van de Stad *Utrecht*; zie OOSTVEEN.

BLANKAART, (*Nicolaas*) bij de Geleerden bekend onder den naam van BLANCARDUS, werd geboren te *Leiden*, den 27ften December 1624. Zijn Overgrootvader was Jonker STEVEN BLANKAART, Schout van *Heusden*, enz. die in 1625 overleed, en te *Leiden*, in de *St. Pieters Kerk*, begraven werd. Van dezen, zo wel als van Jonker NICOLAAS BLANKAART, geboren te *Leuven*, Ao. 1546, Kastelein en Drosfaart over Stad en Landen van *Heusden*, en Dijkgraaf, overleden 3 Augustus 1612, en te *Heusden* begraaven, bezit ik thans twee fraaije portraiten, door FOLKEMA voor mij in 't koper gebragt. Doch ondanks mijn lang en menigvuldig nafpooren van eenige verdere bijzonderheden, om hen nader te leeren kennen, is mijne moeite tot nog toe vergeefsch geweest.

Hun-

Hunne kleeding ftelt mij iets groots van hun te vooren, gelijkende dezelve ongemeen veel naar die van de Edele BATENBURGERS. In de *Befchrijving van Heusden*, door OUDENHOEVEN, bl. 186. vind ik Jonker STEVEN BLANKAART gemeld onder de Geleerden, met deeze bijvoeging: *van wien wij beneden meer zullen melden.*

Zo ook bl. 188 lees ik, „ Jonker *Johan Blankaert, in Jure, Literis, Historiis, Poefii*, en andere *Scientien* (wetenfchappen) treffelijk ervaaren, Hoofdfchout van 't kwartier van *Oosterwijk; van deezen Heer ftaat beneden ook te fpreeken.*"

't Geen ik van hem vind, is, dat na de Hervorming aldaar, (1578) NICOLAAS BLANKAART Schout werd, bl. 194; dat hij, 1588, de muiterij ftilde, bl. 195; dan dit is het ook alles. Indien iemand mijner geëerde Leezers, meer beleezen dan ik, door zijne aanwijzing mij deze perfoonen nader konde leeren kennen, zou hij mij daarmede ten hoogften verpligten. Zo veel weete ik dat gemelde STEVEN BLANKAART een Zoon naliet, CORNELIS genaamd, die ter Vrouwe had ADRIANA VIERLING, Dochter van NICOLAAS VIERLING, wiens Grootvader Raad van Prins WILLEM DEN EERSTEN was, en wiens Vader, 1581, ten tijde der afzweeringe, mede tot de Regeering behoorde. De Grootvader van deezen NICOLAAS BLANKAART, van wien wij hier als Hoogleeraar fpreeken, had in huwelijk ALIDA BOL, wier Vader Burgemeefter te *Utrecht* was; uit welk huwelijk voortkwamen drie Zoonen: JOHAN, STEVEN en KORNELIS, waarvan de tweede de Vader van deezen BLANKAART was. STEVEN, Vader van NICOLAAS, ftierf als Schout van *Heusden*, door den val van zijn paard. Zijne weduwe keerde, met haaren Zoon, tot haaren Vader, den Heer HEEMSKERK, Burgemeefter te *Leiden*, alwaar zij, 1663, aan de Pest overleed. De jonge NICOLAAS had tot Voogden, Heer WILLEM SERJANSSENS en JOHAN VAN LEEUWEN, beide Schepenen dier Stad, die met alle zorg den jongeling deeden opvoeden, en waarvan zij ook de gewenschte gevolgen zagen. In het jaar 1645 werd hij, in het Graaffchap *Benthem*, tot Hoogleeraar in de Philofophie beroepen, en huwde met de Dochter van den *Goefchen* Burgemeefter EVERSDIJK. Van daar werd hij als Leeraar in de Historiën en 't Staatsrecht te *Middelburg* beroepen, en tevens

aangesteld tot Historieschrijver van *Zeeland*. Te *Harderwijk* verkreeg hij den tijtel van *Doctor in de Geneeskunst*. In *Zeeland* gebrek aan leerlingen hebbende, begaf hij zig naar *Franeker*, alwaar hij, Ao. 1703, als Hoogleeraar overleed, nalatende zijne schriften, die nog in achting zijn. Zijn afbeeldsel ziet men zeer fraai in zwarte kunst, door ÆNEÆ.

BLANKAART, (*Stephanus*) Zoon van NICOLAAS, werd, op den 24sten October 1650, te *Middelburg* geboren. Hij oefende mede de Geneeskunst te *Amsteldam*, alwaar hij, 23 Februarij 1703, overleed, nalaatende een aantal van agttien onderscheidene werken.

BLANKEBIJL, (*Joh.*) een man, op wiens geboorte *Tsselstein* roemen mag, van wegen zijne geleerdheid. Als Roomsch-Priester fleet hij drie-en-vijftig jaaren van zijn leeven te *Muiden*, en overleed in 1701.

Zie *Historie van Utrecht*, II. Deel.

BLANKENBURG, of *Kadier*, een Heerenhuis in het Land van *Overmaas*, een weinig ten Zuid-Westen van het Dorp *Kadier*.

BLANKENBURG, een vervallen Slot bij *Beuningen* en *Ewijk*, in *Gelderland*.

BLANKENBURG, eene Heerlijkheid in *Gelderland*, onder *Beuningen* behoorende.

BLANKENBURG, een Polder in de *Maas*, aan het Eiland *Roozenburg*. Het Dorp van dien naam werd, in het jaar 1727, door de Staaten van *Holland* verkocht. Zie hiervan breder op 't Art. ROOZENBURG. *Blankenburg* behoort thans aan den Heer DE ROO, Lid van de Vroedschap der Stad *Delft*. Deszelfs uitgestrektheid ziet men best op de groote kaart, in 1726 daarvan gemaakt.

BLANKENHEIM, een Dorp aan de *Zuidzee*, tusschen *Blokzijl* en de *Kuindert*.

Zie BACHIENE B, p. 117.

BLAN-

BLANKENHEIM, (*Fredrik van*) de opvolger van FLORIS VAN WEVELINKHOVEN, en dus de een-en-vijftigste Bisschop van *Utrecht*. Hij regeerde van 1393 tot 1423. Zie zijne levensschets op 't Art. FREDRIK VAN BLANKENHEIM.

BLANKERSHOEK. Hier werd, aan de Zuid-Oost kust van *Walcheren*, aan den mond der Haven van *Middelburg*, het Kasteel gemaakt, dat daarna den naam van *Zeeburg* kreeg, en nu *Rammekes* genaamd wordt; zie RAMMEKES.

BLANKEWEER, is de naam van een Blokhuis, door Bisschop FREDRIK VAN BLANKENHEIM, in het jaar 1400, in de *Groninger Omlanden* gebouwd, om de Stad *Groningen*, aan de landzijde naar *Drenthe*, daardoor te bedwingen. Graaf EDUARD bediende zig mede van die Sterkte, in het jaar 1505. In het jaar 1516 maakten de *Groningers* 'er zig bij verrassing meester van, en slechtten dezelve. De Graaf VAN RENNEBERG deed de Sterkte (1580) wel weder herstellen; doch zij is eindelijk daarna geheel vernietigd.

Zie SCOTANUS, *Historie van Friesland*, p. 508.

BLANSAART, (*Jan* en *Abraham*) deelgenooten in den beraamden moord van Prins MAURITS, in 't jaar 1623, waarvoor zij, benevens anderen, na gedaane Confessie, onthalsd zijn geworden. Elders zullen wij gelegenheid krijgen, om dien aanslag der vloekverwanten omstandig te verhaalen, wanneer wij tot REINIER en WILLEM VAN OLDENBARNEVELD zullen gekomen zijn.

BLAREcOM of *Blaaren*, een der *Gooilandsche* Dorpen, bijna één en één half uur gaans ten Zuid-Oosten van *Naarden*. Het getal van deszelfs huizen is honderd en agt. De Kerk, die een ouden vierkanten toren heeft, wordt door den Predikant van *Laaren* bediend. De Roomschgezinden hebben 'er eene Staatie, die door eenen Wereldsheer bediend wordt.

BLEEKMEER, eene bedijking onder de Heerlijkheid *Haring*, of *Harenkarspel*, in *Geestmer-Ambacht*.

BLEGNIJ, een Dorp in 't Land van *Overmaas*, ten Zuiden van *Daalhem*, in zig bevattende dertig huizen, en eenige buurten. Aldaar is een Gereformeerde Waalsche Gemeente, die, schoon slechts uit zes huisgezinnen en twintig ledemaaten bestaande, echter door een eigen Predikant bediend wordt. De Kerk wordt door de Gereformeerden en Roomschgezinden gemeenzamelijk gebruikt.

Zie BACHIENE B, p. 1087.

BLEIJDEN, een soort van stormtuigen, waarmede, in oude tijden, steene klooten of kogels uitgeworpen werden. VONDEL, in zijn verzierd Tooneelspel, *Gijsbrecht van Amstel* genaamd, eerste Bedrijf, derde Tooneel, doet 'er den loozen VOSMEER van gewaagen, als hij hem doet zeggen:

'k Had somwijl door de gracht, bij duisternis geswommen,
En al de wacht bespiet, en 't groot rondeel beklommen,
Dat aan den hoek van 't Y uw sterke stad bewaart.
Hier lagen blijden in, *en ander krijgsgevaart.*

Jonker VAN DER HOUVE, in zijn *Handvest Chronijk*, en GOUDHOEVEN, in zijn *Hollandsche Chronijk*, geeven ons eene afbeelding van die stormtuigen, waarmede steenkogels van wel drie honderd ponden konden geworpen worden. Met zulk een stormtuig deed Hertog WILLEM VAN BEIJEREN, in het jaar 1350, groot geweld op het Huis *Roosenburg*, te *Voorschooten*. De rekening van de aanvoering van dit en andere vindt men bij gemelden VAN DER HOUVE, bl. 129, en GOUDHOEVEN, bl. 80. SLICHTENHORST geeft 'er, in zijne *Geldersche Geschiedenissen*, de volgende beschrijving van: *Zij bestaan uit een enkele doch stevige balk, die zo in 't gewicht gebragt werdt, dat het swaarste einde om laag getrokken zijnde, het bovenste dunder deel, uit of door de touwen aan wederzijde als uit eenen slinger, een zeer zwaaren steen ter wederzijde uitschoot*, VIII. Boek, bl. 158. Doch verstaanbaarder is het geen SCHOTANUS 'er van zegt, in het vijfde boek zijner *Friesche Historie*, bladz. 60. *Dit waren balken* (zegt hij) *in de aarde gezet, of op een base staande, aan de-*

wel-

welken boven dwarse balken in 't evenwicht opgehangen waren, 't eene einde door de ligtheid losgelaten naar boven springende, en het ander door deszelfs zwaarte ter nedergaande. Met het hooger einde werden de steenen opgeheeven en uitgeworpen; als men door middel van een windäs, in een behendige snelheid, het zwaarder eind optrok; de steenen werden in een lederen buis, scheede of sak gedaan, zijnde voor het gat van de sak een klink gestooken, om te verhinderen, dat 'er den steen niet voor den tijd, of voor dat die de behoorlijke hoogte had, uitvloog. De schutmeester moest kundig en vaardig zijn, om zo spoedig als het windäs getrokken werd, ook de klink te trekken, op dat de steen, behoorlijk geslingerd, zijne werking deed. VAN LEEUWEN en OUDENHOVEN zijn van gedachten, dat het geslacht van *Blijenburg* zijnen naam hiervan ontleend heeft.

BLEIJENBURG, een Slot en Heerlijkheid, niet verre van *Gennip*, dat door verscheidene belegeringen, nu eens door de *Gelderschen*, dan weder door de *Spaanschen*, vermaard geworden is. Eenige bijzonderheden daarvan zijn te vinden bij SLIGTENHORST, *Geldersche Geschiedenissen*, p. 63 en 547. enz.

BLEIENBURG, (Mr. *Adriaan*) Heer *Adriaanszoon*, Heer van *Schobbelands-Ambacht*, Schout der Stad *Dordrecht*, wordt, door BALEN, in zijne *Beschrijving*, onder de geleerde Mannen van *Dordrecht* genoemd, en voorgesteld als een vermaard Dichter en Rechtsgeleerde. Hij overleed, volgens aanwijzing, op bl. 208, in het jaar 1599. In het jaar 1572 was hij, wegens zijne geboortestad, tegenwoordig op de eerste vergaderinge der Staaten, aldaar gehouden, en verdient dus den naam van een voorstander der Nederlandsche Vrijheid geweest te zijn.

Zie BALEN, bl. 124.

BLEIENBURG, (Mr. *Damas à*) die het ampt van Waardijn der Graaflijke Munte te *Dordrecht* bekleede, was, volgens gemelden Schrijver, mede een goed Dichter, zo als hij hem ook (bl. 22.) onder de Geleerden van die Stad opnoemt.

BLEIENBURG, (Mr. *Adriaan van*) Ridder van de Orde van

St. Michiel, Heer van *Naaldwijk*, Schout van *Dordrecht*, en Waardijn der Graaflijke Munte aldaar. Welke beroemde mannen dit geslachte, ten nutte van het Vaderland, meer voortgebragt heeft, is te zien op de Tafel daar van, bij BALEN, p. 989- 995.

BLEIJENBURG, (*Adriaan van*) Zoon van den laatstgenoemden Heer ADRIAAN, strekt ten bewijze van 't geene wij zo even gezegd hebben. In het jaar 1572 was hij Oud-Schepen der Stad *Dordrecht*. Toen in dat jaar de grondslag der Nederlandsche Vrijheid, met het inneemen van den *Briel*, gelegd was, kwamen de *Watergeuzen* zeer onverwacht, met eenige Schepen, te *Papendrecht*, voor *Dordrecht*, ten anker, voorgeevende de *Spanjaarden* uit *Rotterdam* te zullen jaagen; doch zij waren reeds met eenige *Dortenaars* in onderhandeling, hebbende met dezelven 's nachts buiten de Stad raadslaag gehouden. De vermaarde JACOB MUIS VAN HOLIJ, een der jongste Raadsheeren, stond aan de poort op schildwacht, toen de brief van Prins WILLEM DEN EERSTEN, aan de Magistraat van *Dordrecht*, uit *Dillenburg* geschreven, aldaar gebragt werd; in welken brief zij bedankt werden, wegens hunne genegenheid voor de goede zaak, hem bij Missive bekend gemaakt, met belofte van 's Prinsen kant, zig ter haarer hulpe te zullen spoeden. Die brief in den raad gebragt zijnde, stonden de Burgemeesters, van dat alles onkundig, ten uitersten verbaasd, en deeden den Oudraad vergaderen. Bovengemelde Heer ADRIAAN deed die verbaasdheid verdwijnen, met opentlijk te verklaaren, dat hij het was, die aan den Prins geschreven had, halende tevens de Copie des briefs voor den dag. Ligtlijk vermoedt men, hoe zijn Vader daarover ontzet was, schoon die mede de zijde der Hervormden toegedaan was, en daarom het ampt van Schout afgestaan had. Voor 't oog, echter, scheen hij nog Katholijk te zijn, hoewel de Zoon, die *Geneve* bezogt had, 'er openlijker voor bekend was. Na gedaane bekentenis, trad hij behendig ten Raadhuize af, wordende door MUIS VAN HOLIJ gevolgd. Beiden deeden zig aan boord der Schepenen zetten, vertrouwende op den bijstand der Burgerije. Weder van boord gekomen zijnde, had één van hun moeds genoeg om in de Raadkamer te treeden, en te begeeren dat de Watergeuzen binnen

nen gelaaten zouden worden. De toenmalige Schout DRENKWAART, gevraagd hebbende, *wie hem zo stout maakte, om zonder verlof binnen te komen?* ontving tot antwoord: *Ik mij zelve, en die daar buiten staan.* De Heeren, de menigte ziende, hielden zig stil. Intusschen naderden de Watergeuzen, op welke de Schout beval vuur te geeven: waarop één der Schutters hem toebeet: *Zo gij naar buiten vuur geeft, zullen wij het naar binnen doen.* Staande die verwarring voer Heer CORNELIS VAN BEVEREN, met de Dekens der Gilden, naar boord, en trad met BARTEL ENTES in verdrag. Na het vervaardigen van eenige artikelen, gaf de Stad zig aan ORANJE over, en verklaarde ALBA voor vijand; waartoe BLEIJENBURG den grond gelegd had.

Zie bij BALEN, *Beschrijving van Dordrecht*, bl. 124. 's mans afbeeldzel.

BLEIJENSTEIN, of *Boleijenstein*, een Dorp in het landschap van *Drenthe*, waarvan de Predikant onder de Klassis van *Westerveld* behoort.

Zie PICART, *Antiq.* bl. 289.

BLEIJSWIJK, een *Hollandsch* Dorp en Heerlijkheid, onder *Schieland.* In eenen giftbrief van Graaf FLORIS DEN VIJFDEN, van 1281, draagt het den naam van *Bleeswijk.* Thans is het bekend als een der voornaamste Hooge Heerlijkheden van *Schieland*, zijnde voorzien van een groot Ambacht; het grenst ten Noorden aan *Moerkapel*, ten Oosten aan de *Rotte*, ten Zuiden aan den *Bergsenhoek*, en ten Westen aan de landscheiding tusschen *Delft* en *Schieland.* De grootte des lands beslaat 2310 Morgens en 200 roeden; waarvan 453½ Morgens voor verveend aangetekend staan, welk getal jaarlijks grooter wordt. Men telt in dit Ambacht meer dan vier honderd dertig huizen. Het Dorp, dat vrij aanzienlijk en wel betimmerd is, ligt twee uuren van *Rotterdam.* Men ziet aldaar een deftig gebouwde Gereformeerde en nette Remonstrantsche Kerk. *Bleiswijk* behoorde weleer aan de oude Heeren van *Bulgerstein* en *Wena.* De Stad *Rotterdam* kocht het van den Heere VAN BRONKHORST, van wien op 't Jaar 1635 ge-

gewag gemaakt wordt. EPISCOPIUS en SLATIUS hebben zig aldaa beroemd gemaakt.

Zie *Staat van Holland*.

BLEISWIJK. *Delft* heeft verscheiden aanzienlijke mannen van dien naam ten voorschijn gebragt. De eerste, dien wij, onder de Geleerden, gemeld vinden, is Heer CLAAS VAN BLEISWIJK, de vierde in orde, onder de eerste Kanunniken van het Kapittel van *St. Pancras*, of de *Hooglandsche Kerk* te *Leiden*, aldaar ingesteld in het Jaar 1366. Uit een oud Register, welk in die Kerk bewaard word, blijkt dat deeze te *Delft* geboren was, en tevens dat zijne voorouders aldaar het eergestoelte bekleed hadden; als ook, dat hij den tijtel van Doctor in de geestelijke rechten verkreeg, en tot de oprichting van het gezegde Kapittel veel toegebragt had; als mede, dat door hem het leven van *St. Pancras* beschreeven is.

BLEIJSWIJK, (Mr. *Jan van*) Priester, wordt mede onder de geleerde *Delvenaars* genoemd, en heeft zig kenbaar gemaakt, met het schrijven van een boeksken, over *de kleinachting van tijdelijke Rijkdom*. Hij was bij zijne tijdgenooten bekend als een oprecht, vroom, eerlijk en godvruchtig man, trachtende boven alles zijn leven met zijne leer te doen overeenstemmen. BLEISWIJK, in zijne *Beschrijving van Delft*, zegt bl. 772. dat zijn afbeeldzel, met zijn boekje in de hand, en de spreek *Leer Sterven* daaronder, nog in wezen is. In zijne jeugd had hij *Spanje* en *Frankrijk* gezien, en kwam in 1507, oud zijnde vier-en-twintig jaaren, van daar te rug. Hij overleed den 25sten Augustus 1565, juist op dien dag, dat te *Delft* de befaamde Beeldstorming geschiedde. Zie verder de gemelde *Beschrijving* op de aangewezene plaatze.

BLEIJSWIJK, (*Jacob Jacobsz. van*) vindt men op de lijsten van Schout en Schepen der Stad *Delft*, Ao. 1388 vermeld. JACOB JACOBSE VAN BLEISWIJK, 1403. KLAAS JACOBSE, 1444. JACOB, 1445, 1447, 1448, 1449, 1450 en 1451, als Thesaurier. JACOB GERRITSZ, 1452, 1453, 1454, 1455, 1458 en 1460, Schepen;

en; 1462, 1463, 1464, 1465, 1467, 1469 en 1470, Thesaurier; 1471, 1476, 1477 en 1478, Burgemeester. JAN, 1452 en 1460, Thesaurier. JACOB JACOBSZ, 1459 Burgemeester. DIRK DIRKSZ, 1466 en 1467. DIRK JACOBSZ, 1470 Thesaurier; 1471 Schepen. JAN SPLINTER VAN BLEISWIJK JACOBSZ, 1474. JACOB, 1492 Thesaurier; 1498, 1499, 1500, 1504, 1505, 1507, 1509 en 1511 Schepen. ADRIAAN DIRKSZ FIJK VAN BLEISWIJK, 1603 Schepen. DIRK EVERTSZ VAN BLEISWIJK, 1614 Schepen, 1615, 1616, 1617, 1627 en 1628 Burgemeester. DIRK ADRIAANSZ, 1619 en 1621 Schepen; 1623 en 1624 Burgemeester. EVERT ADRIAANSZ, 1633, 1635, 1636, 1637 en 1638 Schepen; 1642, 1643, 1649, 1650 en 1651 Burgemeester. EWOUD EVERTSZ, 1639 Burgemeester. EVERT EVERTSZ, 1641 Thesaurier. EVERT DIRKSZ, 1646, 1647, 1648 en 1652 Schepen; 1657, 1658 en 1660 Burgemeester. JAN CORNELISZ, 1651, 1653 en 1654 Schepen; 1655 en 1656 Burgemeester; 1661 Thesaurier, en 1664, 1665, 1666 en 1667 Burgemeester; 1670 Thesaurier. Mr. HENDRIK EWOUDS, 1669 en 1672 Schepen; 1684, 1685, 1689, 1695, 1698 en 1699 Burgemeester. Mr. DIRK EWOUDSZ, 1673 Schepen, en 1675 Burgemeester. Mr. HUGO FRANSZ, 1675 en 1682 Schepen. Mr. FRANCO EVERTSZ, 1683, 1684, 1685 en 1687 Schepen; 1703, 1704, 1707, 1708, 1711 en 1712 Burgemeester. Mr. EWOUT EVERTSZ, 1684 en 1685 Schepen; 1703, 1704, 1705, 1710, 1713, 1714, 1717 en 1718 Burgemeester. REIJER JANSZ, 1690 Schepen; 1691 Thesaurier; 1705 en 1706 Burgemeester. FRANÇOIS WILLEM, 1699, 1701, 1702, 1703, 1704 en 1705 Schepen; 1721 en 1722 Burgemeester. LAURENS ABRAHAMSZ, 1703, 1704, 1705, 1706, 1707, 1708, 1709, 1710 en 1711 Schepen. Dr. ABRAHAM CORNELISZ, 1723, 1724 en 1728 Schepen. Mr. MAARTEN FRANKENSZ, 1725, 1726 en 1728 schepen. Zedert dien tijd tot heden toe hebben de afstammelingen van dit geslacht, binnen *Delft*, deeze en andere aanzienlijke ampten bekleed; en niet alleenlijk aldaar, maar den naam van BLEIJSWIJK, of BLEISWEIJK, vindt men ook onder de Gecommitteerden in de vergaderingen der Staaten Generaal, onder die van 't Ed. Mog. Collegie ter Admiraliteit op de *Maaze* en in *Zeeland*; in de Generaliteits Rekenkamer; onder de Gecommit-

teerden in de Staaten van Holland en West-Friesland; onder de Bewindhebberen der O. I. Maatschappij, en in andere Steden. Nog tegenwoordig bekleed, sedert het jaar 1777, de Heer en Mr. PIETER VAN BLEIJSWIJK, den gewigtigen post van Raadpensionaris van *Holland*.

BLEIJSWIJK, (*Dirk* of *Theodoor van*) *Evertsz.*, boven mede genoemd, beving de lust, om, zo als door zijn Ed. zelven, in de Voorrede, gezegd word, de beschrijving zijner geboortestad te ondernemen; om reden dat hem daartoe meer gelegenheid openstond, dan wel aan anderen; aangezien hij meester was van de voorrechten, keuren, inzettingen, oude gedenkstukken, hem van zijne voorouderen toegekomen. Als men de optelling van de hier bovenstaanden nagaat, wordt de waarheid daarvan ten volle zeker: als ook om dat, door verscheidene eerampten, door hem bekleed, hem de toegang tot de Stads Archiven vrij stond. Zij, die bezitters van onze Stads beschrijvingen zijn, weeten hoe wel uitgewerkt en nuttig die van zijn Ed. is. In twee deelen, in 4to. versierd met fraaije prentverbeeldingen, is dezelve in het jaar 1667 uitgegeeven. Het afbeeldzel van deezen Heer VAN BLEIJSWIJK, dat men voor sommige afdrukken vindt, is in zwarte kunst. Uit het omschrift daarvan blijkt dat zijn Ed. overleed in 1671, in den ouderdom van dertig jaaren.

Na dit werk kwam, in het jaar 1729, eene tweede beschrijving van *Delft*, in folio, met plaaten, ten voorschijn, bijeengebragt door verscheidene liefhebbers en kenners der Nederlandsche Oudheden. De schaarsheid van de eerstgenoemde, zeggen de zamenstellers van deeze, één der redenen te zijn, die hun daartoe aangespoord hebben. Ook zeggen zij, het voetspoor van den Heer VAN BLEIJSWIJK gevolgd te hebben, en dat zij hunne nadere ontdekkingen op de behoorlijke plaatsen hebben ingevoegd. Schoon men nu in deeze veele zaaken vindt, die men in de eerste te vergeefs zoeken zou, blijft, echter, bij de boekbeminnaars die van BLEIJSWIJK het meeste geacht, en de hoogste in prijs.

BLESDIJK. Eén der twintig Dorpen van de Grietenij *Stellingwerf Westeinde*, onder het kwartier van *Zevenwolden*, draagende

de

de den naam naar een Riviertje, de *Blesse* geheten, waardoor dit van het Dorp *Pepergaa* gescheiden wordt. Beide Dorpen worden bediend door éénen Predikant, behoorende onder de Klasfis van *Zevenwolden*.

BLESKENSGRAAF, ook wel *Bleskijns* en *Blaskensgraave* genaamd, is eene Ambachtsheerlijkheid en Dorp in de *Alblasserwaard*, ten Noorden van *Streefkerk*, ten Zuiden van *Wijngaarden*, ten Oosten paalende aan *Brandwijk*, *Gijbeland* en *Hofwegen*, en ten Westen aan *Alblas*. Het wordt begroot op 968 morgens, en het getal der huizen op honderd en twee en één Koornmolen. Dit Dorp is zeer aangenaam en wel bebouwd; doch de Kerk is een oud gebouw, met een muur van 't Kerkhof omgeeven; de kerktoren is gedekt met een vierkanten spits. De Ambachtsheerlijkheid behoort aan de Vrouwe van *Brantwijk* en *Gijbeland*, zijnde JOHANNA EVERWIJN, weduwe wijlen den Wel Ed. Gestr. Heer en Mr. ADRIAAN STOOP, in leven Burgemeester en Oud Raad der Stad *Dordrecht*. De Predikant van dit Dorp behoort onder de Klasfis van *Dordrecht*.

BLESSIO, (*H.*) een vermaard Schilder van *Antwerpen*, wiens leven en afbeeldzel men vinden kan in het Schilderboek van DE BIE.

BLESSIUS, (*H.*) een vermaard Theologant onder de Roomschgezinden, in leven Pastoor te *Noordwijk*; hij overleed te *Amsteldam* 1673.

Zie *Oudheden van Rhijnland*.

BLESSUM, een der twaalf Dorpen in de Grietenij *Menaldumadeel*, onder het Kwartier van *Westergoo*, gelegen in een schoone en vruchtbaare Landstreek. In dit Dorp ligt het adelijke huis *Wisfema*. De Predikant, die ook *Boxum* bedient, behoort onder de Klasfis van *Leeuwaarden*.

Zie WINSEMIUS en SCHOTANUS.

BLIKKENBURG, ook wel *Blijkenburg* genaamd, is een Ridderhof-

hofstad in het Overkwartier van het *Sticht van Utrecht*. Voorheen behoorde dezelve aan een jonger tak van de Heeren van ZUILEN VAN NIJEVELD, die zig daar naar ZUILEN BLIKKENBURG deeden noemen. De stichtingstijd van deeze Ridderhofstad is geheel onzeker. Op eenigen afstand van het huis te *Zeist*, ziet men van hetzelve nog eenige overblijfzelen, naamlijk een zwaare vierkante poort, met een rond koepeltorentje. Op de plaats van het huis staat thans een Boerewooning. Het is een leen van *Utrecht*.

BLINKTLIET, een Dorp onder het Ruwaardschap van *Putten*, in *Holland*; zie ZUIDLAND.

BLIRICK, of *Blerick*, een *Geldersch* Dorp, onder het Kwartier van *Roermond*, in 't Drostampt van *Kessel*. Toen, in het jaar 1574, gantsch *Gelderland*, met het Graafschap *Zutphen*, geschat was jaarlijks op 75000 guldens, droeg het Kwartier van *Roermondt* daarin 14074 gl., *Kessel* 3433 gl. 10 st. en 7 penn. en dit Dorp 228 gl. 16 st. 4½ penn.

Zie VAN DER HOUVE, *Handvest Kronijk*, I. Deel, fol. 81.

BLITTERSWIJK, ligt in dezelve streek van *Blerick*. In de bovengemelde schatting droeg dit 196 gl. en 8 st.

Ibidem.

BLOEDRAAD; (*Spaansche*) zie RAAD VAN BEROERTE.

BLOEMAART, (*Abraham*) werd, 1564, binnen *Gorkom* geboren. Zijn Vader begaf zig van de eene plaats naar de andere, en zette zig eindelijk te *Amsteldam* neder, alwaar hij als Stads Bouwmeester aangesteld werd. ABRAHAM van *Parijs* te rug gekeerd zijnde, onthield 'er zig mede tot na den dood van gemelden zijnen Vader; begeevende hij zig toen naar *Utrecht*. Men behoeft niet te zeggen, hoe groot een meester hij in de schilderkunst was: zijne stukken zijn ten bewijze daarvan nog overig. Zijn boek over de Tekenkunst is nog in achting. 's Mans afbeeldzel gaat op onderscheidene wijzen in prent uit. Over zijne meesters, en den tijd van zijnen dood, is bij VERMANDER en DE BIE veel verschil.

Hij

Hij liet na drie Zoonen: HENDRIK, ADRIAAN en KORNELIS, die alle drie met roem de kunst geoefend hebben.

BLOEMEN; zie TULPHANDEL.

BLOEMENDAAL, is reeds door ons beschreven op het Art. AALBRECHTSBERG; zie II. Deel.

BLOEMENDAAL, (*J. van*) ook wel BLOMMENDAAL of BLUMENTHAL genaamd, was, volgens TE WATER, Raad van het *Gulikſche*, en Amptman te *Waſſenberg*. In 1558 is hij getrouwd met ELISABETH VAN GRUITHUIZEN, en zou mede tot de zaamverbondene Edelen behoord hebben.

BLOEMENSTEIN, weleer een Slot aan de Rivier *de Lek*, behoorende onder het Graafſchap *Kuilemburg*, en daarna, door koop, een eigendom geworden van de Stad *Nijmeegen*. In het jaar 1390 overweldigde OTTO VAN ARKEL *de Twaalfde* dit Slot, en ſloopte het tot den grond toe; waarna het nooit weder opgebouwd is. KEMP, in zijne *Beſchrijving der Heeren* VAN ARKEL, en VOSSIUS in zijne *Jaarboeken*, noemen eenigen van het geſlacht van BLOEMENSTEIN. Bij den laatſten vindt men, dat Heer JAN VAN BLOEMENSTEIN de *Kabbeljaauwſche* partij was toegedaan, en dat hij, door Hertog ALBRECHT VAN BEIJEREN, in 1358, als Baljuw van *Kennemerland*, van dat ampt ontzet, en REINOUD VAN BREDERODE in zijne plaats aangeſteld werd.

BLOEMHOF, een Mannenklooster in *Groningerland*, ook wel *Wittewierum* genaamd, dat, geduurende de tijden der Beeldſtorming, onder den voet geſmeten werd.

BLOEMKAMP, was voorheen een Abdij van de *Ciſterſienzer* Orde, nabij *Bolsward*. Zij had den naam ontleend van een Bloemhof, ten Westen van de Abdij gelegen; naderhand droeg het den naam van het *Oldeklooster*, welken naam het ook behouden heeft. Deeze Abdij nam, in het jaar 1181, haaren oorſprong uit die van *Klaarkamp*. Drie broeders, TETHARDUS, HERDRADUS en SEBALDUS, ſchonken daar

daar aan alle hunne roerende en onroerende goederen, en begaven zig onder de Kloostertucht. Bisschop BALDUINUS DE TWEEDE gaf vrijheid tot de oprichting daarvan, en in 1192 werd TETHARDUS als de eerste Abt aangesteld. Het bleef in stand tot het jaar 1572, in welk jaar het, door JORIS SCHENK, belegerd, en door DIRK VAN BRONKHORST ingenomen, geplonderd en onder den voet gesmeeten werd. Volgens WINSEMIUS was dit het sierlijkste en voortreffelijkste gestigt van geheel *Friesland*, zo aan inkomsten als anderzins. Toen, in het jaar 1537, zegt hij, de *Makkummerzijl* vermaakt en vastgemaakt werd, werd 'er een verbaazend aantal menschen en beesten in de Abdij onderhouden.

Zie *Oudheden van Friesland*.

BLOIS, *Balois*, *Beloijs* en *Bulloijs*, is de verschillende benaaming van eene Polder en Heerlijkheid, (zonder van een Dorp voorzien te zijn) gelegen naast aan *Zonnemare* en *Bommenede*. De Baljuw en Schepenen van *Bommenede* oefenen over dezelve het hoogste rechtsgebied, schoon die Heerlijkheid, ten aanzien van het burgerlijke, haaren eigen Schout, Schepenen en Secretaris heeft, die door den Ambachtsheer van *Blois* aangesteld worden. Dit *Blois*, schoon in *Zeeland* gelegen, en onder *Schouwen* behoorende, is een Leen van *Holland*.

BLOIS, voor zo verre het van *Beverwijk* onderscheiden is, maakt een uitgestrekt Baljuwschap uit, waaronder verscheidene Dorpen behooren, waarvan de meesten bij en om de *Zaan* gelegen zijn. Onder de vroegere en Graaflijke regeering maakte dit met *Beverwijk* ééne Ambachtsheerlijkheid uit, die onder den naam van *Zaanen* of *Zaanden* bekend was; doch, vermits Heer WILLEM VAN ZAANDEN mede schuldig was aan den moord van Graaf FLORIS DEN VIJFDEN, in het jaar 1296, werd ook die Heerlijkheid verbeurd verklaard. Eenige jaaren later schonk WILLEM DE DERDE, bijgenaamd *de Goede*, als Graaf van *Holland* en *Henegouwen*, deeze Heerlijkheid, zo wel als het land van *Blois*, bij *Gouda*, aan zijnen jonger broeder JAN VAN BEAUMONT. De dochter van deezen trouwde met LODEWIJK VAN CHATILLON, Graaf van *Blois*, in *Frankrijk*; en door hem gelooft men dat de naam van *Zaanen*

in

in die van *Blois* veranderd is. Uit het gemelde huwelijk kwamen voort drie Zoonen: LODEWIJK, JAN en GUIDO, wier goederen, bij versterf, van den eenen op den anderen overgaande, zijn, behalven *Blois* in *Frankrijk*, als mede de Heerlijkheden van *Gouda* en *Schoonhoven*, ook deeze Dorpen aan de *Zaan* in *Noord-Holland* te beurt gevallen; de Stad *Thoolen* aan *Beaumont* in *Henegouwen*. Dan de jongste, GUIDO, met alle die bezittingen, nog in schulden stekende, was hij (1391) verpligt, zijn Graafschap *Blois* in *Frankrijk* te verkoopen, aan LODEWIJK, Hertog van *Orleans*; waar na hij den naam van *Blois* op deeze in *Holland* gelegene goederen overbragt. Hij, in 1397, zonder kinderen stervende, keerden alle die goederen, met behoud van den naam van *Blois*, weder tot de Graaflijkheid van *Holland*, die daarover bijzondere Baljuwen aanstelde.

A. MIRÆUS beschrijft het geslacht der Graaven VAN BLOIS aldus:

Burchert van Avenes, Zoon van Heer *Jacob* en van *Amelina de Guize*, heeft bij

Margretha, Gravinne van *Vlaanderen* en *Henegouwen*, gewonnen;

Jan en *Boudewijn van Avenes*. *Boudewijn*, Heer van *Beaumont* in *Henegouwen*, bij *Felicitas de Coucij*, gewonnen één Zoon,

Jan, en ééne Dochter *Beatrix*, die Moeder was van Keizer *Hendrik den Zevenden*; *Jan* heeft bij *Agnes van Valence* geteeld, *Jan* en *Boudewijn*, die jong gestorven zijn.

Jan van Avenes, Zoon van *Burchert* en *Margretha*, heeft bij *Aleidis*, Zuster van Graaf *Willem den Tweeden*, gewonnen

Jan, Graaf van *Henegouwen*; *Burchert*, Bisschop van *Mets*; *Jan*, Bisschop van *Kamerijk*; en *Guido*, Bisschop van *Utrecht*; *Floris*, uit wien voortgekomen is *Machteld*, de Vrouw van *Lodewijk van Bourgondiën*.

Jan, de oudste Zoon, Graaf van *Holland* en *Henegouwen*, heeft bij *Philippa*, de Dochter van *Hendrik*, Graaf van *Luxemburg*, geteeld:

Jan, bijgenaamd *zonder genade*, die zonder kinderen gestorven is; *Willem*, Graaf van *Holland*; *Jan*, Heer van *Beaumont*;

Hen-

Hendrik, Kanonik te *Kamerijk*; *Margretha*, die met *Robbert den Tweeden*, Graaf van *Artois*, gehuwd is; *Isabella*, gehuwd in *Frankrijk*; *Aleid*, gehuwd in *Engeland*; en *Maria*, gehuwd aan *Lodewijk den Eersten*, van *Bourbon*.

Willem, Graaf van *Holland*, enz. bijgenaamd *de goede*, had in huwelijk de Zuster van Koning *Filip* van *Frankrijk*, waarbij hij verwekte

Willem den Tweeden, in 1345 doodgeslagen; *Margretha*, gehuwd met Keizer *Lodewijk*; *Johanna*, gehuwd met den Graaf van *Gulik*; *Philippa*, de Gemalin van *Eduard den Derden*; en *Elisabeth*, ongehuwd.

Jan van Henegouwen, de Broeder van *Willem den Eersten*, Heer van *Beaumont*, van het Eiland *Thoolen* in *Zeeland*, van *ter Goude* en *Schoonhove* enz. in *Holland*, had ter Vrouwe *Margretha van Soissons*, Dochter van *Hugo*, Graaf van *Soissons*. De erfgenaame van deeze was:

Johanna, zo als hiervoor gezegd is, gehuwd met *Lodewijk de Chastillon*, Graaf van *Blois*; van de drie Zoonen, hier vóór genoemd, overleed *Lodewijk* ongehuwd, in 1372. *Jan*, Graaf van *Blois*, had ter Vrouwe *Margretha van Gelderen*: hij overleed 1381, zonder wettige kinderen na te laaten; doch verwekte, bij *Sophia van Daalhem*, afkomstig uit den huize van *Arkel*, twee natuurlijke Zoonen, *Jan* en *Gui* of *Guido*. Uit *Jan* zijn voortgekomen de *Blois van Treslongs*, zo als hierna zal gemeld worden, en uit *Gui*, de *Blois van Haaften*.

Jan, dus zonder wettige nazaaten overleden zijnde, kwamen de goederen op den derden Zoon *Guido*, die gehuwd was met *Margretha van Naamen*; zij hadden slegts één Zoon, *Lodewijk*, die vóór zijnen Vader (1391) overleed. Zijne goederen in *Holland* geraakten (gelijk wij zeiden) weder aan de Graaflijkheid. Wanneer wij tot de beschrijving van *Schoonhoven* en *Gouda* zullen gekomen zijn, zullen wij zien, welke voorrechten die Steden van de Graaven VAN BLOIS verkreegen hebben.

Om nu tot het Baljuwschap van *Blois* weder te keeren, zo dient gezegd te worden, dat daaronder behoort *Wijk op Zee*, *Wijk aan 't Duin*, *Spaarnewoude*, *Krommenie* en *Krommeniedijk*, *Westzaan*, *Zaandam*, *de Koog*, *Zaandijk*, *Wormer-*

mer-

merveer, *Knollendam* en *Asfendelft*. De hooge Vierschaar van dit Baljuwschap wordt gespannen in de *Beverwijk*, door gemelden Heer Baljuw en zeven Leenmannen, die door eenen Secretaris bediend worden.

Blois van treslong. In het bovenstaande Art. hebben wij den oorsprong van dit geslacht aangeweezen, als afkomstig van jan, Graaf van *Chatillon*, of, gelijk anderen schrijven, chastillon, en sophia van daalem.

Blois, (*Jan van*) de oudste van twee Zoonen, was Ridder. Hij voerde het wapen zijner Moeder, zijnde dat van *Daalem*, met dat van *Chastillon* in den hoek. Door zijnen Vader was hij begiftigd met *Treslong*, in *Henegouwen*, waarvan hij den naam aannam, benevens de Heerlijkheden van *Bent'huizen* en *Cabau*, in *Holland*, het land van *Stein*, met veele Tienden in het land van *Thoolen*, in *Zeeland*, hoog en laag *Vosfemeer*, en eenige Tienden in het land van van *Haastrecht*. In het jaar 1396, trok hij, met Hertog albert van beijeren, tegen de *Friezen*; ook was hij Raad aan 't Hof in '*s Hage*. Zijne Vrouw was maria van heemstede, waarbij hij verwekte zes Zoonen en drie Dochters. Zijn wapenschild bestond uit de agt volgende kwartieren: *Chastillon*, *Daalhem*, *Henegouwen*, *Braakel*, *Heemstede*, *Polanen van der Lek*, *Duivenvoorden* en *Brederode*.

I. Adriaan van blois van treslong, Ridder, had van zijnen Vader de Heerlijkheden *Treslong*, *Vosfemeer* en veele Tienden in 't land van *Theolen*. Van deezen zijn afkomstig de treslongs, in *Henegouwen*. In 1418 trouwde hij isabella de henin, Dochter van bossu, of bossut, nalaatende twee Zoonen: a. lodewijk van blois, Ridder, Heer van *Treslong*, *Vosmeer*, enz. wiens Vrouw was johanna van ligne, waarbij hij verwekte lodewijk van blois, Heer van *Treslong*, gehuwd aan charlotta de humieres; hij liet na: a. lodewijk; zie van deezen valerius en foppens; b. boudewijn; c. jan; die de een na den anderen Heeren van *Treslong* geweest, doch zonder kinderen overleeden zijn; d. lodewijk, Ridder, Generaal van 't geschut van 's Konings leger, voor *Buuren* en *Schoonhoven*, Ao. 1575; deeze was gehuwd aan antonetta van merode, en stierf mede zonder Kinderen; e. louisa,

Erfdoehter van *Treslong*, was de Vrouw van LODEWIJK VAN MER(O-DE, en liet na PHILIP VAN MERODE, Heer van *Treslong*, enz. zij(ne) Vrouw was URSEL SCHEFFERE VAN MERODE, waarbij hij verwek(te) PHILIP HERMAN VAN MERODE, die, in 1628, de eerste Marqu(is) van *Treslong* werd; in 1617 was hii getrouwd met ALBERTIN(A) ALEXANDRIA VAN ARENBERG, Dochter van den Graave van die(n) naam, en Prins van *Rebeque*, enz. Uit dit huwelijk kwam voor(t) ALBERT VAN MERODE, Marquis van *Treslong*; zijne Vrouw wa(s) MARIA, Baronesse van *Raij*, enz.; f. JOHANNA VAN BLOIS VAN TRES-LONG, had eerst ten Man PHILIP VAN LANIJ, Heer van *Beauvois*, Gouverneur van *Middelburg*, en 1573 Admiraal van *Zeeland*, ten dienste van den Koning, in welk jaar hij overleed. JOHANNA hertrouwde daarna met PHILIP VAN CROIJ, Hertog van *Aarschot*, en overleed 1605. B. GERRARD, de tweede Zoon van ADRIAAN, was Heer van *Jurnignies* in *Henegouwen*; zijne Vrouw was MAR-GRETA VAN HENIN, Dochter van *Boudewijn*.

II. GUI VAN BLOIS VAN TRESLONG, stierf zonder kinderen.

B. III. LODEWIJK VAN BLOIS VAN TRESLONG, volgt

IV. GERRIT VAN BLOIS VAN TRESLONG, zonder kinderen.

V. JAN VAN BLOIS VAN TRESLONG, Heer van het Land van *Stein*, Kanunnik en Thesaurier van 't *Oude Munster* te *Uteecht*.

VI. JAN VAN BLOIS VAN TRESLONG, had ter Vrouwe MARIA VAN NIEUVLIET; hij overleed 1439, nalaatende JAN VAN BLOIS VAN TRESLONG, Ridder, die trouwde CATHARINA VAN OPPENDORP, tot *Leuven*, waarbij hij naliet JAN, die zonder nazaat, in 1506, overleed.

1. JOHANNA VAN BLOIS VAN TRESLONG, eerst gehuwd met Heer JAN VAN FAUTIGNIJ, en daarna met JAN VAN NOORDWIJK. Zij overleed zonder kinderen, in 1470.

2. MARIA VAN BLOIS VAN TRESLONG, trouwde Heer JAN VAN CRUININGEN, en liet na twee Zoonen en drie Dochters.

3. ELISABETH VAN BLOIS VAN TRESLONG, was Religieuse tot *Wijk*.

B. LODEWIJK VAN BLOIS VAN TRESLONG, de derde Zoon van JAN en MARIA VAN HEEMSTEDE, was Raadsheer in den Hove van *Holland*, in 1448. Hij storf 1470, en had ter Vrouwe MARIA VAN HAEMSTEDE, Dochter van Ridder RAES VAN HAEMSTEDE, waarbij hij verwekte de elf volgende kinderen.

1.

a. *Jan van Blois van Treslong*, die volgt.
b. *Raes van Blois van Treslong*, volgt na hem.

Joris van Blois van Treslong, ſtierf zonder kinderen.

Willem van Blois van Treslong, voor zijnen vader zonder kinderen overleden.

Adriaan van Blois van Treslong, mede zonder kinderen.

Jan Blois van Treslong, Priester in de Abdije van *Egmont*.

Cornelis Blois van Treslong, diende als Kapitein onder Jonker FRANS VAN BREDERODE, en ſneuvelde voor *Gouda*, Ao. 1489, zonder kinderen.

Maria van Blois van Treslong, was Nonne te *Rhijnsburg*.

Johanna van Blois van Treslong, Nonne te *ter Lee*, of *Leeuwenhorst*.

Margretha van Blois van Treslong, was Nonne te *Gouda*.

CATHARINA VAN BLOIS VAN TRESLONG, trouwde met NICOLAAS RUIGROK, bezitter van het huis *van de Werve* tot *Rijswijk*, Raad in den Hove van *Holland*, liet na zeven kinderen.

a. JAN VAN BLOIS VAN TRESLONG, was Heer van *Cabau*, had ter Vrouwe SOPHIA VAN DER BOUCHORST. Zijne Heerlijkheid ſchijnt bij zijn leven verkocht of veraliëneerd te zijn. Hunne kinderen waren:

JASPER VAN BLOIS VAN TRESLONG, die volgen zal.

LODEWIJK VAN BLOIS VAN TRESLONG, Raadsheer in *'s Hage*, en Schout van de *Beverwijk*. Zijne Vrouw was *N. N.* en daarbij verwekte hij JAN VAN BLOIS VAN TRESLONG, gehuwd met *N. N.* en won daarbij één Dochter, STEPHANIA, die ten Man had ALB. VAN BRANDENBURG. 2. *Wilhelmina van Blois*, Nonne te *Noortwijk*. 3. *Anna van Blois*, Nonne te *Kronenburg*. 4. *Maria van Blois*. En 5. *Margretha van Blois*, die beiden mistrouwd zijn.

Adriaan van Blois van Treslong.

Melchior van Blois van Treslong.

Balthazar van Blois van Treslong, en

Cornelis van Blois van Treslong, allen zonder kinderen.

c. JASPER VAN BLOIS VAN TRESLONG, was, in het jaar 1527, Schout van *Haarlem*, en 1529 Baljuw van *Kennemerland*; hij had ter Vrouwe CATHARINA VAN WIJNGAARDEN, en won bij haar vier Zoonen en twee Dochters.

Jan van Blois van Treslong werd, in de *Spaansche* beroerten, (1568) te *Brussel*, zonder kinderen na te laaten, onthalsd; men zie zijne Sententie van *Alba*, bij MARCUS, bl. 73.

YSBRAND VAN BLOIS VAN TRESLONG, trouwde *N. N.* en won daarbij drie Zoonen: 1. *Jasper*, 2. *N. N.*, 3. *N. N.*

ABRAHAM VAN BLOIS VAN TRESLONG, Kapitein en Gouverneur van het Fort *St. Andries*, in de *Bommelerwaard*, trouwde ten tweedemaale met JOHANNA VAN BREMPT, waarbij hij veele kinderen verwekte, als: *Ysbrand*, *Cornelis* en *N. Jan*, *Catharina*, *Sophia*, *Abraham*, eene Dochter *N. Balthazar*, en eene Dochter van 't eerste bed.

Willem van Blois van Treslong, de oudste van dien naam, stierf zonder kinderen.

WILLEM VAN BLOIS VAN TRESLONG, Admiraal van *Zeeland*; zie van hem in een volgend Art. hier moeten wij alleenlijk zeggen, dat hij ter Vrouwe had ADRIANA VAN EGMONT, oudste Dochter van OTTO VAN EGMONT, Heer tot *Kenenburg*, en van AGNES CROESINK, *Jacobs* Dochter, Heer van *Benthuizen*; haare vier kwartieren waren, *Egmont*, *Croesink*, *Heerman* en *Cruningen*. Zij stierf 1587 en hij 1594; hunne kinderen waren:

d. CASPAR VAN BLOIS VAN TRESLONG, die volgt.

Willem Karel van Blois van Treslong, stierf ongehuwd in *Vlaanderen*, den 24sten October 1604; *Catharina*, jonge Dochter, overleed te *Groningen* 1602.

d. CASPER VAN BLOIS VAN TRESLONG, geboren 1576, was Heer van *Oudenhoorn* en *Petegum*, Kapitein ten dienste deezer Landen, Commandeur van *Louvestein*, trouwde eerst met LUCRETIA DE SALE, en daarna ADRIANA VAN STEENHUIZEN, gest. 1650, nalatende van de eerste Vrouwe: e. WILLEM, die volgt; f. JAN; daarna PHILIP ROBBERT, Kapitein. *Adriana* was getrouwd met Mr. FRANÇOIS CUPIJS, Predikant te *Leiden*. Uit het tweede huwelijk, WILLEM, Major van een Regiment Voetknechten, storf 1767. CATHARINA, gehuwd met WILLEM VAN STEENHUIZEN, Kapitein; haar Nicht AGNES trouwde MAXIMILIAAN STEENHUIZEN, Broeder van WILLEM, mede Kapitein, en ADRIANA, ongehuwd gestorven.

e. WILLEM VAN BLOIS VAN TRESLONG, Kapitein ten dienste deezer Landen, trouwde ANNA, Hertogin van *Oesmale*, en liet

na,

na, g. JAN en OTTO, gesneuveld in den Zeeslag tegen de *Engelschen*, 1665.

g. *Jan van Blois van Treslong*, Major van de Garde, Land-Commandeur van de *Duitsche* Orde, was gehuwd met *N. van Velsen*, storf 1683 zonder kinderen.

f. JAN VAN BLOIS VAN TRESLONG, tweede Zoon van CASPAR, trouwde MAGDALENA DONKER, uit welk huwelijk voortgekomen zijn:

g. GASPAR VAN BLOIS VAN TRESLONG, die volgt.

Anna van Blois van Treslong, gehuwd met *Pieter van Genderdeuren*; *Catharina*, gehuwd met *Carlo Batokin*; en *Magdalena*, gehuwd met *Pieter van Genderdeuren*, Neef van den eerstgenoemden, en *Cornelia*, gehuwd met *Martinus*, Broeder van den gemelden *Pieter*.

g. GASPAR VAN BLOIS VAN TRESLONG, had ter Vrouwe ELISABETH, de Zuster van meergemelden PIETER en MARTINUS VAN GENDERDEUREN, en liet na: h. JAN BAPTISIA, die volgt.

Elisabeth van Blois van Treslong, die de Vrouw was van *Jeremias Hagens*; *Magdalena*, gehuwd met *Anthonij Steffens*; *Maria*; in *Antwerpen* gehuwd met *Gaspar Canjueel*.

h. JAN BAPTIST VAN BLOIS VAN TRESLONG, had ter Vrouwe JACOBA MENTON, en liet na twee Zoonen.

i. GASPAR, die volgt, en *David*, die ongehuwd overleed.

i. GASPAR VAN BLOIS VAN TRESLONG, gehuwd met LUCRETIA VAN DER HEM, had, behalven vier kinderen, die jong gestorven zijn, *Laurens*, *Agatha* en *Jan Baptista*.

b*. RAES VAN BLOIS VAN TRESLONG, Ridder, tweede Zoon van *Lodewijk* en *Maria wan Haamstede*; hij liet na: k. LODEWIJK, die volgt; *Dirk*, een Kathuizer Monnik buiten *St. Geertruidenberg*; MARGRETA, getrouwd met *Jacob van Noorden*, die een Zoon en Dochter naliet; en *Agnes*, die ongehuwd overleed.

k. LODEWIJK VAN BLOIS VAN TRESLONG, Ridder, Meesterknaap van de Houtvesterij van *Holland*, Hoogheemraad van *Rhijnland* 1521, gest. 1526, had ter Vrouwe ANNA VAN ASSENDELFT, Vrouw van *Veenhuizen*, Dochter van ALBRECHT, overleeden 1540. Zij lieten na zes Zoonen.

l. *Raes van Blois van Treslong*, Heer van *Veenhuisen*, dat hij af-

afſtond aan zijnen Broeder *Albrecht*; hij overleed 1578, als Kanunnik van *St. Poncras.*

2. ADRIAAN VAN BLOIS VAN TRESLONG, trouwde EVA VAN DER BEETS, genaamd OPJAGER, was Baljuw van de Houtvesterij van *Brederode*, en overleed 1573, hebbende verwekt: 1. *Lodewijk*, 2. *Hugo*, 3. *Cornelis*, 4. *Beatrix*, 5. *Alijt*, 6. ANNA en 7. CHRISTINA, waarvan de twee laatſten alleen gehuwd waren: 6. met *Reinout van Ojen*, zonder kinderen, 7. met JACOB TAETS VAN AMERONGEN, waarvan twee kinderen nableeven.

3 ALBERT of ALBRECHT VAN BLOIS VAN TRESLONG, Heer van *Veenhuizen*, had in huwelijk CATHARINA VAN BERKENRODE; zij ſtierf en liet na eene Erfdochter van *Treslong*, die ten man had LANCELOT VAN BREDERODE, Natuurlijken Zoon van Heer REINOUT VAN BREDERODE, die in 1573, door de *Spanjaarden*, onthoofd werd, en liet kinderen na; zie BREDERODE.

4. *Joris van Blois van Treslong*, trouwde eerst *Petronella van Bloemendaal van der Goude*, en daarna *Eva van Schagen*. Hij woonde en ſtierf zonder kinderen te *Haarlem*.

5. *Arent van Blois van Treslong*, was Kanunnik van *St. Pancras te Leiden*, overleed 1532.

6. HUGO VAN BLOIS VAN TRESLONG, was Meeſterknaap van de Houtvesterij van *Holland*, van 1555—1576, gehuwd met CATHARINA VAN MEERENSTEIN, waarbij hij verwekte:

Otto van Blois van Treslong, Kanunnik ten Dom te *Utrecht*, geſt. 6 Februarij 1600.

Lodewijk van Blois van Treslong, Hofmeeſter van Hertog ERICH VAN BRUNSWIJK, Baanderheer van *Woerden* en *Liesvelt*, ſtorf ongehuwd.

Hugo van Blois van Treslong, ſtierf in *Italiën* ongehuwd.

Albert van Blois van Treslong, ſneuvelde ongetrouwd in het leger voor *Haarlem*.

Dirk van Blois van Treslong, Commandeur van 't *Duitſche* Huis te *Utrecht*, overleed 1612.

Bartholomeus van Blois van Treslong, is in 1594 te *Regensburg* tot Ridder geſlagen, en ſtierf, 1595, als Kanunnik van Oud-Munſter te *Utrecht*.

N. N. van Blois van Treslong, overleed ongehuwd.

AN-

ANNA VAN BLOIS VAN TRESLONG, gehuwd aan MICHIEL DE ROSCH, wien zij eene Dochter naliet, die de Vrouw van JAN DE WITT te *Amsteldam* was.

Maria van Blois van Treslong, Nonne te *Koningsveld*.

CATHARINA VAN BLIOS VAN TRESLONG, werd de Vrouw van AMELIS VAN ZUILEN NIJVELD, dien zij kinderen naliet.

B. LODEWIJK, waarvan wij hiervoor gewag gemaakt hebben, had, behalven zijne elf wettige kinderen, nog drie bastaart Zoonen, en ééne natuurlijke Dochter. Van de Zoonen stierven 'er twee zonder kinderen, en *Cornelia* was Geestlijke Dochter buiten *Leiden*. Van den derden Zoon PIETER VAN BLOIS VAN TRESLONG, die Baljuw tot *Noordwijk* was, en ter Vrouwe had *N. N.* is nagebleeven.

1. PONTIAAN PIETERSZ. VAN TRESLONG, die gehuwd was met *N. N.*, en waarbij hij verwekte Mr. JAN VAN TRESLONG, eerst Advocaat, en daarna President van den Hoogen Raad van *Holland*; van dien bleef na *Pieter van Treslong*, die in 1626 ongehuwd gestorven is. 2. *Theodora Pieters van Treslong*, overleed zonder kinderen. 3. MARIA PIETERS VAN TRESLONG, gehuwd aan DIRK JACOBSE VAN LEEUWEN, waarvan verscheidene aanzienlijke mannen nagebleeven zijn.

BLOIS VAN HAAFTEN, afkomstig van GUI VAN BLOIS en SOPHIA VAN DAALHEM. Deeze, die door zijnen Vader met *Haaften* begiftigd was, had ter Vrouwe CLARA VAN BOTLAND. De kinderen, van hem nagebleeven, en die bekend zijn, waren:

OTTO VAN BLOIS, Heer van *Haaften*, wiens Vrouw was *N.* VAN BELAAR, en hunne kinderen: JAN VAN BLOIS, de eerste Heer van *Haaften*, wiens Vrouw JOSIJNE VAN HARANT hem baarde WALRAVEN VAN BLOIS, Heer van *Haaften* en *Loevestein*, die, in 1437, trouwde met MARGRETHA VAN VARICK, Vrouwe van *Herwijnen*, waarbij hij verwekte één Zoon en drie Dochters, als: JAN DE TWEEDE, HENDRIKJE, de Vrouw van HENDRIK RANST, en ELISABETH, de Vrouw, 1. van JAN VAN BROEKHUIZEN, 2. van GERRIT VAN FLODORP, 3. van WILLEM VAN ASEWIJN; en BEATRIX, de Vrouw van JAN VAN ROSSUM. JAN DE TWEEDE, *van Blois van Haaften* en *Herwijnen*; had ter Vrouwe DIRKJE VAN LIER VAN IMMERSEEL; hunne kinderen waren:

1. WALRAVE VAN BLOIS VAN HAAFTEN, 2. DIRKJE VAN BLOIS VAN HAAFTEN, die gehuwd was met Jonker FLORIS VAN BREDERODE, die kinderen nalieten.

WALRAVE VAN BLOIS VAN HAAFTEN, *Hellewijnen* en *Herrewijnen*, was eerst gehuwd met JOANNA VAN ZEVENHUIZEN, en daarna met GRADA VAN HONSELAAR; bij de eerste verwekte hij WALBURG, gehuwd met JASPER VAN WIJSE tot *Vechtelt*, en bij de tweede:

JOHAN VAN BLOIS VAN HAAFTEN, enz. die trouwde met ANNA SPANGEN, en verwekte daar bij:

WALRAVEN VAN BLOIS VAN HAAFTEN, Heer van *Haaften*, enz. zijne Vrouw was PHILEBERTA VAN IMMERSEEL; en *N.* VAN HAAFTEN, gehuwd aan DIRK DE BIE.

BLOIS, (*Maximiliaan van*) te *Brussel* 1578 onthoofd; zie COK VAN NEERIJNEN,

BLOIS, (*Willem van Blois van Treslong*) Admiraal van *Zeeland*, in het Geslachtregister reeds vermeld, vordert, om zijne diensten, den Vaderlande beweezen, eene uitvoerige levensschets, die men te wachten heeft op 't Art. TRESLONG, (*Willem van Blois van*) onder welke benaaming van TRESLONG, in meest alle geschiedboeken van dien tijd, van hem gewag gemaakt wordt

BLOK, (*Benjamin*) een vermaard Kunstschilder, van wiens bedrijven men bij HOUBRAKEN bericht kan vinden, II. Deel.

BLOK, (*Jacob Rengers*) gesteld onder de vermaarde Schilders van *Gouda*.

BLOK, (*Simon*) een dappere *Zeeuw*, die, na meermaalen zijn leven voor het Vaderland gewaagd te hebben, eindelijk, als Kapitein onder 't Esquader van den Luitenant-Admiraal KORNELIS EVERTSEN, in den bloedigen Zeeslag, Ao. 1666, tegen de *Engelschen*, op het bed van eer gestorven is.

Zie BRANDT, *Leven van de Ruiter*, bl. 475 en 496. ANTONIDES, *Gedichten*, bl. 235.

BLOKHOVEN, (*Gijsbert van*) gebooren te *Utrecht*, werd daarna Monnik te *Keulen*. Hij heeft een verdediging nagelaten, voor

PIETER VAN LEIDEN, gezegd BLOMMEVENNA; dezelve werd te *Keulen* gedrukt, 1538.

BLOKHOVEN, weleer een Ridderhofstad in 't *Sticht*, waarvan niets meer overig is, dan een Landhoeve, liggende over *Hanswijk*.

BLOKHUIS, betekent, wanneer men het op eenige oude kaarten vindt aangeweezen, een Sterkte van hout of steen gebouwd. In 't jaar na het beleg van 1650 bouwden die van *Amsteldam*, zo als bekend is, 'er twee aan den *Amstel*; doch om dat zij den stroom te veel verhinderden, werden ze weder afgebroken. Meer anderen vindt men op deeze en geene kaarten aangeweezen, en bijzonderlijk op die van *Friesland* en *Groningen*. In *Staats Braband* nabij de *Peel*, vindt men een oud Slot van de Heeren VAN LISSEL, dat voorheen mede den naam van *Blokhuis* had.

BLOKKER, (*Ooster-* en *Wester-*) twee Dorpen in *Noord-Holland*, lastende onder *Hoorn*, liggende in de *Streek*; zij worden beiden door éénen Predikant bediend.

BLOKLAND, of *Bloklandsche Polder*, wordt door de *Kromme Mijdrecht* gescheiden, ten Oosten van *Mijdrecht*, en ten Noorden door den *Drecht*, van de overige Proostdijlanden; paalende ten Zuiden en Westen aan het *Hollandsch* gebied.

BLOKLAND, (*De Heerlijkkeid van*) in 't Land van *Montfoort*, onder het *Sticht*, bestaat in een streek lands, die zig van den *Williskopperdijk*, bijna twee uuren gaans, uitstrekt. Aan den *Bloklandschen Dijk* legt een Buurt, die ook *Blokland* genaamd wordt.

BLOKLAND. Een Dorp van dien naam vindt men mede in het Land van *Arkel*, en een ander in de *Alblasserwaard*.

BLOKLAND. (*Het Huis*) *Neder-* of *Laag-Blokland*, in onder-

scheidinge van *Hoog-Blokland*, was voorheen 't verblijf van de Heeren van dien naam, waarvan niets is overgebleeven.

Zie VAN LEEUWEN, *Bat. Ill.*

BLOKLAND, (*H. van*) een vermaard Schilder, geboortig van *Montfoort*.

BLOKZIJL, een Steedje of Vesting en sterke Schans, in het Noorderdeel der Provintie van *Overijssel*, daar het Riviertje *de Aa*, aan de grenzen van *Friesland*, in de *Zuider Zee* valt; liggende tusschen *Vollenhove*, de *Kuinder* en *Steenwijk*, alwaar twee groote Sluizen of Zijlen zijn, waardoor de gemeene vaart, uit de *Overijsselsche* en *Drenthsche* Veenen, naar de *Zuider Zee* en *Holland* is. Toen RENNENBERG, in het jaar 1580, *Steenwijk* belegerd had, en die belegering tot in het volgende jaar uitstrekte, ten dienste des Konings, na dien van den Staat trouloos verlaaten te hebben, naderde, op den 2den Februarij 1581, SONOIJ met eenige Schepen en Soldaten *Blokzijl*, en wierp 'er met 'er haast een Schans op, die naderhand tot een sterke Vesting geworden is, waardoor RENNENBERG genoodzaakt werd, *Steenwijk* te verlaaten. In het jaar 1672 kwam *Blokzijl* in de magt van den Bisschop van *Munster*. Doch deszelfs Inwooners waren het, die, in dien oord, het eerst dat haatelijk juk van hunne halzen wierpen. Eenigen van hun hielden heimelijk verstand met het Krijgsvolk van *Friesland*; en daar door, zo wel als door hunnen moed, rukten zij zig uit des Bisschops magt. Dit geval veroorzaakte de grootste verwondering, om reden, dat, daar de aanslag aan de meeste burgeren bekend was, niemand verslaauwde, of, door vreeze gedreeven, zulks aan de *Munsterschen* bekend maakte. De Kommandant TWIKELO merkte wel, dat zij begeerden van het juk ontslagen te zijn; doch hun waar oogmerk bleef voor hem verborgen. Hij deed de wallen wel hooger ophaalen, en hier en daar met stormpaalen verzekeren, zelf nu en dan een loos alarm maaken; doch de Burgerij wist zig voorzichtig te gedragen, en bezette de aangeweezene posten, bewust zijnde dat het de tijd nog niet was. De Kommandant bleef, echter, in achterdocht, en vorderde van hun den eed van getrouwheid, dien zij allen, niet

vre-

vrezende voor zijne dreigementen, eenpaarig weigerden; welke weigering hem tot nog meer nadenken bragt: en waarom hij ook nog meer volks ontbood. Dan al zijn bedrijf spoorde hun te sterker aan om ontslagen te worden, en hunnen toeleg hoe eerder hoe beter ten uitvoer te brengen. Eindelijk kwamen de *Friezen*, waarmede zij verstand hielden, vier honderd vijftig man sterk, met goede schepen, met oogmerk om, in den nacht tusschen den 21 en 22sten April, *Blokzijl* te verrasfen. Zij kwamen onder het geleide van Dr. BRANDT, Gedeputeerde Staat van *Friesland*, en Kapitein HANIA; doch de stilte belettede hun; dus bleven zij den 22sten op Zee, buiten het gezicht van *Blokzijl*, tot den volgenden nacht leggen, wanneer zij te *Blankenham*, een uur van het Fort, aankwamen; hier traden ze tot hun middel door het water aan land. In orde geschaard zijnde, ondernamen zij den aantogt op de wallen. Maar TWIKELO inmiddels verwittigd dat 'er Friezen te *Blankenham* gekomen waren, trok hij, met drie honderd man, en zes veldstukjes, naar *Baarlo*, en posteerde zig aldaar zeer voordeelig in een schuur; doch de *Friezen* drongen op de *Munsterschen* in, en joegen hun naar *Blokzijl*, vervolgende hen zo snel, dat zij ter naauwer nood de poort bereikten. De Burgers, die in het geweer stonden, ziende dat hunne helpers voor het geschut bloot stonden, en vreezende dat zij te rug mogten keeren, zeiden tegen elkander: *Mannen, nu is 't tijd couragie te toonen; laat ons toch deeze gelegenheid niet ontslippen.* TWIKELO, bij hen komende, verzocht *dat zij als getrouwe Burgers hem wilden bijstaan? Wij hebben*, gaf een voor allen ten antwoord, *geen Hoofd-Officier om ons aan te voeren.* Zo haast was hij niet van hun gescheiden, of een ander zeide: *Za mannen! ik zal u voorgaan, volg maar lustig.* Dus gingen zij naar de *Kuinder-Poort*, doch vonden onderweg een dwarsstraat met Ruiterij bezet. De aanvoerder beval daarop vuur te geeven, zo als geschiedde. Eén der Ruiters onder den voet raakende, koozen de overigen het haazepad. Aan de gemelde Poort komende, vonden zij den Kommandant, van wien zij begeerden, dat hij zig met de *Friezen* verdraagen zou, en hun *Blokzijl* overgeeven. TWIKELO zig daartoe ongenegen toonende, greepen zij hem aan, ontweldigden hem zijn degen, en riepen

te-

tegen de buitenstaande Friezen: *Vivat Oranje! kom maar binnen, het is al gewonnen.* Nadat de Poort opengebroken was, kwamen zij ter vlucht binnen. De *Munsterschen* ontvloden het door de *Zuider Poort.* De Kommandant ontkwam de eerste beroerte; doch achterhaald zijnde, werd hij met de Kolf van een Musket ter nedergeslagen, en weder willende opstaan, doorschoten. Zestig of zeventig man werden gevangen, waaronder twee Luitenants en één Priester.

Ter beloninge van deezen hunnen moed, werd, in dat jaar, aan *Blokzijl* stads gerechtigheid verleend, zodat het eene eigen regeering bekwam; deeze bestaat uit drie Burgemeesteren, vier Schepenen en één Secretaris, mids, volgens de Ordonnantie van dien tijd, jaarlijks eene Nominatie aan den Stadhouder te zenden. Doch de vestingwerken zijn in lateren tijd vervallen, en de sterkte van bezetting ontbloot. De *Gereformeerden* hebben 'er twee Predikantén; ook zijn 'er veele *Mennoniten*, die hunne Leeraars hebben.

Zie BOR, *Nederl. Oorlogen.* SIJLVIUS, *Vervolg op Aitzema*, IV. Deel. VALKENIER, *Verward Europa*, p. 804 en 805.

BLOMMERSDIJK, (*Oost-* en *West-*) maakt een gedeelte van de Ambachtsheerlijkheid *Kool* uit, gelegen onder *Schieland*; zie KOOL.

BLOMMEVENNE, (*Petrus*) in het jaar 1466 te *Leiden* geboren; een man, vermaard in wetenschappen, als men zijnen leeftijd nagaat. Ao. 1489 werd hij te *Keulen Kathuiser* Monnik, en leefde aldaar agt-en-veertig jaaren, waarvan hij 'er negen-en-twintig Prior geweest is. Hij overleed 1539. VALERIUS en FOPPENS hebben zijne schriften gemeld, waarvan 'er eenigen te *Keulen* gedrukt zijn.

BLONDEL, (*David*) voor het einde van de zestiende Eeuwe te *Chalons* in *Champagné* geboren. In het jaar 1614 werd hij Predikant, en kort daarna gaf hij in *Frankrijk* verscheidene werken, ter verdeediginge van de Gereformeerden, uit. 'Er wordt van hem

hem getuigd, dat hij zo een ſterk geheugen had, dat hij alles, wat hij bij oude en nieuwe Schrijvers geleezen had, op zijn tijd en plaats wist te pasſe te brengen. In 1631 werd hij te *Saumur* als Hoogleeraar beroepen; dan dat beroep had geen' voortgang. Na den dood van GERARDUS JOHANNES VOSSIUS werd hij te *Amſtel-dam*, als Hoogleeraar in de Historien, op de Illustre Schoole be-roepen; hij aanvaardde dien post in 't jaar 1650. Veele van zij-ne ſchriften voldeeden 't algemeen niet. Kort daarna werd hij blind, en overleed den 9den April 1655.

Zie HOOGSTRAATEN, *Woordenboek*.

BLONKEBIJL, (*Jeroen*) ſchoon een Scheepstimmerman van zijn handwerk, maakte zig, echter, in zijne geboorteſtad *Vlisſingen*, eenen naam, met ter verdediginge van de eer der Gereformeerde Kerk te ſchrijven, tegen eenen A. VAN UITTERSCHOUT, over het al of niet beſtaan van den Satan. Hoe gemagtigd hij dit verricht heeft, kan men nagaan, als men in de Voorrede leest: *Ik zal 'er met de bijl in'hakken, dat 'er de ſpaanders afvliegen*. Ik voor mij geloof dat de leer der Kerke, door zulke en dergelijke ver-deedigers, weinig eer toegebragt wordt.

BLOOT, (*Huis te*) gelegen te *Rijswijk*, behoorde weleer aan het geſlacht der PEINSSENS; het Huis zelf voerde ook den naam van *Hondenpijl*; bij anderen wordt het ook wel *Blootenburg* ge-noemd. In later tijd behoorde het aan den Heere NOBELAAR.

BLOTIUS, (*Hugo*) of *Huig Bloot*, waarſchijnelijk afkomſtig uit het edel geſlacht van dien naam, waarvan, Ao. 1157, reeds mel-ding gemaakt word, onder andere van eenen PHILIP BLOOT, Schild-knaap; van eenen BLOOT (1390) die mede deel had aan den moord van ALIJD VAN POELGEEST, waarvoor hij, eenige jaaren daarna, eenen voetval in den *Haag* moest doen, om zig met de Vrien-den van ALIJD te verzoezen; en van nog een anderen van dien naam, in 1407. Deeze HUIG of HUGO was te *Weenen* Keizerlijke Bibliothecaris, welk beroep hij tot het einde van zijn leven (1608) waarnam. *Delft* draagt roem op zijne geboorte en geleerdheid.

Zie BLEISWIJK, bl. 582.

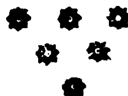
BLIJ

Blij of *Bleij*, één der Dorpen van de Grietenij *Ferwerderadeel*, in het kwartier van *Oostergoo*. De Predikant, die ook *Hoog-Beintum* bedient, behoort onder de Klasſis van *Dokkum*.

Blijham, een der Dorpen in de *Groninger Ommelanden*, behoorende onder de Klasſis van *Westerveld*. Zie wat op bellingwolde gezegd is.

Blijkzicht, een adelijk Huis in de Provintie *Zeeland*, onder het Dorp *Dreiſshoor*.

Blijt of *ten Biet*, eene Heerlijkheid in 't Land van *Overmaas*, bij het Dorp *St. Geertruid*.

VERKLAARING

VAN DEEZEN

NAAMWIJZER.

De eerste Kolom wijst aan de naamen der Steden, Dorpen *en aanmerkelijkste* Plaatsen, *op deeze* KAART *te vinden. De tweede Kolom, getekend met de Letteren* A. a. *enz. doet zien, in welke Ruit ieder Plaats, die men begeert te weeten, te vinden zij.* Bij voorb. *men begeert te weeten, waar* POPINGAWIER *in deeze Kaart legge, zo zoeke men in deezen* Naamwijzer *op de eerste Kolom onder* P. *en zie daar naast op de tweede, daar men zien zal* E. h. *in deeze Ruit zal men de begeerde Plaats vinden; en op gelijke wijze alle andere.*

A.

Aalsum.	B. m.
Aarum.	D. e. f.
Abbega.	E. f.
Abt. (de)	B. e.
Achlum.	D. e.
ACHTKERSPELEN.	C. m. n. a.
Adelen.	C. e.
AENGWIRDEN.	F. k.
Aegum.	D. i.
Akkerwolde.	C. l.
Akkrum.	E. i.
Allingawier.	E. e.
Almenum.	E. d.
Anjun.	B. n.
Anna Parochie. (St.)	B. g.
Appelsche.	G. o. p.
Arum.	D. e. f.
Ausbuir of Lutkewolde.	C. n. o.
Austijns of Augustinusga.	D. n. o.

B.

B.

Baard.	D. h.
Backhuizen.	G. d.
Bajum.	D. g.
Balg. (de)	D. b.
Balk.	G. f.
Ballastbank.	B. C. d.
Band. (de)	A. n.
Bant.	F. k.
BARRADEEL.	C. f. g.
BAARDERADEEL.	D. g. h.
Barrahuis.	D. k.
Beers.	D. h.
Beest.	E. m.
Beesterwaag.	E. m.
Beetgum.	C. h.
Beintum.	B. k.
Bekhof.	G. n.
Bergum.	D. l.
Bergummerheide.	C. l.
Bergummermeer.	D. m.
Berlikum.	C. g.
Betterswirt.	B. i.
Beuil.	G. n.
Bierum.	B. o.
BILD. ('t)	C. g. h.
Bild. (oude en nieuwe)	B. g. h.
Binne der Schelling.	B. d.
Birdgard.	C. k.
Blesfum.	D. h.
Blesdijk.	H. l.
Blije.	B. k.
Bolswerd.	E. f.
Bonifacius Capel.	F. n.
Bornbergermeer.	E. l. m.
Bornswaag.	F. h.
Bornwerd.	B. l.
Boxem.	D. h.
Bozum.	E. h.
Brandaris.	A. d.
Brantgum.	B. l.
Breberg.	F. o.
Breezand.	F. a. b.
Britsum.	C. i.

Brit-

Britwerd.	D. g. h.
Broek.	F. k. l.
Brongergaa.	F. k. l.
Buer.	C. f.
Burgwert.	F. f.
Buitepost.	C. n.

C

Caap.	B. c.
Caap. (Groote)	A. c.
Coggediep.	A. B. f.
Coggediepsgronden.	A. B. f.

D.

Dantumadeel.	C. k. l. m.
Dantumawolde.	C. m.
Dedgum.	E. e.
Deersum.	E. h.
Deinum.	D. h.
Delftrahuisen.	G. i.
Deurswoude.	E. o.
Doenjum.	C. f.
Dokkum.	B. l.
Dokkummerdiep.	B. m.
Doniagaa.	G. h.
Doniagaawerstal.	F. g. h.
Donkerbroek.	F. o.
Doove.	D. a.
Driesum.	C. m.
Drogeham.	D. n.
Dronryp.	C. g.
Dwars in de weg.	B. c.

E.

Echten.	G. h.
Echterveld.	G. i.
Edens.	D. g.
Ee.	B. n.
Ee. Fl. Berdraad.	C. k.
Eestergaa.	G. g.
Ekmaryp.	F. i.

HEMELUMERADEEL.	G. d.
Hemmema.	C. g.
Hempens.	D. k.
Hendrik Tjeertsplaat.	C. c.
Hennaard.	D. g.
HENNAARDERADEEL.	D. f. g.
Herbajum.	C. f.
Hermana. (Groot)	C. g.
Heyde.	C. m
Hidaard.	D. g.
Hilaard.	D. h.
Hium.	D. g.
Higium.	E. f. g.
Hindeloopen.	F. d.
Hindelooper-Ree.	F. c.
Hitſum.	D. f.
Hobbeplaat.	B. b.
Holwerd.	B. l.
Hommerts.	F. g.
Hooge.	B. k.
Hoogeveen.	D. n.
Hoogeveen.	G. p.
Hoogeveen.	H. l. m.
Hoogtwoud O. en N.	G. k. l.
Hooikooijen.	B. a.
Hornſterſwaag.	F. l. m.
Hujum.	B. i.
Huiſum.	D. i.
Heylaard.	D. h.

I.

Jaanum.	B. k.
St. Jacobs Parochie.	B. g.
St. Jansgaw.	G. i. k.
Idaard.	E. i. k.
IDAARDERADEEL.	E. i. k.
Idskenhuizen.	F. h.
Idzega.	F. f.
Idzegahuizen.	E. d.
Jelſum.	B. k.
Jelſum.	E. i.
Jerwerd.	D. h.
Jettum.	D. h.

Ig-

Iglehoek.	E. c.
Ilst.	F. g.
Indyk.	F. f. g.
Infchot.	C. b.
Jortyp.	F. g.
Joure.	F. l.
Joure.	B. l.
Jouwer.	B. m.
Irnfum.	E. h. i.
Itens.	E. g.
Jubbega.	F. l.

K.

Ka Gat.	B. c.
Kamperzand.	A. B. f. g.
Katlyk.	G. l.
Katlyk. (Groót)	G. l.
Kiebaard.	D. f.
Kimswert.	D. e.
Klaarkamp. kl.	B. k.
Klokflag van Hinlopen.	F. d.
Klokflag van Workum.	F. e.
Knype.	F. k. l.
Kollum.	C. n.
KOLLUMMERLAND.	C. m. n. o.
Kollummerfwaag.	C. m.
Koningsdiep.	E. n.
Kooten.	D. m.
Kornwerd.	D. d. e.
Kornjum.	C. i.
Kortehem.	F. m.
Kortefwaag.	F. l.
Koudum.	F. d. e.
Kouderwoude.	G. e.
Krommebalg.	A. B. h.
Kuntzertplaat.	C. d.

L.

Laaxum.	G. c. d.
Land of Oofter Zeeveld.	G. H. h. i.
Langedyk.	F. o.
Langerhou.	E. e.

Langemeer.	D. k.
Langeswaag.	F l.
Langwier.	F. h.
Langerzand.	C. c.
Langerzand.	D. c.
Lauwer-Zee.	A. o p.
Lauwer-Zee.	B o. p.
Lekkum.	C. i.
Lemmer. (de)	H. g.
Lemmer. (Nye)	G. k.
Lemmer. (Oude)	G. k.
LEMSTERLAND.	G. g. h. i.
Lemsterhoek.	G. g.
Leeuwaarden.	D i. k.
LEEUWAARDERADEEL.	C. D. i.
Lichtaard.	B. k.
Lidlum.	C. f.
Lieve Vrouwe Parochie.	B. h.
Linde. (de)	G. m. n.
Lijons.	D h.
Lijuensens.	B. n.
Lippenhuizen.	F. l.
Loynga.	E. g. h.
Ludinga-Kerk.	D. e.
Lunjeberd.	F. k.
Lutkewierum.	E. g.
Luxwolde.	F. l.

M.

Makinga.	F. n.
Makkelyk oud.	A c.
Makkum.	E. d.
Mantgum.	D. h.
Marriengaard.	B. i.
Marrum.	B. i.
Marsum.	C. h.
Meep (de)	C. c. d.
Meinertsga.	C. g.
Meldum.	C. k.
Menaam.	C. g.
MENALDUMERDEEL.	C. g. h.
Mersselwier.	B. m.
Midland.	A. d. e.

Mid-

Middelgrond.	D. e.
Midlum.	D. e.
Mildam.	G. l.
Mirns.	G. d. e.
Mirnferklip.	G. d.
Molkweerum.	G. d.
Morne.	B. m.
Mummelwoude.	C. l.
Munnikebuiren.	G. H. l.
Munnikezyl.	C. p.

N.

Nes.	A. m.
Nes.	E. i.
Nicolaasgaa. (St.)	G. h.
Niekerk.	B. m.
Nije. (de)	G. k. l.
Nije. (de)	H. k.
Nijegaa.	G. e.
Nijegaa.	D. l.
Nije Berkkoop.	G. n.
Nijehuizen.	F. e.
Nijehaske.	F. k.
Nijehaskerfchoot.	G. h.
Nijhorne.	F. l.
Nijkerk.	B. i.
Nijland.	E. f.
Nijeholtpade.	G. m.
Nije Mardum.	G. f.
Nije Sijl.	B. h.
Nije Wier.	B. m.
Nije en Olde Trijne.	G. k.
Noordzee.	A. a.
Noorderdrachten.	E. m.
Noordwoude.	G. n.

O.

Oele.	F. g. h.
Oenkerk.	C. k.
Offingawier.	E. h.
Oldeholtpade.	G. l.

Oldemer Klif.	G. e.
Oldehaske.	F. i.
Olterterp.	E. m. n.
OOSTDONGERADEEL.	B. m. n.
Oofter Bierum.	C. f.
Oofterend.	D. e. g.
Oofterlittens.	D. g.
Ooftermeer.	D. m.
Oofterwierum.	D. h.
Oofterwoude.	F. e.
Oofterzee.	G. h.
Oofterzinger.	G. h.
Ooftrum.	B. m.
Oofthem.	E. f. g.
Opeinde.	D. m.
Oppenhuize.	F. h.
Opperkooten.	E. m.
OPSTERLAND.	F. l. m.
OPSTERLAND.	E. n. o.
Op Twijzel.	C. m.
Oude Berkoop.	G. m.
Oude Boom.	E. k.
Oude Diep.	D. a.
Oude Flie.	D. a.
OUDE FERD.	F. e.
Oude Gaa.	G. e.
Oude Gaa.	F. f.
Oude Gaa.	H. k.
Oude Gaa.	D. l.
Oude Horn.	F. l.
Oude Hollepoort.	B a.
Oude Kerk.	C. k.
Oude Kloofter.	E. f. g.
Oude Mardum.	G. e.
Oude Ouwer.	G. i.
Oude Schoot.	G. k. l.
Oude Houtwoude.	C. n.
Ouwfterhaule.	F. i.
Ouwfter Nijega.	G. i.
Overijsfel. (ged. v.)	H. k. l. m.
Overijsfel. (ged. v.)	G. o.

P.

P.

Paazen. A. n.
Panneplaat. B. b.
Parega. E. e.
Peins. C. g.
Pepergaa. H. l.
Peterſyl. C. p.
Pierplaat. B. d. e.
Pietersbuiren. C. e.
Pinjum. D. e.
Pollen. (de) B. g. h.
Poppingawier. E. h.
Pijdam. E. d.

R.

Raad. B. i.
RAAUWERDERHEM. E. h. i.
Raawerd. E. h.
Ree. B. b.
Ree van ter Schelling. B. c.
Reintum. B. k.
Reiſum. B. k.
Ried. C. g.
Rinsmageest. B. k. l.
Ripel. B. c.
Robbeplaat. A. c.
Robbezant. C. a.
Roodkerk. C. l.
Roodeklif. G. c.
Roodahuizen. D. i.
Rohel of Neuga. G. i.
Ropta-Zijl. C. e.
Roſterhaule. G. i.
Rottem. F. k.
Ruigehuize. G. f.
Ruigelhollem. D. e. f.
Rijperkerk. C. l.
Rijs. G. e.

S.

S.

Santforde.	F. l.
Schalfum.	F. f.
Scharnegoutum.	E. g.
Schans Oostmahorn.	B. n.
Scharl.	G. d.
Scheiding der Fr. paalen.	E. o.
Schelling. (der)	A. d. e.
Scharpenzeel.	H. l.
Scheurega.	F. l.
Schettens.	E. e.
Schillaard.	D. h.
Schingen.	C. g.
Schorregronden.	A. b.
SCHOOTERLAND.	F. m. n.
SCHOOTERLAND.	G. i. l.
Schooterschans.	G. k.
Schraard.	E. e.
Schuitegat.	B. e.
Segerswolde.	D. l.
Sers.	B. n.
Seurig.	D. d.
SEVENWOLDEN.	G. f. g.
SEVENWOLDEN.	F. h.
Sibrandebuiren.	E. h.
Sibrandahuizen.	B. l.
Sionsberg.	B. m.
Sixbuurum.	E. f.
Slappeterp.	C. g.
Slenk. (de)	B. b.
Sloot. (de)	C. a.
Slooten.	G. g.
Slootermeer.	F. g. f. g.
Slijkenburg.	H. i.
Smallebregge.	F. g.
SMALLINGERLAND.	E. k.
Sneek.	E. g.
Snikfwaag.	F. i.
Sondel.	G. f.
Sonnega.	G. k. l.
Spangen.	H. i.
Spanjen.	D. f. g.
Staveren.	G. c.

Steen-

Steenplaat. E. c.
Steenkerk. F. k.
Steggerden. H. m.
STELLINGSWERF. (OOST) G. k. n.
STELLINGWERF. (WEST) F. n. p.
Suiderdrachten. E. m.
Sumeer. D l.
Surhuizen. D. n.
Surwoude. D. k.
Swaag Westeinde. C m.
Swartwich. C. i.
Sweins. D. g.
Swichum. D. i.
Sijgerswolde. E. o.

T.

Taljeberd. F. b.
Taljehuizen. E. f. g.
Terhorne. E. h. i.
Ter Idzerd. G. l.
Terkappelle. F. i.
Terleege. F. i.
Ternaard. B. l.
Ter Oele. F. h.
Terwispel. F. l.
Ter Zool. E. h.
Teerns. D. i.
Tietjerk. C. D. k.
TIETJERKSTERADEEL. C. k.
TIETJERKSTERADEEL. D. l. m.
Tjeemarum. C. f.
Tjergaast. G. g.
Tjerkwerd. E. f.
Tjeukemeer. (de) G. g. h.
Tjum. D. f.
Tirns. E. g.
Troffel. B. k.

U.

Ureterp. E. n.
UTTINGERADEEL. E i. k.
Uitwellingerga. F. g.

V.

V.

Veenklooster.	C. n.
Visvliet.	B. o.
Vrouwe Klooster.	B. o.
Vuurbaak.	A. c.
Vuurbaak.	B. a.

W.

Waard.	D. a.
Waaxens.	B. k.
Waaxens.	D. f.
Wanſwert.	B. k.
Warrega.	D. i.
Warns.	G. d.
Warſtens.	D. k.
Wartena.	D. k.
Weidum.	D. h.
WESTDONGERADEEL.	B. k. l.
WESTDONGERADEEL.	A. m.
Weſtergaast.	C. m.
Weſtergo.	G. a.
Weſtergo.	F. e.
Weſtergo.	D. g.
Weſtergo.	C. g.
Weſtermeer.	F. i.
Weſtens.	B. m.
Weſthem.	E. f.
Weſtworkum.	F. e.
Weſteind.	A. d.
Wier.	C. g.
Wierum.	A. l. m.
Wiewerd.	E. h.
Wilsrijp.	D. f. g.
Winſum.	D. g.
Wirdum.	D. i.
Witmarſum.	D. e.
Wolſum.	E. f.
Wolvega.	G. l.
Wommels.	E. f. g.
WONSERADEEL.	E. d. e. f.
Wons.	D. e.
Workum.	F. e.

Wouds.

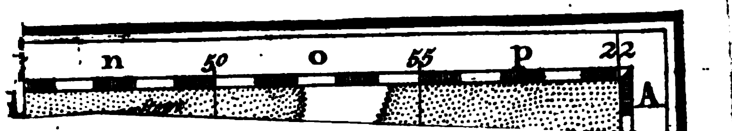
Woudseind.	F. f. g.
Woutersvoude.	B. l.
Wykel.	G. f.
WYNBRITZERADEEL.	E. f. g. h.
Wijnjeterp.	E. n.
Wijnaam.	C. e.
Wijns.	C. k.

Y.

Ypecolsgaa.	F. f. g.
Ysbregtum.	E. g.

Z.

Zandduinen.	G. o. p.
Zandplaat.	H. d.
Zuider-Zee.	H. e. f. g. h.
Zuidhoek.	C. g. h.
Zuidwak.	B. b.
Zwaanebalg.	D. d.

n
50
o
55
p
22
A

JL

